

The Project Gutenberg eBook of Työmiehiä: Romaani, by Alexander Lange Kielland

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Työmiehiä: Romaani

Author: Alexander Lange Kielland

Translator: Teuvo Pakkala

Release date: October 27, 2012 [EBook #41193]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TYÖMIEHIÄ: ROMAANI ***

Produced by Tapio Riikonen

TYÖMIEHIÄ

Romaani Norjan kielellä

Kirj.

ALEXANDER L. KIELLAND

Suomentanut ["Arbeidsfolk"] T. P. [Teuvo Pakkala]

Kivekäs, Oulu, 1884.
Oulun Uudessa kirjapainossa.

I.

Lounaalle ja yli koko vuonon oli taivas selkeänä ja heleän sinervänä. Kirkas auringonpaiste kimalteli vedenpinnalla, joka toisin paikoin väreili toisin paikoin oli tyvenenä pitkissä juovissa.

Ei ollut pysyväistä tuulta.

Väliin kävi tuulenhenki etelästä, väliin kulkeusi kuuma ilmanhehku

Kristianian laaksosta yli kaupungin, saaden aikaan vähäisen väreen Hovedön pinnalla, ja haihtui toivottomassa kuumuudessa.

Itäisellä taivaalla oli ukkoslonka, joka nousi aina jälkeenpäivällisin ja taas laski iltasin.

Jos tuo purkautuisi, ajateltiin, vaan sitä samaa kesti koko kesäkuun ajan: aurinko nousi, tuuli pyöri sinne tänne, siirteli kuumuutta hajoittamatta sitä kumminkaan, ja ukkonen nousi, pitäen koko luontoa vapisevassa odotuksen tilassa, ja niin laskihe taas.

Kaikilla leveillä, etelää ja lounasta kohden kulkevilla kaduilla oli paljasta auringonvaloa. Varjo vetäysi aivan liki huoneitten seinuksia ja kutistui niin kapeaksi, ettei kukaan voinut kulkea sen suojassa.

Kaarle Juhanan kadulla oli mukavinta kulkea edeltäpuolisin. Aina kansakärjä-huoneustolle saakka saapui vahingoittumatta. Vaan Gidsvoldille ja linnan luo oli aurinko koonnut päävoimansa.

Harmaasta tomusta rökkeiset lehdet riippuivat nuorista puista: pyramiidipoppelit olivat supisuoria katsellen kiersilmin varsojansa. Ihmiset hiipivät pensakolta pensakolle kuin linnut, ja linnut taas istuivat hiljaa lähellä puitten runkoja tirkistellen auringon valossa taikka rypöivät kuivettuneitten kukkapenkereitten mullassa.

Muutamia onnettomia herroja, sateenvarjo yläällä, kädessä hattu ja nenäliina, joka riippui kuin märkä riepu, könni ylös linnanmäkeä. Yliopiston kellon luona seisojaksi muuan kuihtunut joukko tään vuotisia ylioppilaita ja hikoili latinaa. Aivan odottamatta tuli ylioppilaskadulta pieni tuuliaisää, tempasi santapyörteen ilmaan ja hajoitti sen torille, veden piristessä vesikärryistä ikäänkuin harmaja helmikerros kadun paksulle, lämpöiselle tomulle.

Kävi silmiin katsella linnaa, joka laskettuine varjostimineen oli keskellä kaikkea auringonpaistetta. Sen edessä istui Kaarle Juhana pronssihevosen selässä; hattu hänellä oli kädessä viillettääkseen itseään. Vaan kaupungin yli vilisi auer juurikuin palopaikalla. Savu kohousi piipuista ruskeaksi pilvilaeksi aivan matalalle, ja itätaivaalta alkoi kohota ukkoslonka, vaaleankeltaisissa, toisistaan riippuvissa kuplissa, niinkuin savu suurista kanunoista.

Suuret, lujat kivirakennukset, jotka olivat varustetut Siperian tuulia vastaan, uhoivat kuumuutta kuin uunit. Ahtailla kartanoilla, joissa piti paneutua selällensä nähdäkseen taivasta, oli kuumuus yhä suurempi. Sieltä tunkeusi kuumuus takaovien ja keittiön akkunain kautta sisään, raahausi portaita ylös ja yhtyi helteisen auringon paisteeseen, joka tuli kadun puolelta, koko rakennuksen kuumettuneen sivun ja monien akkunain läpi. Ullakosta kellariin ei ollut yhtään viileätä paikkaa, paitse jääkaappia; pitkälinen kuumuus oli tarttunut kiviseiniin niin, jotta yötkin olivat kärsimättömän helteiset.

Ilma oli tukehduttavan raskas ja kaikki, mikä saattoi haista, käytti tilaisuutta oikeen löyhkätäkseen, ettei koko kaupungissa ollut yhtä oikeata suuntaäyttä ilmaa saatavissa.

"Kuta pohjoisemmaksi tulee, sitä suurempi on kuumuus", sanoi Mortensen notario ja irroitti kaulustansa; hän istui paitahihansillaan ja liivi auki.

Nuori ekstra-kanslisti Hiorth, joka istui liimaamassa paperipusseja joitakuuta kanslian tarpeita varten, käännähti vihastuneena. Mortensen tosiaan oli vastenmielisen näköinen, istuessaan siinä, niin leiväkäs ja hikinen kuin olikin, keltaisen kirjavassa paidassaan. Vaan eihän ekstra rohjennut lausua niin sanaakaan; hän oli vasta tullut kansliaan ja Mortensenilla oli vaikutusmahtia.

Kaikki suuren kanslia-rakennuksen akkunat olivat auki, niinikään huoneitten väliset ja käytävään vievät ovet. Notariot kävivät toistensa luona valittamassa kuumuutta, pari kolme paperia kädessä, "jos jonkun sattuisivat kohtaamaan."

Ekstrat, jotka olivat vielä tottumattomia "työhön", olivat kumarruksissaan pöytiensä ääressä kuin kuivuneet kuusen-oksat, nousivat väliin ylös ja tonkivat hartaasti papereita.

Siellä näet olikin paperia kaikkialla. Hyllyillä, pitkin seiniä oli kaatuvia kasoja, jokaisen miehen tykönä oli raskaita läjiä. Hasmajaa paperia siellä oli, oli keltaista paperia, valkoista paperia, kartuusipaperia, postipaperia, karttapaperia, uutta paperia ja ijänikuista paperia, jonka laidat olivat rämpäytyneet. Paperi oli irtaillaan arkeissa, purjenuoralla sidotuissa kääreissä tahi kasassa lattialla, tuoleilla ja pöydillä; paperia oli oikein tulvanaan, jotta niitten onnettomien, jotka siellä oleskelivat, täytyi olla varuillaan hukkumaan tai pelastumaan uimalla.

Sisempänä Mortensenin huoneen vieressä oli Örseth notarion huone. Tämä mies oli pieni, mustapartainen ja vilkasliikkeinen. Hän tuli juuri mennäksensä huoneesensa sanomalehti kädessä: "Oletteko, Mortensen, lukenut tätä? Nythän mennään aivan rajattomiin! Lukekaahan tuo kirjoitus, joka on työväen ääntöoikeudesta! Tuommoistakin voidaan kirjoittaa, painaa, julkisesti levittää! Äh, heidät

pitäisi hirttää jokikinen!"

Mortensen katsahti väliäpitämättömästi sanomalehteä: "Minä luin sen aamulla — paljasta tuhmuetta, hyvä veli!"

"Tuhmuutta! Ei, Mortensen — yhä pahempaa; se on villitsemistä, valhetta, se uhkaa häiritä yhteiskuntaa! Oh, kun ajattelen", puhkesi Örseth puhumaan katkerasti myhäillen, "että he täällä kuleksivat mielittelemässä roskaväkeä, seurustelevat työmiesten kanssa kuin veljiensä, pitävät puheita kelpotyömiehistä. Juurikuin nuo päivätyöläiset olisivat ottaneet patentin tuosta ja me muut emme olisi muita kuin — kuin —"

"Tyhjäätoimittajia", jatkoi Mortensen täytteeksi.

"Niin juuri!" huudahti Örseth, "ja tahtoisinpa tietää, kukahan enin työtä tekee, tuokohan kivenhakkaaja vai joku meistä!"

Samassa tulla luikki pienonen, valkotukkainen mies huoneeseen. Ei koskaan voitu tietää mistä hän tuli, sillä oven käyntiä ei ollenkaan kuulunut hänen auaistessa ja hänellä oli tapana kulkia kansliassa huopasaappaissa.

"No, Mo", sanoi Mortensen ja iski silmää ystävällisesti, "onko hän mennyt?"

"Valtioneuvos lähti ajamaan hetkisen sitten tukkukauppiaan, Falck-Olsenin kanssa", vastasi Mo ja jatkoi hiipimistään edelleen.

Örseth notario oli jo kauan istunut taas paikoillaan viereisessä huoneessa ja ordinarit sekä ekstrat köykistyivät syvempään paperiläjiensä ääressä, pienen miehen ohikulkiessa.

Hän oli kanslian vahtimestari Antti Mo. Hänellä oli yllään pitkä ruskea takki pystykauluksineen ja valkea huivi, joka ulottui leuan alle saakka. Täänmoinen puku antoi hänelle arvokkaan puoleksi kveekarimaisen muodon; kalvakat kasvot näyttivät ystävällisiltä ja lumivalkea tukka ulottui niskaan saakka niin pitkälle, että muuan hiuskihara pistäisi takin kauluksen yli. Kun vahtimestari oli kuulumatta kadonnut muutamaan sisähuoneeseen, huusi Mortensen puoliääneen: "Kuules nyt, Örseth, jos voisimme päästä myöskin virkakunnan päälliköstä, niin olisihan tuo raitistuttavaa käydä juomassa puolisko olutta 'Lähteessä' — vai?"

"Niinpä niin!" lausui ekstra ja pudotti saksensa lattialle. Mortensen silmäsi nuorta herraa kylmäkiskoisesti; vaan äkkiä juohtui hänelle mieleen, Hiorth oli muutaman läntisen amtmanin poika, seurusteli ylhäisissä seuroissa ja oli arvattavasti monistettu runsailla rahavaroilla. Mortensen vastasi siis hyvin ystävällisesti: "Nuori vesa, te kasvatte nopeasti."

Tätä ei ekstra Hiorth ymmärtänyt. Vaan kun hän oli huomannut sen kuuluvan kanslian hyvään tapaan pitää Mortensenia sukkelana miehenä, nauroi hän ihastellen ja jatkoi suuressa viattomuudessaan: "Enpä niin muuta kaipaa, tultuani tänne kansliaan, kuin vähäistä einettäni Grand hotellissa. Siellä saa aivan ihastuttavaa hiiloksella paistettua lammaskotlettia — ja tuoretta kurkkasalaattia — voi toki!" Örsethin huoneesta kuului röhkäisy ja Mortensen sanoi: "Kurkkasalaattia en maista koskaan edeltäpäivällisin; se tulee jälkeensä. Vaan hollantilainen paisti paistinpottuin kanssa ja paloviinan ja oluen kanssa — se vasta eine!"

"Sitä myöskin saa, ja erinomaisen hyvää, Grand hotellissa —"

"No, ei minusta saa siellä niinkään hyvää ruokaa", sanoi Mortensen huolettomasti.

"Minä vakuutan teille, että jos suotte minulle sen kunnian, että tulette eineelle sinne minun kanssani, niin takaan minä —"

Taaskin kuului ääni viereisestä huoneesta ja Mortensen vastasi: "Kiitos, vaan Örseth ja minä oikeastaan ajattelimme —"

"Jos luulette", sanoi ekstra tuskallisesti, "herra Örsethin tekevän minulle sen kunnian, niin —"

"Hän on niin hiiden tarkka mies, vaan minä koetan", vastasi Mortensen hyväntahtoisesti, nykäsi housujaan ja meni toiseen huoneeseen.

Örsethin huoneessa istui muutamassa nurkassa muuan puoli-ijäkäs olento etunojassa kirjoituspöydän ääressä. Tälle huusi Örseth, kuiskattuaan vähän Mortensenin kanssa: "Hansen! Minun pitää ehkä mennä pois vähäksi aikaa nyt edeltäpäivällisen; jos Mo kysyy, sanokaa että olen tarkastuksessa ja neuvonpidossa; kuuletteko hyvä Hansen?"

Toinen nyökkäsi vähän päätään. "Noin tylsämieliseksi on hän tullut!" sanoi Mortensen puoli-ääneen.

"Oli paras aika erottaa hänet sanomalehdestä."

Mortensen puhui "Kansan ystävistä", jonka toimittaja Hansen äijä, joksi häntä sanottiin, oli äsken pakotettu luopumaan, koska hän antoi sanomalehdelle semmoisen suunnan, jonka esimiehensä katsoivat yhteiskunnalle vaaralliseksi. Nyt oli Mortensen toimittajana.

Kun Örseth jo alkoi laittautua valmiiksi, arveli Mortensen, ettei kai oikein kävisi meneminen, ennenkun näkisivät virkakunnan päällikön lähtevän edeltäpuoliskävelyllään. Vaan samassa aukesi sisähuoneen ovi ja virkakunnan päällikkö Yrjö Delphin meni ulos ja portaita alas.

Mortensen kääntyi paikallensa ja kuiskasi Hiorthille: "Sain hänet houkutelluksi —", sitten alkoi hän hyräillen pukeutua.

Ei ollut monta, jotka rohkesivat käyttäytyä niin ujostelematta kansliassa kuin Mortensen notario. Vaan ensiksikin oli tietty että Antti Kaikkivaltias, jota nimeä Mo kantoi, ja hän olivat hyviä ystävyksiä; ja sitä paitse alettiin hokea että valtioneuvos Bennechen joskus käytti "Kansan ystävää."

Senpätähden oli Mortensen notarion arvo kansliassa paljoa suurempi hänen virkaansa; ja alkoipa jäädä aivan unohduksiin, että hän oli maalla asianajajana sekaantunut hyvin harmilliseen selkkaukseen muutaman tulitikkutehtaan kanssa.

Kun Mortensen oli saanut takin keltaisenkirjavan paitansa peitoksi ja nyplityksi napit kiinni, otti kolme herraa hattunsa lähteäkseen. Vaan Mortensen kääntyi ovella takaisin ja huudahti: "Jumalan nimessä! Tuollahan ei ole ollenkaan paperia! Nuori vesa aikoo mennä kadulle ilman paperia!"

"No mitä?" sanoi ekstra valmiina nauramaan saatuaan vähintäkään vihiä Mortensenin sukkeluudesta.

"Ettekö näe?" sanoi Örseth; ja nyt vasta huomasi Hiorth, että molemmilla toisilla herroilla oli kullakin paperitukku kainalossa.

"Mutta — tuota — mitä minä otan?" kysyi hän neuvotonna ja katseli paperikasaansa.

"Auta minua hyvä isä!" huusi Mortensen ja katseli kattoon; hän kysyy, mitä hän ottaisi. Juurikuin ei kaikenlainen paperi kelpaisi kainaloon kadulla käydessään.

Vihdoin alkoi asia vähän selvitä ekstralle; hänkin vuorostaan laittoi samanlaisen kääreen kuin toisetkin ja kolmikannassa siitä sitten hiipivät portaita alas.

Vaan portilla tuli muuan pitkä pojan loikero työvaatteissa ja juosten heitä vastaan.

"Herra toimittaja!" sanoi hän Mortensenille pyyhkiessään hikiä puuvillaisella vyölinällään, "meidän pitäisi saada kenraali Robertsin muotokuva."

"Tehkää kokoparta mr Gladstonelle", vastasi toimittaja arvelematta.

"Vaan Gladstone on kaljupää", vastasi piirtäjä.

"No pankaa sille Stanleyhattu", vastasi Mortensen tynnosti.

Nuorukainen hyvästeli ja juoksi yli kadun, ekstra nauroi ihmeissään.

"No tuostahan helposti pääsitte, herra toimittaja!" sanoi hän, lyöden Mortensenia olkapäälle, jota hän nyt jo uskalsi tehdä — hänhän oli kestitsiä — "vaan tiedättekö minkä näköinen kenraali Roberts on?"

"En vähääkään", vastasi Mortensen.

"Vaan otaksutaanpa, että kenraalilla ei olekaan partaa — tahi että hänellä on esim. ainoastaan viikset kuin minulla?"

"No, siinä tapauksessa on kenraali ajanut partansa sen jälkeen kuin meidän kuva otettiin, sehän on päivän selvää!"

"Nyt pitää meidän erkauntua", sanoi Örseth. "Te, Mortensen, voitte mennä tuota katua —" Samassa päästi Mortensen oikein synkän kirouksen, molemmat toiset herrat kääntyivät takaisin ja suoraan heitä kohti tuli virkakunnan päällikkö Delphin, astellen pönäkkänä ja tyvenenä, kasvot vähän häijyssä hymyssä.

"Nyt näette tässä näytöksen", mutisi Örseth.

Ekstrakanslisti Hiorth vapisi peloissaan. Kaikki kolme tervehtivät hyvin hätäytyneinä; Yrjö Delphin

nosti kättään huolettomasti ja näytti aikovan mennä ohitse ilman mitään. Vaan äkkiä pysähtyi hän Mortensenin eteen ja kysäsi erinomaisen ystävällisesti: "Teillä, herra Mortensen, on kai parikin tulitikkua yli tarpeen?"

Mortensen kyyristyi ja etsi tulitikkuja; vaan virkakunnan päällikkö sytytti sikarinsa hyvin huolellisesti, kiitti ja jatkoi sitten matkaansa.

"Siitähän hyvästi pääsimme", sanoi ekstrakanslisti Hiorth viattomuudessaan.

"Enpä tiedä sitäkään!" sanoi Örseth katsellen häijymäisellä syrjäsilmillä Mortensenia.

"Lemmon pöyliö!" kuiskasi toimittaja.

"Falck-Olsenille kerrottiin tässä sunnuntaina, että virkakunnan päällikkö nimitettäisiin kamariherraksi mitä pikimmin", sanoi Hiorth hyvillään siitä että sai sopivassa tilaisuudessa mainita jonkun ylhäisistä seuralaisistaan.

Ei ollut aikaa pohtimaan tätä uutista: Kolme herraa erkausi Örsethin neuvon mukaan kokoutuakseen Grand hotellin luona — Rosenkrantzin puolella.

Aurinko paahti täydellä terällään; väkeä oli paljon kapean varjosuikaleen suojassa, joka nyt lankesi kadunvierelle, että kolme herraa kukin kadullaan huolimatta kuumuudesta kulkivat ihko auringon paisteessa. He tervehtivät pikaisesti tuttaviaan pysähtymättä. heillä oli kiire, sen nyt näki ja suuret paperitukut tekivät paljon asiaa.

Sillä aikaa kuumuus edeltäpuolisen kiihtyi kiihtymistään kansliassa, jossa Hansen äijä istui yksinään molemmissa huoneissa ja nyökkyi paperikasainsa ääressä.

II.

Nimismiehen talossa oli käräjät.

Talojen läpi kulkevan maantien vierusta oli täynnä kääsejä, istuinkärriä ja tavallisia kärriä; ja aivan nimismiehen oven edessä olivat troskat, joilla amtmani, kihlakunnantuomari ja vouti olivat tulleet kaupungista.

"Herrasvaunujen" ympärillä seisoivat kaikki pienet pojat ja töllistelivät siinä toinen toisensa takana, pienimmät etunenässä, kaikilla kädet taskuissa. Aikaihmiset olivat hajautuneet huoneitten välistölle, tielle ja nimismiehen akkunoiden ulkopuolelle; vaimoväkeä ei näkynyt. Aikaiset töllistelivät hieman vähemmän kuin pienet, vaan kaikilla olivat kädet taskuissa.

Muutamat olivat joukossa ja puhelivat; menivät kaksitellen huoneitten takustoille puhelemaan salaisuuksia, toiset taas seisoskelivat toimettomina pitkin kilpimuuria ja katselivat merelle.

Vaan siellä täällä näki pingoittavan levottomuuden ahdistavan naaman — henkilöitä, jotka olivat tulleet pitkien matkojen päästä kuulemaan kuinka "jutun" kävi.

Siellä seisoi pieni tihrusilmäinen mies, joka oli kaukaa Heiekylästä; hän oli ajanut yön yhtenään päästäkseen käräjille hyvissä ajoin. Muuan hevoshuijari oli puijannut häneltä voikkokopukan. Toista vuotta sitten oli hän käynyt kaupungissa asianajajan Boyesenin luona pannakseen "jutun" alkuun ja monta kirkasta killinkiä oli kulunut haasteesen ja vieraille miehille; sillä aikaa kuleksi hevoshuijari ja voikko ympäri maailmaa, tiesi missä.

Vaan täksi päivää oli asianajaja luvannut hänelle päätöksen "jutusta." Nyt saisi hän tuomion hevoshuijarille, saisi takaisin kalliit killinkinsä — ja ehkä voikkonsakin.

Kunhan vain saisi asianajaja Boyesenin käsiinsä. Koko edeltäpuolisen oli tihrusilmä tähystellyt nimismiehen talon luona, vaan hän ei ollut nähnyt asianajajaansa.

Väkeä kulki ulos ja sisälle puhellakseen amtmanin kanssa, maksaakseen veroa voudille tahi kyselläkseen kihlakunnan tuomarilta asiaa tai toista. Edeltäpuolinen kului ja päivällistunti lähestyi. Talonpojat hajausivat rakennusten välistöihin, ottivat eväänsä esille ja söivät, seisoen merelle päin kääntyneinä tahi istuen rivissä maantien risteyksessä. Silloin tällöin näyttäytyi joku notario ovella ja huusi nimen. Siinä käänsi jokainen sitten päätään ja toistivat nimen, kunnes asianomainen löytyi

jostakin sopesta ja lähestyi epäröiden, jolla aikaa kirjuri kävi kärsimättömäksi ja tuuli pörrytti hänen sileäksi kammattua tukkansa ja puhalsi sen hänen silmilleen.

Suurella kivellä lähellä kivimuuria istui muuan mies vähän matkaa toisista. Hän oli ottanut lakin päästään ja tuijotti ajatuksissaan merelle. Hän oli roteva, tavattoman suuri mies, hartiot kumarassa siitä kun hän kaivoi maata ja asui matalassa huoneessa. Kasvot olivat karkeat ja piirteet jyrkät, tukka ja tuuhea parta olivat kiherät, takkuiset ja tulipunaiset. Hän oli villin näköinen, vaan toista ilmoitti suuret, siniset silmänsä.

Lähimmäisestä joukosta tuli muuan mies hänen luoksensa ja tervehti:
"Hyvää päivää Njaedel! kiitos viimeisistä!"

Njaedel käänsi vähän päätään ja vastasi tervehdykseen.

"Olipa hyvä että tapasin sinut tänään", sanoi edellinen, "niin voimme vähän puhella kaislarannasta ja kuulla ehkä mitä muut ihmiset ajattelevat asiasta."

"Minä vähät välitän muista ihmisistä", vastasi Njaedel, "ja jos sinäkin, Sören, olisit antanut muitten ihmisten olla rauhassa, niin enpä olisi minäkään täällä käräjillä pilkattavaksi ja häväistäväksi."

"Me emme saa nureksia sitä, että meidän pahat työmme tulevat ilmi, kun ne nostavat pahennusta seurakunnassa —"

"Pahennusta! Jos jokainen pitäisi huolen itsestään, niin eipä olisi mitään pahennusta."

"Välttämätöntä on pahennuksen olemassa oio, vaan voi sitä ihmistä —"

Njaedel nousi seisoalleen pitkää pituuttansa ja keskeytti äkkiä: "Mitä aioit sanoa kaislarannasta?"

Sören Börevig oli pitkä, etukumara mies, tukka keltainen ja suonikkeinen, kulmakarvat valkeat. Kun hän puhui, katsoi hän sivulle ja hieroskeli käsiään.

"Sinä kaivat, Njaedel, suuren ojan merelle päin."

"Niin teenkin."

"Tulee sievä kulku kaislarantaan."

"Minä ajan suuria peltojani pitkin."

"Hyvin ymmärrän", sanoi Sören ja katseli tielle, "vaan et suinkaan sinä olisi siitä hyvilläsi, jos muut ajaisivat tilustesi läpi?"

"Koettakootpahan vain."

"Niin, mutta — näes, Njaedel — miten minä pääsen kaislarantaan, kun sinä kaivat tuon ojan? Oletko sitä ajatellut?"

"Sinä! Sinun Sören, ei tarvitse päästäkään sinne, sillä sinulla ei ole siellä mitään tekemistä."

"Hm hm hm", naurahteli Sören, "sinä olet suuripuheinen, Njaedel."

"Kylläpähän puheeni vastaan."

"Enkö ole tuonut kaisloja niin kauan kuin olen ollut Börevigin talossa?"

"Kyllä kai oletkin", vastasi Njaedel tynesti, "vaan ajattelen että olet paljon tehnyt, joka olisi ollut parempi jättää tekemättä."

"Luulet ehkä että käy laatuun sulkea vanhat, muokatut tiet?" kysyi Sören sävyisästi, "vai luuletko, Njaedel?"

"Minulla on kauppakirjani ja se on oikea ja täysin voipa kauppakirja, sillä olen ostanut kirkolle kuuluvan tilan ja maksan verot Kristiansandin piispalle. Vaan sanallakaan ei ole siinä mainittu siitä, että Börevigiläisillä olisi lupa laittaa tiensä minun tiluksieni läpi; niinpä hyvin arvelen voivani kaivaa oja missä vain itse tahdon."

Lausuttuansa tämän alkoi Njaedel käydä taloa kohti.

"Niin, mutta kaisla — kaisla —" väitti Sören Börevig ja hieroi käsiään yhä kovemmasti.

"Malmi on vuoressa, kaislat meressä; kun sinulla ei ole vuotta, niin ei sinulla ole malmia, kun sinulla

ei ole merenrantaa, ei sinulla ole kaisloja. Arvelen että sinun pitäisi saada päähäsi tämä, Sören, joka olet ihmeen viisas."

"Niin, mutta — niin mutta" — alkoi Sören taaskin, "meidän tulee jakaa Jumalan lahjat, Njaedel, me olemme kaikki veljiä —"

"En tahdo olla sinun veljenäsi, Sören Börevig, kahdesta sadasta kaislakuormasta", vastasi Njaedel ja katseli toista.

"No niin, Njaedel, sittehän saamme mennä oikeuteen", sanoi Sören lauhkeasti, "minä käyn asianajaja Toften puheilla nyt kun hän on täällä."

"Niin, tee sinä Sören vaan niin, minulla on kauppakirjani minulla", vastasi Njaedel ja jatkoi kulkuaan.
—

Keskellä tietä, huoneuksien välistöllä oli kokonut väkijoukko muutamain kääsien ympärille, jotka olivat vasta tulleet. Mies, joka nousi vaunuista, oli pieni ja paksu, kasvonsa punaiset, partansa harmaja, lakinreuhka päässä.

"Onko täällä ketään", kysyi hän joukolta, "joka tietää mikä on se kanalja, jonka tieosa on Börevigin portin luota Svartmyreen asti? Minua haluttaisi sanella sille hyvälle herralle muutamia totuuden sanoja."

Ei kukaan tiennyt. Vaan muuan vanha mies vastasi: "Niin, sinä olette luotsivanhin oikeassa, huonompaa tieosaa ei ole koko rannikolla."

"Tieosaa!" puhkesi luotsivanhin puhumaan. "Niin totta kuin tässä seison, se ei ole mikään tie, onhan vaan suurikivinen räme, katsokaahan minkä näköisiä olemme!" ja hän osoitti itseensä, hevosta ja kääsejä; kaikki olivat harmaankirjavat loasta.

"Teidän pitäisi, luotsivanhin, valittaa nimismiehelle —" sanoi joku.

"Niin, jos se hyväisi mitään", sanoi luotsivanhin ja kynsi päätänsä karvalakin alta.

Samassa havahti hän Batnemon Njaedelin, joka seiso i kappaleen matkan päässä ja katseli häntä. Luotsivanhin iski hänelle silmää.

Muuan luotsi, joka oli kartanolla, otti hänen hevosensa ja luotsivanhin lähestyi Njaedelia ja kuiskasi: "Hän on kaikella kunnialla laivassa?"

"Saiko hän hyvän paikan laivassa?" kysyi Njaedel.

"Erinomaisen — aivan kuin jossakin Amerikan laivassa, vaikka se oli ainoastaan toisen luokan paikka. Huomenillalla on hän Kristianiassa."

"Sepä oli tyhmää että hän saapuu sinne iltamana; kunhan vaan löytäisi Antin!"

"Kuulehan nyt, Njaedel! Olen sinun kustannuksellasi lähettänyt veljellesi sähkösanoman, että hän tulisi vastaan ottamaan Kristinaa satamassa."

"No taivaan käpy, kuin olet kekseliäs, luotsivanhus!" sanoi Njaedel.
"Tuliko kalliiksikin?"

"Maksoipa se yhden kruunun, ei päälle eikä vaille."

"Etkö voinut saada helpommalla?"

"En, kun on määrätty taksa, näet sen."

"No niin, kaikessa tapauksessa se oli hyvin tehty", sanoi Njaedel ja kaivoi kruunun taskustaan, "ja kiitos suuri!"

"Ei kestä kiittää. Oletko jo ollut oikeudessa, Njaedel?"

"En, sanovat että vasta jälkeen päivällisen tutkitaan minun asiani."

"Onko sinulla eväitä!"

"Ei ole, eipä ollut kotona ketään, joka olisi laittanut jotain minulle ruuaksi", vastasi Njaedel lyhyesti.

"Hm, se on totta", mutisi luotsivanhus, "tule, käykäämme Topias luotsin luo, niin saamme sieltä vähän säkkimme täytteeksi"

Rahvas väistyi syrjään ja tervehti luotsivanhinta, vaan kukaan ei ollut näkevinäänkään kookasta Njaedelia, joka kulki jälessä. —

Oli pilvinen ilma. Kaukana merellä kohousi musta pilviseinä ja meri oli harmaja ja täplikäs pienistä valkeista pilkuista.

Kova lounastuuli puhalteli, ja huuhtoi rannalla suuria, pyöreitä kiviä vellova hyrsky, venytellen perässään pitkiä, limaisia kaislasuikaleita. Rannasta kohosi lyhyt mäki kohti taloja, jotka olivat aivan lähekkäin.

Rakennusten välillä oli ahtaita likaisia teitä, tunkioita ja kaikenmoista siivottomuutta; taikkoja, ruostuneita aurankynsiä, rattaanpuoliskoja ja laivoista kaikenmoista hylkyromua, jota meri oli vuoden kuluessa tuonut rannalle. Vaan asuinhuoneitten edustalla oli useinkin vähäinen siistitty kokouspaikka, jonne kansaa kerääntyi, istui kuistin rappusille tahi tahkokivelle seinän vierustalle.

Vaikka oltiin keskellä isoa kesäpäivää, oli kuitenkin kaikki ikäänkuin pimeän ja synkän puhuvaa. Harmajat pilvenmöhkäleet kulkivat matalalle, myöskin meri oli harmaja. Ja punasenuskeat, tervatut rakennukset, jotka valkeine akkunakehineen, varjostimineen ja kukka-astioineen saattoivat näyttää niin herttaiselta auringonpaisteessa, olivat pimeät ja synkeät tuossa surkastuttavassa ilmassa, eikä nimismiehenkään valkeaksi maalattu talo näyttänyt kuin sangen ikävältä.

Talonpoikain tiheät joukot sopivat tähän tilaisuuteen hyvin. Kaikki nuo paksut, mustansiniset sarkanutut, villapaidat ja villaliivit lisäsivät sitä raskautta, joka vallitsi kaikkialla. Ei ollut mitään tointa väkijoukoissa; mikä ajelehti minnekin; tervehdittiin mutisemalla, katsomatta toisiaan; ojennettiin suuria käsiä, joita kohtasivat toiset, ilman mitään käden pusertamista, sormet suorassa, kuten tapana on. Ei kuulunut siellä huudonääntä, ei kovaan lausuttua sanaa, saati sitten naurua; kaikkialla oli haju, jonka sarka saa, kun se painetaan berliinisinisellä.

Yhden aikana lopetettiin edeltäpuolistoimitukset, ja kun kärjäsalia puhdistettiin puolispöytää varten, kuleskelivat virkamiehet ja asianajajat ulkona edestakaisin, polttivat tupakkaa ja keskustelivat.

Tuo ja tää rohkea talonpoika tarttui johonkin asianajajaan; pienen tihrusilmämiehen oli mahdoton löytää asianajajaansa. Vaan amtmani Hiorth, joka oli alhainen mies, kuleksi ympäriinsä väkijoukossa ja otti huomionsa kutka tervehtivät häntä.

Silloin tällöin kuin hän luuli tuntevansa jonkun naaman, pysähtyi hän ja lausui muutamia lohdutuksen sanoja; kätensä piti hän selkänsä takana nutun liepeen alla päästäkseen kättelemisistä.

Samassa nimismies renkineen kuletti vangin poikki kartanon. Varmuuden vuoksi oli hän kytketty kahleisiin, sillä nimismiehen koppiin ei ollut luottamista ja sitä paitse oli se vartiasta mukavinta.

"Tunteeko kukaan teistä tuota miestä?" kysyi amtmani.

"Kyllä, herra amtmani, hän on Krydsvigistä kotoisin", vastasi luotsivanhin, joka samassa tuli muutamasta huoneesta.

"Hyvää päivää, herra luotsivanhin Seehus!" sanoi amtmani ja katsoi kannattavan tarjota hänelle paria sormia oikeasta kädestään. "Te siis tunnette vankia? Varkaus luultavasti?"

"Niin, se raukkahan se on, hän murtausi maakauppiiaan puotiin, josta varasti jauhosäkin ja kannullisen siirappia."

"On se surkeaa", sanoi amtmani Hiorth ankarasti ja katseli yli väkijoukon, "kun nuo varkaudet lisääntyvät lisääntymistään. Ne näkyvät olevan likeisessä yhteydessä useitten muitten huonojen vaikutuksien kanssa, joitten alaiseksi meidän kansamme on tätä nykyä valitettavasti joutunut. Onko mies köyhä? — suuriko perheensä? — montako lasta?"

"Monta ja pientä kuin Njoan kumpeleet", vastasi luotsivanhin.

"Kumpeleet?" kysyi amtmani ja katsahti taaksensa.

Asianajaja Tofte, joka aina pysyttelihe amtmanin läheisyydessä ollakseen palvelukseksi, sanoi mielinkielisesti hymyillen: "Suokaa anteeksi, herra amtmani, kumpeleet ovat muutamalaisia pottukakkuja."

"Ahaa — pottukroketteja!" mutisi amtmani alhaisesti ja jatkoi kulkuaan väkijoukossa.

Ihmiset katselivat toisiaan, joku nauraa virnisti kun amtmanni käänsi selkäänsä. Luotisivanhinta ylimalkaan ihmeteltiin isosti suoran käytöksensä vuoksi ylhäisiä kohtaan; hän oli siinä välissä, ei varsin talonpoikainen eikä varsin herrasmieskään.

Lauri Voldemannin Seehus oli muutaman Flekkefjordin patajuopon tullivahtimiehen poika. Nuorena ollessaan oli hän kulkenut merellä, vaan vanhemmuuten osti hän pienen osan Krydsvigin-maata, rakensi talon, josta hän taisi milloin tahansa nähdä merelle ja nimitettiin sittemmin luotsivanhimmaksi.

Seehus saattoi olla tuossa kuudenkymmenen korvissa. Hän oli poikamiehiä, puoleksi merimies, puoleksi talonpoika. Esimiehensä eivät suosineet häntä juuri ylenmääräisesti. Pitipä Hiorth amtmanni häntä vaarallisena henkilönäkin, koska hän, vaikka virkaportaalla oli, vaan hiukkasen erosi tavallisesta talonpojasta, jonka kautta kansan isiltä peritty virkasäädyn kunnioittaminen helposti saattoi vähetä.

Seehus piti vaarin virastaan ja nautti talonpoikain totista kunnioitusta, jotta oltiin kun oltiinkin hänen kanssaan pääsemättömissä. Ei hän itse lainkaan tiennyt, että olisi jotain kysymyksessä hänen vioistaan. Tuon vapaan puheenmuodon oli hän saanut mereltä, ja kun amtmanni kunnioitti häntä ainoastaan kahdella sormella ja kylmällä katseella, arveli Seehus viattomassa ihastuksessaan, että amtmanni Hiorth oli kuitenkin niin lemmon oiva mies.

Luotsivanhimman lähimmäisenä naapurina oli Batnemon Njaedel. Hän oli oikeastaan muukalainen rannikolla. Hän oli muutamasta tunturitalosta kaukana sydänmaassa.

Vaan sittemmin oli hänen maallaan monena vuonna tapahtunut kallionvierimiä, niin sattui muuanna kevännäkin kallionvierimä ja teki työnsä niin tarkkaan, että Njaedel jäi paitasillaan seisomaan vuoren huipulle, talon ja kaiken, mitä siinä oli, rymistessä alas. Raunioista löydettiin aamulla vaimonsa ja kaksi lasta kuolleina, vaan vanhin tytär oli hengissä.

Silloin näki Njaedel hänellä olevan pahan jättää kotitalonsa. Hän myi minkä hävitys oli säästänyt ja muutti merenrannikolle.

Njaedel ei muuttanut nimeään uuden talonsa mukaan, mikä on tapana. Hän oli ostanut osan samaa taloa, josta luotsivanhimmallakin oli muuan osa; Krydsvig oli iso rälssitilus, joka oli kuulunut Kristiansandin piispalle. Njaedel oli tuonut muassaan halunsa yksinäisyyteen, senpätähden hän valitsi vesiperäisimmät tasangot rannalla, joihin kuului suuri hedelmätön hiekka-aavikkokin.

Njaedel eleskeli vuosikautia yksinään piikansa ja Kristina tyttärensä kanssa, viljeli maataan ja keräili kipeneen arkkunsa pohjalle. Ainoa, jonka kanssa hän seurusteli, oli luotsivanhin, joka oli antautunut tuon hyväluontoisen jättiläisen ja hänen oivan, hilpeäluontoisen tyttärensä pariin.

Kansa muutoin ei pitänyt Njaedelista, hän kun näet oli vieras. Sitä paitse oli tässä suuressa, rotevassa ja pörrötukkaisessa miehessä jotakin vastenmielistä. Kun hän seisoj kaivamassa ojaa alhaiseen märkään maahansa, oli hän kuin ilkeä noita, joka kohosi maan sisästä. Hänen pörrötukkainen päänsä — hän oli aina avopäin, paitse kun hänen piti olla oikein pyhävaatteissa — piirsi pilviä, kun ajettiin maantietä hänen ohitsensa. Ja kaikki oudot pysäyttivät hevosensa ja kysyivät kyytipojalta mikä olento tuo oli.

Vaan Njaedel ei huomannut mitään työtä tehdessään. Hän oli semmoinen, joka näyttää taistelevan työnsä kanssa. Hammasta purren ja kulmat käppyrässä rohjusti hän siinä lapiollansa ja kangellansa, riisti ja raasti ja raatoi, jotta maa savusi hänen ympärillään; ja kun hän tapasi jonkun uppiskaisen kiven, joka ei tahtonut kääntyä, kävi hän sen kimppuun jättiläisvoimillaan möristen kuni ärsytetty karhu.

Vaan kun tuli ruoan aika tahi pimeä, nousi hän ylös ojustaan ja kapisteli ryvettyneitä puukenkiään. Hän löi rautakankensa maahan ja katseli ympärilleen, mitä hän oli saanut aikaan. Ja jos hän mielestään oli tehnyt työnsä oivallisesti, veteli hän kouralla tukkaansa, että se nousi aivan pystyyn, ja hymyili hyvillään itselleen.

Kotona naisväen seurassa oli hän lakea kuin lammas; hän kyyristi niskaansa ja liikkui varovasti, ikäänkuin olisi ollut peloissaan, että tuvan katto kohoaisi paikoiltaan, jos hän oikaiseisi kookkaat jäsenensä.

Käräjäherrain aterioidessa nimismiehen luona, rupesi satamaan. Pilvitaivas laskeusi yhä alemma, ja satoi tihjästi ja tasaisesti, kuten on tavallista, kun sade näyttää rupeavan pitkälliseksi.

Muutamit kömpivät huoneisiin ja katosten alle, vaan useimmat jäivät ulos ja antoivat sataa. Silloin tällöin kumartuivat he, jotta vesipisarat tippuivat hatun laiteilta, vaan muutoin olivat he niin tottuneet märkänä oloon, etteivät siitä paljoa piitänneet; sade tunkeusi saran läpi ja tippui takin helmasta vaaleansinisinä nappina.

Odottava kansa ei ollut ollenkaan tyytymättömänä; sillä kaikki tiesivät, että on se käräjä-atria jotakin, jolla pitää olla aikansa.

III.

Amtmani istui ensimmäisenä pöydän päässä, kihlakunnantuomari hänen oikealla, vouti vasemmalla puolen. Sitten seurasivat asianajajat ikänsä jälkeen, sitten herrat valtuutetut esimiestensä arvon mukaan, sitten kirjurit saman säännön mukaan ja lopuksi muutamia talonpoikia, kunnallislautakunnan puheenjohtaja ja pari muuta kutsuttua. Nimismies istui viimeisenä toisessa pöydän päässä.

"Kyllä sen näkee, että nimismiehellä on kaupungissa vaimo, joka osaa keittää", sanoi vanha asianajaja Kahrs ja lopsautti kielellään, "ei ole kuin oli ennen muinaisina aikoina, kun meidän piti syödä mähkiä pytystä viskurokkaa, jossa oli siirappia ja kaneelia."

Tämän lausui hän puoliääneen voudille, sillä oli menossa vasta ensimmäinen ruokalaji, se oli kalaputinkia hummerin kanssa, ja keskustelua johti amtmani melkein yksinänsä.

Punanen viini oli hyvin mukeaa ja yhtä väkevää. Sitä paitse oli siellä iloöljyä ja olutta, jotta mielet pian ylenivät. Vaan amtmanipa huomasi asettaa iloisuutta, ja oli hyvin juhlallista atrian alku.

Siinä kuiskailtiin naapureilleen eikä muutoin puhuttu kuin vastatessa amtmanille. Hänellä oli tavallisesti tapana sanoa sananen kullekin, erittäinkin läsnäoleville talonpojille hän oli ystävällinen; hänestä oli omantunnonasia näyttäytyä alhaiselta ja kansalliselta.

Paistia syödessä hän tavallisesti esitti kuninkaan maljan, ja sen jälkeen hän halulla piti pari lyhyttä puhetta, kuinka aina sopi. Tänäpä hän kääntyi kihlakunnantuomarin valtuutetun, kandidaati Alfred Bennechenin puoleen, joka piakkoin aikoi matkustaa.

"Kun te nyt, herra kandidaati Bennechen", niin puhui amtmani, "jätätte tämän vaikutuspiirin, johon te olette uhranneet parin parhaimman nuoruutenne vuoden työt, on astuaksenne tärkeämpään — ehkä vaivaloisempaan, mutta varmaankin paljoa lupaavampaan toimeen, tahdomme lausua teille jäähyväiset ja kiitokset siltä ajalta, jonka te olette työskennelleet meidän kansamme. Vaan vaikka kohta te eroattekin meistä, olemme kumminkin edeskinpäin yhteistyöntekijöitä. Enhän tehne sopimattomasti ilmoittaessani tälle seuralle, että teidän on tarkoituksenne mennä johonkin hallituksen kansliaan — arvattavasti siihen jossa isänne on."

Alfred Bennechen kumarsi kohteliaasti.

"Minä sanon siis", lisäsi amtmani, "että me jatkamme yhteistyötämme. Sillä eikö se ole suurta yhteistyötä yli koko maan. Eikö virkakunta ole sinkilä, joka ympäröipi kansamme juuri kuin väkirengas. Kun te sentähden juurikuin vaihdatte paikkaa ketjussa, tahdomme me pyytää teitä lausumaan kunnioittavan tervehdysksemme teidän herra isällenne ja pyytämään, että hän vakuuttaisi Hänen Majesteetilleen, että me *teemme työtä* — se on hyvät herrat — teemme työtä Hänen Majesteetinsa uskollisina palvelijoina kansan seassa. Ja teille, herra kandidaati Bennechen, tahdomme me toivottaa, että te, pitäen herra isänne suurta esimerkkiä silmäinne edessä, edistyisitte radallanne ja tulisitte, kuten hän. maallemme ylpeydeksi ja kaunistukseksi. Herra kandidaati Bennechen — Jumala olkoon kanssanne."

"No, tuon on hän koonnut otsansa hiessä, uskokaa pois", kuiskasi asianajaja Kahrs naapurilleen, joka istui paljoa alempana; sillä amtmanin puheet olivat ylimalkaan niin ja näin.

Kihlakunnantuomari myöskin piti nyt puoleksi leikillisen puheen valtuutetulleen; Alfred Bennechen vastasi, jotta täksi päiväksi tuli monet puheet.

Vaan kun juhlallisuus oli kaikkein korkeimmillaan, tarttui paistipala voudin konttoristin kurkkuun. Mies parka oli läkähtyä siihen paikkaan, ja näytti tilansa hyvin epäilyttävältä. Vaan naapurinsa taputteli häntä niin lujasti hartioille, että pala viimein helti ja lensi pöydälle.

Amtmani kätki kasvonsa ruokaliinaan; vouti pyysi pyytämästä päästyäänkin anteeksi kirjurinsa edestä, vaan asianajaja Kahrs tarkasteli hartaasti lihapalasta ja vannoi, että se painoi puolen naulan paikoille.

Tämä tapahtuma pani lörälle koko juhlallisuuden. Nuoremmat asianajajat rupesivat naureskelemaan

ja puhelemaan toisilleen yli pöydän; syntyi oikein hulivilimainen rattoisuus. Ja amtmani itse pelastui tuosta harmillisesta vahingontapauksesta, että säpsähti ja oikoili silmälasiaan kun joku rykäsi vaan; samalla pyysi hän hartaasti, vaan sääliävästi voudin kirjuria että hän kaiken mokomin malttaisi leikata paistin oikein pieniin palasiin.

"Onko montakin juttua jalkeenpuoliseksi, herra kihlakunnantuomari?" kysyi amtmani, nähdessään ettei hän enemmän enää voinut hillitä keskustelua.

"En tosiaankaan tiedä", vastasi kihlakunnantuomari tyytyväisesti ja pani pois lasin kädestään. "Montako on juttua listassa, Bennechen?"

"No, kyllähän niitä oleksii; muitten muassa on oikein huvittava juttu", — valtuutettu hiljensi ääntänsä ja kumartui kihlakunnantuomaria kohden.

"Mitä se oli?" kysyi amtmani.

"Muuan salavuoteusjuttu, herra amtmani — ei mitään muuta", vastasi tuomari pienet harmaat silmänsä killissä; hän oli lyhytläntä, pyöreä herra, poskensa olivat punaiset ja oli hänellä peruukikin.

"Eikö kihlakunnantuomari tahdo itse johtaa puhetta tänä päivänä", kysyi valtuutettu, "niin käy se joutusammin — ja taas toisekseen ei ole ketään, joka älyää käsitellä semmoisia asioita niinkuin te."

"Niin, teepäs niin, veli, niin saadaan hupaisuutta!" huudahti vouti varomattomasti.

Amtmani ryki ääneensä, pyyhiskeli suuria harmaita viiksiään ja oikoili kultapuitteisia silmälasiaan. Ei sopinut puhua tuommoista, kun talonpoikia oli läsnä. Amtmani joi lasin kunnallislautakunnan puheenjohtajan kanssa.

Kun innokas väitös syntyi parin asianajajan kesken, jotka istuivat vastaisilla puolilla pöydän alapäässä, jatkettiin keskustelua yläpäässä.

"Ovatko he nuoria ihmisiä?" kysyi kihlakunnantuomari.

"Ei, onhan puoli-iäkäs leskimies ja piika; vaan tytär, näetten —"

"Vai niin, te tarkoittatte vieraanmiehenä —"

"Mitä piikaan tulee", puuttui asianajaja Tofte puheeseen, "niin hän on lapsen kanssa matkustanut Amerikkaan kuukauden aikaa sitten, mitä minä olen kuullut."

"Niin, vaan todistaminen on huvittavinta", sanoi nyt asianajaja Kahrs ja nauroi. "Minä tunnen Batnemon Kristinaa, hän on sievimpiä tyttäriä amtissa."

"Jos käy sukkelammin, kun herra kihlakunnantuomari itse johtaa puhetta —" alkoi amtmani, joka ei ollut kuulevinaankaan viimeisiä puheita.

"No älkäähän mitään, minä halulla hartahimmalla johdan puhetta, jos herra amtmani niin määrää", huudahti kihlakunnantuomari.

"Ei, ei, ei, älkää ymmärtäkö minun väärin! Minä vaan tarkoitin, että olisi hyvä, jos pääsisimme aikaiseen kaupunkiin kun on näin paha ilma."

Kihlakunnantuomari killisteli pienillä silmillään, ja päätettiin että hän itse istuisi tuomaripöydän ääressä jälkeen päivällisen. Asian päätteeksi amtmani ja kihlakunnantuomari keskenään ryyppäsivät.

Jälkiruuan muassa oli tarjolla sherryäkin, jotta useimpain naamat punoittivat kuin täysikuu pouta-iltana. Asianajaja Kahrs sanoi voudin kirjuria tyhmänrohkeaksi mieheksi, joka, vaikka tuo lihapala oli vasta päässyt hänelle vakaasti muistuttamasta että "kuolemakin tulla suittaa", kumminkin pisti pankkoonsa kolme lautasellista kräämiä. Nauraa hahatettiin, puheltiin ja juotiin joka pullosta, talonpojat vaan söivät ääneti ja makustelivat epäileväisinä viiniä.

Vaan paraassa kahussa amtmani kilisti lasiaan ja lopetti päivällisen.

Rahvas huomasi päivällisen loppuneeksi kun punasia naamapareja näyttäytyi akkunoista ja ovista — ulos ei voitu mennä tuossa jumalattomassa ilmassa.

Kun kahvia oli juotu, laitettiin huone jälleen kärjätuvaksi, ja kihlakunnantuomari käski juhlallisesti oikeuden alkamaan istuntonsa.

Tuomioistuimella istuessaan oli kihlakunnantuomari muhkean näköinen, Valkotukkaista päätä ympäröi arvokkuuden kaari, ja terävät vaaleanharmaat silmänsä tunkeusivat syvälle kanteen alaiseen ja

todistajiin. Hän oli tunnettu taitavaksi tuomariksi, vaan pääavunsa epäilemättä oli se taitonsa, jolla hän johti tutkintoa.

Ei kukaan ymmärtänyt niinkuin hän houkutella erehtymään, käännellä sanoja, laittaa ristiriitaan ja hämminkiin, jotta ne, ennen kun saattoi arvatakaan, näyttivät puoleksi tunnustaneen, ja tällä tavoin hän tavallisesti, omilla sanoillaan sanottuna, "urkki totuuden ulos."

Tänään sujuivat asiat ihmeen sukkelaan, mutta kelvollisesti kumminkin. Tukku riita-asioita meni nopeasti menojaan. Kaikki asianajat tiesivät nyt, että oli kysymyksenä päästä siihen muka maan mainioon asiaan, salavuoteusjuttuun näet, ja tönkkien toisiaan kylkeen ja salakähmään silmiään iskien iloitsivat he tuosta huvittavasta jutusta. Senpätähden ei ratkaistu monta asiaa, vaan tahdottiin lykkäystä toisiin kärkeihin ja nurkumatta myönnettiin. Tyhmä asianajaja Kruse ainoastaan ei ymmärtänyt mitikään, vaan käski yhtä myötä sanansa pöytäkirjaan kirjoitettavaksi. Asianajaja Kahrs nykäsi häntä takista ja Alfred Bennechen, joka oli pöytäkirjurina, väänti suutansa, ja kihlakunnantuomari puheli ja kääntelihe rauhatonna tuolillaan.

Vihdoin viimein oli Kruse valmis, ja salavuoteusjuttu huudettiin.

Ovet olivat auki etehiseen ja kartanolle, ja rahvas seisoi tungoksissa ulkopuolella ja sisässä puolilattiaan lakituvassa.

Sarkavaatteet, jotka olivat märkiä, rupesivat haisemaan lämpimässä; ilma paneusi raskaaksi, berliinisinisenhajukseksi, ja vesinoppia vyöryi myötään akkunain laseja pitkin. Etehisessä seisoi tihrusilmä mies pahimmassa tungoksessa. Hän oli niin pahasen pieni ettei hän voinut mitään nähdä, vaan levottomasti kuunteli hän joka sanaa eikä ymmärtänyt tään taivaallista.

Kun kihlakunnantuomari kuuli vastaajan nimen, sanoi hän: "Njaedel? Muukalainen nimihän se on?"

"Se on sama kuin Niilo", puuttui puheesen Tofte, joka aina oli kernas palvelukseen, "Heiekylässä kansa sanoo Niiloa Njaedeliksi."

"Vai niin, vaan nytpä ei ollakaan Heiessä, siis miehen nimi on Niilo — entäs sukunimi?"

"Batnemo —"

"Batnemo? kysyi kihlakunnantuomari kärsimättömästi.

"Henkikirjoissa on 'Bandmo'", selitti Tofte.

"No niin, luonnollisesti. Siis hänen nimensä ilman muitta metkuitta on Niilo Bandmo. Pöytäkirjoissamme ei saa olla kielikiihkoisuutta mitään." Näin sanoessaan loi tuomari ankaran katseen yli kansan ja katsahti sen jälkeen amtmaniin, joka nyökkäsi päällään suostumukseksi.

Njaedel oli tunkeutunut esiin pöydän luo. Hän seisoi siinä etukenossa, suuri, pörrötukkainen päänsä nyökylään; vähän väliin pyhiskeli hän takinhiallaan otsaansa, hänellä oli lämmin, ja hän liikutteli huuliaan.

Kihlakunnantuomari mittaili häntä katseellaan, ja kun hän oli valinnut menetystapansa, alkoi hän äkkiä sukkelin sanoin ja kilisevin äänin: "Vai niin, äijäseni, sinäkö olet, joka elät kuin sika — piikasi kanssa — hä? — ja saatat pahennusta seurakunnassa? Kuka on ilmoittanut hänet?"

"Papin lampuoti, Sören Börevig."

"Niin kuulitkos? Papin lampuoti — etkö häpeä? Niin, ja sinä olet lähettänyt tytön ja sikiön Amerikkaan — vai? Näethän että tunnemme tekosi. Luulit kai siitä pääseväsi, vaan ei se niinkään helposti käy, äijäseni. Vaan kiellät ehkä koko hävyttömyytesi — vai?"

Njaedel ponnistihe saadakseen suunsa auki ja kun hänen onnistui, sanoi hän: "Minä en kiellä mitään."

Kihlakunnantuomari ei ollut tätä odottanut, vaan hän oli tottunut kaikenmoisiin koukkuihin.

"Siinä teet oikein, ukkoseni", jatkoi hän, "vaan ei siinä ole kylliksi. Asiaa pitää järjestyksenmukaisesti harkita ja todistuksilla valaista. Missä on tyttäresi?"

"Hän on matkustanut", vastasi Njaedel.

"Matkustanut! Hänkikö? Ja minnekä?" huudahti tuomari silmäkullat sepposen selällään; valtuutettu

laski kynän kädestään, asianajajat pörhistivät korviansa kuin rottakoirat; amtmanni itse, joka istui sohvassa kakluunin luona, nosti silmänsä rangaistuslaista, jota hän oli muka lukevinaan.

"Kristianiaan — hän matkusti kotoa eilen", sanoi Njaedel.

"No nyt vie sun — hm!" Kihlakunnantuomari noitui hyvin harvoin oikeudessa, vaan innoissaan hypähti tuolilla, tulipunaisena vihasta. Hän haukkui Njaedelia niin paljon kuin oikeuden pyhyydelle suinkin soveltui ja lupasi hänelle niin kovan tuomion kuin hän vaan saattoi suorittaa.

Njaedel vetäysi takaisin käräjäherrain salamyhkäisen vastenmielisesti silmäillessä. Ja rahvas väistyi häntä kuin ruttotautista, kun hän vitkalleen jätti käräjätuvan ja meni ulos.

Ereys oli suuri. Iloinen mieliala, mikä sai alkunsa päivällispöydässä, oli pysynyt korkeusasteellaan tätä makupalaa odottaessa. Nyt meni kaikki mullin mallin, yhtäkkiä syntyi sanomaton ikävyys lämpöisessä, hämärässä huoneessa, jonka lattia oli kastunut likaisista saappaista ja akkunoita pieksi sade. Amtmänni katsoi kelloaan, nousi paikoiltaan ja meni makuuhuoneeseensa, ottaen mukaansa yhden kirjurin. Heidän kuultiin sen jälkeen reutovan ja ruhtovan kapsäkkiä.

Kihlakunnantuomari oli silmittömästi suuttunut ja puski vihaansa ystäville ja vihollisille. Jällellä olevat asiat kävi hän läpeensä kuin tuulessa, ja voi sitä, joka koetti ehkäistä häntä; hän irroitti kellon liivistään ja pani sen pöydälle eteensä.

Parantumaton asianajaja Kruse alkoi vaan taas vaatia lausuntojaan pöytäkirjaan otettaviksi.

Kihlakunnantuomari väentelihe tuolilla: "Minä tahdon huomauttaa asianajaja Krusea että tuolla lausunnolla pitää olla rajansa."

Kruse veti tyvenenä esiin kellonsa: "Minä olen pitänyt laillisen ajan."

"Olkoon niin, vaan tavallista on muutoin soveliaasti katsoa, että —"

"Minulla on vaan katsottavanani valtuuttajani hyöty", vastasi Kruse ja käski edelleen kirjoittaa pöytäkirjaan.

"Seuraava asia!" huusi tuomari, kun hän vihdoinkin lopetti.

Tihrusilmämies etehisessä tunsu värityksen ruumiissaan; hänen juttunsa, näet sen, huudettiin, hän tunsu nimensä. Huudon perästä tuli lyhykäinen vaitiolo.

"No!" huusi kihlakunnantuomari kiukkuisesti. "Kenen nimiin on juttu kirjoitettu?"

"Asianajaja Boyesenin", vastattiin.

"Vaikka Boyesenhan ei ole täällä; kuka ajaa Boyesenin edestä? No!"

Kahrs astui nopeasti tuomiopöydän eteen; hän oli seisonut puhelemassa muutaman virkaveljensä kanssa muutaman akkun luona.

"Mikä juttu se on, Kahrs!" kuiskasi hän.

"Minä katson listasta", vastasi Kruse kovalla äänellä.

"Pököpää!" tiuskasi Kahrs; vaan sitten kääntyi hän suurimmalla kunnioituksella tuomarin puoleen ja lausui pöytäkirjaan pantavaksi: "Kantajan puolesta oli läsnä Boyesen Kahrsiin kautta ja tahtoi lykkäystä toisiin."

"Lykkäystä", vastasi kihlakunnantuomari omituisella äänenpainolla ja pitkänpuoleisesti.

"Vierasmiehen kuulustelemista varten", jatkoi Kahrs.

"Missä ne käräjät pidetään?" kysyi tuomari ilkkuen: hän hyvin kyllä ymmärsi, että toisella ei ollut mitään käsitystä asiasta.

"Röldalissa", vastasi Kahrs järkähtämättömän vakaisena ja arvelematta.

Soinnukas ääni ja vakaiset, arvokkaat kasvonneudet sopivat hyvin hyvästi juhlalliseen toimitukseen.

Tuomari heitti asianajajalle hyväksyvän silmäniskun, ja pari kirjuria nauraa tirskuu, vaan Kahrs, joka seisoi niin, että rahvas näki suoraan hänen kasvonsa, piti naamallaan kunnioitusta ilmaisevat juonteet, ja kun hänen lykkäyspyyntönsä hyväksyttiin — hevoshuijarin asianajajalla, Toftella ei ollut mitään vastaan sanomista — vetäysi hän takaisin syvään kumartaessaan, joka aina teki hyvän vaikutuksen.

"Seuraava juttu!" huusi kihlakunnantuomari.

"Ei ole enään."

"No, Jumalalle kiitos!" Tuomari pisti kellon taskuunsa. "Kysykää amtmanilta, voidaanko antaa valjastaa hevoset."

Työ lopetettiin. Oikeuden jäsenet, jotka olivat seuranneet asioita sangen suurella tarkkaavaisuudella, kirjoittivat nimensä pöytäkirjan alle; ja ennenkun rahvas oikein sai päähänsä mitä oli tekeillä, nousivat käräjäherrat ylös, asianajajat hajausivat mikä minne kuka kunne, kirjurit taas tarttuivat paksuihin oikeuspöytäkirjoihin latoakseen ne laukkuihin.

Tihrusilmä kulkeusi ihmisvirrassa kartanolle; ei hän vieläkään ymmärtänyt mitään, kunnes hän kohtasi muutaman, joka selitti hänelle, että hänen juttunsa oli lykätty toisiin.

"Lykätty", mutisi hän, ymmärtämättä vieläkään oikein. Hän käydä hamuili kärryjen välissä, juurikuin hän olisi kulkenut pimeässä, löysi vihdoinkin omansa, kapusi kärryihinsä ja lähti ajaa lötöstelemään kotiinsa päin.

Suuret vaunut olivat nimismiehen oven edessä. Useimmat asianajajat istuivat jo kääseissä, jotka olivat rivissä vaunujen takana, Tofte vaan kuleksi ympäriinsä ja hyvästeli, hymyillen, ja laskien pieniä kokkapuheita tutuille talonpojille.

Kahrs oli saanut villikon hevosen, niin että istui ja kiroili, senvuoksi kun amtmani ei koskaan tullut. Edelle ei hän uskaltanut ajaa, sillä se ei ollut amtmanin mieleen.

Tällä aikaa seisoivat amtmani vahvassa rauhassa puhelemassa nimismiehen vaimon kanssa, ja piti akkunasta silmällä matkalle valmistuksia kartanolla. Hän näet tuli tavallisesti vasta silloin, kun kaikki oli valmiina ja häntä oli odotettu tarpeeksi kauan.

Vihdoinkin nousi hän vaunuihin, jotka sitten lähtivät vierimään, kääsit jälessä.

"Niin", sanoi amtmani ja ojensihe suoraksi takaistuimella, "minä ajattelen niin usein, kun minä kuten tänään näen kansan kunnioituksella kokountuneen esivaltansa ympärille — melutkootpa sitten niin paljon kuin tahtovat, nuo uudenaikaiset villitsiät, vaan murtaakseen vanhaa, perittyä virkakunnan kunnioittamista, ei heillä ole onnea, siihen on kansamme liian rehellinen — liian uskonnollinen.

"— ja liian hidaskin", täytti kihlakunnantuomari.

"No, niin, johonkin määrin olette oikeassa", vastasi amtmani, nojautuessaan taakse päin pitääkseen pientä ettusta.

Rahvas jäi seisomaan suu täynnä kysymyksiä. Matka kävi semmoisella suhulla, ja kaikki korkeat herrat olivat niin nyreissään, senvuoksi että moni ei ollut saanut ollenkaan toimitetuksi mitä tahtoi. Vaan ei yhtään tyytymättömyyden ääntä kuulunut; ainoastaan siellä täällä joku hymyili muikeasti tahi pudisti päätään; ja vaikka kukaan ei sanonut sanaakaan, oli se kaikessa tapauksessa hyvä amtmanin ettuselle, että hän ei tiennyt mitä he ajattelivat.

Oli jo ilta, hämärä, sateellinen ilta. Pieni sade alhaalla näkypiirissä kaukana lännessä alkoi ruskottaa, nimismiehen portaiden edessä seisoivat keittäjävaimo ja kyökkipiipit, punaisina läähästyneinä isoin pitojen jälkeen, ja nauttivat raitista ilmaa, katsellessaan tielle vieriviä vaunuja. Rahvas jätti kartanon ja hajausi kaikkialle poluille ja kyläteille, yksittäin eli kaksittain käydä rahmustivat he kotia kädet taskuissa, märkinä ja väsyneinä seisottuaan roikuttuaan päivän läpeensä.

Luotsivanhin ajoi etelään päin, hänellä oli vireä hevonen ja ajoi useimpain sivu. Kappaleen matkan päästä tapasi hän Njaedelin jalkapatikassa.

"Nouse kärryihin, tänne taakse, Njaedel!"

Njaedel nousi kärryihin, ja he ajoivat edelleen. Hetkisen perästä saavuttivat he hevosen, joka vitkalleen taivalti.

"Pois tieltä!" ärjäsi luotsivanhin.

Kului hetkinen aikaa, ennenkuin hevonen sai vetäytyneeksi syrjään, niin että kääsit saattoivat päästä ohitse.

Tihrusilmä siinä istui kärryssä. Hänellä ei ollut kiirettä; taival oli pitkä eikä ollut hänellä mitään iloitsemisen syytä.

Vanha, ruskea tammanvyllyläke, joka häntä veti, käydä kätösti ja renkkui aisoissa; se oli vaaleanruskea vanhuuttaan ja pitkäkarvainen kuni vuohi. Tihrusilmä istui ja katseli raudikkoaan, ja sillä välin kulkivat ajatukset voikassa ja hän alkoi olla alla päin kotiin tulosta.

Eipä vaimollaan eikä lapsillaan ollut tietoa tuon parempaa kuin että he olivat varmat siitä, että tänään hänen täytyy tulla kotia voikko mukana. Vanhin poika oli ollut niinkin tarpeeksi ajatteleva että oli pannut isänsä mukaan päähiset voikon kulettamista varten. Tihrusilmä älysi että he vartoivat häntä kotimäellä. Silloinhan he saattoivat ainakin nähdä jo pitkän matkan päähän, ettei hänellä ollutkaan voikkoa mukanaan. Vaan sen siaan uskoivat he hänellä olevan taskunsa täynnä seteleitä ja lantteja.

Hän katsahti kärryinsä pohjalle; siellä olivat päätset. Miten ihmeen tavalla saattoi hän heille sanoa, että kaikki oli "lykätty toisiin"?

Vanha raudikko oli kuin märkä vasikka, ja hän muisti voikolla kuinka oli sileät häpäät ja pyöreät ja kiiltävät lautaset.

IV.

Kun he tulivat Njaedelin taloon meni luotsivanhinkin sisään. Talo oli tyhjä ja ovet auki, kissa kuleksi ympäriinsä ja naukui.

Njaedel kulkea kuhnusteli ympäriinsä. Puhumatta sanaakaan, ja etsien jotakin syötävää. Luotsivanhin istui hetkisen ja katseli kömpelöä, isoa kuvatusta, joka kuleksi ja toimieli niin ätyröimällä äkkinäisiä pikkuasioita.

"Kuules, Njaedel", sanoi hän vihdoin, "minä luulen että saat luvan hankkiaksesi itsellesi uuden piian."

"Eipä!" huusi Njaedel ja polki jalkaa lattiaan jotta jymisi.

"No, no, ethän sentään minua purasematta nielaise", vastasi luotsivanhin.

Kun he söivät, Njaedel käski luotsivanhimman kirjoittaa kirjeen Kristinalle. Vaan kun talossa ei ollut millä ja mihin kirjoittaa, päättivät, että luotsivanhin kirjoittaisi kotonaan ja lukisi kirjeen Njaedelille.

"Vaan mitä siihen pannaan?"

"Ei mitään tään päiväisistä", vastasi Njaedel.

"Ei, ei, voi silloin olla yhdentekevä, vaan —"

"Kirjoita, että hän ei olisi vihassa minulle eikä levotonkaan puolestani; minun laitani on hyvä, hyvin hyvä, voit kirjoittaa, minulta ei puutu mitään —."

"Että sinä tulet hyvin toimeen yksinäsi eikä sinulla ole kaipausta hänestä —"

"No, Jumala paratkoon, minä kaipaen häntä, sen saat kirjoittaa", sanoi Njaedel kyökkästen edes takaisin.

"Vaan silloinhan hän tulee aivan kiihkoihinsa, kun hän kuulee, että sinä kaipaat häntä niin isosti —"

"Ei, sitten et saa kirjoittaa mitään siitä", sanoi Njaedel kiihkeästi. "Kirjoita — niin, itse kai parhaiten ymmärrät, sinä luotsivanhin, joka osaat kirjoittaa, niin että Kristina tulee ilomielelle; olipa minun laita miten tahansa."

"Eikö olisi parasta kirjoittaa kirje veljellesikin?"

"Olisi kai; luotsivanhin, viitsitkö kirjoittaa Antille, että hänen pitää olla siivo Kristinaa kohtaan; maksun hän saa jos tahtoo."

"Sen voit hyvin käsittää, että hän tahtoo maksun."

"Antti tulee hyvin toimeen", vastasi Njaedel. "Siinä on poika, joka on menestynyt mailmassa. Niin, äitikin sanoi sitä; sinä, Njaedel, sanoi hän, 'olet tyhmä kuin pukki, vaan Antti, hän on sukkela kuin

kärppä'."

"Vaan miks'ei hän ottanut isänsä taloa kun hän oli vanhin?"

"Sillä hän tahtoi että minä saisin sen."

"Hän kyllä tiesi mitä hän teki, tuo veljesi joka jätti sinut talopahasen haltiaksi ja itse meni tiekkoihinsa rahoineen", arveli luotsivanhin.

"Elä sinä puhu pahaa Antista", vastasi Njaedel. "Hän oli kelpo poika. Minä muistan hyvin, kun me olimme kanervan riivinnässä Heiessä. Antti oli niin käsittämättömän vilkas panemaan koiran kokoon.

"Vaan sinä kannoit kotia sen?"

"Hä? Niin, tietysti minä kannoin kotia, sillä minä olin vankin?"

"Mikähän se Antti oikeastaan on?" kysyi luotsivanhin.

"Kyllä se on jossakin isossa toimessa, vaan en muista mikä se toimi on." Njaedel läksi kaapistaan hakemaan muuatta vanhaa veljensä kirjettä.

Ulko-oven säppiä nostettiin varovasti, ja joku kuulusti tulla haparoitsevan keittiön läpi. Oli jo melko pimeä, ilma kun oli niin raskas; ainoastaan luoteelta näkyi valo-säde pitkin näköpiiriä ja se heitti kellervänpunaisen valon tupaan.

Kun Njaedel näki Sören Börevigiksi tulijan, paiskasi hän kaapin ovet kiinni ja sanoi terävästi: "Sinä tulet kai katsomaan, onko huone tyhjä? Niin, katso tarkkaan sänkyihin voitko sinä nuuskia ja keksiä vähän enemmän pahennusta, sinä sen —"

"Oikeudella pitää olla siansa", vastasi Sören sävysesti, "ja minä sydämmellisesti varoitin sinua, Njaedel —"

"Mitä sinä minua?" keskeytti toinen.

Sören ei rohjennut väittää että hän tuli yksinomaan varoittamaan, vaikka hän oli papin lampuoti; senpätähden teki hän vastoin tapaansa ja kävi suoraan asiaansa.

"Minä puhelin vähän asianajajan Toften kanssa", alkoi hän.

"Kaislarannasta?"

"Niin, me puhelimme vähän siitäkin. Hän arveli — asianajaja — että se oli ilkeää, etten minä saanut kaisloja; olisi voinut — tuota —"

"Ehkä olisi se voinut herättää pahennusta?" kysyi luotsivanhin kuivakiskoisesti; hän seiso i uunin loukossa ja puuhaili siellä piippunsa kanssa.

"Ei, luotsivanhin, ei hän sitä tarkoittanut — hän ajatteli, että hyvin epäilyttävää on tuon ojan kaivamisen laita —"

"Minulla on kauppakirjani, minulla", sanoi Njaedel.

"Niin, onhan se sinulla, sen ymmärrän —" Sören meni ovelle, "sen vuoksihan pistäysin sisälle sanoakseni sinulle että meidän pitää ruveta sitten —"

"Ruveta?" kysyi luotsivanhin.

"Tietysti ruveta käräjöimään."

"Käräjöimään!" huudahti luotsivanhin ja tuli lähemmäs. "Tätä sinun tulisi ajatella pitempään, Njaedel. Minä tiedän niitä, jotka ovat käräjöinneet maat ja mantunsa vähemmästäkin kuin tämä on ja monta kunniallista miestä makaa maassa, jotka asianajaja Tofte on saattanut sinne ennen isäänsä."

"Ei sinun pidä puhua tuolla tavoin lähimäisestäs i, luotsivanhin! Vaan ylipäänsä sanoi asianajaja, että siitä tulee pitkä ja kallis juttu."

"Minä kaivan ojaani", sanoi Njaedel.

"Sitä et tee varmaan, Njaedel, kunhan vouti on käynyt täällä ja antanut sinulle kiellon."

"Kiellon?"

"Niin", vastasi Sören, "silloin pitää sinun odottaa kunnes tuomio on langennut."

Njaedel käveli lattian poikki ja siirsi muuatta tuolia ja katsoi neuvottomana luotsivanhimpaan; vaan lopulta kääntyi hän taas pääasiaan: "Minulla on Kristiansandin piispan antamat paperit, minulla", sanoi hän päättävästi ja löi kättänsä yhteen.

"Voithan piispalta kysyä miten on tuon kaislarannan laita", sanoi Sören ystävällisesti ja katsoi häntä syrjäsilmillä.

"Niin, se on jotain, Sören!" mutisi luotsivanhin. "Sehän ei tulisi niin kalliiksi."

"Tahi ehkä olisi parempi vielä kysyä kuninkaalta", sanoi Sören huolettomasti katsoessaan ulos ikkunasta.

"Niin, kuningas on ylempi piispaa, vaan tokkohan hän vastaa semmoiseen asiaan."

"Jos lykkäämme asian kansliaan ikäänkuin välioikeuteen —"

"Minnekä?" kysyi Njaedel innokkaasti.

"Kansliaan", vastasi Sören, jolla kuulusti olevan tarkat tiedot tästä.

"Luotsivanhin!" sanoi Njaedel. "Siellähän Anttikin on; minä unehutin nimen. Vaan tuleeko asia silloin kuninkaan eteen?"

"Niin", selitteli luotsivanhin, "sen kautta tie kulkee kuninkaan luo."

Njaedel aprikoi vähän aikaa. Esitys miellytti häntä paljoa enemmän kun käräjänkäynti. Sitä paitse Anttihan oli siellä; hänhän saattaisi ottaa asian ajaakseen, niin päättyisi se yhtä pohkaa kerrassaan; olihan päivän selvää että hänen puolellaan oli oikein. Sören oli alussa olevinaan taipuisin oikeudenkäyntiin, vaan, sopusa kun oli, myöntyi hän tuumaan.

Lopuksi hän otti järjestääkseenkin kaikki: pitääkseen huolen hakemuksen kirjoittamisesta ja lähettämisestä.

"Vaan sinä saat maksaa asianajaja Toftelle, Njaedel."

"Sinä olet alkanut riidan, Sören."

"Niin vaan sinä kaivat ojaa."

Luotsivanhin sai heidät sopimaan maksun kahtiapanosta, ja niine hyvineen meni Sören Börevig.

Oli myöhään illalla, ja luotsivanhin kiiruhti kotia. Kun hän oli lähtenyt, meni Njaedel navettaan. Lehmät — niitä oli kuusi — ammoivat ja olivat levottomia; eivät ne olleet saaneet ruokaa eikä niitä oltu lypsettykään. Njaedel ryhtyi tähän outoon työhön ja teki sen jotenkin kehnosti.

Karja ei tuntenut häntä, sitä paitse oli hän niin iso ja kovakynsinen, että lehmät potkivat kiulut kumoon ja kaatoivat maidon. Njaedel murisi ja kinasteli parhaansa mukaan, vaan jo oli yö sydämissä ennenkun hän lopetti työnsä.

Kun hän vihdoin seisoi kartanolla taas ja ojenteli selkäänsä, kumarassa kun oli kulkenut navetassa, katseli hän merelle. Ilma oli köykäisempi, hän taisi erottaa vielä mustan juovan, ojansa tuolla hiekassa. Hän oli hyvillään siitä että pääsisi taas rakkaan ojan kimppuun hyvällä omallatunnolla. Hetimiten tullenee vastaus kuninkaalta, kun niin monta höyrylaivaa kulki rannikolla; ja oikeudestansa hänen ei tarvinnut epelilläkään.

Hän jo edeltäpäin nautti Sören Börevigin erheyksestä ja teki arviolaskun, kuinka monta päivää kuluisi ennenkun vastaus saapuisi.

Njaedel kaatoi maidon pyttyihin, vaan se kävi hirveän hitaasti. Sen jälkeen meni hän Kristinan kamarin puoleen, pisti päänsä sisään, katseli ympäriinsä, siinä hämärässä vetäessään hyvänhajuista ilmaa sisäänsä. Hän lukitsi oven ja pisti avaimen taskuunsa; vaan kun hän meni portaille, jotka rasahtelivat niin oudosti tyhjässä talossa, tuli hänen mieleensä Sören Börevigin sanat: oikeudella pitää olka siansa.

Kauan hän makasi saamatta unta. Hänen päällään oli tänään ollut liian paljon tekemistä, hänen jäsenillään liian vähän.

Hän kaipasi suloista pakotusta käsivarsissaan ja jaloissaan, kun hän venytteli sängyssä; sitä vastaan rupesi hän ajattelemaan jonkin joutavaa, joka ei ollut lainkaan hänen tapansa.

Ja Njaedel, joka muutoin saattoi kuorsata kilpaa kauheimman ukonilman kanssa, säikähteli kissaa, joka naukui ja kuleksi keittiössä tahi Kristinan kamarioven edessä.

V.

Kun virta syöksee kohti pistävää niemekettä, kulkee vesi nokan ohitse, vaan kääntyy takaisin, kun se on syössyt sivu, ja täyttääpi niemen takaisen lahden pienellä pyörteellä.

Kun puupala tulla kiidättää virran laitaa, kulkeupi se tähän pyörteeseen, kiertelee ympäri lahdelmaa, kinnaupi niemen nokkaan, vaan taas sen painaa väkevä virta, tempaamatta sitä kumminkaan mukaansa, ja niin kiertelee se kiertelemistään loppumattomasti. Semmoinen pyörre kutsutaan kosteeksi.

Lukemattomat kosteet, joita elämän virta muodostaa, ovat väliin niin pieniä, että ainoastaan yhdellä miehellä on tilaa pyöriä hyrrätäkseen niissä; väliin ovat niin suuria että niihin mahtuu kokonaisia perheitä tahi kokonaisia puolueita — niin, tunnetaanhan historiallisiakin kosteita, joissa koko kansa on pyörinyt itsensä ympäri, kun ajan virta on sitä painanut, tempaamatta kumminkaan mukaansa.

Myöskin vaan julkisessa elämässä on kosteensa ja Norjassa kutsutaan suuria valtiokosteita kanslioiksi. [Alkuperäisessä kirjassa on käytetty "departement" sanaa. "Kanslia" soihi suomalaisen korviin tutummalta. Suomentajan muist.] Täällä suuret joukot hitaasti pyöriviä papereita pyörteen kaltaisina kierivät syvän reiän ympärillä, jossa ei mitään ole, johon kaikki vedetään, jossa ne kierivät ympäriinsä, johon ne katoavat eikä jälkiäkään näy. —

Kamariherra Delphin pani pois kynänsä, täytti lasinsa ja joi sen pohjaan, nyökäyttäessään päätään omalle kuvalleen peilissä. Oli myöhäinen yö. Hänellä oli valkoinen kaulahuivi kaulassa ja kaartainen liivi, vaan hännystakkinsa oli hän riistänyt päältään, sillä hänellä oli lämmin.

Yrjö Delphin oli ollut kemuissa ja poltteli nyt sikariansa kotonaan komeassa nuoren miehen asunnossa Bergelandsveiellä. Hänellä oli tapa istua yläällä myöhäiseen yöhön erittäinkin pitojen jälkeen — ja jos ei hän soittanut pianoa, kirjoitti hän välistä jotain.

Aamusella oli hän nurpeamielellä ja käytti melkoisen kylmää vettä sisällisesti ja ulkonaisesti. Vaan kun hän sitte tuli hemeään huoneesensa, jossa Börresen matami, hänen emännöitsiänsä, oli laittanut eineen pöytään, oli hän sorja ja sievä kuin mikähän vintiö. Eikä hän ollutkaan kuin kolmenkymmenen seitsemän tahi kolmenkymmenen kahdeksan vuotias, vaan väliin näytti hän vanhemmalta, erittäinkin sen vuoksi että hän alkoi menettää kauniin kiharoisen tukkansa.

Ennen syötyänsä ja luettuaan sanomalehtiä laittausi virkakunnan päällikkö mennäkseen kansliaan. Vaan ensiksi katsoi hän kirjoituspöytänsä mitä hän yöllä oli kirjoittanut. Ja usein kävi niin että hän repi paperin tuhannen nuuskaksi ja kylvi ne sitten kakluunin nurkkaan Börresen matammin suureksi harmiksi, joka oli niin sanomattoman siistikäs. —

Oli kaunis syysaamu. Linnanpuisto oli täydessä loistossaan, keltaisia ja punaisia viheriäin seassa. Kuura oli kuin välkkyvä kaste ruohossa. Vesiputamaissa oli pudonneita lehtiä ja joutsenenhöyheniä juurikuin laivastoja, jotka odottivat tuulta. Ja ilma oli ikäänkuin niin mahtava, että kansa pysähtyi, veti pari syvää hengähdystä ja, varjostaessaan kädellään aurinkoa, tunsivat he jotain, jota eivät ymmärtäneet — kaipuuta tahi jotakin senkaltaista, tirkistellesään vuonolle ja matalille harjanteille etelässä, jossa auringonvalo oli huikaisevan valkoinen ja sumuinen kuin lumoava harso.

Kun kamariherra kulki katuja, alkoi tervehdys, sillä hän tunsu koko mailman. Vaan hän oli harjaunut tähän tempukkaasen käytäntöön.

Hän näki jo hevoisista kuka istui vaunuissa ja pitää tervehdystään valmiina. Ei koskaan jättänyt hän tervehtimättä vanhoja neitoja ja nuoria rouvia, jotka pysyivät sisällä ja jotka senvuoksi tahtoivat että heitä tervehdittäisiin akkunaan, ja samalla kertaa saattoi hän silmillä molempia vierukäytäviä, havaita jos joku ristin päässä nosti lakkia — niin, ja herroja raitiovaunujen sisällekäytävässäkin kerkesi hän tervehtiä, kun he kiitivät ohitse. Senpätähden olikin ensimmäisiä pääkaupungin ylhäisössä, vaikka hän ehkä oli enemmän pelätty kuin pidetty, sillä hänen kielensä oli terävä ja tiedossaan hänellä oli kaikki.

Kuninkaan kadulla muutaman myymälän edessä oli valtioneuvos Bennechenin hevonen. Yrjö Delphin aikoi juuri kysyä ajajalta, kun neiti Hilda Bennechen tuli ulos myymälästä.

"Ah, kamariherra hyvä", pyysi hän, "tulkaa minun kanssa kotia! Mamma lähetti minut hankkimaan

reunukkeita hameesen ja minä tiedän varmaan etteivät ne kelpaa, joita minä olen valinnut. Vaan jos te olette muassa, ei hän voi torailla minulle."

"Se on minusta paha, neitiseni, vaan minä olen matkalla kansliaan. Mitä isä herranne sanoisi, jos tulisin myöhään?"

"Pöhö — luuletteko minun uskovan, että te pelkääte pappaa? tulkaa nyt!" Hän teki sian vieressään kamarieherralle ja tämä nousi kärryihin. —

"Minä en kummastele, että kamariherra Delphin epäili lähteäkseen ajelemaan neiti Bennechenin kanssa", sanoi muuan nuori herra, joka kulki katua erään neitokaisen kanssa.

"Ei, tyttö raukka hän on hirveä", vastasi neiti muikuillen.

"Ruma tukka, ruma iho, suuri suu, pieni nenä, entä sitte ruumis — ainoa, joka hänellä on jonki näköistä, niin silmänsä."

"Onko teistä hänellä kauniit silmät?" kysyi neiti ja katsoi ylös.

"Jumala nähköön, ei ne minusta ole niinkuin muutamilla, jotka tunnen", vastasi herra sievästi, "vaan silmänsä ovat paraat, mitä neiti Bennechenillä on."

"Ah niin, nuo silmänsä ovat semmoiset tuimat, tyhmät ukulin silmät."

"Tyhmä hän kuulemma onkin."

"Kuin pukki! sehän on yleensä tietty."

Sillä välin ajeli Delphin neiti Bennechenin kanssa takaisin samaa tietä, jota oli tullutkin. Valtioneuvos asui Kristian Augustin kadulla. Porttikäytävässä tapasivat he pitkäkasvuisen nuoren tyttären, joka tervehti neitiä.

"Kuka hän oli?" kysyi kamariherra. "Hän oli Mon veljentytär, Kristina; eikö hän ollut kaunis?"

"Minusta oli hän liian suuri", vastasi kamariherra.

"Alfred kehuu hänen olevan kelpo tytön kaikin puolin; hän sanoo tulleen tuntemaan hänet ylimaassa."

Valtioneuvos Bennechenin asunto oli sisustettu komeasti; heti näki, että asunto oli osottamaan mahtavuutta. Kaksoisovet olivat auki huoneesta toiseen, jotka kaikki olivat tilavia, ja viimeisenä oli rouvan kamari, jonka lattiaa peitti paksu matto ja ovia varjostimet.

Valtioneuvoksen rouva otti kamariherraa vastaan teeskentelemättömällä ilolla; tämä oli vieraissakäynti, johon hän pani arvoa. Ja Hilda oli hyvillä mielin siitä, että hän oli tehnyt tuommoisen "tempauksen", ottamalla hänet mukaansa.

Valtioneuvoksen rouva oli vaaleanharmaassa aamuhameessa, päässään pieni reunusmyssy. Vaikka 55 vuoden vanha oli hän kaikitenkin kaunis, silmänsä viisaan ja kylmäkiskoisen näköiset. Nuorena ollessaan hän oli ollut ylistetty kaunotar, ja hänellä pysyi vielä jäykkä taipumus kauniisiin ihmisiin.

Seuraelämässä hän oli vilkas, olematta kumminkaan huimapäinen ja ylevä olematta jäykkä; hänen hymyilynsä oli viehättävää ja olisipa ollut vielä isommassakin määrässä, jollei se olisi muistuttanut niin kovasti omituisesta hymyilystä, joka juurikuin sukuperintönä seuraa kaikkia naisia, joilla kuusi etuhammastaan on kultakiipaleella.

Salissa oli myöskin talon nuorin poika Alfred, joka juuri oli tullut kaupunkiin, ja hänen hyvä ystävänsä Hiorth. Ekstra tekeysi niin pieniksi kuin mahdollista muutamassa syrjäisessä loukossa, ettei virkakunnan päällikkö huomaisi häntä keskellä kanslia-aikaa. Delphin sentähden tervehti häntä erittäin ystävällisesti.

"Nyt, hyvä kamariherra, tulee teidän sanoa ajatuksenne asiassa", sanoi valtioneuvoksen rouva. "Alfred, poika raukkani, on niin onneton, kun pappa ei tahdo ottaa häntä kansliaansa. Alfred väittää, että se on oikein ja euroopalaista, kuten hän sanoo, että pappa auttaisi häntä, vaan te itse tiedätte kuinka Daniel pelkää antaakseen vastapuolueelle vähintäkään syytä valituksiin, ja senvuoksi —"

— "ja senvuoksi hän tahtoo lähettää minut hiiden revisioniin", keskeytti Alfred, "jossa en tunne ristinsielua, ja kun juuri olin hyvilläni siitä, että saisin olla yhdessä Hiorthin kanssa — minne Hiorth katosi?"

Ekstra tuli nyt esiin muutaman palmukasvin takaa ja väänteli nolona valkeita viiksiään.

"Niin, onhan oikein synty Alfredin laita", jatkoi valtioneuvoksen rouva. "Daniel on aina ollut ankara häntä kohtaan."

Vaan nyt hän näki Hildan mallit, ja pian hän oli peittänyt koko suuren pöydän vaatetilkuilla ja malleilla. Kamariherra auttoi häntä, ja Hilda pääsi nuhteista.

Nuoret herrat jäivät seisomaan syrjään akkunan luo.

"Se oli hyvä onni, Hiorth! Hän asuu tässä talossa. Hän on nimittäin sukua Molle — papan Mo'lle."

"Antti kaikkivaltiaalle", sanoi Hiorth.

"Katsotteko häntä siksi? se on erinomaista. Niin, näetkös, Antti kaikkivaltias on hänen isänsä veli — isänsä on emäsika päälle päätteeksi, häntä on rangaistu salavuoteuksesta. Oletko nähnyt tyttöä? Minä selitän sinulle."

"Tunsitko lähemmin häntä siellä kotonaan?"

"No, noin jotenkin", vastasi Alfred ja iski silmää.

"Saatpa nähdä, että hänen käy samoin kuin isänsäkin."

"Häh?" kysyi Alfred.

"Salavuoteus", kuiskasi Hiorth.

Vaan tämä sukkeluus valtasi heidät niin, että heidän täytyi mennä ulos ruokahuoneen kautta saadakseen oikein nauraa portailla. —

Kun virkakunnan päällikkö tuli virkahuoneesensa, kävi kello yhtä. Hänen pöydällään oli mahdoton kasa uusia asioita. Vahtimestari Mo seisoj juuri lukemassa muutamia asiapapereita, keltaisissa kääreissä.

"Mitä nämä ovat, Mo?" kysyi Delphin kiivaasti.

"Tämä lähimmäinen on muuan vedottu juttu; riita muutamasta kaislarannasta rannikolla." Antti Mo oli saanut paljon lainopillista tietoa ja oli täydellisesti perehtynyt kansliakieleen.

Virkakunnan päällikkö ei kuunnellut hänen puhettaan, vaan otti kerrallaan pari kirjettä, jotka olivat siinä.

"Kantakaa koko ruko Mortensenille ja käskekää hänen katsoa, mitä ne ovat ja järjestää niitä vähän", sanoi hän kärsimätönnä.

Vaan kun Mo tuli Mortensenin luo, oli tämän aika vielä tärkeämmässä kuin virkakunnan päällikön. Silla Mortensen kirjoitti suurimmassa salaisuudessa pääkirjoitusta sanomaansa.

"Pankaa ne Kaokseen siksi aikaa", huudahti hän katsomattakaan ylös.

[Kaos on kreikkalainen sana, joka merkitsee ääretöntä avaruutta tahi sekasotkua.]

Kaos oli muuan hylly aivan lattian rajassa, ja se oli Mortensenin erityisen hallinnon alaisena.

Antti Mo otti kasan, käänsi sen nurin, jotta keltaiseen kääreesen käärityt asiapaperit tulivat alimmaisiksi, hän pisti keltaisen paperin laidatkin sisään, ettei niitä ollenkaan näkynyt; sitten pisti hän kaikki syvälle Kaokseen, jossa sitä oli runsaasti ennaltaan. —

Antti Mo, joka oli muuttanut nimensä Batnemosta Moksi, teki tuttavuutta Bennechenin kanssa, kun valtioneuvos vielä oli asessorina.

Molla ollut siihen aikaan iso muonakauppa aivan asessorin vieressä, ja osottamalla perheelle pientä palvelusta oli hän päässyt vähitellen semmoiseen suosioon, että hän vihdoin tuli yhtä välttämättömäksi herralle ja rouvallekin.

Ja kun asessori nimitettiin valtioneuvokseksi, otti hän Mon mukaansa ja teki hänestä kanslian vahtimestarin. Tähän virkaan näkyi hän olevan ikäänkuin luotu. Hän hiipi ympäriinsä kuin kissa, eikä kaukaa viipynyt ennenkuin hän tunsu joka nurkan ja kaikki kanslian salaisuudet ja juonet olivat hänen käsissään. Se vaikutus, jota hän teki itse valtioneuvokseen, oli suorastaan käsittämätöntä, ja kaikki ihmiset tiesivät, että hän oli mahtavin mies koko kansliassa.

Valtioneuvoksen suuressa talossa — Bennechen oli saanut rahoja vaimonsa muassa — asui Antti Mo kivijalkakerroksessa. Se kyllä oli puoleksi maanalainen, vaan kun laskeusi alas pari kolme porrasta, jotka veivät sinne porttikäytävästä, olivat huoneet lämpimät ja iloiset, ja täysi päivänvalo tuli akkunoista, jotka olivat korkealla seinässä.

Kun Kristina tuli taloon, käytettiin keskihuonetta hänen makuukamarikseen. Siitä oli se seuraus, että Antti sedän piti kulkea hänen huoneensa läpi tullakseen omaansa. Eihän se ollut juuri mukavaa, vaan ei Kristina siitä suuria huollut. Antti setä oli siivo hänelle, ja iso, komea kaupunki tarjosi hänelle monta iloa, että hän voitti koti-ikävänsä.

Sitä paitse oli hän iloinen ollessaan vieraitten seassa, jotka eivät tienneet siitä häpeästä, jonka isä oli saattanut itselleen ja hänelle.

Hieno valtioneuvoksen perhe tervehti häntä, kun hän tapasi heitä porttikäytävässä. Hilda neiti oli vielä pari kertaa pysähtynyt puhuttelemaan häntä.

Kristinasta se oli enemmän kuin saattoi odottaakaan, kun niin hieno neiti puhutteli häntä, joka oli vaan paljas talonpoikaispiika. Sitä vastoin ei hän ymmärtänyt panna tarpeellista arvoa kandidaatin hempeyteen. Ensiksikin oli hän varma siitä että Alfred tiesi hänen isänsä häpeällisestä käytöksestä; sitä paitse oli jotakin, joka teki hänet levottomaksi, siinä ystävällisessä äänessä, jolla nuori herra puhui hänelle, kun hän pysäytti hänet tavatessaan porttikäytävässä eli tullessaan alas huoneeseenkin.

Kyllä hän piti paljon enemmän tohtorista, vanhimmasta pojasta; vaan hänen kanssaan oli hän puhellut vain pari kertaa.

Kun Kristina oli ollut kaupungissa pari viikkoa, hän sai kirjeen kotoa:

"Rakas Kristina! Kissa on vaikeroinnut mentyäsi, ja isäsi samoin, vaan hän toisella tavoin, nimittäin siten enimmäkseen että hän hirveästi kaivaa ja louhii ja ryskää ja reuhtoo, jotta henkensä kaupalla kulkee hänen tilustensa ohi tautta sinkoilevien kivien ja turppeitten ja risujen, jotka runsaasti ja usein kimpoavat ilmaan, kuten myöskin tie itsessään tuottaa paljon kiusaa ihmisille ja eläimille sentautta, että tällä tieosalla ei ole oikeaa omistajaa, vaan nimismies on neuvonut minua ruotimestarin luo, ja ruotimestari tie-insinöriin, joka on muuan kapteeni, jotta itse käsittääkin taidat, mitä siitä olisi hyötyä. Vaan hän on parempi kuin odottaakaan taisin, tuo isäsi. Ollakseen niin yksinään, vaan hän on myönyt ne neljä, joka oli hyvä, sillä se oli Sotoman ja Komorran hävitys navetassa ja maitohuoneessa, sillä ne potkivat, vaan sinun musta lehmäsi ja se, jonka hän osti arentimieheltä ovat vielä jälellä ja lypsävät hyvin, kun hän antaa niille liian paljon minun mieleni mukaan jota hän ei tahdo kuunnella, vaan suuttuu. Meillä on ollut niin huonoja ilmoja ja myrskyä ja ukkosta on merellä, kuten olen lukenutkin lehdissä, että muuan äkäinen jättiläinen on kulkenut Atlantin yli ja Kanaalin läpi, ja muuan Kristianian laiva, joka tuli Pensakoolasta — tahi oliko se nyt Makelainista, on menettänyt liiverpuominsa, josta sinun pitää kysyä ja kirjoittaa minulle tarpeellisen selityksen. Isältäsi terveisiä ja ole enin minulta tervehditty.

"Suurimmalla
kunnioituksella
Lauri
Voldeman
Seehus."

VI.

Syksyllä, kun Falck-Olsen muutti maaseudulta, pidettiin suuret kemut.

Tukkukauppias itse antoi suuren arvon tälle juhlallisuudelle, johon hän kutsui paitsi nuorisoa, "joka auttoi ruuan kulua", — myöskin muutamia kaupungin säätyhenkilöitä.

Kun kaikki nuoret kutsuttiin, tukkukauppias arveli, että hän saattoi kutsuja lähettää laajemmalta, erittäinkin ylemmäksi, kuin pitäessään pienempiä pyräköitä tahi päivällisiä. Eikähän tilaa puuttunut.

Vaan tukkukauppias Falck-Olsenin nimi oli pääkaupungin uusia nimiä; ja kun hän alkaen aivan vähästä talonoston ja puukaupan kautta oli haalinut kokoon ison, sievän omaisuuden, kohdisti hän

kaikki voimansa siihen suuntaan, että pääsisi ylhäisten joukkoon.

Valtioneuvos Bennechen oli hänen toivonsa tässä suhteessa. Tuttavuus sai alkunsa jo silloin kun valtioneuvos oli vielä asessorina, ja vuosien kuluessa näkyi se käyvän läheisemmäksi ja läheisemmäksi. Kaupungin rouvat ihmettelivät tätä hieman, sillä valtioneuvos muutoin oli hyvin tarkka. Vaan herrat selittivät, että se perustui raha-asioihin; tukkukauppias Falck-Olsen oli kyllä tiloittanut valtioneuvoksen rahoja ja muutamat kiihkivat noin niinkuin salaa, että hän väliin auttoi pienillä raha-annoilla.

Yleensä naurettiin hiukkasen turhamieliselle tukkukauppiaalle; sillä kun hän oman työnsä kautta oli hankkinut varansa, ei hänen rikkautensa ollut useinkaan mielestä ylevää, ja tunsipa usea vihan kiukkuja sen loiston vuoksi, jota hän kehitteli. Yrjö Delphin sanoi: "Se on ikävintä, että paraallaan kun puhelee tukkukauppiaan Falckin kanssa, äkkää äkkiä että kauppias Olsen vaan onkin edessä."

Falck-Olsenin rouva ei ollut yhtä kiihkoisin kuin miehensä pitämään suuria pitoja; tuommoiset pienet teepidot muijille olivat hänen mieleensä. Ei ollut tietoa kuka tai kusta tämä rouva oli, sillä — kuten kamariherra lausui — hänen sukupuunsa oli niitä ensimmäisiä puita, jotka tukkukauppias kaatoi otettuaan toimimiehen uran.

Niin oli rouva seurannut miestään kärsivällisesti ja oppivaisena, hänen pyrkiessään korkeammalle, jotta hän nyt teki tehtävänsä loistavassa talossa näyttämättä kovinkaan eroavaiselta.

Delphinillä kyllä oli tapana kutsua salaa rouvaa matami Olseniksi, samoin kun hän piti pitkät kaskut "huvituksista Olsenin tanssisalissa", vaan jotka tunsivat rouvan olivat yhtä mieltä siitä, että hänen hyvä lämmin sydämensä korvasi pienet hairaukset, joita hän teki hienoa käytöstapaa vastaan.

Sitäpaitse oli hän hyvännäköinen, ja näyttipä hän oikein aimo rouvalta kulkiessaan vaaleanharmaassa silkki-vaatteuksessaan läpi huoneitten järjestelemässä siellä ja täällä ennen vierasten tuloa.

Tukkukauppiaskin läähäsi edes takaisin, vaan hän oli levoton ja heikkohermoisena, toraili palvelusväelle ja katsoi kelloa.

"Mikä sinua tänään vaivaa, ukko kulta?" rouva kysyi, "laittelethan juuri kuin odottaisit kuningasta."

"Lorua, pidä huoli itsestäsi, äiti!" vastasi tukkukauppias.

Heti sen jälkeen hän tuli kumminkin rouvansa luo ja sanoi äänellä, joka olisi osottamaan paremmuutta ja väliäpitämättömyyttä: "Minä kutsuin konsuli Lindin tänne tässä edeltä puolisen."

"Oletko houkka?" kysäsi rouva.

"Vai niin, enkö ole yhtä hyvä kuin konsuli Lind? Ja muun lisäksi oli se niin luonnollista, me tapasimme toisiamme osakepankissa." —

"Kutsuitko hänen rouvansa ja tyttärensäkin?"

"En", vastasi tukkukauppias epävarmasti.

"Sitten kyllä voit ymmärtää, ettei hän tule. Sepä oli julman tyhmästi."

"Hä?" mutisi tukkukauppias; sattui joskus, että hänen rouvansa oli oikeassa täänlaisista asioista kun oli kysymys.

Samassa tuli heidän vanhin tyttärensä sisään.

Tukkukauppias noitui ja rouva huudahti: "Ei, vaan minkä näköinen sinä, rakas Lovisa, oletkaan?" Molemmat tuijottivat tyttärensä.

Neiti Lovisa oli mustassa, korkeakaulustaisessa villaläningissä, katalan kapea röyhelö kaulassa ja hiukset kätöstetty pieneksi vaaleankeltaiseksi nupukaksi niskaan, suuret ryppyiset puuvillavanttut olivat puvun lisänä.

Hän koetti ensin vakavasti katsoa vanhempiansa; vaan äkkiä hän purskahti itkuun ja nyhki: "Hannu se — Hannu se sanoi, sanoi — Hannu se sanoi, että minä en — sanoi että minä en saa olla muulla tavoin puettuna —"

"Hannu!" huudahti tukkukauppias. "Nyt olen niin äkeissäni tuolle Hannulle; jollei hän herkeä kiusaamasta sinua, niin totta tosiaan sinun pitää antaa hänelle rukkaset."

"Hiljaa, hiljaa, Juho, älä herran nimessä suutu. Annapa puhelen Lovisan kanssa. Kuulen jo jotain eteisestä."

Tukkukauppias meni nopeasti huoneitten läpi vastaan ottaakseen ensimmäisiä vieraita, rouva Lovisan kanssa meni ylös laittamaan hänen pukuaan.

Muutamia nuoria pitkäsäärisiä herroja tuli ensiksi, ja neuvottomuudessaan menivät he toinen toisensa jälessä kunnes saapuivat perimäisen kamarin loukkoon, jossa sitten seisoskelivat ja naureskelivat kuin puolihullut toisilleen tai tyhjälle.

Sillä välin vaunuja alkoi vieriä kartanolle, ja vieraita kotoutua. Isäntä otti vastaan heitä ensimmäisessä huoneessa, rouva oli ottanut siansa pieneen saliin, tanssisalin vieressä nuorin tytär Sofia ja emännöitsiä neiti olivat pitäneet huolta Lovisasta, ja hetkisen perästä tulivat sisarukset yhdessä sisälle.

Sofia neiti oli kaunis tytär ja isän lemmikki. Isän suuri aikomus oli naittaa hänet jollekin ylhäiselle, ja hän väsymättä osotteli hänelle sopivia henkilöitä. Sofia otti tällaisia viittauksia vastaan puoleksi leikillä; vaan kun isä muutamana päivänä esitti hänelle kamariherra Delphiä, rupesi hän miettimään ja päätti koettaa. Tänä iltana oli hän puettuna valkeaan hameeseen, silkkiseen kureliiviin ja pieniä silkkirusetteja oli hänellä yltympäriinsä; ja hän oli lumoava kuiskatessaan äidilleen mikä vaiva hänellä oli ollut Lovisasta.

Lovisa oli kuin uhrilamma. Hän oli saanut ylleen valkoisen läningin ja oikeat hansikkaat ja viime nipukassa oli emännöitsiä neiti pistänyt hänen hiuksiinsa lehmänkielukkatertun. Tuskallisen näköisenä silmäili hän ympärilleen kaikkiin loukkoihin nähdäkseen Hannua; vaan kun hän ei huomannut häntä otti hän vastaan tanssiin pyynnön, sitten vielä toisenkin, joka oli häneltä kiellettyä; ja vihdoinkin seisoi hän, ennen kun tiesi niin mitään, keskellä ystäväjoukkoa, puheli ja nauroi, ja kun hän antoi muutamalle herralle tanssiohjelmansa, valtasi hänet suuri hämmästyksensä kun herra niin lohdutonna antoi sen hänelle takaisin: se oli täynnä nimiä! Hänen paras ystävänsä Karolina Hjelm vakuutti hänelle ettei hän koskaan iässänsä olisi niin kauniina ollut; vaan Lovisa tunsikin sanomattoman pahaa omassatunnossaan.

Huone alkoi täyttyä, keskellä suuren salin lattiaa seisoskelivat nuoret neitokset joukoissa ja olivat muka puhelevinaan hyvin innokkaasti keskenään. Vaan itse asiassa oli koko puhelu huutamista, ponnettomia kysymyksiä, joihin ei vastattu, jotka hajamielinen nauru katkaisi, ja jokainen sillä aikaa mietti mielessään yksinomaan mikä sinä hetkenä oli tärkeintä: että tanssiohjelma tulisi täyteen.

Herrat kokoutuivat oviensuihin ja ottivat vauhtia, suuntasivat sitten kulkunsa poikki lattian, hämmästyksen juonteet kasvoilla, kumarsivat, pysyivät tanssiin, juoksivat pahki toisiinsa, kompastuivat pitkiin hameliepeisiin ja pudottivat lyijykynänsä.

Molemmat ystävykset extraordinari Hiorth ja Bennechen, jotka molemmat halusivat saada tanssia neiti Sofia Falck-Olsenin kanssa, sattuivat yhteen hänen edessään. Hänellä ei ollut enää kuin yksi tanssi jäljellä, ja siihen antautui hän Bennechenin kanssa. Hiorthin kasvoille ilmestyi epäillystä osoittava juoni, ja hän pyysi Hilda Bennecheniä, joka seisoikin vieressä.

Hänellä oli monta tanssia, joihin ei ollut vielä pyydetty. Sillä vaikka hänellä, valtioneuvoksen tytär kun oli, oli takeita siitä ettei hänen tarvinnut istua kovin kauan, pidettiin häntä kumminkin hätävarana, eikä kukaan huolinut paljon salatakaan, että velvollisuuden vuoksi häntä tanssitettiin.

Kamariherra Delphin, jonka Falck-Olsen oli saanut tuttavakseen valtioneuvoksen perheen kautta, tanssi hyvin harvoin. Hän oli muka liian vanha, sanoi hän itse; ainoastaan jonkun kerran kierroksen pari jonkun nuoren rouvan kanssa, joka oli ollut hänen aikanaan tanssikuningattareita. Kun hän näki virnistelyä, minkä extraordinari Hiorth päästi kun hän kääntyi takaisin, kutsuttuaan neiti Bennechenin, hän meni äkkiä lattian poikki, kumarsi neiti Bennechenille ja pyysi tanssiin.

Neiti Bennechen punastui korvia myöten ja katsoi epäileväisenä häntä; olihan kamariherra julma pilkkaamaan ihmisiä. Sillä välin oli Delphin ottanut hänen lippunsa ja pyytänyt saada tanssia fransesin jälkeen syönnin. Hän ei voinut mielellään kieltäytyä, vaikka halunsa paloi.

Tämä herätti huomiota salissa; neitokaiset kallistivat pänsä yhteen ja nauraa tirskuivat.

Hilda Bennechen tunsikin onnettomaksi, ja hämmästyksissään hän oli entistä rumempi. Hän turvautui Lovisaan, joka surun ahdistuksissaan valitti tukaluuttaan Karolina Hjelmille.

Pari herraa, jotka myös olivat huomanneet että kamariherra pyysi neiti Bennechenin, arveli sitä hiiden hienoksi sukkeluudeksi, jonka vuoksi he joutuivat tekemään samoin. Vastoin tavallisuutta sai Hilda siten lippunsa täyteen yhtä mitä ja olipa joukossa muutamia oikein keikari kavaljeerejakin. Tanssit alettiin poloneesilla, jota johti isäntä ja valtioneuvos Bennechenin rouva; valtioneuvos ei ollut vielä tullut.

"Danielilla on sanomattomasti työtä tätä nykyä", selitti rouva.

Eipä konsuli Lindiäkään ollut vielä näkynyt, jotta tukkukauppias ei ollut lainkaan tyytyväisenä. Vaan kyllä tuulensa parani aivan tuntuvasti kävellessään ympäri salia; sillä näky oli loistava.

Sanoipa kamariherra mitä tahansa Olsenin "tanssisalista", vaan komeampaa tanssisalia tuskin löytyikään kaupungissa. Ja kun pitkä raita ylhäisiä naisia ja herroja vaelsi hiljalleen ympäri salia oivan soiton raikuessa, paistoi ylpeys tukkukauppiaan silmistä.

Siellä oli paljon univormuja ja muuten koreita herroja, tukkukauppiota, pankkilaisia, rohvessoreja, kamarierroja, ulkomaan konsuleja — suunnaton summa suuria, kaikuvia arvonimiä, joitten mahtavuutta isäntä oikein ahmi, kulkiessaan siinä ja puhellessaan valtioneuvoksen rouvan kanssa.

"Kuinka kaunis teidän Sofianne on tänä iltana", sanoi rouva ollakseen miellyttävä.

"Minua ilahuttaa, kun te arvelette niin; minustakin, suoraan sanoessani, on jotakin merkillistä Sofiassa."

"Juuri sitä ajattelin sanoa", vastasi valtioneuvoksen rouva, ja nauroi hengessään hänelle.

Vaan nyt tahtoi tukkukauppias kaikeksi onnettomuudeksi korvata kiitosta ja alkoi puhella ihastuksella Hilda Bennechenistä, joka juuri yhtyi poloneesiin puoli-ikäkkään virka-apulaisen eli jonku semmoisen kanssa.

"Ah ei, elkää nähkö vaivaa", huudahti valtioneuvoksen rouva, "Hildamme, sitä pahempi, ei ole mikään kaunis, josta häntä saattaisi ylistää."

"Vaan minusta päinvastoin — on —", onneton tukkukauppias sammalsi.

"Te olette liian kohtelias, herra tukkukauppias." Rouva Bennechen hymyili pakosta ja tukkukauppias huomasi tehneensä suuren tyhmyyden.

Kun sillä välin Alfred Bennechen aivan heti sen jälestä näyttäytyi, sai tukkukauppias tilaisuuden parantaa asiansa kiittämällä tätä äärettömiin saakka; ja oli hänellä tyydytys siitä, kun hän näki että valtioneuvoksen rouva suurella mielihyvällä kuunteli hänen kiitoslauseitaan, seuratessaan katseillaan nuorinta poikaansa.

Ensi valssi kävi jäykästi ja hankalasti, vaikka soitto oli erinomaista ja komea sali kullalta kiiksi hopealta hohti valossa uhkeitten kruunujen ja lamppujen pylväissä pitkin seiniä. Yhdellä sivuseinällä oli pieni kamari, himeä, puolihammäärä hökkeli, jossa, kuten Bennechenin rouva sanoi, ruumis saattoi levätä ja sydän puhua.

Alfred tanssi, kasvon juonteet, kuin olla pitääkin — kuin kivenhakkaaja, joka työskentelee elääkseen. Samaten herra ekstraordinari Hiorth. Ylimalkaan oli useimmissa kavaljeereissa jotakin jörömäistä, kuten sopii hyvän kasvatuksen saaneille nuorille herroille. Ainoastaan muutamat puoli-ikäkkäät naiset herrat, jotka tanssivat nuorimpain tyttärien kanssa, näyttivät huvittelevan otsansa hiessä.

Jokaisen tanssin lomassa menivät herrat äärimmäisiin huoneisiin pihan puolella, jossa juotiin punssia ja totia. Kun uutta tanssia alettiin soittaa, panivat he sikaarit hampaistaan harmistuneina ja kuroivat sisäänsä suuria laseja punssia ja seltteria eli konjakkia ja vettä, juurikuin olisi lähtö ollut talvipakkaseen. Sitten vetäysivät he saliin, kulettaen muassaan tupakin ja viinin köykäsen lemun.

Aika kului ja kemut samoin meneskelivät, vaan hankaluus hyvin haittasi, mikä on tavallista alussa ensi tuntien kuluessa.

"Ei ole vielä nousussa", mutisi isäntä asiantuntian näyllä ja antoi viedä lisää punssia huoneisiin.

Alfred Bennechen oli levoton ja salaperäisen näköinen. Kun joku kysyi häneltä kenen kanssa hän tanssii ensi tanssin, vastasi hän kaartaen. Hänen ystävänsä Hiorth huomasi myös sen, ettei hän ollut pyytänyt lainkaan enää muihin seuraaviin tansseihin. Bennechen näytti odottavan jotakin.

Tuo kauhistuttava Hannu oli vihdoin tullut. Lovisa oli nähnyt hänet pikimältä, tanssiessaan hänen ohitsensa. Lovisa oli lukenut tuomionsa hänen kalpeassa muodossaan ja hän tunsu itsensä sortuneeksi. Vaan nuori kandidaatti Smith, jonka kanssa hän tanssi, kertoi niin monta kiihoittavaa näkyä muutamalta jalkamatkaltaan Jotunheimissa, että hän joka silmänräpäykseksi uuhutti kurjuutensa. Ja kun hän hetkisen perästä sitten ei nähnyt sulhastaan, paadutti hän omantuntonsa johonkin, jota Hannun tiesi kutsuvan syntiuneksi.

Vaan kun tanssi oli loppunut, etsi hän Karolina Hjelmin, joka oli kihlaajansa serkku, ja vaati häntä ystävyyden nimessä menemään Hannun luokse ja selittämään hänelle, että ne olivat pakottaneet häntä koristelemaan itseään, ja kysymään olisiko hän hyvinkin vihassa.

Tähän hellään lähetystoimeen ryhtyi Karolina hyväntahtoisesti, sillä hän ei puolestaan lainkaan tuntenut vähintäkään pelkoa Hannu serkkunsa edessä. Hän tapasi Hannun muutamassa huoneessa tonkimassa muutamassa kirjakaapissa.

"Hyvää iltaa, Hannu! Lovisalta terveisiä, hän käski kysyä, etkö tahdo tanssia hänen kanssaan", sanoi Karolina ja kumarsi vapaasti päätään.

Hannu loi häneen ensin pienten, vaaleansinisten silmäinsä terävän katseen: vaan kun se ei näyttänyt ollenkaan pystyvän paatuneeseen Karolinaan, kysyi hän: "Käskikö tosiaankin Lovisa sanoa sinun niin?"

"Kyllä, miks'ei? Luuletko tanssimisen olevan syntiä? Kun minä pääsin ripilleni, sanoi piispa minulle, että hyvin hyvästi voipi tanssia, kunhan vaan sydän on puhdas — ja sinulla luulisi olevan, Hannu serkku, vai mitä."

"Minä en viitsi sinulle puhua Karolina, sillä sinä olet mailman lapsi."

"Hyi sinua Hannu, mitä sinä puhut", puhkesi Karolina loukattuna puhumaan, "minä en ymmärrä että Lovisa, joka on niin kaunis, tahtois sinua; minä en maar tahtois sinua minkään edestä."

"Minä koetan pelastaa Lovisan tästä synnin pesästä —"

"Uh, Hannu, kuinka olet ilkiä!" sanoi parantumaton Karolina ja käänsihe ja meni saliin taas.

Nyt vihdoin tuli valtioneuvos Bennechen. Hän oli iso, komea mies, kasvoillansa, jotka olivat sileäksi ajeltu, oli kummastuttava ja loistava väri. Isäntä otti hänet vastaan ensimmäisessä huoneessa ja teki ison asian hänen tulostaan. Sillä vaikka he olivat hyviä ystäviä, että tukkukauppia kahden kesken saattoi monta kertaa olla hyvin tuttavallinen, niin vaikutti valtioneuvos kuitenkin häneen mahtavasti, esiintyessään siinä loistossaan kunniamerkkineen ja virkamahti naamallaan.

Sitä paitse oli valtioneuvos tänä iltana arvokkain vieras, juhlallisuuden varsinainen valopiste, ja pieni hilpeä tukkukauppia oikein loisti, viedessään korkeaa herraa huoneitten läpi.

Valtioneuvos tervehti sydämellisesti talon rouvaa, kulki sitten vähä aikaa ympäriinsä vanhempien naisten joukossa ja oli miellyttävä. Sitten astuskeli tanssin lomassa salin läpi, tervehti talon tyttäriä ja katosi sitten tukkukauppiaan erityiseen huoneeseen, johon valiojoukko arvokkaimpia vieraita oli kokoontunut.

Valtioneuvos Bennechenin tulo antoi juhlallisuudelle merkkinsä. Muutoin Falck-Olsenilla tultiin siihen huomioon, että siellä "oltiin kuin ilman päätä", sanoi Delphin, sillä isäntä ja emäntä tekeysivät niin vähäpätöisiksi, jotta he ikäänkuin katosivat näkymättömiin siinä hyörinän touhussa, ja olipa melkein unohuttaa heidät.

Vaan valtioneuvoksen persoona tuli nyt tilaisuuden korkeimmaksi huipuksi; paraimpana perheen ystäväenä hän antoi takauksen ja oikeuden talon äskensyntyneelle loistolle. Kukin vieras tunsu tyydytystä tuottavan tunteen siitä, että hän kuitenkin oli hyvässä seurassa ja huoleti saattoi nauttia hupaisuutta.

Nyt vasta ottivatkin kemut pohtinsa; kivenhakkaajat hymyilivät työssänsä, ja isäntä, ajattelematta enää Lindin konsulia, hieroskeli käsiään, höyry oli nousussa; nyt ruokaa niin kaikki oli järjestyksessään.

Kohta kun Alfred näki isänsä tulevan, hiipi hän etehiseen, sai päällystakkinsa käsiinsä ja jätti talon.

VII.

Kristina istui ja kirjoitteli kotonaan lämpimässä huoneessa, isälleen s.o. luotsivanhimmalle, sillä Njaedel ei osannut lukea kirjoitusta.

Antti setä oli vasta saattanut valtioneuvosta vaunuihin ja sitten hän oli mennyt kaupungille, kuten hänellä oli tapana iltasilla; hänellä oli niin paljon tekemistä.

Kun Kristina paraillaan istui ja katsoa tirkisteli lamppua, huomatakseen jotain kirjoittamista, koputettiin ovea, ja tohtori Bennechen astui huoneeseen.

"Antakaa anteeksi — onko pappa ajanut pitoihin?" hän kysyi.

"Kyllä, vähän aikaa sitten", vastasi Kristina.

"Voi, sepä oli ikävää, minä tahdoin myös ajaa."

Se oli suuri vale, jonka kelpo tohtori laski, sillä hän päinvastoin oli seisonut kadun kulmassa odottamassa vaunujen menoa.

Vaan kun hän oli juonensa perillä, joutui hän aivan hämilleen, ja hän olisi epäilemättä mennyt tiehensä, sanomatta sanaakaan, jollei Kristina olisi sanonut: 'Ehkä vaunut tulevat takaisin'. "Niin ehkä, ehkä tosiaan tulevat", lausui tohtori.

Molemmat olivat uskovinaan niin tapahtuvaksi, vaikka he tiesivät että ne olivat vuokravaunut; valtioneuvoksella oli vaan yhdenhevosen ajettavat nelipyörät.

"Ettekö halua istua, odottaessanne?" sanoi Kristina; Antti setä oli häntä niin opettanut että hän osasi teititellä ihmisiä.

Tohtori kiitti ja sulki oven.

Juhana Bennechen oli jotenkin isänsä kaltainen, vaan todellakaan hänessä ei ollut vaikutusmahtia lainkaan.

Päinvastoin hän näytti semmoiselta kuin hän olikin: kelpo mies, ja hieman tyhmän näköinen ja vallan hyväsydäminen; sitä paitsi nilkutti hän vasenta jalkaansa.

Tohtori rupesi puhelemaan nuoren tyttären kanssa, seisoen oven ja pöydän puolimatalla. Hän oli tottunut puhelemaan kaikenlaisten ihmisten kanssa, jotta Kristina ymmärsi hyvin hyvästi; pian he joutuivat vilkkaaseen keskusteluun Kristinan velipuolen oloista, vertailuista kaupunkiin ja sen semmoista.

Aina kun tohtori sanoi jotakin mukavaa, kumarsi Kristina päätään ja nauroi; ja lampunvalo lankesi hänen komeaan mustanpunaseen tukkaansa, joka oli hänellä tullut isäänsä. Isäntä raittiin meren hän näkyi myös saaneen, sillä hartionsa olivat leveät, rintansa korkea ja voimakas, ja kun hän seiso suorassa, oli hän tavallisen miehen pituinen.

Ulkona oli kylmä ilma, tuulinen syys ilta. Vaan siellä sisällä oli matot vasta pantu lattialle, uunissa roimusi valkea; siellä oli niin kodikasta ja ilma tuoksui niin puhtaalta. Tohtorilla oli juhlapuku päällään päällystakin alla; hän aukaisi päällystakkinsa ja istahti pöydänlaidalle nojaten seinään.

Joka kerta kun he kuulivat vaunujen jyryn sanoivat: "Siinä ne nyt tulevat", ja kun vaunut menivät ohi, sanoivat: "Eipä ne olleetkaan."

Vaan tuon täyttä koputettiin ja ovi aukeni ja Alfred lensi sisään iloten. "Hyvää iltaa!" vaan kun hän näki veljensä, kävi hän ensin hyvin noloksi, sitten hän nauroi ilkeästi: "No, nähkääs vaan! Kahdenkeskeinenkö asia! Vai onko Kristina neiti kipeä?"

Kristina, joka piti tätä pilkkana, ajatteli vastata, vaan hän hillitsi itseään, aivan hämillään, nähdessään kuinka totiseksi tohtori kävi.

"Minä aioin odottaa vaunuja, luulin niitten palaavan", sanoi Juhana ujona.

"Mikä verraton keksintö! Kuinka Amori kuitenkin tekee kekseliääksi!" huudahti Alfred ja pani nenälasit nokalleen. "Vai niin, sinä ajattelit odottaa. Niin viattoman viekkaasti."

"Minä pyydän olla vapaa sinun näsäkkäistä huomautuksistasi, Alfred."

"No, kuuletteko — vai niin, sinä pyydät olla vapaa niistä! Ehkä uskallan minä pyytää. jatkaakseni samaa tapaa, selitystä, joka ei ole niin haaveellinen, tästä ontuvasta läsnäolostasi tähän aikaan?"

"Mitä se sinuun kuuluu?"

"Sillä kurin, tapa käy yhä kansantajuisemmaksi. Minä en kysy niin paljo omasta edestäni, sillä en tarvitse enää mitään selitystä. Tapaus on minulle aivan selkeä, aivan selkeä" — hän silmäili vuoroon toista ja toista — "mutta minä tiedän, että mammalle olisi huvittava tietää missä hänen esikoisensa kuleksii ja vaaneksii talossa kun kaikki ovat poissa."

"Minä en vaaneksi! Kato itseäs Alfred, huudahti Juhana ja astui askeleen lähemmäs.

"Elkäämme tahratko näitä uutimia veljen verellä", vastasi Alfred yhä vaan hymyillen, ja varustautui muutaman tuolin taakse.

Kristina lähestyi tohtoria ja tahtoi sanoa hänelle jotain. Vaan tohtori kääntyi häneen päin, kasvot aivan vaaleana, ja sanoi: "Ei pelkoa! Minä pyydän anteeksi, tämä ei ollut minun syyntä. Hyvää yötä! Tule, Alfred, me menemme."

"Me?" kysyi Alfred mahtavampana ja rupesi panemaan takkia kädestään.

Vaan silloin tohtori tempasi häntä olkapäistä kiini, hänen tempaustaan vastaan ei voinut kukaan ponnistella, ja ennenkun ekstra ehti ajatellakaan, oli hän yläällä kivijalkakerroksesta ja kadulla kerrassaan.

Kristina jäi seisomaan ja kuuli veljesten menevän akkunan ohitse; hän kuuli yksityisiä sanoja kunnes ääni katosi. Hänkin oli vaalennut, ja vasemmalla ohimolla näkyi syvennys ja punan merkki; se oli arpi siitä muksauksesta, jonka hän sai yöllä, kun kallion vierimä ryösti häneltä äidin ja siskot.

Veljekset äkäisesti toraellen kulkivat seuraavaan kadun kulmaan, josta erosivat toivottamatta hyvää yötä. Juhanalla ei ollut ollenkaan halua kemuihin. Hän meni suoraan kotia asuntoonsa. Hän näet sen oli muuttanut joku aika sitten kotoaan, sen vuoksi että valtioneuvoksen rouva ei saattanut portailla sivuuttaa hänen vähäarvoisia sairaitaan. —

Juuri ruvettiin illalliselle, kun Alfred tuli takaisin pitoihin.

Alfred irvisteli salaperäisesti, joka antoi hänen ystävälleen aiheutta pukkaamaan häntä kylkeen ja heittämään monta herjaussanaa. Sitten tunkeusivat he ravintolahuoneeseen, sillä Hiorth arveli että Alfred tarvitsi "oivan järjenjuoksuttajan sen asian johdosta."

Ruokapöytä oli laitettu pieneen saliin ja läheisempään sisähuoneeseen. Ensiksi ravitsivat itseään vanhemmat naiset ja herrat, sitten tanssianaiset palveluttivat itseään kavaljeereillaan, vaan ennenkun nämä olivat saaneet tuskin puoleksi lopettaa, rupesivat nuoremmat herrat nakkautua pöydän ympärille omaksi hyväkseen. Kuin tiheä, musta kärpäsparvi asettuivat he ensimmäisen pöydän äärille, siitä lensi muuan joukko seuraavaan, tunkeutuivat hillittöminä väistymättä kuin Egyptin heinäsiirkat, takertuivat kuppeihin, lautasiin, kaivaen, pureskellen, särpien, nieleskellen kaikki hiljaisuudessa; siinä veitsien ja kahvelien kalina ja ratina kuului vaan juurikuin yhdestä ainoasta suuresta syöntikoneesta täydessä käynnissä.

Nuori ujo ylioppilas Hansen oli löytänyt, en tiedä mistä, sherrypullon. Tuskin heinäsiirkat saivat vainun tästä, ennenkun lukematon juoma-astiaain paljous lähestyi häntä. Ja niin siivon siivo kun oli, kaasi hän lakkaamatta, kunnes seisoi siinä tyhjä lasi ja pullo tyhjennettynä.

Tällä makeasti naurettiin, vaan ei kauan; ei ollut aikaa tuhlattavissa.

Lihapallot väkevässä kasteessa, täysinäiset kaalinpäät, kalapallot, lihasisukkeet, kilpikonnat, leikatut linnut paistinpottuineen — kaikki katosi kuin kielettömään konttiin.

Hannu serkku seisoi muutaman lihaputingin ääressä eikä liikkunut, vaikka selkensä olikin hellä pukkauksista. Hänen vieressään seisoi kandidaati Smith suurella ruokahalulla, jonka hän näkyi tuoneen Jotunheimista; hän söi filet de boeufiä (härän munuaista) teelusikalla, sillä hän ei uskaltanut lähteä kahvelinhakuun niinkauan kuin vielä oli makusientä jälellä.

Ekstraordinari Hiorth ja Bennechen olivat ajaneet etunsa hyvin. He asettuivat keittiönoven pieleen ja hätyyttivät passareita, jotka kantoivat uusia ruokia sisälle. Sitten vetäysivät he tupakkipöytänsä, jossa olivat raivanneet vähän tilaa, ja siellä söivät ja joivat muutamista pulloista, joita olivat piiloittaneet portinvartian taakse.

Arvokkaimmat herrat olivat saaneet siansa herran "työhuoneeseen" ja heitä erikseen passattiin. Delphin pysyskeli naisten joukossa, ja salissa kulki nuoria naisia, jotka halveksivat ruokaa ja kaikkia, jotka söivät.

Jälestäpäin tulivat useimmat naiset hyvillensä, kun heinäsiirkat levittivät hävityksiään pieneen saliin saakka varsinaiseen naisten pöytänsä, jossa pari vanhempaa rouvaa nuuski ympäriinsä saadakseen parruheinännappuja ja valkeimmat kiipaleet kanan rintalihasta.

Emäntä tiesi, että hänellä on yllin kyllin ruokaa; kuitenkin hän huolestui, katsellessaan mokomaa mellehtimistä; ja muuan, joka seisoi aivan hänen vieressään, kuuli hänen mutisevan: "Herra hyvästi siunatkoon, aivanhan on kuin tuomiolla ei olisi loppuakaan."

Falck-Olsenin rouvalla tuli joskus huonoja kielivikoja, erittäinkin, kun hän oli tunteittensa vallassa.

Tukkukauppiaan työhuoneesta kuului melua ja puhetta, aina kun ovi aukesi palvelian mennessä sisälle. Hiorth ja Bennechen, jotka istuivat lähellä, saivat onkeensa jonkun sanan, siksi että huomasivat

väittelyn olevan poliittisen.

"Tämä Falck-Olsen on kuitenkin koko nauta, vaikka käänseekin häntä miten tahansa", sanoi Bennechen pureksien. "Hän ei ikinä opi pitämään kestejä."

"Hä?" vastasi Hiorth. "Kaikki ihmisethän ovat täällä."

"Sinä olet aika pässinpää, Jonas! Maljasi! Sehän juuri vikana onkin; hän kutsuu ruhjaa, rampaa. Sinä mahtanet hyvin ymmärtää kuinka työlästä on papasta kun hän on pakotettu kohtaamaan kaikenlaisia kapinoitsioita, jotka tulevat tänne."

"Enpä tosiaan ole koskaan ajatellut sitä", Hiorth sydämellisesti sanoi.

"Päivällä kuulin papan sanovan Falck-Olsenille: jollette asetu varmalle puoluekannalle, niin —"

"Niin, mitä sitten?" kysyi Hiorth halukkaana saada tietää ja nojauti kuulemaan.

"Ah, sinä olet aika pässinpää, Jonas, hän ei sanonut enempää; vaan sinä kyllä käsittänet mikä oli tarkoitus."

"Niin, luonnollista — kuinka — ei, sepä lempoa, sinä, sanoiko valtioneuvos todellakin niin?" — Hiorth hymyili ja iski viekkaasti silmää ystävälleen.

Franseesiin ruuan jälkeen soitti orkesteri säveleitäh "le petit due" kappaleesta. Tanssi kävi kuin tuulessa; tuskin yhtään ainoata kivenhakkaajaa näkyi.

Raivokas soitto taoskeli heidän veressään, jonka ruoka ja viini oli pannut vauhtiinsa. Kandidaati Smith hyräili lakkaamatta muuatta ranskalaista loppusäveltäh operetista, jonka hän oli oppinut eräältä Pariisista tulleelta.

Karolina Hjelm, joka oli hänen naisenaan, kiusasi häntäh melkein henkivetoon saadakseen tietäh mitä hän lauloi. Vaan kandidaati Smith arveli, ettei sitä voinut norjankielelläh sanoa.

Rohkea Carolina vakuutti, etteh hän saattoi kärsiäh koko joukon senlaatuista; vaan kandidaati jatkoi sävelensä hyräilemistäh, kunnes Carolina selitti, etteh nyt hän melkein ymmärsi sen.

Tämä tanssi Delphinin tuli tanssia Hilda Bennechenin kanssa. Hän oli melkein unohtanut minkäh tähden hän oli pyytänut hänet. Ensimmäisih osia kun tanssittiin oli hän sen vuoksi vähän huoletonna ja puheli ensimmäiseen Hjelmin rouvan kanssa, joka istui ovenpielessäh tanssijain takana.

Hilda Bennechen huomasi heti tämän, ja se kiusasi häntäh. Koko illan hän oli ollut hyvillään ja puoleksi levotonna tästäh tanssista.

Kotona kamariherra kohteli häntäh ystävällisesti, vaan kuitenkin enemmäkseen kuin lasta; kamariherra olikin tuntenut hänet ennen ripille pääsyäh.

Monta kertaa oli Hilda Bennechen ajatellut, etteh olisi hupaista saada tanssia hänen kanssaan. Nyt tunsihe hän sanomattoman pettyneeksi; hän muisti kaikki sarvipää sanat, joita hän oli saanut kuulla ystäviltiltään ja hän sydämestään toivoi, etteh hän koskaan olisi saavuttanut tätäh huomiota.

Neljättäh osaa tanssiessa kysyi kamariherra häneltäh jotain. Hilda Bennechen katsoi ylös vastatessaan, ja kamariherra tuumaili itsekseseen: "Vaan onhan hänellä silmät!"

Tämän huomionsa jälestäh jatkoi kamariherra juttelua suuremmalla innolla saadakseen häntäh katsomaan ylöspäin. Sydämelliset ruskeat silmät olivat kirkkaat, ja sikäli kun kamariherran käyttäessä lystillistäh puhetapaa, jouduttiin syvemmälleh jutteluun, sai Hilda Bennechenin pienet kasvot eloisuuden, joka kaunisti häntäh hyvin.

Kun tanssi oli loppunut, sanoi kamariherra: "Ei, vaan mitenkäh nyt on asia? Emmehän ole tanssineet kuin korkeintaan neljäh osaa."

Hilda Bennechen katsoi vähän epäillen häntäh, vaan vastasi sitten hymyillen: "Asia on niin kai, etteh te tanssitte molemmat ensimmäiset osat Hjelmin rouvan kanssa."

Yrjö Delphin ymmärsi antaa arvoa hyvälle vastaukselle. Hän katsoi äkkiäh Hilda Bennecheniäh; vaan samassa tuli heitäh toinen pari puhuttelemaan, ja tuli koko joukko heidän ympärilleen. Vaan ennenkun kamariherra jätti naisensa, hän oli pyytänut häntäh ensimmäiseen franseesiin ruuan jälkeen kaikissa tulevissa pidoissa sillä kaudella.

Nyt oli jo höyry noussut. Tanssi kävi vilkkaasti ja huimasti, ettei koskaan olisi voinut luulla niitten olevan samoja kuhnaritanssijoita, jotka ensi valssissa tanssivat. Ilo oli ylimmällään, kun jälkeen sydänyön jälkipiteiksi tarjottiin sampanjaa.

Tähän aikaan päivää piti valtioneuvos aina puheen talonväelle, lyhyen, valtamahtisen puheen, jossa ei ollut koreita sanoja! Semmoisia pieniä suojelevia puheita piti valtioneuvos mielellään, ja puhuessaan lausui hän enemmän käsien liikkeillä ja erinäisellä hymyilyllä, jota hän käytti suurella mitalla, kuin suulla.

Naisille puhui muuan nuori runoilija, joka äsken oli antanut vihkosen nimeltä: "Sumuisia hahmoja." Puhe oli niinkään runopuvusta ja saavutti suuren suostumuksen, vaikka naiset arvelivat että se oli hirveän surkea.

Sitten esiytyi vihdoin ystäviensä kauhuksi valkeaverinen kandidaati Smith, puhuen hehkuvia kertoelmia Jotunheimistä. Ei ole koskaan saatu aivan selvää, oliko se viini vaiko rakkaus, joka pani hänet astumaan tämän askeleen. Vaan varma on, että itse puhe oli omiaan antamaan aihetta moniin arveluihin.

Sillä kun parhaallaan oltiin hyvin korkealla vuoristossa — puhuja mainitsikin montako sataa jalkaa — syvyyksien ja jäälohkojen keskellä, puhui hän jotain silmäparista ja keijukaisesta, jota jotkut sitten väittivät Karolina Hjelmiksi. Kuinka liekkään asia, siitä kylliksi, olisi varmaan puheen käynyt kuin sanotaan sadussa: joll'ei se ole lopussa, niin on sitä vielä, jos pitkä ujo ylioppilas Hansen ei olisi äkkiä noussut kuin raketti ja huutanut: "Eläköön Jotunheim."

Naurulla, joka tästä syntyi, juotiin malja puhujan suureksi harmiksi.

Vaan ylioppilas Hansenin oli käynyt surkuteltavasti. Sillä kun hän illallisen jälkeen oli saanut portviinipullon, ajatteli hän ettei nyt kulutetakaan turhaan. Sen tähden piilousi hän muutaman huonekalun taakse ja joi lasin lasilta kostoksi. Vaan portviini osottihe kujeellisemmaksi kuin Hansen ylioppilas, ja kun hän korkearintaisena kiiti lattian poikki pyytämään tanssiin keskellä franseesia, tuli muuan hänen toverinsa kiiruhtaen häntä vastaan ja tarttui häntä käsivarresta: "Vaan Hansen! oletan humalassa kuin mettinen, poika."

Tämä sävytön puhe teki tuskallisen vaikutuksen Hanseniin, että hän mahtavasta ilomielestään vaipui kerrassaan synkimpään epätoivoon.

Tästä hän sitten nousi ja turrasi kandidaati Smithin puheen.

Kotiljongi oli hurja. Useat johtajat määräsivät erinlaisia osia eri paikoissa suuressa salissa ja lensivät sitten ympäri salia vimmatussa laukassa.

Pelottava Hannu oli seurannut morsiantaan kylmällä katseella koko yön; ja kun Lovisa vihdoin, Karolinan lykkäämänä, meni poikki lattian puhellakseen Hannun kanssa, kääntyi tämä selin ja meni kotiaan.

"Elä piittaa hänestä", lohdutteli Karolina, "hän on tosiaan niin kelvoton, niin että —"

Lovisa seisoi hetkisen masentuneena; vaan kun hänen kavaljeerinsa lähestyi, kuiskasi hän ystävälleen: "Minulla on niin sanomattoman lysti, että minä mielelläni otan huomenna vähän toria."

Ja tämän kevytmielisen puheensa perästä läksi hän vierimään pois.

Kello oli neljä. Vaatteihin myysätyt äidit seisoivat etehisessä ja läheisissä huoneissa, puolikuolleina väsymyksestä, ja odottivat tyttäriään, jotka sanoivat tanssivansa vielä yhden ainoan kerran vaan. Isät seisoivat päällystakki päällään ja sikaari hampaissa ja puhelivat totipöydän ympärillä.

Vaan salissa tanssittiin, aivan kuin henkimeneissä. Pareja lensi kuin riivatuita pölyisessä ilmassa, jossa palaneet kynttilät loihusivat ja savusivat. Ympäriinsä tuolien ja sohvien alla oli vaate-repaleita naisten hameista, lakastuneita kukkakimppuja, pito-ohjelmia ja läpimärkiä nenäliinoja, ja raskaassa ilmassa oli ihmisten, tomun ja vanhan pomaadan haju. Vaan kivenhakkaajat tunkeusivat eteenpäin hiukset silmillä ja kaulahuivi vinossa, ja naiset röhmöttivät kuin pitkät tylli- ja tarlataanirääsyt ja kääreysivät kavaljeerein kinttuihin.

Paraimpana oli pysynyt Sofia Falck-Olsen. Hänen vaatteuksensa, hänen hansikkaansa, hänen tukkansa, kaikki oli sileänä ja koskemattomana juurikuin olisi vasta tullut suoraa laittamasta, ja suora hymyilynsä ei ollut poistunut hänen kasvoiltaan. Ja kuitenkin oli hän nyrpeissään iltaansa. Delphin ei ollut ollenkaan lähestynyt, Alfred Bennechen oli niin tuskastuttava, Jonas Hiorth niin vastenmielinen.

Vihdoin hyvästit loppuivat ja viimeiset vaunut menivät.

Tukkukauppias syytti uuden sikaarin ja istui nojatuoliin. Vaan rouva aukaisi kureliivinsä ja ahmi muutamia jälkiruuan jäänöksiä vanhojen, että hänellä oli kuin sudella nälkä.

Sofia riisui vitkalleen ja järjestyksessä ja torui kovasti Lovisaa, joka itkeä inusi kunnes nukkui.

Vaan Hiorthin huoneessa istuivat molemmat ystävät tuntikauden punssipullon ääressä. Miensä oli juhlallinen, liikutettu, ja he lupasivat toisilleen kyneleet silmissä, että heidän ystävyytensä olisi ijänkaikkisesti kestävä — eipä heitä erottaisi heidän molempien rakkaus Sofiaan. Siitä he johtuivat kasteeseen, josta he väittelivät hyvin kiivaasti, kunnes aamupuolella erosivat.

VIII.

Sadelakki sidottuna leuan alle, sillä myrsky pauhaili, hyräillen mielilauluaan kulkiessaan:

"Kuules Katri kulta! Sinä rakkauden tulta —" tuli luotsivanhin Seehus marraskuun viime päivinä rinteitä alas.

Kirje oli tullut Antilta, ja luotsivanhin tiesi kuinka levotonna Njaedel odotti selityksiä "jutustaan."

Tasangolla oli Njaedelin matala talo vasta kynnettyjen peltojen keskellä, ja hiekassa näki hän puolitekoisen ojan. Pari kaislakuormaa ajoi kappaleen matkaa siitä.

"Sören Börevig tiesi kyllä mitä hän teki, kun hän sai Njaedelin menemään kuninkaan oikeuteen", mutisi luotsivanhin.

Myrsky kävi lounaalta matalaa rantaa pitkin. Se oli kova syysmyrsky ja jo varhain puolenpäivän jälkeen rupesi hämärtämään.

Luotsivanhin seisahtui ja heitti merimiehen katseen merelle ennenkun meni alas viimeistä mäenrintuusta. Etelässä päättyi hiekkatasanko paljaisin kallioihin, jotka pistäisivät niemekkeiksi, joihin meri murtui; kuohuvan vaahdon keskellä korkealla ilmassa voi hiljaa sekuntisen eli pari juurikuin valkoinen pylväs lyijynharmajaa perää vastaan ja hajosi sitten vahtovaipaksi yli kivien.

Pohjoisessa saattoi hän seurata pitkässä mutkikkaassa viivassa kuohuu vaahtorantaa; se oli niin leveä, että se luotsivanhimman laskun mukaan murti kymmenkunnan jalkaa vettä. Suoraan pohjoisessa keskelle kuohuja näki hän silloin tällöin vastasytytetyn Bratvaldin majakan välkkyvän.

Ei yhtään purjetta näkynyt; pilvet yhtyivät toisiinsa muuttamatta paikkaanko — mustanharmaissa tukuissa — kova, jäykkä myrskyilma. Mereltä kuului lakkaamaton jyminä, syvä, jyryävä ääni, joka nousi ja laski, silloin tällöin kumiseva paukaus juurikuin kanonan paukaus hyvin kaukaa. Tuuli pörryili kanervikossa ja vongutti sähkölankoja maantien vierellä, ja lokit, jotka lentää liitelivät mereltä, siivet tanassa, iskivät myrskyssä.

Kun luotsivanhin meni Börevigin veräjältä alas Svartmyreen, ei hän enää hyräillyt; päin vastoin hän kirotta nasautteli.

Suuria pyöreitä kiviä oli keskellä tietä; sadevesi mäeltä oli syövyttänyt ja meni poikki tien, jättäen syvän ojan täynnä pieniä kiviä.

"Luulen olevan parasta kirjoittaa Antille, joka kuulemma on niin hiiden viisas ja älykäs", mutisi luotsivanhin; "tämä tienosa mahtaa varmaankin saattaa hänet vihdoinkin hengiltä."

Njaedel istui hajareisin suurella kivellä keskellä aituusta. Hän löi voimakkaasti ja yhtä jonoa hakkuria, jota hän piti vasemmalla kädellä, joka oli kääritty villiatukolla. Silloin tällöin veti hän ylös hakkurin ja tipautti vettä reikään märestä rievusta, joka oli vanhassa läkkiastiassa, jonka kaupunkilaiset olivat unohtaneet muutamalla huvimatallaan maalle.

Tuuli niin jotta hänen kihara tukkansa liehui joka taholle juurikuin suuri korkkierunippu; ja hän oli niin kiintynyt työhönsä, että luotsivanhimman piti mennä aivan hänen luokseen, ennenkun Njaedel huomasi hänet.

"Päivää, luotsivanhin!" sanoi Njaedel, nosti hakkurin ja otti mittatikun koettaakseen kuinka syvä reikä oli. Vaan kun hän kuuli että oli Antilta kirje, heitti hän kaikki ja leiskahti alas kiveä.

He menivät sisään ja sytyttivät kynttilän. Huoneessa oli niin ikävän näköistä; vuode oli auki, ja lattia oli melkein musta. Njaedel asettui vastapäätä luotsivanhinta ja katsoi häntä suu kolmantena silmänä. Njaedel oli lahtunut, ja kädet kävivät levottomasti edestakaisin.

Kyllä mahdollista, että luotsivanhin olisi voinut olla vähän rutompi liikkeissään. Vaan ei ole mikään pieni asia kirjeen lukeminen. Silmälasit piti puhdistaa hyvin, kuori oli tarkastettava ja sitten leikattava varovasti ylälaidasta. Kuori oli suuria kanslian kuoria harmajasta paperista, varustettu vielä lakallakin.

"Korkeasti kunnioitettava herra luotsivanhin
Lauri Voldemán Seehus."

"Ah, paha henki", mutisi luotsivanhin.

"Täten tunnustamme saaneemme kaksi kirjoitusta kunn. herralta syyskuun 1 päivästä ja 1 lokakuun 20 päivästä tänä vuonna. Kun te näytte olevan oikeutettu veljeni valtuutetuksi muutamissa suhteissa, käännyin teidän puoleenne pyynnöllä, että antaisitte tiedon veljelleni seuraavan kirjoituksen sisällöstä. Teidän yllä viitatussa kirjoituksessanne lokakuun 20 päivästä näkyy, että veljeni on ilman mitään perustuksia otaksunut, että hänen riita-asiansa koskeva kaislaranta-oikeutta talon omistajan Sören Börevigin kanssa olisi jo otettu esille suoristaan päätettäväksi. Tämä ei olekaan niin. Järjestyksen tähden emme ole vielä voineet ryhtyä tähän asiaan —"

Luotsivanhin pysähtyi vähäsen.

"Luepa toinen kerta", sanoi Njaedel.

Luotsivanhin luki.

Njaedel puisti päätään; vaan äkkiä nousi seisomaan ja löi nyrkkiään pöytään, jotta luotsivanhimman silmälasikotelo hyppäsi korkealle ilmaan.

"No, no, Njaedel, luetaanhan kirje kokonaan. Ehkä lopussa kiitos seisoo."

"Ylipäänsä tulisi herra luotsivanhimman selittää usein mainitulle veljelleni, että senlaatuista asiaa kuin tämä on ei voida ajaa erinomaisen joutusasti ilman ei vähäistä lisätyötä ja erityisiä kustannuksia. Sitäpäitse tulee huomata, että summan suuren 200 kr. lähetettynä ensi postissa, voi otaksua olevan tarpeellisen arvoisen jouduttamaan mainitun asian toimittamista. Samalla ilmoitan täten olevani suostuvainen rupeamaan summan tasailemiseen lisäämättä menoja asianomaisille."

"Ymmärrätkö sitä, Seehus?"

"En", vastasi luotsivanhin ja luki uudelleen; vaan äkkiä lausui hän:
"Nyt sain päähäni; Me saamme luvan voidella."

"Mitä?"

"Niin, näet sen, tämän minä käsitan", sanoi luotsivanhin tynesti, "ennenkun kuletin 'Talón Toivoa', joka oli kousuli Garmanin Sandsgaardista, sanoi aina konsuli, kun lähdin Itämereen sillilastilla keväällä: 'Kuules nyt, Seehus', sanoi konsuli, 'kun tulet Riikaan, niin saat luvan voidella tullimiehiä ja runsimiehiä ja koko joukkoa paraan taitosi mukaan. Ei ole hyväksi koskaan säästää mikä on välttämätöntä', sanoi konsuli. Ja monta ruplaa meni ja monta Golden Wasser pulloa, sen taidat uskoa, jotain semmoista tarkoittanee veljesi."

"Luuletko kuninkaan ottavan maksoa siitä?"

"Kuninkaan", vastasi luotsivanhin ja hymyili mahtavasti, "en luulekaan, äijäseni, vaan luulen rahojen sulaavan ennenkun kerkiävätkään niin kauas. Joku hienon kultakalunaisen herran kai pitää saada ne mennäkseen kuninkaan luo kysymään kaislarannastasi. Pietarissa näin kerran semmoisen, joka ajoi kahdella hevosella, joilla silahelat olivat hohtavasta hopeasta, eikä hänellä ollut yhtään ruplaa, joka ei ollut juomaraha, niin sanoi välikauppiaan kirjuri."

"Niin, tokkohan lie niin asia", sanoi Njaedel.

"Sinä kaikitenkin näet että hän tahtoo 50 taalaria — ehkä vaivoistaan."

"Ah, ei Antti ota rahaa minulta", vastasi Njaedel loukattuna.

Luotsivanhin luki edelleen:

"Mitä tulee Teidän usein mainitussa kirjoituksessanne puhuttuun hyväntekijäisiin rakkaan veljentyttären olostu huoneessani, ei mitään semmoista tule kysymykseen."

"Niin mitä sanoin!" huudahti Njaedel ylpeänä.

"Kunhan vaan olonsa matalassa majassani tulisi hänelle siunaukseksi! Nuorten mielet helposti viettyvät, ja aivan helposti tämän mailman turhuuteen, ah, vähän näyttävät he panevan arvoa vanhempain neuvoihin ja kehoituksiin. Ja nuorta tyttöä uhkaa turmio suuressa kaupungissa, jotta meidän kaikesta sydämestämme tulee rukoilla ja toivoa rakkaalle Kristinallemme, että hän tukkisi korvansa kaikelle mairittelulle ja kiusaukselle ja sitä vastoin aukaisisi ne kokeneitten kehoituksille.

"Niin, kallistakaamme kaikki sydämemme totuuden äänen puoleen; kun nyt vielä on meidän kutsumuksemme aika.

"Suurella kunnioituksella
Anders Mo."

"Niin, se Antti, se Antti!" sanoi Njaedel ihmetellen, "sitähän se äiti aina sanoi: 'Sinä Njaedel', sanoi hän, 'olet tyhmä kuin pässi, vaan —'"

"Minä ihmettelen mitä hän tarkoittaa tällä?" mutisi luotsivanhin ajattelevana, "näyttää siltä, juuri kuin joku kuleksisi vaanimassa Kristinaa."

"Oletko houkka, luotsivanhin? Mitä teemme siihen?"

"Tiedän, me kirjoitamme, että hänen tulee varoa ja pitää silmänsä auki —"

"Ja puhua Antin kanssa — kirjoita silleen, luotsivanhin! — että hänen pitää totella Anttia kaikessa."

Luotsivanhin otti heti kynän, mustetta ja paperin, jota nyt oli hankittu Njaedelin taloon, ja kirjoitti "Rakas Kristina!" Sitten ajatteli hän kauan.

"No, luotsivanhin, hämmennyitkö?"

"Ei ole koskaan kysymystä siitä!" vastasi luotsivanhin mahtavana ja kirjoitti:

"Nuorison laita on kuin suuren tanskalaisen mullin, joka oli Sandsgaardissa; vaan kun oikein ajattelen asiaa, en voi sinulle kertoa sen mullin historiaa, sillä se on ruma lopusta; vaan isäsi tahtoo, että aina kääntyisit Antti sedän puoleen kun jotain tapahtuu sinulle, sillä kiusauksia monenlaisia on nuorukaisilla, esimerkiksi Amalia, sisareni — niin, nyt siitä on kaksikymmentä vuotta kun hän kuoli, ja hän sanoi, että se oli hauskin päivä hänen elämässään; se oli kuitenkin tammikuun 1 päivä kun hän kuoli, samana vuonna kun ukkonen iski nimismiehen navettaan, kaikki rakkauden viekoituksella, ja se oli päälle päätteeksi suuri lurjus, hänen naamansa oli kuin sokeroittu, ja hän elää vielä tänäkin päivänä kaupungissa, vaan en mainitse nimeä; vaan hän kääntyy seinään päin, kun kohtaa häntä, eikä ole tietävinäänkään. Niin on käynyt monen kelpotyön. Sen tähden tahtoo isäsi, että kaikissa noudatat setäsi mieltä ja luostat häneen.

"Nyt on täällä merellä myrsky joka päivä, eikä yhtään purjehtiaa, joka onkin parasta, sillä täällä on kuunpimennystä ja meripimeää, vaan höyrylaivat eivät välitä mistään mikä minusta on tunnusmerkki erittäinkin sen vuoksi että ne ovat typpi tykkänään raudasta, vaan luin muutamasta sanomasta, että nyt on laivoissa kaikki raudasta aina mastot ja köydetkin, joka minusta näyttää olevan helkutan suuri vale. Isäsi voipi hyvin, piti sanomani.

"Harras
ystäväsi
Lauri
Seehus."

"Jälkikirjoitus: Voit sanoa sedällesi, että rahat, joista hän kirjoitti, tulevat, kunhan isäsi saa kootuksi, vaan kysy eikö voisi tulla vähän helpommaksi näitten huonojen aikojen kautta, ja käske hänen puhella muuan sana sen kanssa joka on ylempi herra kuin nimismiehet, ruotimestarit ja kapteenit, että aivan se on sikamainen koko tie Svartmyreen päin, jonka voit sinäkin todistaa, vaan nyt se on huonompi kuin ennen."

Kun postimies toi tämän kirjeen, seisoi Kristina hameet käärittynä pesemässä keittiön ovea, sillä vaikka heillä oli piika teki hän osaltaan täyden työn talon työssä.

Valtioneuvokselle oli myös sanomalehtiä ja kirjeitä, jotka yleensä jätetään porttivahdille.

Alfred Bennechen tuli alas mennäkseen kansliaan, ja kun hän näki postin olevan pöydällä porttikamarissa — ovet olivat auki, kun oli huoneitten siivous — käytti hän mielellään sopivaa tilaisuutta.

Kristina oli vaan huoneessa kun hän näki kuka se oli. Hän virutti pesurievun sankkossa ja pisti vahvat valkoiset käsivartensa oikein syvälle liasta harmajaan veteen. Sitten hän väänsi rievun, pani kelpolailla santaa siihen ja rupesi taas pesemään ovea, juurikuin olisi pitänyt maalaus hangata pois.

"Hyvää huomenta, neiti Kristina!" huusi Alfred, iloisesti hypätessään huoneeseen; vaan kun hän näki kuinka vähän vaikutusta hänen odottamaton tulonsa teki, meni hän noloksi ja jatkoi: "Suvaitsetteko että saisin silmäillä postia? Ehkä olisi joku kirje pieneltä morsiameltani."

Vaan eipä tämäkään näkynyt vaikuttavan tuon enempää. Tuo hankaamisen tuskallinen ääni kävi hänen korviinsa; häntä myös suututti nähdessään Kristinan mielellään olevan siinä puvussa ja tuossa halvassa työssä — ja että hän ei ollut häpeissään siitä!

Kaksi miestä meni muutaman kadunpuoleisen akkunan ohi. Alfred katsoi ylös: "Kas tuossa oli setänne ja — niin, Juhana, tietävästi! Hän aikoi juuri kääntyä portista sisään. Veljeni on kai tavallisempi vieras täällä alhaalla kuin tuolla ylhäällä — vai?" Vaan kun hän kääntyi, näkikin että Kristina oli ottanut sankonsa keittiöön ja sulkenut ovet kiinni.

Vihastuneena viskasi hän sanomalehden ja meni. Portailla kohtasi hän Mon, joka tervehti niin kunnioittavan tuttavallisesti. Antti setä tarkasti postin ja valitsi ne kirjeet, jotka hän veisi valtioneuvokselle kansliaan. Kun hän löysi luotsivanhimman kirjeen Kristinalle, huusi hän häntä sisään.

"Kristina", sanoi hän vakavasti, kun hän oli ojentanut hänelle kirjeen. "jotain on, josta minun pitää puhua. Valtioneuvoksen pojat käyvät täällä usein sinun luonasi —"

"Ovi oli auki, ja niin tuli kandidaati sisään —"

"Niin, minä en tarkoita niinkään Alfredia, vaan tohtori, näetkös —"

"Hän ei ole ollut täällä", kiiruhti Kristina vastaamaan.

"Ei, ei, vaan minä näin hyvin, että hän oli tänne tulossa. Niin, näetkös, rakas Kristina", jatkoi hän ystävällisesti ja piti kättään Kristinan olkapäällä — Kristina oli vähän pitempi kuin hän — "suuren kaupungin elämä tuottaa monta kiusausta nuorelle tytölle. Sitä paitse tulee sinun ajatella kuinka suuressa kiitollisuuden velassa minä olen valtioneuvokselle ja kuinka ilkeätä olisi minulle, jos heille sattuisi joku harmi, johonka minä tahi joku omaisistani olisi syypää. Tätä et ehkä nyt ymmärrä, vaan pyydän että olet varovainen ja riiput heissä käsiini, jotka tahtovat sinun parastasi."

Hän taputteli Kristinaa poskelle ja meni kirjeineen.

Ei Kristina ymmärtänyt tätä, ei ainakaan täydelleen. Hänestä oli nähtävästi haavetta, että setänsä tarkoitti nuorten herrain käyvän hänen tähtensä. Vaan millä tavoin jotain harmia tapahtuisi valtioneuvokselle, hän ei käsittänyt. Kristina oli viisas ja ymmärtäväinen talonpoikaistyttö, joka täydelleen tiesi erotiuksen valtioneuvoksen pojan ja alhaisen maalaistyön välillä.

Vaan kuitenkin tuli hän levottomaksi, kun luotsivanhinkin toi kirjeessään samoja varoituksia ja viittauksia. Vaan mitä hänellä on tehtävänä? Kandidaattia katseli hän niin vähän kuin mahdollista, ja mahdoton oli hänen sanoa vakavalle, kelpo tohtorille suoraan ettei hän saanut käydä luona, niin harvoin kuin se tapahtuikin. Hän laski tarkalleen; olipa neljätoista päivää kulunut siitä, kun hän puhutteli tohtoria.

Antti setä oli niin kummallinen; eipähän saanut hänestä oikein selkoa; siivo hän kyllä aina oli, vaan Kristina tunsu kuitenkin jonkinlaista pelkoa hänestä.

Väliin iltasilla — Antti setä tuli aina myöhään kotia — kun hän meni Kristinan huoneen läpi, istahti hän tavallisesti hänen sänkynsä laidalle ja puheli vähän. Vaan Kristina ei aina ymmärtänyt mitä hän sanoi, joko sentähden että hän itse oli unissaan tahi setä väsyksissä, kun hän puhui niin epäselvään. Vaan hän taputteli häntä niin ystävällisesti, sanoessaan hyvää yötä.

Tohtori Bennechenillä ei ollut onnea mennessään ulos tavatakseen Kristinaa.

Halu paloi hänessä joka päivä, vaan hän pelkäsi kohtaavansa Alfredia; eipä hän halunnut tavata Motakaan, ja ylipäänsä oli näillä koematkoilla hänen omatuntonsa paha juurikuin olisi hänellä ollut aie

tehdä jotain oikein pahaa.

Yleensä hänen matkansa päättyivät niin, että hän meni ohi ja katsoi alas akkunasta, tahi meni hän yläkertaan tervehtimään äitiänsä siinä hienossa toivossa, että hän kohtaisi Kristinaa portilla tai käytävässä.

Hän näet sen oli rakastunut Kristinaan ja hän tiesi rakkautensa hyvin.

Eikä hän kuitenkaan ollut iloinen, mikä on tavallista, kun rakkaus pulppuaa suonissa lämpimänä virtana.

Ensinnäkin oli hän tietämätön minkä vaikutuksen hän olisi tehnyt Kristinaan. Hän luuli, että Kristina, joka oli terve ja kaunis, tuntisi vastahakoisuutta semmoista rampaa vastaan kuin hän itse oli. Sillä tohtori luuli, että hän nilkutti enemmän kuin nilkuttikaan.

Ja sitten oli hän mustasukkainen Alfredille — hiljaisesti, sisällisesti, raivoisesti tunki hän mustasukkaisuutta veljeänsä kohtaan, joka kaikkialla oli ollut hänen tiellensä, kaikilla tavoin suosittu ja pilattu, ja jonka syntein tähden hän vuosien kuluessa oli saanut niin monta selkäsaunaa.

Ja vihdoinkin oli Juhana Bennechenillä salainen, synkkä epäily itsestään ja ylimalkaan tulevaisuudestaan.

Senpä tähden rakasti hän lempeään, jonka hän tunki nousevan, kuni rakastetaan kipeää lasta. Hän antoi voimakkaan tunteen ympäröidä koko olentonsa ajattelematta vastuksia; ja hän kantoi rakkauttaan hyvin säilytettynä rehellisessä rinnassaan hiljaisella surumielisellä ilolla, sen ohessa kun hänellä ei ollut vahvaa uskoa siitä, että se tuottaisi hänelle mitään onnea.

Oli kylläksi aihetta levottomuuteen, vieläpä onnellisimmassa tapauksessakin: Kristina todellakin piti hänestä. Mitä valtioneuvoksen rouva sanoisi! Ja jos hän vielä saattaisi ajatella mahdolliseksi asettua äidin kieltoa vastaan, miten ja missä saisi hän rohkeutta astua isänsä eteen ilmoittamaan hänelle, että hänellä on aikomus naida talonpoikaistyttö!

Tämä isä, niin kaunis ja mahtava, oli Juhana Bennechenin silmissä rehellisyyden, ylevyyden ja jalouden esikuva.

Kun vastustuspuolueen lehti asettui hallitusta vastaan, luki tohtori sitä hiljaisella vastustuksella isänsä puolustukseksi.

Eihän se ollut mahdotonta, että hallituksessa olisi henkilöitä, jotka tarvitsisivat moitetta, vaan että valtioneuvoksessa Bennechenissä olisi jotain valituksen sias, sitä hän ei tullut ajatelleeksikaan.

Kun äiti pani kauniisen Alfrediin kaiken hellyytensä ja sitä oli vaan hiukkanen jälellä "molemmille toisille huono-onnisille", kuten hän sanoi Hildasta ja Juhanasta, oli isä melkein samanlainen kaikkia lapsiaan kohtaan, niin, tapahtuipa että hän uskalsi vastustaa vaimoaankin kun tämä turmeli Alfredia aivan tuhmasti.

Tästä oli tarpeeksi Juhanalle, joka tässä suhteessa ei ollut turmeltu; ja kuta vanhemmaksi hän pääsi, sitä suurempi kunnioituksen tunto kasvoi hänessä isänsä kohtaan, jotta se vihdoinkin tuli melkein hänen uskonnokseen.

Vaan nythän oli juuri isän etevin omituisuus, hänen elämänsä periaate: kaikki piti olla arvokasta, ylevää, virheetöntä; sen nyt Juhana tahtoi rikkoa, ja juosta päin myrskyä, tehdessään semmoisen suunnattoman teon, että nai pitkän, punatukkaisen talonpoikaistyttöretukan.

Juhana ajatteli mitä isä sanoisi ja tekisi, jos hän saisi vihiä vanhimman poikansa hullutuksesta. Pitkän tuumailun perästä hän sai vasta luvan hakiakseen köyhäin lääkärin viran muutamassa kaupungin ulkosopukassa ja mitä se oli tämän suhteen?

Vaan aina kun tohtori tuli näin pitkälle ajatuksissaan, hän jotenkin tyydyttävällä tunteella lausui: "Niin mitäpä siitä on miettimistäkään; Kristina ei kuitenkaan välitä minusta niin vähintäkään."

IX.

Kun Mortensen rupesi toimittamaan "Kansan ystävää", pantiin sanomalehdelle nimeksi: "Kansan todellinen ystävä", ja kohtalaisen asunsa siaan, mikä sillä oli ollut Hansen äijän aikoina, painettiin se nyt kauniille paperille ja uusilla kirjasimilla.

Kuvat sitä vastoin pysyivät jonkun aikaa samalla kotitekoisella kannalla: mustina lönttinä, vähän valkoista siellä täällä. Vaan muutamana päivänä ilmoitti toimittaja tilaajilleen kuvien loppuvan seuraavasta neljännyksestä alkaen.

Tämän kautta kadotti sanomalehti luonnollisesti suuren joukon alhaista väkeä, vaan Mortensen oli hyvillään kaikessa tapauksessa. "Kansan todellinen ystävä" sai kohta yleisönsä; mitä aineelliseen puoleen tulee, näkyi se käyneen paremmin kuin toivottiinkaan.

Ekstra-ordinari Hiorth oli niin lopettanut muutaman pääkirjoituksen lukemisen, jossa näytettiin mahdottomaksi määrätä kuka tai mitä nykyaikaan tarkoitetaan sanalla: kansa; lähinnä täytyi sen kai olla virkasäätö, joka oli kansan ydin — kun tukkukauppias Falck-Olsen astui sisään ulommaiseen huoneeseen ja kysyi valtioneuvosta. Kun yksi neuvoi tukkukauppiasta valtioneuvoksen huoneeseen, hajosi kuuliakunta, joka oli kokoutunut "Kansan todellisen ystävän" ympärille, ja kukin meni paikoilleen läheisiin huoneisiin, tunkeutuakseen paperikasoihin.

Hansen äijä vaan ei ollut liikkunut. Hän ei ollut muka kuuntelevinaanakaan näitä lukemisia. Tämä ei kyllä auttanut häntä ensinkään, sillä kun tuli jotain, jonka tiettiin käyvän hänen älälle, ulvottiin hänen korvaansa sitä. Hansen äijästä oli tullut varottava esimerkki kanslian nuorisolle, joka osoitti miten käy kun ajaa vastakkaisia mielipiteitä. Kaikki tiesivät, ettei hän päässyt sen ylemmäs. Missä hän nyt istui, kasvot seinää kohti, tonkimassa kaikenlaista törkytyötä, istuu hän siinä kunnes lasketaan arkkuun; jollei vaan olisi lopusta täytyminen ajaa hänet menemään, sillä Hansen äijä ryypiskeli, niin hoettiin viime aikoina.

Kun valtioneuvos näki tukkukauppias ystävänsä astuvan sisään, hän ymmärsi rahajutun olevan kysymyksessä, ja täänkaltaiset olivat ylipäänsä hirveän kiusallisia. Sentähden kysyi hän iloisella äänellä, tulisiko tukkukauppias käskemään häntä metsästysretkelle; silloin oli tyven ja selkeä talvipäivä, vähän oli kylmä ja aurinko paistoi.

Vaan Falck-Olsen alkoi tuimalla asiotsiaäänellä puhella huonoista ajoista, tappioista kaikkialla ja kun voittoa ei saanut mistään.

"Niin, niin", keskeytti valtioneuvos, kulkiessaan edestakaisin, lyöden käsiä toisiinsa, sormet suorina, jotta sormenpäät tulivat yhteen, "kotimainen teollisuus ja kauppa ovat rappiolla tätä nykyä, sitä ei voi kieltää, vaan me toivomme."

"Ah, ei parane kanalle aikaa; minä en tiedä miten laita täällä maassa on. Vähän aikaa käy laatuun, ja loistavastikin, vaan sitten pysähtyy ja menee hajalleen, ei mikään ota kukoistaakseen meillä, kaikki, mihin ryhdymme, käy niin nahjustamalla. Katsokaa, nyt esim. Osakepankkia, joka perustettiin niin paljolla sampanjalla tässä mennä vuonna, ja nyt menee se ihan männikköön!"

Näitten sanojen johdosta laski valtioneuvos helpoituksen huokauksen. Hän pelkäsi että tukkukauppias oli tullut huvittamaan häntä "rahan hankkimisen vaikealla työllä", "suurilla apurahoilla", ja moisilla ikävyyksillä, joita hän toi esiin, kun oli huonolla tuulella. Vaan Osakepankki oli aina viaton puheaine, ja valtioneuvos vastasi sen tähden leikillisesti: "Pankin hallituksen jäsenenä panen vastalauseen teidän syytökseenne. Me olemme päinvastoin, kuten vuositilit näyttävät —"

"Minä viisi vuositileistä", vastasi Falck-Olsen, "mikä on tehdessä hyviä tilejä, senhän taitaa vaikka mikä tökerö tätä nykyä. Vaan kellosta asiain johtajaa kaivataan johtokunnassa. Mitä hiittä niistä on noista oppineista lakimiehistä, jotka eivät ilmoisna ikänään ole olleet asioissa — kaikilla näillä valtioneuvoksilla, asianajajilla ja asessoreilla — ne eivät ymmärrä asiaa, ei totta tosiaan! Ei he ymmärrä niin vähän vähääkään."

Nytpä valtioneuvos ymmärsi minne "asia" veti; hän naputteli sormiaan varovasti ja sanoi: "Olette todella osaksi oikeassa, ystäväni — suureksi osaksi; mutta —" hän pysähtyi, hypelöi ystävänsä takinkaulustan kulmaa vasemmalla puolen, lisäten: "on toki kummallista, kummallista ja valitettavaa, että mies moinen kuin te ei ole kunnianhimoinen."

"Hä?" kysyi tukkukauppias ja katsoi epäileväisesti.

"Eikö tule mieleenne koskaan, että te kerrassaan liian vähän käytätte vaikutusta, joka teillä on — tahi ainakin voisi olla? Nähkääs nyt esim. Osakepankissa, jota mainitsitte: jos vanha valtioneuvos Falbe lähtee pois johtokunnasta, kuten hän varmaankin tekee seuraavassa yleisessä kokouksessa, niin olisihan se johtajanpaikka jonkin arvoinen teille."

"Kyllä, sitäpä juuri haluanikin!" lausui tukkukauppias.

"Mahdotonta, sen pahempi! Aivan mahdotonta, ystäväni!" vastasi valtioneuvos, kulkien taas edes takaisin lattialla.

"Vai niin! Saanko kysyä miksi niin?"

"Siksi että konsuli Lind nähtävästi haluaa saada avonaisen johtajan paikan!"

"Haluaa! Haluaa! Onko mokomaa kuultu!" huudahti tukkukauppias ja nauroi pakollisesti. "Olisi hauskaa kuulla minkätähden aina kaikki käy kuin itsestään sille suosiolliselle herralle; eihän hänkään ole isompi pohatta kuin minäkään."

"Ei, ei suinkaan, vaan hän on luotettava."

"Mitä herra valtioneuvos tarkoittaa sillä? Enkö minä ehkä ole luotettava mies?"

"Tyyntykää, tyyntykää, hyvä ystävä!" sanoi valtioneuvos Bennechen hymyillen ja painoi hänet istumaan tuolille. "Pyydän saadakseni selittää teille tarkoitukseni esimerkillä. Te piditte, kuten muistatte, pari kuukautta sitten pidot, loistavat kemut, voin sanoa; siellä ei puuttunut mitään, kaikki oli kaunista, virheetöntä, arvokasta, sanalla sanoen, kuten piti ollakin. Ja kuitenkin — antakaa huomautan teille erityistä kohtausta."

Nyt oli valtioneuvos mieliaineessaan. Pieniä salaisia toimintoja kahdenkesken lukittujen ovien takana, kas se asema josta hän enin oli mielissään. Hänen puheensa sai silloin salaisen, tuttavallisen äänen, juurikuin hän joka hetki sen mielisuosioksi, jonka kanssa hän puheli, aukaisi sydämensä, puheli siitä jota hän muutoin ei uskonut kellekään, ja oikeastaan mieluummin olisi salannut; kaikki kävi siten, jotta läksi hänen luotaan siinä vakuutuksessa, että oli saavuttanut valtioneuvos. Bennechenin täydellisen ja jakamattoman luottamuksen ja kaikki hallituksen salaisuudet oli hänen tiedossaan. Ja kuitenkin sanottiin hänestä, että hänen pääasiallinen omituisuutensa valtiomiehenä oli erinomainen tunnollisuus, kun asioita oli salassa pitäminen.

Hän siirsi tuolinsa aivan tukkukauppiaan viereen, käänsi kauniit, avoimet kasvonsa häneen päin ja jatkoi: "Saattaa näyttää kummalliselta, että vieras arvostelee talonväkeä, vaan mehän tunnumme toisemme, ja koska olemme juuri siinä puheaineessa, sallittakoon minun lausua muutamassa suhteessa hämmästyistäni teidän kutsuistanne."

"Vai niin —? Sitä en ymmärrä."

"Näetkös, hyvä ystäväni, se tapaus, josta tahdon teille huomauttaa, oli illallispöydässä, joka — sivumennen mainiten — oli oivallinen — teidän työhuoneessanne. Kuten epäilemättä muistatte, väiteltiin siinä politiikista —"

"Niin, vaan tietäkää, herra valtioneuvos, samaahan tehdään varmaankin kaikkialla tänä aikana. Mainitkaa minulle joku seura, jossa ei puhella politiikista?"

"Niin, siinäpä se juuri on", huudahti valtioneuvos, "puhellaan politiikista kaikkialla, siinä olette oikeassa, kerrassaan oikeassa. Vaan huomatkaa tarkalleen se seikka" — valtioneuvos löi häntä polveen samassa tahdissa kuin puhuikin — "kun *väitellään* politiikista, niin merkitsee se, että seura on huonosti yhdistynyt — siinä on eroavaisuuksia!"

"Vaan siellähän huoneessani oli pelkkiä ylhäisiä henkilöitä. Sinä päivänä olin juuri käsenyt monta erinomaista miestä, joita ei minulla ollut huvi ennen nähdä luonani."

"Aivan oikein! ja sehän oli itse onnettomuus. Siellähän oli miehiä vaikka minkä värisiä" — valtioneuvos laski ääntään — "aina asti punaiseen! Ja mainittiin monta ikävää asiaa, kovin ikävää, se mun täytyy sanoa. En itse vuokseni, ymmärrättehän — minä en välittänyt vähääkään siitä; aivanhan yleisiä lauseita ja enimmäkseen nuoret henkilöthän niitä lausuivatkin. Vaan teidän puolestanne, hyvä ystävä, arvelen ma, että —"

"Uh", keskeytti tukkukauppias ja nousi seisomaan, "siitä minä viisi veisaan, minä olen itsenäinen mies, selvmade mies, minä en kerjää keltään mitään!"

"Ei, ei, on kuin sanoin: te ette ole lainkaan kunnianhimoinen, ja se minusta on valitettava asia, hyvin valitettava." Valtioneuvos kulki edestakaisin, kertoellen: "hyvin valitettava asia."

"Hm — kunnianhimoinen!" sanoi Falck-Olsen vihdoin äreästi, "kyllä varmaan olen kunnianhimoinen, ainakin niin paljon että toivon — toivon saavuttavani sen vaikutuksen, mikä minulle kuuluu. Vaan politiikin kanssa en luule minulla olevan mitään tekemistä, sitä olen teille sanonut tuhannen tuhatta

kertaa; minä en kuurra en kaarra mihinkään puolueeseen, minä olen välillä — eli oikeammin sanottuna: minä olen yli politikin!"

Hän oli ylpeä tästä hyvin sointuvasta lauseesta, vaan valtioneuvos käänsihe häneenpäin, kohottaen olkapäitään: "Lause, jota käytätte, on jossakin tilaisuuksissa hyvä lauselma; minä myönnän, että sitä joskus voi käyttää hyvällä menestyksellä. Vaan, hyvä ystäväni, ollaan yksimielisiä — näin meidän kesken — että se on puhetapa — eli, suoraan sanoen: paljasta mielettömyyttä. Ei, on vanha sananlasku kumminkin parempi: 'Sano minulle kenen kanssa seurustelet, ja minä sanon sinulle mikä olet.'"

"Mutta — mutta ketä en olisi saanut kutsua?" kysyi tukkukauppias vähän säveämmästi.

"Ah, hyvä ystäväni, kuinka voitte uskoa että ryhtyisin erityisseikkoihin! Minä tarkoitin vaan noin yleisesti että seura ei ollut yhtäläinen. Useat olisivat ilman mitään vahinkoa voineet olla poissa, ja taas toisakseen kaipasin minä yhtä ja toista, joka minun mielestäni olisi pitänyt olla siellä. Suvaitkaa että näistä mainitsen esim. sanomalehden toimittaja Mortensenin, miehen, joka epäilemättä —"

"Hän tulitikkiineen! Ei kuulkaas — tiedättekö että se —"

"Minä voin sanoa teille jotain kahden kesken", kuiskasi valtioneuvos. "sillä miehellä on tulevaisuus, minkälainen lieneekään menneisyys ollut. Oletteko ottaneet huomioon hänen sanomalehtensä? Teille uskallan sanoa: sillä lehdellä tulee olemaan merkityksensä — hyvin suuri merkityksensä."

Samassa tuli Mo sisään paperikasan kera.

Tukkukauppias ei suinkaan suvainnut kuulijaa. Sen sijaan että olisi ottanut häntä miehen tavalla kurittaakseen, antausi hän keskusteluun, jossa — kuten tavallista — veti lyhintä virttä.

Eipä hän kuitenkaan tahtonut lähteä lyömättä valttiansa, ja sentähden sanoi hän puoliääneen:

"Niin, minä tahdoin vaan sanoa teille toivovani varmaan että, kun äänestys on ratkaiseva asian, Tekin valitsette minua."

Valtioneuvos tunki ilkeän piston. Tukkukauppias katsoi häneen keltaisilla silmillään, jotka seurasivat tavallisesti "suuria apurahoja" ja muita semmoisia ikävyyksiä. Vaan hän ojensi ystävällisesti kätensä, jättäessään hyvästi siinä ovensuussa: "No, niin, kiitos ystäväni, siitä kerkiämme aina puhella. Muuten ajattelen kyllä, että olemme yhtä mieltä kaikenmoisisissa suhteissa."

Tukkukauppias mutisi jotain, jota ei ollut helppo ymmärtää, ja valtioneuvos sulki oven hänen jälkeen, mielessään vilkas tunne siitä, että tulevalla kertaa olisi vielä pahempi.

Sitten hän kääntyi Mon puoleen, otti paperit ja pani ne väliä pitämättömästi pöydälle. "Onko teillä laskut?"

Mo otti esille seitsemän, kahdeksan laskua.

"Niitä on liian monta, enemmän kuin sovittiinkaan!" huudahti valtioneuvos suutuksissaan. "Saatte sanoa Gluncken rouvalle, että ei ole tarkoitus että hän myöntyy kaikkiin hänen oikkuihinsa; ei totta tosiaan se käy laatuun."

"Niin, herra valtioneuvos", sanoi Mo valittaen, "saman sanon minäkin, vaan Malla Bimbam väittää —"

"Kuka?" kysyi valtioneuvos äkäisesti.

"Ah, pyydän anteeksi — tarkoitin Gluncken rouvaa, joka väittää että heillä tätä nykyä on kaikkia tuonlaisia —"

"Hm —" keskeytti Bennechen ja avasi pienen laatikon pöydässään.

Hänen laskeessaan rahoja, sanoi Mo: "Tietääkö herra valtioneuvos kenen kanssa virkakunnan päällikkö Delphin seurustelee?"

"No, kenen?"

"Hansen äijän."

"Hansen äijän — joka on tuolla sisällä?"

"Niin; eilispäivänä istui virkakunnan päällikkö koko illan Hansenin luona, ja kun hän lähti sieltä, pisti hän 40 kruunua rouvan kouraan. — Minä tiedän ihan varmaan sen", lisäsi vahtimestari.

"Luottamattomia ihmisiä, kenen puoleen kääntyneekin", mutisi valtioneuvos, pannessaan rahat Mon

eteen.

"Tosiaankin, tässä muistaessani — teillähän, Mo, on luonanne sisarenne tytär?"

"Veljeni tytär, herra valtioneuvos."

"No niin, minä toivon, että laitatte hänet luotanne. Kas niin, voitte odottaa tuolla ulkona kunnes soitan."

Valtioneuvos istahti; vaan vahtimestari Mo jäi seisomaan.

"Onko vielä jotain sanomista, Mo?"

"Minä en mielelläni lähettäisi luotani veljeni tytärtä", alkoi Mo kaikella kunnioituksella.

"Matkarahaa tarvitsee hän luonnollisesti", sanoi valtioneuvos ja tarttui avainkimppuun, joka vielä rippui pienen laatikon suulla.

"Minä haluaisin pitää häntä luonani", lausui Mo toistamiseen kuivasti.

Valtioneuvos käänsi sihe:

"Miksi sitten?"

"Siksi — siksi, että minä haluan niin", vastasi toinen alamaisella äänellä.

"Ei hukata aikaa, Mo. Vaimoni sanoo, että hän panee poikain päät pyörälle; minä olen luvannut, ja pois pitää hänet laittaa."

"Pyydän anteeksi, herra valtioneuvos, vaan minun täytyy saada pitää hänet luonani", vastasi Antti Mo ja poistui pieneen eteiseensä.

Valtioneuvos istui hetkisen ja mietiskeli sitä. Tapahtui kyllä, että Mo teki esteitä, vaan niinpian kun avattiin pieni laatikko, kävi kaikki täydellisesti. Se pahinta, että nyt syntyi hänelle luultavasti pieni kohta rouvansa kanssa.

Pieni pelostunut toimitussihteeri sai kärsiä siitä; itse virkakunnan päällikkö Delphinkään ei päässyt vapaaksi, ja valtioneuvoksen huonon tuulen maine levisi yli koko kanslian. Kuiskailtiin ja juostiin ja neuvoteltiin toisesta pöydästä toiseen; pelottava aavistus viraltapanosta eli alennuksesta kävi läkkitolpasta läkkitolppoon, ja jokainen teki hiljaisuudessa syntirekisterinsä.

Antti kaikkivaltias hymyillen vaan hiipi ympäriinsä huopasaappaissaan, ja kaikki nostivat silmänsä "työstään", kun hän kuleksi, niin salamyhkäisenä, napissa takki, jonka kauluksen yli valkoinen tukka rippui.

Valtioneuvoksen tuuma kävi tukkoon. Heti kun vaimonsa näki hänet, kysyi hän: "No, oletko määrännyt?"

Valtioneuvos väänsi sihe vähän, ennenkuin vastasi. Vaimonsa oli ainoa ihminen, jota hän oli kohdannut, jota kohtaan hän ei voinut käyttää mahtavampaa valtiotaitoansa. Sen vuoksi hän valitsi vastaukseksi:

"En, suoraan sanoen, en ole vielä, vaan —"

"Mikä on ollut esteenä?"

"No ei tahdo; hän ei halua mielellään lähettää häntä pois."

"No — aina se sama Mo", puhkesi valtioneuvoksen rouva puhumaan ähmeissään. "Kun Mo ei tahdo, niin on sinulla peukalo keskellä kämmentä. Voisi melkein luulla, että sinä tavalla tai toisella olet hänen vallassaan, jotta et uskalla hiiskua sanaakaan häntä vastaan."

"Ha, ha, ha, Mo raukka!" nauroi valtioneuvos, vaan ei se tuntunut tulevan oikein sydämen pohjasta, ja hän tähysteli ahkerasti akkunasta, vastatessaan: "ymmärräthän sen, jotta jos se on sinusta niin tärkeää, että tuo tytär laitetaan menemään, niin ei ole mitään estettä; minähän voin suoraan käskää Mon —"

"Niin, luuletko ettei ole jo aika käyttää valtaasi, jos sinulla on sitä? Sinä et tiedä mitä tyhmyyksiä Juhana tekee; Alfred puhuu tuhansista tapahtumisista —"

"Anteeksi, vaan sen, minkä minä olen huomannut, käy Alfred yhtä usein porttikamarissa kuin Juhankin."

"No niin, mitä sitten? Alfred on ymmärtäväinen — joka tietää herrain tapoja! Jos hän hyväileekin köyhää tyttöä, niin tiedämme mikä on tarkoitus. Vaan Juhana, näes, sinä et ole koskaan huomannut kuinka vaarallinen Juhanan luonto on, kuinka sanomattoman tyhmä hän on — meidän kesken sanoen. Jos hän saa jotain päähänsä, on hän valmis tekemään suurimpia pöljäntöitä: niin, en kummailisi ollenkaan, jos hän jonakuna päivänä tulisi kertomaan meille, että hänellä on vakaa aikomus ottaa aviopuolekseen semmoinen nainen."

"Voi, rakas Adelaide, kuinka saatat ajatella semmoista. Se luonnollisesti ei saisi tapahtua — ei millään ehdoilla — luonnollisesti!"

"Niin, niin, minä olen nähnyt monta semmoista tapausta", vastasi Bennechenin rouva. "Sanotaan niin kauan: se on mahdotonta, kunnes vahinko on tapahtunut, ja sitten istutaan häpeässä korvia myöten. Ei, semmoista pitää estää aikoinaan, se on minun ajatukseni, ja pois pitää hänet laittaa, tuo inhottava, punatukkainen olento! Ajattelehan, Daniel, semmoinen hirveä aju."

"Niin, vaan sinä tiedät, että Alfred myös —"

"Taas Alfred! Ethän koskaan ole pitänyt hänestä! Alfredissa on jotain taiteellista, kuten useilla suvussamme. Punainen tukka ja valkoinen iho, tahi jotain semmoista, houkuttelee häntä. Ja sitä paitse — minä luulen ettet sinäkään ollut hempeä siihen aikaan, ystäväni."

Tämä todistus oli valtioneuvoksen rouvan väkikanona, joka aina lopetti taistelun; sitäpaitse ilmoitettiin samassa että pöytä oli katettu.

"Missä on Alfred?" kysyi valtioneuvos, kun ainoastaan emännöitsiäneiti oli ruokahuoneessa.

"Alfred, poika raukkani, ei tule puolisellemme", vastasi valtioneuvoksen rouva; "hän kävi täällä edeltäpuolisen ja sanoi aikovansa mennä suoraan kansliasta Eriksenin — sinä tiedät, hänen ystävänsä — kandidaati Eriksenin luo, joka on kipeänä."

Valtioneuvos teki mielessään huomautuksen, että kandidaati Eriksenin tauti oli hyvin pitkällistä.

"Mutta Hilda? Missä on neiti?" kysyi rouva.

"Neiti tulee heti", vastasi emännöitsiäneiti, "hän käski piian sanoa hänelle milloin ruoka on valmiina. Hän on porttikamarissa."

"Kuules Daniel", kuiskasi rouva. "Tuo viekas olento alkaa luikerrella siellä sisarensa luona."

Kun Hilda tuli, tahtoi hän kertoa uudesta ystävästänsä Kristinasta, vaan äiti keskeytti heti. Ja kun häntä ei isäkään puolustanut, oli hän vaiti.

He söivät siis päivällisensä ääneti — jokapäiväinen aterialla olo, mukea ja ikävä.

X.

Koko talven oli luotsivanhimmalla kiiru Njaedelin kirjeitten kirjoittamisesta. Ensiksi Kristinalle, ja sitten Antille tuosta samasesta "jutusta", joka ei koskaan päässyt päättymään. Luotsivanhimman päässä alkoi pyöriä vähäinen luulonajatus tuosta Antti sedästä; ei mahtanut kaikki nuo rahat, joita hän lakkaamatta vaati. olla oikealla tolalla. Vaan sitä hän vähin hyväksyi, mitä Antti kirjoitti Kristinasta viime kirjeessään.

Vaan ei ollut hyvä sanoa pahaa sanaa veljestä, sillä Njaedel vain suuttui. Ja luotsivanhimman piti lähettää Njaedelin säästörahoja ja, kun ne olivat lopussa, hänen täytyi auttaa häntä lainalla.

Njaedel oli ikäänkuin riivautunut "jutusta"; hän ei ajatellut muuta, ja joka päivä hän odotti kuninkaalta tulevaksi sanan, että hän oli oikeassa.

Sitten piti luotsivanhimman antaa Kristinalle neuvoja ja kehoituksia, joita Antti setä sanoi hänen tarvitsevan; sillä Njaedel tahtoi kerrassaan, että piti niin kirjoittaa hänelle kuin Antti tahtoi, sillä Anttihan jos kukaan ymmärsi ja hänhän oli ainoa, joka tiesi neuvon kaikkiin.

Sentähden Kristinan oli vaikea ymmärtää luotsivanhimman kirjeitä; vaan hänessä heräsi tietämätön tunne siitä, että kotona ei ollut kaikki hyvin, vaikka aina kirjeessä sanottiin Njaedelilla olevan sangen

hyvin kaikella lailla. Vaan kummallisimmat olivat kaikki viittaukset ja neuvot, jotka olivat hänelle itselleen. Niinpä hän muutamana päivänä helmikuussa istui miettimässä muuatta kohtaa luotsivanhimman kirjeestä:

"Kauan minä olen elänyt ja nähnyt paljon surua ja murhetta rakkauden ja petoksen tautta, sillä hän oli ylhäistä sukua, sillä niihin ei tyttöjen pidä luottaa; vaan sinun tulee rukoilla että sydämesi vetäytyisi rakkauden lyhyestä ilosta ymmärtäväiseen mieheen, vaikka hän olisiki vanhanpuoleinen, niin se ei tee mitään, kun se on kärsitty, jota vastaan hyvä toimeen tulo on minun mielestäni suurin voitto ja etu huomaa ajan pitkään."

Kristina vielä istui pää kädennojassa, kun hän näki Hilda neidin menevän akkunan ohi kadulla ja poikkeavan portista sisään. Hildalla oli jo totuttuna tapana käydä porttikamarissa kun hän tuli kaupungilla, ja Kristina puoleksi ajatuksissaan nousi avaamaan ovea.

Hilda aikoi mennä ensin ohi, vaan silmäiltyään varovasti ympärilleen kaikille tahoille, hiipi hän sisään ja sulki oven jälkeensä.

Kristina tarkasteli häntä ihmeissään.

"Et saa sanoa kellekään, että olen käynyt täällä, Kristina; Mamma on kieltänyt minua käymästä sinun luonasi."

"Miksikä?" kysyi Kristina vakavasti.

"En saata sitä sanoa", vastasi Hilda ja katsoi muualle, "vaan minä olen varma siitä, että se ei ole totta mitä mamma sanoo."

"Mitä sanoo äitisi?" jatkoi Kristina samalla vakavalla äänellä.

"Elä kysy minulta, Kristina!" pyysi Hilda ja tahtoi mennä.

"Minä tahdon sen tietää", sanoi Kristina ja tarttui häntä käsivarresta kiinni.

"Hän sanoo, että me käymme liian usein täällä —"

"Kutka?"

"Minä ja — ja —"

"Ja? Kuka muu?"

"Pojat — Juhana erittäinkin, sanoo mamma; vaan en minä sitä usko, minä pelkään vaan niin mammaa."

Kristina laski hänet irti, ja kun Antti setä tuli samassa sisään, hiipi Hilda pois, hämillään ja onnettomana siitä, mitä hän oli tehnyt.

Vaan Kristina seiso iavan vaaleana, kädet nyrkissä; nyt hän alkoi ymmärtää. Siitähän häntä syytettiin, että hän houkutteli talon poikia luokseen. Se oli suurin häpeä, mitä hän saattoi ajatella itsestään: houkutella miehiä puoleensa — "erittäinkin Juhanaa", sanoi neiti; tohtoria, valtioneuvoksen vanhinta poikaa! Ja sitäkö hän olisi tehnyt!

"Minä tahdon päästä kotia, Antti Mo."

"Silloin näyttäisit, että he ovat oikeassa", vastasi hän tynesti.

"Tiedätkö sinäkin?" huudahti Kristina? "Vaan mitä sitten olen tehnyt?"

"Et ole Jumalan kiitos tehnyt mitään, rakas Kristina, eläkä ole peloissasi. Kyllä minä pidän huolen sinusta. Olen sanonut sen valtioneuvoksellekin."

"Valtioneuvokselle — tietääkö hänkin? Minä tahdon päästä kotia — antakaa minun mennä kotia, setä!" pyysi Kristina liikuttavasti.

"Minä pelkään, eitä kotona pitäisivät pahana, jos sinä sen vuoksi menisit kotia", sanoi Antti setä.

"Sen vuoksi", kertoi Kristina itsekseen, luotsivanhimman viittaukset ja varoitukset juohtuivat hänen mieleensä; tästä kaikesta syntyi hirveä sekamelska, hän tunsihe aivan avuttomaksi.

"Vaan mitä minun tulee tehdä?" puhkesi hän kysymään ja pani kätensä ristiin.

"Ole huoleti Kristina! Kyllä minussa on miestä suojelemaan sinua sekä valtioneuvosta ja hänen rouvaansa vastaan, ja jos joku lähestyy sinua tahi suututtaa sinua, niin tule vaan minun luo;" niin sanoessaan oikaisihe Antti setä ja puristi Kristinan kättä hyvin lämpöisesti. Tämä tyynttyi Kristinaa. Se oli toki hyvä, että hänellä oli setä, mihin luottaa; kaikkia muita alkoi hän pelätä, ja hän päätti pysyä erillään muista.

Kristina otti luotsivanhimman kirjeen ja istui kirjoittamaan vastausta; hän ei tahtonut, että kotona aavistettaisiin jotakin olevan tekeillä:

"Rakas isä ja luotsivanhin! Ajatukseni ovat aina luonanne; ja vaikka ikävöin sydämestäni surumielellä monta kertaa, niin tulee mun kiittää kuitenkin Jumalaa, että voin hyvin ruumiin ja sielun puolesta. Ensiksi tulee minun kertoa, että setä sanoo riitajutun loppuvan; hän kirjoittaa itse jonakuna päivänä, vaan hänellä on niin kiire ja sanoo hänellä olevan paljon vaivaa isän jutusta, ja rahaa sanoo hän tarvittavan enemmän, jouduttaakseen asiaa oikein. Vaan kaikki sanovat, että Antti setä on paras mies kansliassa, ja hän on oikein hyvä minua kohtaan, ja minun oloni on kaikin puolin hyvä.

"Täällä ei ole mitään merta, vaan ainoastaan samakkoa vettä, joka haisee pahalta eikä ole niinkuin se meri siellä kotona; vaan laivoja on kovasti ja suuria kivi- ja puurakennuksia, jotka ovat niin korkeita, etten vertaa ole koskaan nähnyt. Vaan nyt lopetan lausuen sydämellisiä tervehdyksiä rakkaalle isälleni ja luotsivanhimmalle.

"Rakkaalta
tyttäreltäsi
Kristinalta<."

* * * * *

Hilda Bennechen oli kutsunut muutamia ystäviään luokseen illanviettoon, vaikka hän oli haluton seuranpitoon. Hän oli sekä vihoissaan ja pahoillaan siitä, kun hän oli käynyt Kristinan luona; vaan hänen pelkonsa äitiään kohtaan oli itse asiassa niin suuri, että hän vapisi hänen edessään kuin pieni tyttö, vaikka hän nyt oli täysikasvuinen.

Pienuudesta pitäen oli hän kuullut "onnistumattomuudestaan." Hän oli tottunut käsittämään äitin surua ainoan tyttärensä rumuudesta enemmän soimaukseksi kuin valitukseksi. Ja siihen oli rouva Bennechen itse isosti syypää.

Sillä hän, joka itse oli niin kaunis ja joka pani suurimman arvon ulkomuotoon, kävi väliin kärsimättömäksi ja valitti katkerasti, jotta häntä juuri piti kohtaaman se rangaistus, että piti synnyttämän tuonlainen tytär mailmaan. Ja monta kertaa Hildan kasvatuksen aikana tapahtui, että äiti, kun oli koristellut tyärtään parhaiten kuin taisi, viskasi vihdoin kaikki menemään, purskahti itkuun ja huudahti: "Mitä se auttaa? Sinä olet ja pysyt onnistumattomana, kerrassaan onnistumattomana!"

Kaikki äidin kyyneleet tunkihe syvään Hildan hellään mieleen. Ja kaikki, mitä vuosien vierieissä heräsi hänessä, kutistui toivottomuuteen, ja hän pelkäsi niin äitiään, jotta hän ei melkein tohtinut liikkua, kun tämä oli läsnä.

Hilda neiti oli 23 vuotias. Kotona hän ei saanut tehdä mitään hyötyä, siellä oli emännöitsiäneiti, ja seuraelämässä pysyi hän rumuutensa vuoksi ainoastaan kärsittynä alttiina vähäisille lukemattomille, katkerille nöyryyksille, joita niin runsaasti tuhlataan rumille ja vähäpätöisille, jotka kotoutuvat loukkoihin.

Hildan ainoa ilo oli Juhana; molemmat onnistumattomat pysyivät yhdessä. Kerran Hilda oli saanut luvan lukeakseen kotiopettajattaren opinjakson; valtioneuvoksen rouvan mielestä oli naissivistys "johonkin määrin" kohotettava — vaan kun Hilda suuren ahkeruuden tautta, sillä hän ei ollut niin erinomaisen hyväpäinen, oli saanut arvokkaan tietovaraston, ei annettu hänen ottaa tutkintoa; se ei sopinut hänelle. Sen pituinen se.

Hilda Bennechen ei ollut onneton eikä onnellinen. Hänen elämänsä oli aivan väritön, vieläpä väriltömämpi kuin nuoren naisen elämä olosuhteissaan tavallisesti on; sillä hänen näöstään ei ollut eroavia ajatuksia, jotta häneltä puuttui kerrassaan pieniä voittoriemuja eli tappioita, joita muutoin nuorisolla on. Hän oli kerran kärsinyt uhka tappion: hän syntyi semmoisenaan kuin oli; ja sillä seuralla, johon hän kuului, ei ollut tarjottavana hänelle mitään erinomaisempaa muutosta.

Senpä tähden Delphinin viime talvinen lähempi seurustelu oli tehnyt häneen suuren vaikutuksen. Ei hän laiminlyönyt koskaan franseesia ruuan jälkeen, kun he olivat kemuissa, ja heistä tuli vähitellen hyvät ystävät.

Toverinsa kiusasivat tavallisesti Hildaa kamariherralla, ja Sofia Falck-Olsen pani puhetta alkuun nyt, kun naiset olivat tulleet teepöydän ympärille: "Mitenkä se oikeastaan olikaan kamariherra Delphinin kihlaus? Sinä Hilda mahtanet sen tietää?"

"Minä? Mistä minä sen tietäisin?" kysyi Hilda ja punastui.

"Niin, sinähän olet ainoa, ainakin meistä monista, jolle on suotu se erinomaisuus, että saat tanssia kamariherran kanssa."

"Elä usko, että minä pidätän häntä siihen. Minä päinvastoin sanon joka kerta ettei hänen tarvitse vaivata itseään tuolla franseesilla, jollei hänellä ole halua", vakuutti Hilda.

"Oh, minä voin hyvin ymmärtää, että hän arvelee olevansa pakotettu jatkamaan, kun kerran on alkanut. Vaan lisäksi", jatkoi Sofia vähän ilkeästi, "sehän oli vain selvää pilaa se ensi kerta; se tapahtui meidän syyskemuissa, jos en väärin muista."

"Minä voin kertoa teille Delphinin kihlauksesta", huudahti Karolina Hjelm, kuunneltuaan tällä aikaa rippisaarnaa Lovisalta, joka istui etäällä sohvassa; "hän kihlasi muutaman mammani serkun, vaan kahdeksan päivää sen jälkeen pakottivat sukulaiset tyttären purkamaan kihlauksen; nyt on hän naimisessa muutaman maanomistajan kanssa Ruotsissa."

"Niin, kiitos kertomastasi, sen tiesimme jo ennaltaan", vastasi Karolina mahtavampana; "vaan minkä vuoksi he pakottivat purkamaan=" Sofia tunsu heikkotuntoista huvitusta kaikesta, mikä koski Delphiä."

"Niin, luuletko etten tiedä sitäkin?" vastasi Karolina; "sentähden se tapahtui kun tulisi ilmi muuan häpeällinen huhu Delphinistä ja muutamasta rouvasihmisestä siellä länsirannalla, jossa hän oli valtuutettuna. Ja voin sanoa sinulle myös kuka se oli se rouva, jos haluat tietää, hän oli kandidaatti Hiorthin sisar — nyt tiedät!"

"Hiorthin sisar! Semmoinen sattuma!" huudahti Sofia ja unohutti mahtavuutensa, "silloinpa saan kaikki tietää, häntä voin minä pyöritellä kuin hansikasta."

"Oliko se todellakin häpeällinen se huhu?" kysyi Hilda epävarmasti.

"Se oli kaikkein, kaikkein hävyttömimpiä", vastasi Karolina varmasti.

"Mitä joutavia", arveli Sofia, "se ei varmaankaan ollut pahempi useimpia senlaatuksia huhuja. Elköön kukaan luulko, että herrat ovat semmoisia hyvyden esikuvia, eikähän se olisikaan hyvä jos niin olisi."

"Mitä tuumaillet, Sofia?" kysyi Lovisa kauhistuen. "Niin, sinä ja sinun kunnan Hannusi! —

"Minä tarkoitan sanoillani, että kokemattomat, liian hyvät herrat ovat ikävämpiä, tympeimpiä, mitä minä tiedän."

Tämä lauselmä pantiin väittelyn perusteeksi. Vaan heidän innokkaimmasti puhellessa, näyttäytyi valtioneuvoksen rouva ovelta ja sanoi: "Hyvää iltaa, pienet tyttäret! No, täällähän on keskustelu vauhdissaan! Varo Hilda, sinä panet kupin niin täperälle. Tässä on kaksi nuorta kavaljeeria, jotka pyytävät parin kupillista teetä, jos naiset suvaitsevat?"

Ekstraordinarit Hiorth ja Bennechen näkyivät nyt valtioneuvoksen rouvan takaa; näitten molempain ystävien kesken oli vannomalla vahvistettu lupaus, että he koettavat voittaa rakastettunsa suosiota, suhteitten samallaisina ollen. Alfred otti sentähden Hiorthin mukaansa, kuu Sofia oli Hildan luona.

Oli jo pimennyt, ja rouva Bennechen antoi syyttää lampun suuressa salissa, jotta valo tuli varsinaisesti puoleksi aukinaisen portierin kautta kamariin, jossa nuoriso istui puhelemassa ja nauramassa.

Alfred johti puhetta suurella taitavuudella, ja Sofia neiti nauroi ja keimaili hänen kanssaan.

Jonas Hiorth oli valinnut toisen tavan. Hän istui kaukana puolipimeässä, ääneti ja synkkämielisenä, ja kun Sofia katsoi häneen, loi hän häneen silmäyksen merkitsevän: kavala käärme; kuitenkin rakastan sinua!

Keskustelu tuli vilkkaaksi, olematta kumminkaan mistään määrätystä asiasta: naurettiin, puhuttiin pisteliäästi, kiusattiin toisiaan, oltiin ilkeitä eli miellyttäviä, kuinka sattui.

Tohtori Bennechen tuli, vaan kun hän kuuli naurua kamarista, ajatteli hän mennä pois.

"Elä mene, tule juomaan kupillinen kuumaa teetä, Juhana", huusi Hilda hänelle.

Juhana tuli sisään ja tervehti seuraa, vaan meni takaisin saliin teekuppineen. Hän oli huonolla tuulella, sillä portilla hän oli kohdannut Kristinaa, ja hän oli mennyt sivu eikä ollut huomaavinaanakaan tohtoria.

"Oppinut veli herrani on noussut liian monta porrasta ylös tänään!" huudahti Alfred kamarista.

"Mitä sillä tarkoitatte?" kysyi Sofia, joka huomasi äänestä, että jotain se merkitsi.

"No, minä sanon, veljestäni portaat eivät ole mieluisia, hän mielellään oleksii alakerroksessa, väliin vielä alempanakin."

"Eihän tohtorin sovi pelätä portaita", huomautti muuan neiti, joka ei ymmärtänyt tarkoitusta.

"Ah, te ette saa tarkkaan tutkistella veljeni myötätuntoisuutta ja vastenmielisyyttä; kaikissa suhteissa hänellä on eriskummainen mieliteko. Tiedättekö, kunnioitettavat naiset, esim. minkälainen hänen naisihanteensa on?"

"Emme, sanokaahan! Voi, sanokaa!" huudettiin.

"Alfred!" huusi tohtori.

"Ensiksikin pitää hänen olla puoli neljättä kyynärää pitkä — sukkajalassa —"

Naiset nauroivat ja taputtivat käsiään; vaan Hilda ymmärsi minne asia johtui.

"Alfred!" pyysi hän puoliääneen, "elä kerro!"

Vaan hän jatkoi: "Sitä paitse pitää olla tulipunainen tukka, ja harja kankea kuin hevosen häntä; talonpoikaista sukua tulee sen olla ja haista navetalta —"

"Alfred, Alfred!" huusi äiti salista, puoleksi hymyillen toiseksi toruen.

"Minä tiedän, minä tiedän!" huudahti Sofia, "se on Kristina, pitkä Kristina, tuolla porttikamarissa — eikö niin!"

Tohtori laski kupit, jotta ne kalisivat.

"En minä ilmaise veljeni salaisuuksia;" sanoi Alfred.

"Sanokaa eikö se ole Hildan uusi ystävä, Kristina?" kysyi Sofia ja nojautsi Alfrediin päin.

Punastuneena onnistumisestaan, jatkoi Alfred: "Voi, se on koko romaani, sen voin vakuuttaa. Korkeasukuinen rakastaja, alhainen, vaan erittäin kelpo tytär; sisar uskollisena ystäväänä —"

"Alfred!" huusi Juhana äänellä, joka säpsäytti jokaista.

"No, mutta Juhana —!" valtioneuvoksen rouva sanoi, "Kuinka käyttäyt? Minä toki pyydän että —"

"Niin, mamma, minä olen sanonut hänelle siitä jo ennen; tätä minä en suvaitse enempää", sanoi tohtori ja polki jalkaa.

"Mamma", huusi Alfred kamarista, "polkiko hän pitkällä eli lyhyellä jalalla?"

Juhana lähti ovea kohti, vaan rouva esti häntä: "Mutta Juhana, oletko järjelläsi tänään? Häpiä, ettet kärsi vähän leikkiä! Jos vaan haluat rakentaa riitaa, niin olisi parempi, että pysyt poissa. Heillä oli niin hauska, ennenkuin tulit."

Juhana meni. Vaan kävi kuten valtioneuvoksen rouva sanoi: hän oli turmellut rattosuuden heiltä. Naiset kuiskailivat kaksittain, eikä Alfredkaan saanut iloa alkuun.

Vaan sinä iltana, kun he menivät levolle, kertoi rouva Bennechen miehelleen veljesten välisestä tapauksesta. Koko syyn viskasi hän kerrastaan Juhanaan ja kuvasi itse tapauksen vielä vallattomammaksi kuin se oikeastaan olikaan.

"Eikö sinusta ole jo aika laittaa tuo nainen pois?" sanoi hän lopuksi.

"Myönnän, että tämä näyttää arveluttavalta, vaan jos asia on tosiaan mennyt niin pitkälle, pelkään mä, ettei se hyvää mitään jos tyttö tuleekin pois. Sillä semmoista luontoa, kuin Juhanan, kiihoittaa vaan esteet, pelkään mä: hän etsisi hänet ja löytäisi, ja silloin viimeinen erehdys tulisi ensimmäistä

pahemmaksi."

"Niin, enkö ole sitä jo sanonut", vaikeroi rouva, "vaan sinä et koskaan tahdo seurata neuvoani, aina sinä —."

"Tyyunny, tyyunny vaan, rakas Adelaide! Näes — jollemme saa tytärtä pois, niin niin —" Hän piti pienen valtiovaiheensa välin.

"Niin?" kertoi rouva.

"No niin — niin lähetämme pojan pois."

Semmoisia äkkipäisiä lauseita oli valtioneuvos mestari laatimaan; vaimonsa katsoi häntä: "Niin tiedätkös Daniel, se ei olisi mitä hulluinta."

"Tyyunny vaan, rakas Adelaide, niin keksitään aina joku keino. Tiedät kuinka kernaasti Juhana halusi mennä vuonna Wieniin. Nyt hän saa matkustaa."

"Ja olla kauan poissa —."

"Ainakin vuosikauden, jos se voi olla joksikin hyödyksi hänelle tieteessään."

"Tieteessään — mokoma velikultani!" sanoi rouva leikillisesti; kivi oli vierähtänyt hänen hartioiltaan.

Vaan ennenkun rupesivat nukkumaan, täytyi valtioneuvoksen luvata, että heti kun Juhana oli matkustanut, piti hänen pakottaa Mon lähettämään Kristinan pois, jotta hän olisi aivan tietämättömissä kun Juhana tulee takaisin ulkomaalta.

XI.

Huhtikuussa piti tohtori Bennechenin matkustaman. Hän tuli niin hyvälle, kun isänsä ilmoitti hänelle, että hän sai matkustaa, jotta hän aluksi melkein unohutti ajatellakaan kuinka vaikea on Kristinasta eroaminen niin pitkäksi aikaa. Vielä vähemmin juotui sävyisän tohtorin mieleen keskustella tästä matkaluvasta, joka annettiin hänelle suurena armopalana.

Kun Juhana tuli kandidaatiksi, oli hänellä ollut suuri halu oleskella vuosikausi ulkomailla. Vaan isä arveli sen tulevan kalliiksi, ja valtioneuvoksen rouva sanoi suoraan olevan hassumaista, jos hän menisi ulkomaille, hän joka sai tutkintonsa niukuin naukuin.

Tämä oli omiaan poistamaan Juhanan mielestä jokaisen ajatuksen ulkomaan matkoista; ja kun hän nyt "sai luvan", täytyi hänen mielensä vaan kiitollisuudesta johtumattakaan mieleensä että hänhän olikin oma herransa ja itse taisi kustantaa matkansa.

Vaan kuta lähemmäs lähtöpäivä läheni, sitä levottomammaksi hän kävi.

Hänellä oli paljon puhuttavaa Kristinalle ja välttämätöntä oli hänen saada puhua ennen lähtönsä. Ensiksi aikoi hän tavalla tai toisella antaa Kristinan ymmärtää kuinka paljon hän piti hänestä, ja sitten tahtoi hän pyytää Kristinaa — niin, sitä hän juuri tahtoikin — hän tahtoi pyytää Kristinaa ajattelemaan häntä, hänen poissa ollessaan.

Tämä oli hyvä aate, arveli hän; niihin sanoihin saattoi paljon sisällyttää; ja tohtori kuleksi ja harjoitteli taivutellen ja muutellen lausetta; "olisitteko" — eli "olisitteko niin hyvä" — eli: "oi jospa tietäisin, että olette niin hyvä ja muistelette vähän minuakin" — pitikö hänen sanoa "vähän" eli uskalsiko hän sanoa "paljon" eli "usein?"

Ja vielä jotain piti hänen sanoa. Hän tahtoi varottaa häntä Alfredista. Senpä vuoksi hän oikeastaan oli levoton: kun Alfred jäisi yksinään hänen kanssaan.

Hän tunsi, niin, hän melkein ihmetteli veljen taitavuutta, ja hän kuvitteli kuinka helposti kokematon tyttö kuin Kristinakin saattoi lumoutua hänen vilkkaasta miellyttävästä olennostaan.

Vaan Alfrediin ei ollut luottamista, sen hän hyvin tiesi; oli hänen velvollisuutensa, suorastaan velvollisuutensa varottaa Kristinaa.

Vaan oli vaikea päästä sopivaan tilaisuuteen. Monta monituista kertaa kuleksi hän viime päivinä

ennen lähtöään akkunan ohi tahi porttikäytävän läpi, vaan ei uskaltanut astua paria kolmia porrasspuuta alas. Kaksi kertaa kohtasi hän Kristinan, vaan silloin tuli sydän hänellä kouraan, jotta hän oli iloissaan kun hän pääsi ohi. Eikö Kristina ollut sen näköinen, että se olisi antanut Alfredille rohkeutta?

Näin meni menojaan siihen päivään saakka, kun hän lähti matkalle. No nyt jos koskaan piti sen tapahtua; vaan vielä kerran lykkäsi hän menoaan portilla; hän tahtoi heittää hyvästit yläkerrassa. Juhana oli niin sanomattoman hajamielinen, että kaikki nauroivat hänelle. Vaan Hilda itki ja lupasi kirjoittaa usein hänelle.

Kun hän laskeusi kahta kolmia porrasta alas Kristinan ovelle, pyöri mailma hänen silmissään, ja hän tuli rymisten huoneesen aika kolinata. Onneksi ei ollut ketään siellä, vaan Kristina tuli heti keittiöstä katsomaan mikä siellä ryskää.

"Minä vaan täällä olen", mutisi tohtori, "minä kompastuin vähän — minä — minä lähden matkalle."

Kristina oli sen jo kuullut.

"Minä pistäysin sanomaan hyvästiä."

Kristina pyyhki oikeaa kättään vyölinäänsä.

"Minä — minä pyytäisin teitä" — kaikki ne tärkeän lauseen erinkaltaiset muodot katosivat kuin tuhka tuuleen, jotta hän ei saanut mieleensä yhtään.

Kristinan täytyi vasten tahtoaan hymyillä vähän. Tästä hän sai rohkeutta: "Minä pyytäisin, jotta muistaisitte paljon — vähän minuakin, kun olen poissa"; hän punastui kerrassaan; hän olisi halunnut sanoa uudestaan saadakseen paremmasti, vaan hän arveli senkin olevan typerää.

Kristina myös punastui: hän loi silmänsä alas, vaan hymyili kuitenkin.

Silloin tohtorista tuli uhkarohkea: "Ja tahtoisimpa sanoa vaan teille, että teidän tulee varoa Alfredia —"

Vaan tätä ei olisi pitänyt Juhana Bennechenin sanoa. Sillä tuskin olivat sanat päässeet suusta, kun Kristina oikasihe, astui askeleen likemmäksi ja kysyi: "Mitä sinä sillä tarkoitat?"

Hän puhui omaa murrettaan, ja kun hän katsoi tohtoria kasvoihin, väistyi tämä ja sammalsi: "Niin, suokaa anteeksi — minä — minä vaan tarkoitin —"

"Minä pidän itse huolen itsestäni", sanoi Kristina jäykästi.

"Niin, niin, en minä sitä tarkoittanut — hyvästi"; Juhana Bennechen hoipperoi ylös portaita.

Vaan kun hän oli mennyt, heittäysi Kristina sänkyyn ja itki katkerasti; kun Juhankin luuli niin pahaa hänestä!

Tohtori paran päätä vaivasi monet ristiriitaiset ajatukset; ja vihdoin sai hän sen vakuutuksen, että Kristina rakasti Alfredia. Palvelia, jonka piti kantaa hänen kamssunsa, ei saanut mitään selkoa. Pari ystävää tuli jättämään hyvästiä; hän joi viiniä heidän kanssaan, puhui nurin, katsoi väliin yhtä väliin toista, juuri kuin olisi aikonut kysyä jotakin, vaan lopuksi ei sanonut mitään, toiset kun nauroivat hänelle ja selittivät, että hänessä oli kova matkakuume.

Niin oli hänen laitansa.

* * * * *

Pari viikkoa myöhemmin heltyi valtioneuvos siitä hiljaisesta nuhteesta, jonka hän joka päivä näki vaimonsa silmissä; ja kun hän muutamana edeltäpuolisena oli Mon kanssa kahden kesken konttorissa, sanoi hän: "Kyllä teidän veljenne tyttären pitää mennä pois."

"Se on minusta paha, herra valtioneuvos, vaan —"

"Sanokaa nyt minulle, Mo, miksi tahdotte häntä niin välttämättömästi pitää luonanne?"

"Niin, näettekö herra valtioneuvos, minä olen kaikki päiväni ollut niin yksinäni —"

Valon säde ilmausi valtioneuvoksen mielessä; hän katseli pientä liehakoitsevaa miestä ja sanoi vastenmielisesti: "Vaan, Mo, mitä ajattelette? Teidän iällänne? Ja lisäksi —"

"Lisäksi, herra valtioneuvos?" kysyi vahtimestari ja katsoi syrjäsilmillä.

"Niin, luonnollisesti se on ikävä asia, vaan koska te itse kysytte, niin — tähän olette pari kertaa olleet — hm — olleet jotenkin kipeä — Mo?"

"Yhden ainoan kerran; toisella kertaa oli minulla vain ruusu kasvoissa."

"Niin, niin, niin, minä en tahdo kaivautua teidän asioihinne, vaan minusta nähden tulisi teidän laittaa pois tuo nainen, kun minä käsken."

"Valtioneuvos ei saa hetkeäkään epäillä minun nöyryyttäni ja ehdotonta kuuliaisuuttani", vastasi Antti Mo ja kumarsi syvään, "vaan minä ajattelen, että herra valtioneuvos itse tietää kuinka voimakas tämä tunne on ihmisessä ja kuinka —"

Valtioneuvos ehkäisi häntä suvaitsemattomalla kasvojenväanteellä.

Hän käveli edestakaisin, vaan hän ei naputellut sormenpäitä yhteen. Kun hän oli vihoissaan ja neuvoton, pisti hän kädet taskuihin ja helisteli avaimiaan.

Valtioneuvos Bennechen ajatteli sitä harmia, jota hän saisi osakseen kotonaan, jollei Kristina tulisi pois. Eikä hän pelännyt vastustus-puolueen sanomalehtiä yhteensä niin paljoa kuin vaimoansa, kun tämä ryhtyi säännölliseen sotaan. Sillä silloin nuuski hän kaikkialta, vakoili jokaisen miehensä askeleen; ja monta asiaa tuli silloin selville, joka oli salassa ja hyvin suojeltuna, niin kauan kun suhteet olivat ystävälliset ja valtioneuvoksen rouva hyvällä tuulella.

Kun valtioneuvos kulki edestakaisin, kohenteli Mo kakluunia ja käytti aikaa hyväkseen.

Valtioneuvos katsoi silloin tällöin häneen; ja kun hän nyt vielä kerran harkitsi kaikki tämän ikävän seikan asianhaarat, tuli hän siihen päätökseen, että naimiskauppa Mon ja hänen veljentyttärensä välillä oli itse asiassa paras keino.

Se epäilemättä tyynnyttäisi ja suostuttaisi Adelaiden ja se oli pääasia.

Sitten lisäisi se vielä Mon velvollisuuksia häntä kohtaan. Sitten se kai ei kuulunut hänen kansliaansa pitää huolta että ne, jotka menivät avioliittoon, olivat terveitä.

Ja vihdoin — jos Mo naisi, niin mitä se häneen kuului? Saattoiko ehkä hän, valtioneuvos, kieltää sitä? Vaan mitä hän nyt tässä käveli ja suututti itseään?

Valtioneuvos naputteli sormien päitä toisiinsa, kysyessään tavallisella konttoriäänellään. "Oletteko puhelleet veljentyttärenne kanssa semmoisesta — semmoisesta sitomuksesta?"

"Suorastaan en ole käynyt asiaan; en tahtonut tehdä mitään, ennenkuin saan valtioneuvoksen suostumuksen —"

"Ah — mitä? Suostumuksen? Se on teidän yksityinen asianne, Mo, johon minulla ei ole tekemistä mitään."

"En koskaan olisi ottanut senlaista askelta, ennenkuin olisin saanut —"

"Hyvä — hyvä!" keskeytti valtioneuvos äreästi, "jos luulette tytön suostuvan, niin —"

"Suuri kiitos, herra valtioneuvos!" virkkoi Mo ja tahtoi ottaa häntä kädestä, "minä en epäile, että kun minulla on valtioneuvoksen suostumus —"

"En tahdo kuulla sanaakaan enempää asiasta, Mo! ymmärrättekö?"

Valtioneuvos oli nyt niin äkeissään, että Mo ainoastaan hymyili kiitollisesti ja meni tiekkoihinsa.

Vaan valtioneuvos pudisti päätään ja puhkuili tämän vaikean asian jälkeen, ennenkun ryhtyi päivän työhön.

Illalla sanoi hän vaimolleen: "Rakas Adelaideni, minusta on niin paha kun täytyy sinulle ilmoittaa, että Mo yhä edelleen pysyy päätöksessään mitä tulee tuohon —"

"Niin, tiedätkö, Daniel", virkkoi rouva, "minä alan jo todellakin uskoa, että sinä tavalla tai toisella olet sen ihmisen vallassa."

"Tyynny, Adelaide, tyynny vaan", sanoi valtioneuvos ja kohotti vähän kaunista kättään ilmaan, "hän — tarkoitan tuo nainen voidaan saada aivan vahingoittamattomaksi, lähettämättä häntä pois."

"Noo? Mitenkä, jos saan kysyä?"

"Hän esim. voi mennä naimisiin."

"Tässä talossa!"

"Niin niin, rakas Adelaide, setänsä kanssa."

"Mon kanssa? Tuo nuori tytär vanhan kööpelin kanssa?"

"Niin näes", vastasi valtioneuvos ja irroitti huivinsa kuvastimen edessä, "eihän se oikeastaan meihin kuulu."

"Eipä kylläkään, siinä olet oikeassa", vastasi rouva hitaasti, "vaan minusta kumminkin —"

"Hän ei sitten enää ole vahingoksi", sanoi valtioneuvos.

"Niinpä niin", myönsi rouva, "mutta tuo Mo hylkiö! — puhuithan muuten kerran minulle, että hän on ollut —"

"Julkisesti ei ole tietoa siitä, ja lisäksi — — jos jokaista avioparia tutkittaisiin tarkkaan —"

"Niin, sinä olet oikeassa Daniel! Te olette oikeita puhtaita olentoja, te miehet! Ja — kuten itse sanoit — eihän se Jumalan nimessä meihin kuulu?"

"Se on juuri minun ajatukseni, rakas Adelaide, me emme puutu eikä sekau koko asiaan."

"Sinäkö se keksit sen aatteen, Daniel?" kysyi hän veitikkamaisesti.

"En, sitä en juuri tahdo väittää — hm —"

"Sinä olet viisas mies!" sanoi rouva. "Tule tänne, Daniel!"

* * * * *

Kristina alkoi ymmärtää mikä oli kysymyksessä. Setä oli varovaisten johdantojen jälkeen selittänyt hänelle, että valtioneuvos toivoi vakuutusta kaikkia niitä huhuja vastaan, joita Kristina tiesi olevan liikkeessä.

Naimiskauppa Antti sedän kanssa oli Kristinan mielestä sangen hyvä etu. Siinä seurassa, johon Kristina kuului, oli hän tutustunut niin sanottuihin järkiperaisiiin naimiskauppoihin, ja siihen lisäksi kun isä selvästi sitä toivoi, niin eihän ollut siinä suhteessa mitään estettä.

Hänellä ei ollut mitään velvollisuuksia; ei hän koskaan ollut kiihottanut ketään miestä. Senpä tähden suututti häntä kahta enemmän, kun syytettiin häntä siitä.

Silloin erittäinkin nousi hänessä vihanpuuska, kun hän ajatteli tohtoria; vaan se oli tuskallisempi viha, kuin hän koskaan elämässään oli kokenut.

Ja vaikka hänellä ei ollut mitään raskautta, jonka vuoksi hän olisi itkenyt, makasi hän koko yön nyyhkien sen illan jälkeen, kun Antti setä oli suoraan kysynyt, tahtoiko hän ruveta hänen vaimokseen. Vaan kun hän oli itkenyt, tuli hän välinpitämättömäksi ja järkeväksi, ja hän voimistui ajatellessaan, että nyt hän näyttää kaikille, ja tohtorille etupäässä, kuinka väärin he olivat hänelle tehneet.

Aamulla hän antoi Antti sedälle myöntymyksensä.

XII.

Pitkin Niilivirran pituutta oli lintuja, jotka räikyivät auringon paahteessa. Ne järjestelivät ja puhdistelivat höyheniään, räpyttelivät muutaman kerran siipiään koetellakseen niitä ja kaappasivat laiskasti jonkun käärmeen eli sisiliskon, joita vilisi liejukassa.

Vaan ruokaa oli liian paljon, liian paljon lämmintä ja hiljaisuutta; ne odottivat kylmää sadetta, pilvistä ilman ja raittiita myrskyjä.

Lukumattomia harmajahanhi- ja joutsenparvia uiskenteli ympäriinsä avonaisissa paikoin laajojen soitten ruoikossa. Haikaroita ja kurkeja näkyi siellä täällä; kyyristyneinä seisoskelivat ne yhdellä jalalla,

nokka ripuksissa; ne olivat hirveästi ikävissään.

Kaikenlaiset viklat ja vesilinnut, kirriäiset, suokulaiset, sepelhanhet, liejukanat, viiriäiset, pääskysset — aina vähäiseen mustakottaraiseen saakka — kaikki ikävöivät, jotta höyhenet putoilivat.

Ibislintu suuttui tästä vieraasta harmaapukuisesta roskajoukosta ja alentuipa valittamaankin tyhmälle flamingolle, jota hän muutoin halveksi niin kovasti. Krokotiilit tirkistelivät valkeanvihreillä limasilmillään ja tokasivat silloin tällöin lihavan hanhen, josta syntyi huuto ja rääkkynä, johon vastattiin yläältä ja alaalta joella, ja haihtui sitten kaukana etäisyydessä; ja erämaan hiljaisuus laskeusi yli hehkuvan maiseman ja torkuksissa olevien lintuparviin, jotka istuivat ja odottivat — eivät ne tienneet mitä odottivat.

Silloin lensi pieni harmaja lintu suoraan ylös ilmaan, pysyi siellä yläällä hetkisen yhdessä kohden ja räpytteli mahdollittoman nopeasti siivillään, visertäessään pienen liverryksen; sitten tuijasi se alas taas ja piiloutui ruohistoon.

Koko lintujoukko nosti päätään ja kuunteli. Ja sitten syntyi kaakoitus ja liverrys ja levoton liike joka sopukassa. Nuoria keikarimaisia sirriäisiä lensi ylös ja löi kuperkeikkaa ilmassa näyttääkseen hyvää lentotaitoaan.

Vaan vanhemmat valkoiset joutsenet, joitten matka oli aina Islantiin, pitivät yleistä kokousta keskustellakseen ja päättääkseen leivon matka-esityksestä. Sillä kaikki olivat tunteneet leivon äänestään, vaikka hän ei livertänyt kuin pari kolme säveltä; laulu ei ollut vielä päässyt oikein kulkkuun. Vaan kun joutsenet keskustelivat, kuului hirveä jyräkkä, ja ilma aivan pimeni.

Harmajat hanhet lähtivät liikkeelle. Ne jakautuivat suuriin joukkoihin, liitelivät ympäriinsä ilmassa, järjestyivät sitten pitkiin riveihin ja katosivat pohjoiseen, huutonsa vaietessa kauas etäisyyteen.

Kottaraiset kohosivat ylös mustina joukkoina ja lähtivät liikkeelle, sirriäiset seurasivat heitä; kurjet kiertäysivät parittain ilmaan kunnes melkein katosivat ja ohjasivat sitten kulkunsa pohjoista kohti.

Joutsenien kokous joutui ihan huralle yleisen häiriön ja levottomuuden sattuessa; kaikki tahtoivat pois, ei ollut mitään ajattelemista enään; joka silmänräpäys matkasi uusia joukkoja yli pohjoisen Afrikan, tervehtien hymyilevää sinistä Välimerta allansa, kukin nokkansa mukaan.

Satakielikoirakset hiipivät pois yön aikana pienissä joukkioissa; ne tahtoivat saada tietoa Provencen tunnetuista ruusupensaista tahi Sjellandin pyökkimetsistä, jotta heillä olisi kauniit laulunsa valmiiksi harjoitettuina, kun naaraat tulevat.

Norjan leivot odottivat enin; vaan kun tanskalaiset muuttivat, seurasivat hekin vanhan ystävyysden takia. Matkakiikko levisi siinä määrässä ympäriinsä, jotta pääskysset ja käetkin läksivät matkalle; ainakin Välimeren yli lensivät he, niin siellä saattoivat he sitten tuumailla.

Ibislintu sai takaisin mielenmalttinsa ja astui arvokkaasti kuin arkkipiispa pitkin rantaa, ja ruusunpunaiset flamingot väistyivät kunnioituksella syrjään hänen pyhyytensä edestä, laskeissaan hartaan näköisinä tyhmat koukkunokkaiset päänsä alas. Yhä suuremmaksi kävi hiljaisuus ja lämpö Niilin varsilla. Krokotiilien täytyi nyt tyytyä neekerin lihaan tahi saivat jonkun ainoan kerran sitkeän englantilaisen huvimatkaillian.

Vaan yötä päivää lensivät muuttolinnut pohjoiseen. Ja aina kun tulivat tutulle paikalle, laskeusi kukin kotiaan, huutaen hyvästi niille, jotka menivät yhä edelleen, levittäen eloa ja iloa yli kylmettyneen Europan, metsiin ja maihin, ihmisasuntojen äärille ja kauas suurien, hiljaisten järvien ruohikkoihin.

Italiassa oli yltympäriinsä punaisia ruusunnappuja; etelä-Ranskassa omenapuut olivat kuin lumipeitteiset vaaleanpunaisista kukista, ja Pariisin puistokäytävissä alkoi kastanjapuun lehdet särkeä loistavia tahmaisista tuppejaan. Dresdenin kelpo porvarit seisoskelivat Brühl'in penkerellä ja lekottelivat päivänpaisteessa, katsellessaan jäätelejä, jotka tulla jollottivat jokea alas ja patoutuivat vahvoin silta-arkkuihin.

Vaan pohjoiseenpäin kylmeni ilma; lumipälviä oli siellä täällä ja kivakka tuuli puhalteli Pohjanmereltä. Leivojoukko pieneni sikäli kuin se lensi. Koko parvi laskeusi Leipzigin tasangoille ja sitten Lüneburgin nummelle; ja kun loput tulivat yli Schleswigin, kysyi Ranskan leivot, eikö norjalaisia haluttaisi odottaa vähän ja katsastella ilmaa.

Lunta oli ojissa ja aitauksissa Jyllandissa, ja koillinen tohisi Tanskan vanhoissa pyökkiköissä, joitten ruskeat lehtitupet sulkivat visusti kääriytyneet lehdet. Linnut kyyristyivät kivien taakse ja kanervikkoon; jotkut uskalsivat talonpoikain taloihin, jossa hottiset mellastivat, juurikuin he olisivat kaiken hallitsioita.

Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että liian aikaseen oli lähdetty liikkeelle, ja jos olisivat saaneet käsiinsä sen kouhon, joka heidät houkutteli Egyptin lihapatojen äärestä, niin olisivat varmaankin nyhtäneet höyhenet häneltä. Vihdoinkin tuli etelätuuli: norjalaiset linnut kiittivät vierasvaraisuudesta ja lensivät yli meren.

Kotona Norjassa näytti alussa surulliselta. Lunta oli alhaalla laaksoissa ja kyynärän paksulta tiheissä metsissä. Vaan etelätuuli oli tuonut sateen, ja niin meni se että hei vaan — ei asteettain ja rauhallisesti, vaan ryskyen ja rymisten ja lumiviereminä ja kohisevina koskina, jotta maa oli kuin pesevä jättiläinen, jääkylmän veden huuhtoessa jänteviä jäseniä.

Ja hemeät heleänvihreät linnut laskeusivat nuoriin koivuihin kaikilla ahteilla vuonojen hiljaisissa lahdelmissa, tasangoille lännessä merelle päin, lakkamaille ja vuorten rinteille, halkeimiin ja luoliin ja ahtaisin tunturein välisiin laaksoihin. Vaan huipuilla oli lumikinoksia ja jäärykkiöitä vielä, juurikuin vanhat tunturit eivät saattaisi nostaa hattuaan semmoiselle haihtuvalle kesä houkkiole.

Aurinko paistoi lämpimästi ja suloisesti, ja tuuli kantoi yhä enemmän lämpöä etelästä ja vihdoin tuli käki kuin mikähän seremoniamestari katsomaan, oliko kaikki järjestyksessään; se lenteli sinne tänne, laskehe sitten muutamaa nuoreen koivuun tyynen lahden luona ja kukkui: Kevät on tullut — Vanha Norja oli vihdoin valmis!

Siinä se on, korkeana ja loistavan soreana sinisessä meressä, niin köyhänä ja laihana, niin raittiina ja terveenä ja hymyilevänä kuin pesty lapsi.

Satamissa, pitkin rantaa nousi elämää ja liikettä, ja valkeita purjeita risteili saariston läpi ja katosi kauas merelle. Sukset pantiin kurkikirren alle, rekivaatteisin ripotettiin kanverttia ja ripustettiin syrjään, ja kuin karhu, kun se tulee pesästään ja pudistelee pörröistä turkkiaan, niin pudistelivat ihmisetkin raskaita jäseniään, sylkäisivät käsiinsä ja ryhtyivät kevättöihin.

Pitkin jokea kuleksi tukkilauttoja ja molskivat kylmässä lumivedessä; laajoilla viljakentillä leikkaili atra pitkin mustia juovia; kaukana pohjoisessa oli väkeä kuivaamassa tunturikalvoja, joita oli pitkin paljaitten vuorien rintuusta; lännessä merelle päin tasaisia lakeuksia myöten kuljetettiin kaislaa, ja vuorenrintuuksella seisoi pieni tihrusilmä-mies ja tirkisteli näkyisikö voikkotammaansa.

Täällä oli vielä raitista ja elosaa, kun Parisissa ihmiset kaatuivat kadulle auringon puremasta ja puistokäytävien puitten lehdet olivat kuivia ja tomuharmaita. Brühlin penkereillä joivat kelpo Dresdenin porvarit Mainviiniä illan viileässä ilmassa, väitellössään Wagnerin musiikista, aika kiivaasti. Sillä muusta ei heillä ollut lupa väitellä taivas-alla, ja väitellä heidän piti.

Ne, joilla oli siihen tilaisuutta, alkoivat hartaasti lukea Baedekerin "matkaopasta."

Ja pian tuli koko matkue vääräsäärisiä saksalaisia ja pitkähampaisia englannittareita nauttiakseen raitista tunturi-ilmaa ja viedäkseen kotiin mukanaan vähän raitista ilmaa ynnä joukon hyvänsuopeita, vaikka hieman kehnonpuolisia valokuvia vanhasta Norjasta.

Vaan vierasta, kirjavaa matkuetta, sen vetäytyessä yli-maahan, kohtasi toinen virta, joka juoksi rannalle päin.

"Was sind das für Leute?" (Mitä väkeä nuo ovat?) kysyi raatineuvos Schultze Berlinistä. Muuan sivistynyt norjalainen vastasi saksaksi niitten olevan siirtolaisia.

He olivat vakaamielisiä miehiä ja vaimoja sarkavaatteissa. He taluttivat lapsia käsistä, kantoivat rinnoillaan, käsivarrellaan, selässään, joukon reippaita, punaposkisia lapsia, jotka tähystelivät ympärilleen kirkailla ihmettelevillä silmillään.

Kaikissa rautatien pysäkeissä ja höyrylaivoissa suurilla järvillä oli arkkuröykkiöitä, joihin oli maalattu selvät osotteet ja nimet norjalaisia ja englantilaisia sekaisin. Merkinä mietitystä vitkalleen vakaantuneesta päätöksestä oli kaikki: vähäiset lujat matkakalut, uudet vahvat vaatteet, eikä mitään tarpeettomia, pieniä kapineita käsissä — ainoastaan lapset; vaan niistä pidettiin kiinni luotettavasti, jotta näytti etteivät he niistä irtau, ennenkuin ovat uudessa maailmassa.

Vaan ei mitään iloa, tuskinpa kyllyksi toivoakaan, saattanut lukea näistä kasvoista; ainoastaan luja, synkkä päätös, ja raskas suru tunkeusi silmistä, jotka itkivät tahi eivät voineet itkeä.

Raatineuvos Schultze Berlinistä ihmetteli tätä kovasti. Saksasta siirtymisen Amerikkaan taisi hän ymmärtää hyvin hyvästikin; Saksassahan oli sotapalvelukset, sotilashallinnot, sosialismit, Bismarckit, ja kaikkea muuta kurjuutta. Vaan täällä! tässä kauniissa, rauhallisessa maassa, jonka vapaa valtiotila oli tunnettu, mikä täällä olisi vikana?

Ja itse maa näkyi kysyvän: "mikä on vikana?" kun aurinko saattoi heleänvihreät kummut

hymyilemään ystävällisesti, joki virtasi tohisten ohi tyytyväisenä ja vihantain havupuitten houkutteleva tuoksu levisi metsästä.

Sillalla seisoivat sukulaiset ja tuttavat ja itkivät, senvuoksi että he matkustivat — kaikki itkivät — aina köyhä mäkitupalainenkin, joka itki kun hänellä ei ollut varoja mennä mukaan.

Ja kun juna mennä rymisti läpi laakson, katsoivat he akkunoista. Ja he tiesivät ettei kauniimpaa monta ollut mailmassa, ei missään valaise aurinko silleen, ei missään ole semmoista tuoksua, semmoista ihastusta ilmassa, eikä missään kukkunut käki kuin kotona.

Ja silmiin nousi kuumat kyneleet, ja nyyhkintä oli kova vaunuissa; he unohuttivat miksi siellä istuivat ja silmästä silmään kävi auttamattomasti kysymys mikä on vikana? mikä on vikana?

Niin kului kevät soidessa kauniin laulun, tapahtuessa tappeluiden ja kiimakiistojen — alkaen pienistä sontiaisista, jotka löivät lempileikkiä ruohistossa, aina asti karhuihin, jotka tapella ryskivät metsissä, jotta veri vuosi.

Varmaankin isot söivät pieniä kuin ainiaan, sitä ei voi kieltää, vaan se tapahtui puolittain hyvydestä. Ei kukaan tarvinnut paljoa ruokaa; kun on rakastanut, on muuta ajattelemista. Elämän taistelulla on toinen suunta kesällä ja syksyllä, kun pitää haalia ruokaa vaimolle ja nälkäiselle lapsijoukolle.

Kevät saattoi jalouden väreen yli törkeän elatushankkeen, ja koiraat koettivat osottaa sulouttaan, naaraitten nauttiessa lyhyttä riemuaan ja tekeytyessään armollisiksi.

Metsässä ja maalla oli ikävä ja kaipuu, toivoton valitus ja riemuitseva onni; ja moni pieni sydän murtui hiljaiseen epäilykseen, ja moni pieni epäjärjestys jäi huomaamattomaksi tiheässä lehdikossa ja yksinäisillä tuntureilla, ja monta pientä riitaa taisteltiin elämästä ja kuolemasta, sillä aikaa kuin naaras kaunotar istui välinpitämättömänä, yhtäkaikkisena katselemassa sitä "teerenpeliä."

Kaksi västäräkkiä tuijaili ilmassa, kunnes putosivat myllynsulkuun ja räpistelevät ylös märkinä ja huumeuksissa. Sillä välin lensi se, jonka vuoksi he olivat taistelleet, muutaman kolmannen kanssa, joka sattumalta lentää liehotti sivu. Vesimyllyn sulussa vesi oli tyynenä ja kirkkaana, jotta molemmat kilpailijat saattoivat katsella muotoaan siinä, kyniessään ja järjestellessään pörristynyttä pukuaan.

Sammakon pojat sulussa olivat heittäneet yltään "lapsen puseronsa" hankaline häntineen. Ne jo keikkoilivat kuin komeat keikarit ainakin, uivat reippaasti ja potkivat voimakkaasti kuni hyvinkin harjaantuneita "uimataidon maistereita."

Missä talvimyrskyjen aikana vaahto pärskyi ja kiehui, siellä kävi vihreä pieni aalto edestakaisin; suuri, sinervä, auringon valaisema meri sulki syliinsä vanhan tuikean maan, juurikuin he eivät koskaan olisi olleet vihollisia.

Ja pitkin paljaita niemiä ja kivikoita ja sisällä vuonoissa kasvoi punasta ja keltaista ja vaalean vihreää kaislaa, loistaen kuin uhkein silkkivaippa. Ja siellä alhaalla ryömi yhtenä vilinä kynsi- ja pitkäsarviniekkoja ja imueläimiä ja pehmeäväisiä eläimiä ja hiipiviä, petollista "hapsenkakkiaisia", vahvoja kuorieläimiä ja semmoisia, joilla oli huone selässään — petollisten aseitten ja vahvojen varustuksien haaveellinen mailma.

Sileällä kalliolla, joka viestyi sinisenvaaleata hiekkapohjaa kohti, oli pöyheäin lehtikaisla- ja meriruoho-pensaitten keskellä merivasikoita, punaraakkuja, ja komeita punaisia meritähtiä.

Pari kolme airokasta pisti päänsä muutamaan kaislan korteen ja purra nirkitti jotain sieltä sisää. Sitten tuli paksu pullakala ja ajoi pois heidät, jotta ne menivät syrjään. Hän pisti sisään nokkansa nähdäkseen mitä siellä oli. Vaan luultavasti ei siellä ollut mitään, josta hän välitti, sillä hän kääntyi takaisin halveksivalla nytkäyksellä ja souteli verkalleen edelleen pitkin vuoren kuvetta.

Auringonsäteet lankesivat sinertävinä ja salaperäisinä tähän ihmeelliseen elämään tuolla alhaalla ja valkeille santapilkuille, jotka vilahtelivat siellä täällä pohjalla, kunnes ne katosivat ja kaikki muuttui suureksi, syväksi äärettömäksi sinisyydeksi.

XIII.

Ensimmäisenä päivänä heinäkuussa vihittiin vahtimestari Mon Antti ja

Batnemon Kristina neiti Kolminaisuudenkirkossa.

Paitse kutsutuita oli sangen paljon muuta väkeä kirkossa, sillä valtioneuvos Bennechen itse oli hääväessä, ja sitä paitse oli mukava pariskunta: vanha äijä ja nuori tyttö.

Muutoin se ei näyttänyt niinkään tyhmältä. Jos ei oteta huomioon valkoista tukkaa, niin oli Antti setä oikein uhkea sulho korkeine jäykkine kaulahuivineen, mustine hännystakkineen ja kultaketjuineen, jonka hän oli saanut lahjaksi valtioneuvokselta. Kristina oli suuri ja talonpoikainen jotta hänen nuoruuttansa ei huomannut niin kovin; ja sitten oli hän vielä vaaleana ja alakuloisena.

Valtioneuvos Bennechenin perhe oli muuttanut maalle; ja sieltä tehden oli rouva lähtenyt hyvästä tahdostaan antamaan ruokahuonetta ja sen läheistä huonetta hääpitoja varten.

Hääsaatto kun tuli kirkosta, juotiin lasi Uinen viiniä porttikamarissa, jossa valtioneuvos piti pienen onnentoivotuspuheen. Vaan sitten jätti hän seuran, joka meni ylikertaan, jossa pöytä oli katettu.

Morsiuspari asettui ruokahuoneen viereiseen huoneeseen ja otti vastaan vieraitten onnittelet, aina sen mukaan kuin ne saapuivat; sillä paitse varsinaista hääsaattoa oli koko joukko muita henkilöitä kutsuttu. Sanomalehden toimittaja Mortensen, joka oli etevin vieras, valtioneuvoksen mentyä, liikkui rohkeana salissa, puhui korkealla äänellä ja laski sukkeluuksia. Vaan muut istuivat hiljaisina ja juhlallisina ympäri seiniä jalat aivan tuolien alla.

Kristina istui ihmetellen kaikkia tuttavvia, joita hänen miehellään oli, ja mahtavasti vaikutti häneen, kun hän näki monta ylhäistä kaupunkilaista kokoutuneiksi. Vihdoin olivat kaikki istuimet täynnä myyssätyjä rouvia, vieläpä pari nuorta naista istui sylikkääinkin. Herrat kokoutuivat ulos käytävään, oltuaan ensin sisällä tekemässä syvän kumarruksen morsiusparille. Hiljaisuus vallitsi kuin hautajaiset olisivat olleet talossa, eikä muuta kuulunut kuin silloin tällöin joku Mortensenin sana tahi vajavaääninen kolina keittiöstä.

Häissä oli pari kanslianvahtimestaria rouvineen ja tyttärineen, poliisipalvelia Andersen ja poliisipalvelia Knudsen; jälkimäinen oli vaan otettu palvelukseen koetteeksi ja oli sentähden Andersenin tarkastuksen alaisena.

Sitten oli siellä kersantti Knoff univormussaan ja hansikkaisia, nokikolari Lunde rouvineen, joka oli poliisipalvelia Andersenin sisar; korkeimman oikeuden vahtimestari Paulsen, tunnettu siitä taidostaan, että hän osasi olla mukava seurassa, ja rouva Grüner, joka keitti kuninkaalle, kun hän oli kaupungissa.

Muitten vieraitten muassa oli muuan tullivahtimestari, pari kolme kersanttia ja rautatienvirkamiestä univormuissaan kunnioitettavine naisineen.

Keittäjävaimo näyttäytyi lakkaamatta porstuassa ja teki viittauksia sulhaselle, vaan tämä pudisti päätään ja katsoi kelloaan.

Vihdoin syntyi liike herrajoukossa ovensuussa, ja kaksi naista astui sisään. Ensimmäinen oli iso kaunis tyttö, vaalea tukka ja isot, säihkyvät silmät. Hän oli puettu vaaleaan silkkiläninkiin, korvarenkaat korvissa ja hopeaketju suurine muistikoteloineen kaulassa.

Toinen oli lihavanlätä rouva noin 40 vuoden iässä, musta, sileä tukka ja kaksi pientä rengasta korvissa. Toisella puolen päätä oli hänellä punainen ruusu ja toisella puolen pieni koliibri rusetissa. Hänen pullea vartalonsa oli pinnistetty mustanpunaiseen samettisielikkoon, jossa oli leikattu kaarre edestä ja kiinnitetty hevosenkengänmuotoisella kultaprossilla; muuten oli hänellä musta silkkiläninki pienine ruusukimppuineen.

Mortensen laski ihmettelyn huudahduksen, kun he menivät yli lattian, ja vanhempi nainen löi häntä veitikkamaisesti viuhkallaan.

"Rakas Kristinani", sanoi sulhanen arvokkuudella, joka oli hänelle omituista, "saanko esittää sinulle neiti Evelina Nielsenin, joka tahtoo osottaa sen kunnian —"

"Ah, herra Mo, sekä kunnia että huvitus tulee minulle", vastasi nuori nainen ja hymyili ystävällisesti. Hänellä oli kauniit, terveet hampaat, ja Kristina tunsu heti mieltymystä häneen; jollei hän vaan olisi ollut niin ylhäinen.

Sitten esitteli sulho: "Monivuotinen ystäväni rouva Gluncke."

Pieni paksu rouva lensi suoraan Kristinan kaulaan ja suuteli häntä huulille, vakuuttaessaan monella sanalla, että Kristina oli kaunein morsian mitä hän koskaan oli nähnyt — leikkittä kaikkein kaunein.

Nyt ruvettiin ruualle.

Mortensen lähestyi hattu kädessä ja kumarsi syvään neiti Nielsenille. "Isäntä on antanut minulle sen erinomaisen kunniakkaan toimituksen, viedä nimittäin neitiä pöytään"; hän tarjosi hänelle kauniisti käsivartensa ja seurasi heti morsiusparia.

Sitten tuli kersantti Knoff ja rouva Gluncke, sitten nokikolari Lunde ja rouva Paulsen, poliisipalvelia Andersen ja rouva Grüner ja vahtimestari Paulsen ja rouva Lunde — ja sitten muut vieraat parittain pienen lippujen mukaan, joita valtioneuvoksen ajaja oli jakanut etehisessä.

Pöytä oli katettu hevosenkengän muotoon. Keskellä lyhyemmällä puolella istui morsiuspari, vasemmalla Knoff ja rouva Gluncke, oikealla Mortensen ja neiti Evelina. Keskellä sisäpuolella istui Lunde ja Paulsen naisineen, ja muut vieraat järjestyivät alaspäin molemmille sivuille.

Poliisipalvelia Andersen oli erittäin kiihkeä ja vaihetteli paikkoja, kunnes hänen vihdoinkin onnistui saada Knudsen istumaan eteensä.

"Minä sanon teille, rouva Grüner", kuiskasi poliisipalvelia, "hän on otettu koetteelle ja minä se olen, jonka tulee pitää häntä silmällä."

Rouva Grüner ei viitsinyt kuunnella häntä; hän oli tyytymätön paikkaansa ja kumppaniinsa. Sillä hän oli ollut siinä hyvässä toivossa, että hän saisi kersantti Knoffin pöytäkumppanikseen ja paikan morsiusparin vieressä. Senpätähden hän panikin pois lusikan maisteltuaan soppaa ja mutisi ylenkatseella: "Liebig."

Ensi aluksi syötiin kaikessa hiljaisuudessa; ei kuulunut muuta kuin lusikkain kolinaa, joita pidettiin varovasti, ja silloin tällöin hiljainen sana eli nauru, jonka päästi Mortensen tahi hänen naisensa.

"Pyydän herroja täyttämään lasinsa." sanoi sulhanen äänellä, joka suuresti muistutti valtioneuvos Bennechenistä, "vaimoni ja minä toivotamme kunnioitettavia naisia ja hyviä herroja tervetulleiksi pöytään."

Ensimmäinen lasi punaista viiniä juotiin hyvin juhmallisesti, kaikkien tervehtiessä morsiusparia.

Kristina silmäili molemmille puolille ja hän tunsu tämän loiston melkein valtaavaksi.

Hilda Bennechen oli äitinsä tietämättä verhonut pöydän kukilla ja jättänyt esiin kaikki lasit ja hopeat, joita ei otettu mukaan maalle.

Tämä pitopöytä oli Kristinan mielestä liian loistava. Hän toivoi vaan, että kotona oliat olisivat nähneet hänet kaiken tämän ylellisyyden keskuutena.

Poliisipalvelia Andersen silmäili tarkasti Knudsenia; ja kun tämä vain teki jonkun liikkeen ottaakseen pulloa eli lasia, huusi Andersen hillitsevän muistuttavasti: "Knudsen!"

"Minä, herra konstapuli!" vastasi Knudsen ja oikasihe sotamiehen tavoin.

Rouva Knoff, jolla oli muuan rautatienvirkamies pöytäkumppanina, istui silleen, jotta ei voinut nähdä miestänsä, kersanttia, jollei hän vaan kääntynyt tykkänään pöydästä päin pois. Tämä oli hyvin hankala seikka sekä rouvalle että hänen kumppanilleen. Sillä rouva oli hartiakas nainen, kellervä, paksu iho ja kivuloinen näky, jonka johdosta Mortensen lausui että "rouva Knoff oli juurikuin hänellä olisi pernautui."

Vaan kun vielä ensi herkkua syödessä vallitsi kuolon hiljaisuus yli ympäri pöytää, kuiskasi Mortensen sulhaselle Kristinan selän takaa: "Teidän pitää alkaa maljoja esittää, Mo!"

"Minä luulin, että se ei sovi ennen paistia —"

"Kyllä, päinvastoin! Se on aivan uudenaikaista, että puheet alkavat soppaa syödessä", Mortensen helisti lasiaan kovasti, ja sulhanen nousi puhumaan:

"Kunnioitettavat naiset ja hyvät herrat! Minä tunnen tällä tärkeällä hetkellä syvän tarpeen puhua, kuinka kovasti valitan, että, vaikka minun tässä pöydässä on monta minulle rakasta henkilöä läsnä, täytyy kaivata häntä, jota erittäinkin tänään toivoisin näkeväni luonani. Tarkoitin vaimoni isää, talokasta Bandmon Niiloa."

Kristina otti nenäliinansa.

"Sinä tiedät itse rakas Kristina kuinka sydämellisesti olen kiintynyt ainoaan veljeeni ja kuinka suuren arvon panen siihen kalleuteen, jonka hän uskoo minulle —"

Tässä sai rouva Gluncke aivan sopimattoman yskä-ahdistuksen.

Puhuja iski häneen äkäisen silmäyksen ja jatkoi: "Sentähden, kunnioitettavat naiset ja hyvät herrat, juomme vaimoni isän maljan, vaikka hän onkin poissa, toivoen, että Jumala häntä lohduttaisi eikä antaisi hänen kovin syvästi tuntea kaipausta rakastetusta tyttärestään. Kristina, isäsi malja!"

Kun sulhanen istui, kuiskasi hän muutaman kiivaan sanan rouva Glunckelle.

"Totta tosiaan siinä ei auttanut mikään", kuiskasi hän takaisin, "sinä olit niin naurettavan näköinen —"

Heti senjälkeen nousi nokikolari Lunde puhumaan. Hän oli pitkä, laiha mies, terävänokkainen ja harmajatukkanen. Tointansa hän oli antanut palkkaväen toimittaa kauan aikaa, kumminkin itse pysyi nokikolarivirassaan kaupungin komeimmassa osassa. Hänellä oli rahoja, ja yksi hänen tyttärensä oli naimisissa muutaman telegrafistin kanssa.

"Vanhin kun olen seurassa", alkoi hän, "sallittanee minun esittää morsiusparin maljan. Tiedämme kaikki kouluajaltamme, että Herra itse sanoi: 'ei ole ihmisen hyvä yksinään olla'."

Hiljaisuus pöydässä kävi melkein ahdistavaksi. Piikojen, jotka tulivat vaihtamaan lautasia paistille, täytyi seisoa odottamassa kun puhuja kehitteli avioliiton historiaa Aatamista ja Eevasta, Aaprahamista ja Saarasta Iisakkiin ja Rebekkaan. Sitten hyppäsi hän sopivasti yli Jaakopin ja hänen kahden vaimonsa, eipä maininnut Saarasta eikä Salomonista, vaan johtui sukkelasti nykyaikaan ja jokapäiväiseen elämään, lopettaen kutsumalla taivaan siunausta päivän morsiusparille.

Useimmat naiset itkivät, Kristina erittäinkin. Neiti Evelina kumartui ja kuiskasi hänelle ystävällisesti. Juhlalliset raamatun lauseet, itse loistava juhla — kaikki tuntui hänestä niin kummalliselta, että hän melkein hetkeksi uskoi elämän onneksi vielä voivan ehkä kääntyä hänelle.

Vaan neiti Evelina kuiskasi Mortensenille: "Suuri synti tyttöparkaa."

Nokikolari Lunden puheen jälkeen syntyi pitkä loma, piikain vaihdellessa lautasia.

Rouva Knoff, joka koko ajan arveli, että hänen miehensä "leperteli tuon ilkeän Malla Bimbamin kanssa", teki sen onnettomuuden tepposen, että pudotti lautasen, kun hän teki äkkikäännöksen säpsäyttäkseen kersanttia.

Säikähtyneenä lautasen heläyksestä, Knudsen hypähti ja poliisipalvelia Andersen huusi nuhdellen: "Knudsen!"

Vaan rouva Gluncke nauroi ääneensä ja töykki pöytäkumppaniaan. Tämä nauru oli rattoisuuden ensi väre, joka kävi yli pöydän. Mortensen pani sherrykarahvin kiertoon, ja sitä maisteltiin ahkerasti.

Sitten nousi Mortensen puhumaan: "Kunnioitettavat naiset ja hyvät herrat! Kun luon silmäyksen yli tämän seuran, syntyy minussa ehdottomasti ajatus: mikä on joka tekee, niin sanoakseni, yhdyssiteen meidän kaikkien kesken?"

Hänellä oli leveä, mahtava ääni ja hyvin rakennettuja sanomalehtilauseita, ja kun hän tunsii olevansa tilaisuuden herra, pulppusi hänestä tulvaamalla vieraskielisiä sanoja ja latinalaisia lauselmaa, selitellessään, että kaikki läsnäolevat olivat suuren valtiokoneen osia, julkisia toimimiehiä, sen ketjun osia, joka on muodostunut miehistä, "joita kansa katselee luottamuksella ja kunnioituksella."

Tämän jälkeen sai hänen puheensa kiivaamman kulun, kun hän lyhykäisestään selitteli virkavallan merkitystä maassa ja kohoten aina yhä ylemmä ja ylemmä saavutti hän "järjestelmän huipun" ja lopetti juhlallisesti: "Kunnioitettavat naiset ja hyvät herrat! Hänen majesteetinsa kuninkaan malja!"

Malja juotiin innokkaasti. Neiti Evelina tarkasteli Mortensenia sivulta, vaan hän ei saanut selville, oliko Mortensen todellakin juhlallinen vai laskiko hän vaan pilaa koko komeudesta.

Nyt esiytyi vahtimestari Hansen puheellaan valtioneuvokselle Bennechenille, johon puheeseen sulhanen vastasi puheella isänmaalle; muuan rautatievirkamies puhui naapurivaltakunnalle ja tullivahtimestari naisille.

Vaan vihdoin huusi kersantti komantoäänellä: "Reilaan! Hiljaa rivissä, kunnes paisti on syöty! Eihän tuota saa kunnonpäälliseksi pureksia noitten paljaitten puheitten takia!"

Tämä laski rattoisuuden kerrassaan valloilleen, ja hillitön nauru remahti pöydässä. Kristinakin nauroi. Kuitenkin katsoi hän levotonna silmäpuolellaan Gluncken rouvaa joka selkä kenossa nauraa hohotti täyttä kurkkua, jotta kyyneleet vierivät ohi pienen lihavan nenänsä.

Rouva Grüner, joka tähän saakka oli vaan tonkinut ruokaa, kävi nyt vakavana paistin kimppuun,

nähdessään, ettei kukaan pannut huomiota hänen mielenosoituksiinsa. Hän oli ja pysyi yhtä tuimana, ja hänen pöytäkumpanillansa ei ollut muuta ajattelemista kuin pitää vaarilla Knudsenia. Juodessaan lasin lasilta kuiskasi hän salaperäisesti rouva Grünerille. "Minun kanssani ei ole niin vaarallista, näettekö, vaan Knudsen tuossa, hän on otettu vaan koetteelle, näettekö, ja minä se olen, jonka tulee pitää silmällä häntä — Knudsen!" huusi hän sitten yhä voimakkaammasti, sikäli kuin atria kului.

Jälkiruokaa syödessä oli ilo yleinen, ja melu kasvoi joka hetki, kun ruuan ja viinin synnyttämä sisällinen lämpö irtausi.

Korkeimman oikeuden vahtimestari Paulsen, joka oli tunnettu leikin-laskiaksi, esiytyi yleisestä pyynnöstä kaikenmoisilla vippakeinoilla; hän osasi esim. kiikata kuin kukko, naputella sormella poskelleen, jotta se pulputti kuin potelli, josta kaadetaan, liikuttaa korviaan y.m. semmoista.

Kristinasta ei ollut aivan kuin oikeastaan olisi pitänyt olla. Hääatrialla hänestä nähden ei olisi pitänyt ilmestyä niin paljon rattoisuutta ja sen laatuista.

Vaan kun isäntä kiitti Paulsenia, kutsui hän häntä leikillään "herra oikeusneuvokseksi!"

Tästä sai Mortensen pään käsiksi ja huusi lujasti: "Herra kenraali Knoff, saanko kunnian?"

Seura säpsähti ensin, vaan kohta oli aate tarttunut kaikkiin herroihiin: nokikolari Lundesta tuli ylitarkastaja ja sulhasesta tuli valtioneuvos.

Vaan Kristina oli hyvillään, kun hänestä ei välitetty. Sitä vastaan hän ei ymmärtänyt, minkä vuoksi seura oli katketa nauruun, kun Paulsen kääntyi neiti Nielsenin sanoen: "Kunnioitettava valtioneuvoksen rouva, saanko pyytää saadakseni kunnian juoda malja teidän kanssanne?"

"Kiitos, herra oikeusneuvos!" vastasi Evelina ja punastui vähän; vaan heti sitten nauroi hän ja kuiskaili muutaman sanan Mortensenille.

Ylitarkastaja Lunde tahtoi välttämättömästi keksiä jonkun arvonimen Lunden rouvalle, vaan tämä huusi ja tukki korvansa. Kenraali Knoff tahtoi juoda poliisimestari Andersenin kanssa, joka istui ja tirkisteli Knudsenia silmät muljollaan. Ja kun kenraali ei saanut häntä kuulemaan, otti hän sotilaan päättäväsyydellä appelsiinipalasan ja nakkasi yli pöydän. Vaan kaikeksi onnettomuudeksi sattui se rouva Grüneriä keskelle naamaa.

"Tuima tuimaa vastaan!" huusi oikeusneuvos Paulsen.

Rouva Grüner aikoi mennä pois, sehän oli luonnollistakin, ja sekä poliisimestarin että rautatiejohtajan piti pidättää häntä.

Vaan pian unohtui tämä pieni ikävä tapaus, sillä neiti Evelina keksi sukkelan aatteen. Hän otti punasen paperin karamallista ja kiinnitti sen Mortensenin napinläveen.

Kaikki kiiltävä ja kirjava käytettiin nyt herrain koristamiseksi, ja lopuksi tuli siitä loistava seura. Päätettiin Mortensenin esityksestä, että juotaisiin kahvia ja tupakoitaisiin pöydässä, "kuten Pariisissa tehdään." Melu kävi nyt hurjaksi, jotta tuskin kuuli omaa ääntänsä. Syntyi suurien arvonimien retkutus, jotka risteilivät yli pöydän; hoettiin lakkaamatta:

Herra kenraali! — herra rautatiejohtaja! — herra kenraali tullijohtaja! — herra valtioneuvos! — herra oikeusneuvos! — ja keskellä kaikkea tätä volusi poliisimestari Andersen: "Knudsen."

Kristinasta tuntui yhä tuskallisemmalta. Hän katseli molemmille puolille pöytää, ja hän häpesi sitä näkyä.

Suuria punaisia viinilätäköitä ja ruskeata kastetta, kukkia ja kurkkasalaattia, rusinaruotoja, tupakin poroa, appelsiinin kuoria, ryttyisiä ruokaliinoja, ja tortun palasia — kaikki sikin sokin lasien ja pullojen seassa. Naamat olivat punaisia kuin kravunliha, naiset nauraa kikattivat ja herrat puhua rähisivät, lynkä-päisillään pöydällä, sikaareista tupruavan savun sekautuessa ruoan höyryyn ja viinin sekä kahvin hajuun.

Useita kertoja loi Kristina kysyvän katseen mieheensä, vaan hän hymyili tyynesti ja kuiskasi jotain, jota Kristina ei ymmärtänyt; taas puhui hän niin epäselvästi.

Kun seura vihdoin nouti pöydästä, kävi ruokahuoneen viereinen huone ahtaaksi ja Gluncken rouva meni sen vuoksi aivan häpeämättä keittiön ja etehisen kautta ja aukaisi ovet muihin huoneisiin.

Näissä oli sisustus vajavainen. Peitteitä oli kääritty kuvastimiin ja kyttiläkruunuihin, ja akkunat olivat liitutut. Vaan juuri tämä viileä hämärä oli niin hauskaa, ja vieraat hajausivat kaikkiin huoneisiin.

Piano avattiin ja nuorin neiti Lunde soitti: "Äl' itke noin."

Kuuli sen, että hän oli oppinut "uusimman tavan", kuten hänen äitinsä. sanoi, sillä hän lauloi: "hänä mahaalasi rahantaa ja hänätä myhyää, hänätä myhyää."

Vaan sitten syntyi pianon ääressä pieni melske; Gluncken rouva tahtoi aivan väkivetoon laulaa: "Jenni istui rannalla", vaan neiti Lunde jyrkästi kieltäysi soittamasta mukasoittoa "semmoisiin lauluihin." Kaikeksi onneksi katosi myrsky, kun oikeusneuvos Paulsen tarttui Malla Bimhamia vyötäryksestä ja tanssi polkkaa.

Siinä syntyi tanssit, rattoisat tanssit myöhäiseen yöhön suuressa, tyhjässä, hämärässä huoneessa.

Oven takana istui rouva Grüner ja kuunteli Knoffin rouvaa, joka itki miehensä vuoksi. He molemmat olivat yhtä mieltä siitä, että häät olivat hyvin halpaset ja että Malla Bimbamia ei pitäisi koskaan ottaa ihmisten joukkoon.

Kristina kulki ympäriinsä ja tunsii olevansa hyljätty ja onneton. Vaan kun hän yöllä näki miehensä melkein riippuvan Gluncken rouvan kaulassa muutamassa pimeässä loukossa, viilsi se hänen sydäntänsä, jotta hän meni alas ja sulkeusi huoneesensa lukon taa.

Kun viimeiset vieraat menivät kotiaan, paistoi harmaja päivän valo liituttujen akkunain läpi. Mortensen oli jo pari tuntia sitten saattanut Nielsen neitiä kotia. Poliisimestari Andersen seisoi portaitten nojapuuta vasten ja kuiskutti auttamattomasti:

"Knudsen!" — hän oli kadottanut puhetautensa eikä voinut kulkea yksinään.

Sulhanen hoippaili kahta kolmea porrasta alas, vaan kun hän keksi Kristinan huoneen oven olevan lukossa, rupesi hän huutamaan ja koputtamaan.

Kristina sammutti kynttilän ja aukasi oven hänelle.

XIV.

Valtioneuvos Bennechenin perhe asui kesän pienessä Sveitsin mallin mukaan rakennetussa talossa Ladegaardsaaren päässä rannalla. Se oli rakennettu Falck-Olsenin tiluksille ja tämä suuri huvila oli ainoastaan pari sataa askelta etempänä mäellä.

Kun välimatka oli niin vähäinen, elivät molemmat perheet melkein yhdessä; ja kun valtioneuvoksen rakennus oli ahdas, asuksivat molemmat perheet mieluummin kauniissa, tilavassa päärakennuksessa.

Bennechenin rouva, joka oli taitava taloudenhoitaja, oivalsi hyvin tämmöisen hoidon etuja. Ja Falck-Olsenin rouva oli puolestaan mieltynyt siihen elämään, joka aina seurasi valtioneuvoksen perhettä.

Näin olivat molemmat perheet joka kesä oleksineet molemmin puoliseksi huviksi ja suosiossa. Vaan tänä vuonna ei alkanut se menestyäkseen.

Ja kaikki tuli tuosta ilkeästä osakepankista.

Yleinen kokous oli määrätty kesäkuun 20:neksi päiväksi. Vanha valtioneuvos Falbe oli, niinkuin sopi arvata, kieltäytynyt rupeamasta uudestaan ja Falck-Olsen oli kyllä pannut mieleensä, että hän saisi valtioneuvos Bennechenin äänen johtajan vaalissa, vaikka Bennechen tavattoman jäykästi pysyi siinä, ettei hän voinut äänestää tukkukauppiasta muutoin kuin määrättyllä ehdolla.

Koko kesän oli tämä häiritsemässä kaikkien hupaisuutta. Rouvat väittelivät asiasta pienissä herkkätuntoisissa keskusteluissaan. Falck-Olsenin rouvan mielestä olisi valtioneuvos hyvin voinut tehdä hänen Olli Juhaninsa mieltä myöten, ja Bennechenin rouva arveli, että tukkukauppias hyvin kyllä saattoi taipua semmoisen miehen neuvoon, kuin hänen Danielinsa oli.

Jälkeen puolisen sinä kohtalon suurena päivänä, jolloin pankin johtaja valittiin, istuivat molemmat rouvat kukin huoneessaan ja odottivat pientä höyrylaivaa, joka tavallisesti toi miehet puoliseksi kotia.

Bennechenin rouva oli huonolla tuulella. Kaikki hänen houkuttelu-puheensa olivat olleet vaikuttamattomia. Valtioneuvos oli sanonut jäykästi: "Minä en voi, Adelaide! en uskalla!"

Ja kun hän joskus puhui näin jäykästi, tiesi rouva, että hän oli taipumaton. Nyt istui rouva pienessä, ikävässä salissaan, jossa oikeastaan ei voinut olla koko päivän; ulkona satoi ja huoneesen tunkeusi ruuan haju ja räminä keittiöstä hienojen kesäseinäin läpi.

Falck-Olsenin rouva meni sitä vastoin miestänsä vastaan sillalle, kun höyrylaiva kääntyi niemen päitse. Molemmat herrat nousivat maalle ja kävelivät yhdessä tietä, ja nyt purkausi tukkukauppiaan viha. He olivat tulleet suoraan kokouksesta laivaan, jossa oli ollut rahvasta kylläksi saakka.

"Enpä tosiaan olisi sitä uskonut!" käräsi tukkukauppias. "Se ihmetyttää minua, niin, totta maar minua ihmetyttää että te uskallatte niin, Bennechen!"

"Minusta on paha, herra tukkukauppias, vaan sanoinhan teille jo edeltä; minä en voinut tehdä muutoin — siihen asian tärkeämpään puoleen katsoen, joka —"

"Puoleen! Minusta nähden olette velkapää katsomaan joksenkin paljon minun puoleeni — joksenkin paljon!"

"No, Olli Juhani! Älä nyt vaan suutu", lepytteli rouva, joka nyt kohtasi heidät.

"Ah, en tiedä miksi sinä, äiti, sekaut tähän. Tuo tuossa" — tässä osotti tukkukauppias pureskellulla sikaarin päällä valtioneuvosta, "äänesti konsuli Lindiä, vaikka hän tietää, että jos vaan tahdon, niin — vaan hän saa vielä katua tätä päivää, siitä olkoon varmana!"

"Kuulkaa vähäsen, herra tukkukauppias Falck-Olsen", alkoi valtioneuvos: hän oli vaaleana ja hänen suupielensä vapisivat kun hän koetti hymyillä; "onko koskaan johtunut mieleenne, että tarvitsette — että kaipaatte jotakin tuohon" — valtioneuvos naputteli varovasti sormellaan vasemmalla puolen hänen takinkaulustaan.

"Ah minä vähät välitän teidän kauniista puheestanne! Minulla ei ole tosiaankaan mitään vikaa ei sydämmessä eikä järjessä, sen kohta saatte nähdä" — sitä tietään hän kiiruhti taloonsa.

Vaan Falck-Olsenin rouva, jonka älykäs silmä oli tarkoin seurannut molempain herrain keskustelua, vaihtoi pikaisen katseen valtioneuvoksen kanssa; valtioneuvos nyökäytti päätään.

"Voimmeko luottaa siihen!" kysyi rouva.

"Varmaan, jos hän käyttäypi viisaasti; nimittäin vähän ajan kuluttua."

Nyt nyökäytti rouva päätään: "Kyllä minä sitten tämän asian ajan."

"Niin jos voisitte, rouvaseni", huudahti valtioneuvos lämpöisesti. Hän tahtoi ottaa rouvaa kädestä, vaan se oli niin piilossa sadetakissa, jotta he tervehtivät vaan silmillä erotessaan. —

Kun rouva tuli sisään, istui tukkukauppias hattu päässä ja kirjoitti kamarissa, jotta vaan ratina kuului.

"Sinä kirjoitat, Olli Juhana?" sanoi hän välinpitämättömästi.

"Niin, minä lähetän määräyksen konttoriin, että heidän pitää lakkauttaa Bennechenin rahansaannit jälkiinpuolisten — heti — ei silmänräpäystäkkään saa lykätä!"

"Minä ymmärrän sen; niin, sinä et välitä luonnollisesti mitään hänen tarjouksestaan?"

"Tarjouksestaan! Mistä tarjouksesta?"

"Ainahan olet laskenut leikkiä tuommoisista koristimista", jatkoi rouva riisuessa sadetakkiaan.

"Mitä sinä seisot siinä lavertelemassa? Mitä tarkoitat?"

"Etkö todellakaan ymmärtänyt?" kysyi rouva ja tekeysi niin hämillänsä.

"Mitä en ymmärtänyt? Elä seiso siinä hemmittelemässä itseäsi kuin vanha kana!" huusi tukkukauppias ja kääntyi ympäri.

"Mutta sano. Olli Juhana, etkö tosiaankaan ymmärtänyt mitä valtioneuvos tarkoitti? Etkö huomannut, kun hän naputteli sinua *tuohon*?"

"Rupeatko sinä noita tyhmyyksiä jnarittelemaan? Se kai merkitsee että minulta puuttuu tahdonvoimaa, että minä olisin samanlainen rohdintutti kun hän itsekin on, vaan minä" — tukkukauppias keskeytti ja katsoa tuijotti vaimoansa, sillä hän valmistausi makeimpaan nauruunsa ja huudahti:

"Ah, sinä viisas Olli Juhana, miten sinun kävisi, jollei sinulla olisi minua. Meitä" — hän kosketti hänen takkinsa kaulustan kulmaan — "mitä suuret miehet kantavat *tuossa*? Mitä kaipaat *tuossa*? No?"

Tukkukauppias Olli Juhana Falck-Olsen hoiperteli kolmisen askelta taakse ja jäi seisomaan kuvastimen eteen; hän tirkisteli väliin kuvastimeen, väliin vasenta kaulustan kulmaa ja kaiveli napin läveä. "Luuletko tosiaan, että hän sitä tarkoitti?"

"Luonnollisesti! Vaan silloin pitää sinun ottaa puolueesen osaa, kuten hän sanoo, ja sitä sinä et tahdo tehdä."

"Noo, elä sinä siitä ole niin varma ja vissi!" huudahti hänen miehensä ja pyörähti ympäri korkollaan. "Toinen ansio on toisen arvoinen; jos eivät muuta tahdo, niin —"

"Vaan, kultaseni, silloin olisit saanut johtajan viran, jos olisit tahtonut mennä toiselle —"

"Ah, se katala johtajanvirka! Luuletko että minä välitin siitä sen vertaa, että olisin jotain tehnyt sen edestä? Vaan tämä, näes, on toinen asia: tähän on jotain! Kunhan sen saisin sukkelaan!"

"Sinä tässä kerran teit pilkkaa porvarikaartista; minä näin selvään, ettei valtioneuvos pitänyt hyvää siitä."

"Hyvä! Minä käsken valtioneuvoksen laittamaan minut porvarikaartiin. Ah, pyhä Pirkitta! eikö ole Salomoni oikeassa sanoessaan: 'joka hyvän vaimon saa' — tahi jotakin semmoista."

"Minä en ole siitä oikein hyvilläni että sinä vetoat Salomoniin, kun on puhe avioliitosta", vastasi Falck-Olsenin rouva antautuessaan miehensä syleilyyn. —

Kun Hilda Bennechen, joka myöskin oli tullut laivassa, astui saliin, alkoi piika kattaa pöytää; siellä ei ollut mitään ruokahuonetta.

"Vai niin, sinä tulet nyt likomärkänä luonnollisesti; Jumala tiesi mitä sinulla oli tekemistä kaupungissa tällaisessa ilmassa; vaan semmoinen sinä aina olet", huokaili Bennechenin rouva.

"Niin mutta, mamma, aamulla näytti se oikein kauniilta —"

"Ah mitä sitä, sinulla on aina onnettomuus kaikissa. Siinä on koko asia, ja senpätähden et aikaansaakaan muuta kuin tyhmyyksiä ja harmia. Eikö Alfred ole muassa?"

"Ei, terveisiä häneltä, että hänen piti mennä syömään puolista ravintolassa muutaman Hiorthin langon luona luulen ma."

"Tuo mitäton Hiorth!" vastasi valtioneuvoksen rouva ja katseli laivaa, joka jatkoi matkaansa.

Hilda oli tottunut semmoiseen. Hän riisui yltään ja ripusti päällysvaatteensa kuivamaan. Kun hän tuli sisään taas, rohkeni hän sanoa: "Kristina raukka! Hän ei ole terve. Minä luulen olevan parasta puhua tohtori Rohdelle."

"Kuules, Hilda", sanoi äitinsä ja punastui kasvoiltaan, "se ei ole ensikerta kun sinä vaivaat minua tuolla naisella. Vaan nyt sanon sinulle viime kerran, minä en tahdo kuulla mainittavan hänestä enää — en sanallakaan, kuule! Me olemme tehneet enemmän hänelle kuin useimmat meidän siällämme olisivat tehneet, ja itse tiedät, miltä näytti häitten jälkeen. Nyt on kyllicki, etkä enään jalallasi saa astua hänen huoneesensa, ymmärrätkö! Minne vaan käännyt, niin syntyy vaan rauhattomuutta ja kiusaa."

Valtioneuvos tuli myös sisään, vaan kun hän näki mistä tuuli puhalsi, meni hän sänkykamariin, jossa hän pesi lakkaamatta, kunnes kutsuttiin ruualle.

Kun olivat istuneet pöytään, sanoi valtioneuvos ystävällisesti Hildalle, sillä hän näki, että hän oli saanut toria:

"Olitko kauankin kävellyt kamariherran kanssa, kun minä tapasin sinut?"

"Kamariherran", virkkoi rouva ja nousi seisolleen. "Oletko taasenkin vaivannut häntä? Sinä tekeyt hassumaiseksi, Hilda, kun juokset hänen jälessään; niin, mikä pahinta teet lähes hänetkin naurunalaiseksi —"

"Älähän toki, Adelaide!" vastusti valtioneuvos varovasti.

"Itse käsittänet hyvin kyllä, Daniel, että kauniista ja kunnioitettavasta herrasta kuin Delphinkin ei ole muuta kuin sopimaton olla myötään yhdessä semmoisen naisen — niin vähän merkitsevän, käyttäkseni lieveämpää puhetta — kuin meidän Hildamme. Se lie päivän selvää!"

Hilda nousi äkkiä pöydästä ja lannistui. Hän sulkeusi pieneen ullakkokamariin ja nyyhki. Se oli pahinta kaikesta että hän oli niin ruma, jotta tuli naurunalaiseksi mies, joka oli hänen kanssaan! Tekiköhän Delphin pilkkaa hänestä? Ja hän kun uskoi häntä!

Bennechenin rouva myös itki. "Se on sinun syysi, Daniel! ellet sinä olisi saattanut riitaan meidät Falck-Olsenin kanssa, niin olisi kaikki nyt hyvin —"

"Tyyunny, rakas Adelaide, tyyunny vaan; sovinto on lähellä —"

"Voi elä taas tuo tuota: tyyny Adelaide!" matki rouva, nostaessaan kantta astiasta. Oli sullottua vasikkaa ruuaksi.

Vaan samassa kuului askeleita pienestä etehisestä; hän tuskin ehti panemaan kantta paikoilleen, ennen kun tukkukauppias Falck-Olsen seisoi ovella.

"Ah, mikä onni", huudahti hän iloissaan, "ettei herrasväki vielä ole alkanut päivällistään! Minä nimittäin tulen tuomaan pyyntöä vaimoltani, erityisesti teille, kunnioitettava rouva, että teidän välttämättömästi pitäisi tulla meille maistamaan muutamia kananpoikia, joista hän on niin ylpeä. Ja te, herra valtioneuvos, saatte luvan tulla pitämään minulle seuraa valkea-portviinipullosta, eikö niin?" lisäsi hän, tarjotessaan kättä, "me molemmat tarvitsemme aimo virkistystä tänään."

Valtioneuvos tarttui hänen käteensä ja puristi sitä herttaisesti. Vaan valtioneuvoksen rouva istui kuin puusta pudonneena, kunnes hänen miehensä tuli kuiskaamaan hänelle: "Enkö sanonut, että sovinto on lähellä?"

Rouva tähysti miestänsä melkein kunnioituksella ja antausi suopuisasti tukkukauppiiaan vietäväksi, valtioneuvoksen huutaessa hälle, että hän tulisi jälestäpäin niin pian kuin taisi.

Hyvän sovun entiselleen saatua perheitten kesken pidettiin koko sarja juhlia. Vaan ei pidetty enää "suuria syömingeitä", kuten Delphin sanoi, vaan pienempiä herrain päivällisiä, jolloin istuttiin pitkään pöydässä ja pidettiin monta puhetta.

Delphin rupesi heti luulottelemaan, piti lystiä tavallaan. Hän ahdisti Mortensenia, joka nyt oli alituinen vieras, teeskennellyllä kohteliaisuudella, jotta toinen joutui aivan hämilleen. Tahi säikäytti hän siivon "Olsenin matamin" aivan hengen hieveriin vakuuttamalla hänelle, että joku uusista vieraista oli nihilisti ja kulki revolveri taskussa.

Vaan tukkukauppias itse oli ottanut uuden alan, jäykän ja epäävän. Hän ei ryhtynyt mihinkään kysymättä ensin neuvoa valtioneuvokselta, ja pidoissaan ei ollut enään koskaan henkilöä, jonka kutsumiseen hänellä ei ollut lupaa tahi määräystä.

"Suuret huvitukset Olsenin tanssisalissa", joita pidettiin joka syksy, muodostuivat tänä vuonna ylhäisiksi teetanssiaisiksi, ja tukkukauppias antoi tyttärelleen viittauksen, ettei hän halveksisi herra ekstraordinari Hiorthia.

Vaan tästä Sofia loukkautui, erittäinkin kun isä ei tiennyt asiaa juurta jaksain. Ylipäänsä oli hän tyytymätön: kamariherra ei lähestynyt, ja vaali Hiorthista ja Bennechenistä oli hänestä niin kohtalainen riemu.

Nämät molemmat ystävät olivat muutoin viettäneet vaivaloista kesää. Sillä paitse kansliatoimitusta oli heillä ollut toimituksenaan huvittaa Hiorthin lankoa, tukkukauppias Garmania, joka oleskeli Greffenin vesiparannuslaitoksessa, ja tämän toimituksensa olivat he tehneet niin perusteellisesti, jotta heillä ei ollut aikaa hoitaakseen sydämmenasioitansa.

Kun talvikausi alkoi, ryhtyisivät he sentähden oikein tolkussa.

Erittäinkin oli Alfredin aikomus nostaa kaikki purjeet voittaakseen nuorta rouvaa porttikamarissa. Vaan valtioneuvoksen rouva otti muutamana päivänä poikansa Alfredin kahden kesken ja uskoi hänelle jonku asian siellä sänkykamarissaan, josta oli seuraus, että hän jätti Kristinan rauhaan.

Oli muutoin kumma kuinka pikaan Kristina muuttui. Kiiltävä punainen tukka ikäänkuin kuivettui ja koko talven oli hän heikkona, kaulansa oli usein kipeä, ja kolotus kaikissa jäsenissä.

Hänen miehensä hiipi ympäriinsä yhä enemmän liehakoiden ja äänettömämpänä kuin koskaan. Kristina oli aina häistä saakka säilyttänyt suurta vastenmielisyyttä häntä kohtaan, vaan heidän elämänsä kului hiljaisena ja yksitoikkoisena, ja Mo kohteli Kristinaa ystävällisesti.

Luotsivanhimman kanssa vaihtoi Mon Antti kirjeitä, ja hän sai silloin tällöin lännestä vakuutetun kirjeen. Vaan muutamana päivänä joulun aikana sai hän seuraavan kirjeen.

"Herra kanslianvahtimestari Mo! Nyt ei käy laatuun kauemmin, sillä hänellä ei ole enään mitään, paitse velkoja; minkätähden kirjoitan omassa nimessäni, eikä Njaedel tiedä mitään tästä, sillä minä en usko, että nuo rahat ovat oikealla jalellä, joita on mennyt 950 kruunuun saakka. Jos ne ovat kuninkaan herroja, jotka syövät kitaansa nämät rahat, niin emme ole parempia kuin venäläiset Venäjällä ja Pietarissa, ja minä kirjoitan sanomalehteen, mies kun on tullut köyhäksi ja kurjaksi ja hän on saanut taudin vereensä harmista tuon kaislarannan tautta, ja oja on melkoisesti vierinyt umpeen, ja hän on sääliä herättävä näky, jonka tähden minä kirjoitan teille, joka olette hänen veljensä, että teidän Jumalan tähden pitää laittaa niin, jotta jutusta tulee loppu, joka lähes pari vuotta sitten lähetettiin kuninkaan luo eikä vastausta ole tullut, vaan kustannuksia on ollut. Samaten odottaa hän kirjettä tyttäreltään Kristinalta, joka nyt vaimonanne, ja ihmettelee ettei hänellä nyt ole mitään kirjoittamista, sillä te olette kuitenkin usein kirjoittaneet meille, että hän ei muuta enempää halunnut kuin päästä teidän vaimoksenne, vaan häpesi ikää, jonka tähden mekin kirjoitimme kuten te käskitte houkutteluja ja muuta semmoista; vaan minä en usko mit' ikinä tästä lähtien.

"Kunnioituksella

Lauri

Voldeman

Seehus."

Antti setä luki tätä kirjettä pienessä eteisessään, joka hänellä oli ulkopuolella valtioneuvoksen huonetta kansliassa. Hän kääri kirjeen ja pisti sen uuniin, nyökyttäessään päätään ja hymyillessään itseksensä.

Valtioneuvos aukasi oven: "Ettekö kuule, Mo? Minä olen soittanut kaksi kertaa."

Mon Antti nousi seisomaan ja katsoi valtioneuvosta hymyillen samoin ajattelematta mitään.

"Vaan Mo!" huudahti valtioneuvos, "minä luulen, että te rupeatte vanhentumaan."

XV.

Tohtori Juhana Bennechen oleksi koko vuosikauden Wienissä. Ainoa kotilainen, jonka kanssa hän oli kirjevaihdossa, oli Hilda; ja häneltä sai hän myöskin kesällä tietää, että Kristina oli naittunut sedällensä. Tästä lähtien hän ei enää kirjoittanut kotiin, ja hän päätti viipyä kauan Wienissä tahi matkustaa Amerikkaan.

Vaan kun hän koko talven oli kulkenut aivan näännyksissä suuresta surustaan, tapasi hänet semmoinen halu saada vielä kerran nähdä Kristinaa ja saada selitystä, jotta hän matkusti kotia maaliskuun keskivaiheilla.

Monenlaiset ajatukset ja epäilyt taistelivat hänen povessaan, kun hän lähestyi kotoa. Kristina ei ollutkaan rakastunut Alfrediin; vaan minkä kumman vuoksi oli hän ottanut tuon äijäpahasen?

Vaikka hän ei enempää vastannut Hildan kirjeeseen, oli Hilda yhä vaan jatkanut kirjoittamistaan ja siitpä sai hän tietoonsa että Kristina oli ollut kivuloinen talven aikana. Kun hän meni portista isänsä taloon, ei hän katsonut alas kivijalkakerrokseen akkunasta, vaan meni suoraan ylös tervehtimään omaisiaan.

Bennechenin rouva huudahti, kun hän näki hänet; sillä hänen kotiintulonsa oli kerrassaan odottamaton tapaus, koska oli ollut puheena niin ja noin, että hän ehkä sitten joskus keväällä tulisi. "Antakaa anteeksi, mamma, minun olisi pitänyt lähettää sähkösanoma."

Rouva katseli vielä häntä kummallisella, jännitetyllä tunnolla, vaan kun Juhana tuli häntä vastaan muoto jalon ja surullisen näköisenä, mutisi hän, suudellensa häntä: "Sinä olet niin muuttunut, Juhana; en heti tuntenut sinua."

Hilda tuli myös nyt sisään ja riensi veljensä kaulaan: "Terve tuloasi, terve tuloasi, rakas Juhana! Voi, kuinka olet muuttunut."

"Arveletko sinäkin niin?" kysyi Juhana.

"Sinä olet kymmentä vuotta vanhempi; harmaita karvojahan on parrassasi — niin on, totta mar! Sinä

rupeat käymään kaljupääksi, Juhana!"

Veli hymyili tavallisella synkkämielisellä tavallaan, vaan Hilda tyysti tarkasti häntä; hänestä Juhana oli niin kummallinen, eikä hän koskaan ennen ollut huomannut kuinka paljon hän lyyhäsi.

Kun valtioneuvos tuli kotia, keskusteli hän rouvansa kanssa sänkykamarissa; ja ruokapöydässä oli sekä isä että äiti hyvin ystävällisiä kotiin tulleelle pojalle, jotta Juhanan rinnassa syntyi lämpöisiä tunteita; Alfredkin oli miellyttävä. Juhanan ajatus oli puhella Hildan kanssa jälkeen päivällisen; vaan rouva lähetti Hildan heti syötyä kaupungille asialle.

Hämärän tultua hiipi hän rappusia alas: vaan kun hän tuli niitä kahta, kolmea porrasta, jotka veivät Kristinan ovelle, tuli vanha ahdistus hänelle, ainoastaan sanomattoman paljoa tuskallisemmin.

Vihdoin hän rohkaisi itsensä ja koputti ovelle. Muuan vanha piika, jota hän ei tuntenut, aukaisi hänelle. Hän oli siinä huoneessa, josta hän niin monta sataa kertaa oli uneksinut; siellä oli hän ajatuksissaan kuvailut lukemattomia tapauksia ja kohtauksia hänen kanssaan kun hän itse oli kaukana poissa; ensin toivorikkaita, sitten, kun Kristina oli naimisissa, surullisia; ja kuitenkin oli hänellä ollut tunne, että Kristina on velkapää tilintekoon hänelle.

Hyvä haju huoneessa herätti hänen muistonsa, ja vaivoin hän sai sanotuksi: "Onko hän kotona?"

Piika katseli häntä: "Rouva on tuolla sisällä."

Se karsi hänen ruumistaan, kun piika mainitsi rouvaa.

Ovi Kristinan vanhaan huoneeseen oli auki. Ei ollut valoa missään huoneessa, vaan kaasuvalo kadulta muodosti suuria keltaisia neliöitä lattialle, jotta tohtori erotti jonkin makaavan sängyssä.

Hän lähestyi sanoen: "Hyvää iltaa, Kristina!"

Sairas liikkui sängyssä ja tähytti häntä. Juhana tarttui ovenpieleen. Oliko se Kristina? Vaan sairais päästi huudahduksen ja liikutti käsivarsiaan poistaakseen häntä luotaan; piika sulki oven ja sanoi vihaisesti: "Minä luulen että rouva olisi tuntenut teidät!" "Mikä häntä vaivaa?" "En tiedä", vastasi piika ja avasi ulko-oven hänelle.

Tohtori Bennechen meni kahta kolmea porrasta ylös. Hän oli nähnyt Kristinan — hän oli nähnyt hänen muotonsa vaikka sen verran, vaan hän ei unohtaisi niitä, jos hän eläisi sata vuotta. Määrätön kauhu valtasi hänet. Sukkelaan pani hän takkinsa nappiin ja kiiruhti tavataksaan tohtori Rohdea.

Hän tapasi tämän vanhan perheen-lääkärin nojatuolissaan lukemassa sanomalehtiä.

"No, kas, professori kotia tullut! Terve tuloasi, poikani! Kuinka voit?" Tohtori Rohde sinutteli valtioneuvoksen lapsia, joita hän oli nähnyt pienuudesta pitäen.

Juhana ei vastannut tähän ystävälliseen puheeseen, vaan kysyi lyhyesti ja kuivasti: "Mikä Kristinaa vaivaa?"

"Hä, Kristinaa?" kysäsi Rohde ja otti lasisilmät nenältään. "Vai niin, sinä tarkoitat häntä joka on porttikamarissa. Oletko nähnyt häntä?"

"Olen."

"No niin, tiedäthän sitten, mikä häntä vaivaa", sanoi vanha lääkäri vakavasti, "se on pahinta laatua, mitä olen nähnyt. Näyttää siltä kuin hänen terve verensä ja kelpo ruumiinsa olisi enemmän, kuin tavallista on, taipuvainen myrkkyyän —"

"Vaan — vaan kuka? Kuka on saastuttanut hänet?" Juhana Bennechen oli kalman kalpea, ja hikihelmet herahtelivat hänen otsaltaan.

"Vaan, rakas poikani, sinuunhan se kipeästi koskee!" sanoi tohtori Rohde, joka alkoi ymmärtää. "Luonnollisesti hänen miehensä. Se, hänen miehensä, on maannut kuppatautisten puolella kaksi kertaa — etkö tiennyt sitä? Minulla on tässä pöytäkirjassa — se on oikein emäsika, usko se." Ja tohtori rupesi selailemaan paksua kirjaa kirjoituspuydällään.

"Ja sen te tiesitte, ettekä puhuneet sanaakaan. Hyi, tohtori Rohde! Se oli hävytöntä!" Juhana seisoi kädet nyrkissä.

"Rakas poikaseni, minusta on paha sinun puolestasi!" vastasi ukko. "Kunpa olisit ollut kotona, olisin kyllä sanonut sinulle, virkaveljelleni. Vaan itse tiedät, että jos kertoisi kaikki, mitä tietää semmoista, niin moni avioliitto raukeaisi tyhjään — puhumattakaan siitä, että itse tekeytyisi ihan mahdottomaksi. Ja

sitä paitse arvelin minä, että tämä oli asia, johonka sinun isä oli läheisempi ryhtymään —"

"Tahdotteko vielä kaiken hyvän päälliseksi tehdä viittauksia että isänikin tiesi siitä? Voi, te olette vanha irstas vetelys, ja aina olette olleet!" Juhana Bennechenin jalot silmät säihkyivät, sanoessaan tätä, ja hän meni jättämättä hyvästiäkään.

"Poika parka!" sanoi vanha tohtori ja otti taas sanomalehtensä; "häntä seuraa aina onnettomuus."

Juhana Bennechenin tuttavat arvelivat jotta ulkomailla olonsa oli tehnyt hänestä kovin kummallisen miehen. Hän ei käynyt kenenkään luona, ei ollut koskaan kotona eikä ruvennut harjoittamaan ammattiaan. Vaan öisin vaelsi hän kaulusta korvissa kaduilla, enimmäten valtioneuvoksen talon ympärillä. Senpätähden arveltiin, että hän pysyskeli kotona perheessä.

Vaan eipä niinkään. Koko päivät päästänsä kuleksi hän kaupungin laitasopukoissa, ja vasta kun hämärsi, lähestyi sitä paikkaa, jonka ympärillä kaikki hänen tuskalliset ajatuksensa kiertelivät.

Muutamana iltana tapasi hän tohtori Rohden, joka oli matkalla Kristinan luo.

"Tule mukaan, voit olla avuksi minulle", sanoi äijä, joka näkyi kerrassaan unohtaneen heidän viimeisen kohtaamisensa.

Juhana seurasi, mahdoton oli hänen vastustaa, kun pyydettiin häntä Kristinan läheisyyteen.

Kristina säpsähti nähdessään Juhanan. Vaan tohtori Rohde laski kätensä hänen käsivarrelleen ja sanoi melkein lempeästi: "No hyvä ystäväni, ei pidä letustella. Elämäne on ollut synkkä, olkaa iloissanne, kun pieni valonsäde tulee lopuksi. Ja sen mitä minä ymmärrän, on kaikki onni, minkä te kaksi saatte yhdessä, että annatte hänen hoitaa teitä sen vähän aikaa joka on jälellä. Niin lapseni, puhu nyt!"

Niine hyvineen meni "vanha vetelys", vaan kauan oli Juhana Bennechen polvillaan sängyn ääressä ja puhui hänelle sydämensä syvyydestä.

Alussa ei Kristina ymmärtänyt häntä; vaan sikäli kun hän puhui, kutistui suuri mahdollisuus kokoon, enemmän ja enemmän selveni hänelle, ovi ovelta aukeni, ja kyynelten vieressä toinen toisensa jälkeen päänalukselle, puhkesi hänen sielussaan piiloutunut rakkaus hurmaavan tulisena, kohottaen hänet kurjasta, saastaisesta ruumiistaan autualliseen tilaan, jota hän ei koskaan ollut uneksintukaan.

Hän ei muistanut sanoa teiksi eikä muita koreita sanoja, joita hänelle oli opetettu, ja sai mieleensä leveän ja vahvan, talonpoikaisen kielimurteensa, kertoessaan Juhanalles kuinka kaikki oli käynyt, ja pyysi häneltä anteeksi, että hän niin vähän oli ymmärtänyt häntä.

He antoivat toisilleen anteeksi, ja he unohtivat entisen ajan elääkseen toistensa rakkaudessa "sen vähän aikaa, joka oli jälellä."

Siitä päivästä otti tohtori Bennechen Kristinan hoitoonsa. Hänen äitinsä katseli tutkivasti häntä, kun hän kertoi tätä; ja Juhana puolestaan ei voinut olla tarkastamatta äitiään terävin katsein. Vaan hyvin keventävää oli Juhaniesta, kun äitinsä myötätuntoisesti sanoi: "Kristina raukka! Minä vaan pelkään, että hän on saanut kovan luuvalon asuessaan kivijalkakerroksessa; se on kuulemma hyvin vaarallista terveydelle, niin luin minä tässä muutamana päivänä."

Kristina ja Juhana eivät koskaan keskenään maininneet Antti sedän nimeä; ja tämä puolestaan oli varuillaan, ettei sattuisi yhteen tohtori Bennechenin kanssa.

Ylipäänsä eivät he paljoa puhelleet. Vaan kun Juhana oli muuttanut kääreet ja hankkinut hänelle sen lievekkeen, minkä hän taisi, tahtoi Kristina mielellään, että Juhana istuisi lähellä, sängyn vieressä. Hän makasi silloin hiljaa ja katseli Juhanaa; vaan ei hän halunnut, että Juhana katselisi häntä, vaikka tämä vakuutti että hän oli hänen silmissään melkein samannäköinen kuin ennenkin.

Kristina tunsu kaikkia sitä kauhua sairashuoneesta, mikä on niin juurtunut ja perustunut rahvaasen.

Vaan vihdoon onnistui tohtorin saada houkutelluksi hänet muuttamaan sairashuoneeseen. Se päivä, joka oli määrätty muuttopäiväksi, oli selkeä päivä huhtikuun alussa. Posti toi luotsivanhimmalta kirjeen, jonka Kristina vaivoin sai tavailuksi:

"Rakas Kristina! Nimismies sanoi, että minun piti lähettää kirjallinen valitus ja minä lähetin, ja nyt on valitukseni taas minulla, ja et voi aavistaa miltä se näytti päällekirjoituksineen ja muine semmoisineen: 'Lähetetään ruotimestarille, lähetetään takaisin amtmanille, ja tie-insinörille' ja koko kirkkoraati on kirjoittanut siihen ja viimeiseksi oli vain pieni, pieni pilkku puhdasta alalaidassa takapuolella ja siihen kirjoitin minä: Aivan

niin kävi kuin odotinkin — Seehus; vaan amtmanni on varmaankin vihassa minulle liitä. Vaan ei se ole pahinta, vaan se on hyvä, että sinulla on hyvä, josta minä en halunnut ennen puhua sinulle, sillä en halunnut sinulle ikävää, vaan nyt täytyy panna paperille, sillä nyt menee ihan männikköön. Isäsi on kerjäläinen, oikea kerjäläinen, hänellä ei ole mitään, kaikki on valunut juttuun, jota sinun miehesi ajaa, ja sitä paitse on hän nyt semmoinen, että hän ei tee enään työtä, sen itsekin ajatella tiedät, vaan istuu mieluummin ja tuijottaa seinään. Siitä pitää minun nyt puhua sinulle, sillä sinun pitää tulla kotia ja laittaa tolkkulleen, sillä nyt käypi yli minun älynä ja minä uskon, että hän tulee päästään pyörälle; vaan jollet voi tulla, niin kirjoita jotain, mieluummin jutusta.

"Vanha
ystäväsi
Lauri
V.
Seehus."

Kristina laskeusi sänkyyn ja itki. Talven kuluessa oli hän teeskennellen kirjoittanut tyytyväisiä kirjeitä kotia, ja luotsivanhin vastannut samalla tavalla. Nyt vasta ymmärsi hän, että he vaan olivat valehdelleet toisilleen, ja hänelle tuli kova ikävä isäänsä ja kotiaan ja rannikkoa lännessä. Hän asettui sängyssään kirjoittamaan tyynnyttävää kirjettä isälleen.

"Rakas isä! Kun minä kuulen, että sinulla on huono olo, ahdistaa minua suuri suru ja häpeä. Sillä nyt ymmärrän ettei minun koskaan olisi pitänyt lähteä luotasi. Vaan nyt saat antaa minulle anteeksi ja ajatella vaan, että olet sydämelleni rakas. En voi tulla luoksesi, sillä en ole oikein terve; vaan muutoin on minulla hyvä olla."

Kristina pysähtyi; jokaisen sanan kirjoitti hän ponnistuksella, ja hän ajatteli, että Jumala kyllä antaa hänelle anteeksi, kun hän ei sanonut totuutta, jottei saattaisi isäänsä murheelliseksi, jolla oli muutoinkin kärsimistä ennaltaan.

Vaunut kääntyivät portista sisään, piika tuli sisään ja kuiskasi: "tohtori." Ne olivat sairashuoneen vaunut, jotka tulivat noutamaan häntä.

Kauhu karsi hänen ruumistaan, ja kun hän taas tarttui kynään, ei ollut hänen enään mahdollinen salata mitään.

"Ei, isä rakas, se ei ole totta, minun oloni ei ole hyvä; minulla on pahempi kuin pahinta voi olla ja nyt tulevat he minua noutamaan, sillä minä kohta kuolen, ja minä en näe sinua koskaan enkä koskaan merta ja taloa siellä kotona, tervehdä luotsivanhinta — hyvästi.

"Sinun
Kristinasi."

Kun tohtori tuli sängyn luo, oli sairas niin väsynyt, että hänen piti virkistää häntä vastaan. Tohtori kirjoitti osotteen Kristinan kirjeelle, sitten auttoi hän kannettaessa häntä vaunuihin.

Vaikka muutto kävi kaikella mahdollisella huolella ja varovaisuudella, oli sairas kuitenkin hyvin heikkona, kun hän pääsi sänkyyn vanhassa sairashuoneessa.

Kauan aikaa makasi hän silmät ummessa vaan kun hän vihdoinkin aukaisi silmänsä, kävi hymyn väre hänen kasvoilleen. Akkunasta näki hän kauniin kevättaivaan, päivänpaiste lankesi valoisaan, hemeään huoneeseen, jonka tohtori oli hänelle hankkinut.

Kristina käänsi päänsä tohtoriin ja sanoi: "Kiitos sinulle, Juhana! Täällä on minun kaunis kuollakseni." Ja hän oikasihe suoraksi sileissä puhtaissa lakanoissa ja sulki taas silmänsä.

Vaan hymyily pysyi hänen rumentuneilla kasvoillaan ja teki hänet Juhanan silmissä kauniiksi kuin entisinäkin aikoina.

XVI.

Suuri postilaiva, joka tuli Kristianiasta ja kulki aina Tromsöhön, meni Flekkevuonon läpi muutamana myrskyisenä yönä huhtikuussa.

Laivan postintoimittaja oli ollut heittävässä laivasillalla postia — se oli pieni vähäpätöinen purjevaatepussi sanomalehtiä ja pari kolme kirjettä, jotka olivat meneviä maalle Flekkevuonossa.

"Pääsemmekö merelle, perämies?" huusi postintoimittaja komentosillalla.

"Kyllä me pääsemme, postimestari!" vastasi perämies ja nojautui alas.
"Minä ilmoitan, kun tulemme Egersundiin."

"Kiitos!" mörähti postintoimittaja ja kiiruhti takaisin pieneen lämpöiseen pöksäänsä, jossa varjopäällinen öljylamppu paloi.

Suuri ulkomaanposti oli tullut laivaan Kristiansandissa; ahdas pöksä oli täynnä säkkejä ja purjevaatepusseja, joissa oli merkinä postitorvi. Pienellä sohvalla oli ladotuita kasoja, ja pöytä, monilokeroisen hyllyn edessä, oli peittynyt kirjeisin ja postimyytyihin.

Postintoimittaja, joka oli lihava, nuori, valkotukkainen mies, istui jakkaralleen, pani seinälle kultakaluunaisen lakkinsa, puhalteli käsiinsä ja ryhtyi järjestämään, merkitsemään, pistelemään laatikkoihin, panemaan laukkuihin, nostelemaan suuria kasoja sohvaan päästäkseen niistä, työskennellen ääneti ja ahkerasti, käyttäen aikaa, kun oltiin tyynen perässä.

Salissa paloi ainoastaan kaksi lamppua puolella tulella; vaippoihinsa kääreytyneinä makasi muutamia herroja ja nukkui sohvilla. Nais-salissa vallitsi hiljaisuus, he nukkuivat kuten paraiten taisivat, levottomina siitä hetkestä, jolloin tultaisiin saaristosta ulos.

Kone työskenteli lyöden jyrkästi ja tahdikkaasti, joka pani laivan perän tasaiseen täritykseen. Muuan lampunlasi täräsi kiihkenevästi jotakin vaskista esinettä vastaan ja muuan väsymätön kuleksia vaelsi laivankannella edestakaisin, edestakaisin niitten pään päällä jotka tahtoivat nukkua.

Myrsky syöksyi alas tuntureilta ja ulvoi köysissä, vaan vesi oli aivan tyvenenä ahtaassa vuonossa. Perämies huusi alas luukusta että he köyttäisivät ja kiinnittäisivät kaikki hyvästi välikannen alla ennenkun tullaan merelle. —

Postintoimittajan lämpöisessä pöksässä oli kirjeitä levällään.

Hän työnsi suuren Nordlandin postin syrjään ja järjesti lähimmäisten pysäkkein laukut. Kirjeitä oli kaikenlaatuisia ja monenkaltaisella päällekirjoituksella: töhröisiä, vinoja kirjaimia, jotka täyttivät koko sivun, pieniä hienoja naiskäsialoja kuin kärpäsen jalkoja sileällä velinipaperilla, suuria tyhmiä virkakirjoituksia kartuusi-paperikuorilla, jotka olivat varustetut lakalla "porto" sanalla, arpakirjeitä ja rakkaudenkirjeitä, hautajaiskirjeitä ja rahakirjeitä — salainen pesä hämmästyksellä pettyneille toiveille, joutavalle lorulle, surulle, häviölle ja odottamattomalle onnelle oli tämä pieni, lämmin pöksä, jossa postimestari tyynenä ja ahkerana lirautti kirjeitä lihaviin sormiensa läpi.

Laiva alkoi keikkua suurissa loikka-aalloissa, jotta postimestari ymmärsi että he olivat vuonon suussa. Hän järjesti kaikki parhaan mukaan; enimmänsä osan laski hän lattialle niin eivät voineet putoilla.

Siten sai hän sohvan joutilaaksi ja pieni Egersundin laukku kädessä paneusi hän sohvan nurkkaan nukkumaan, ja lamppu heilui kahtakättä loukussa.

Kurjuus alkoi taas naissalissa; ähkinä kuului sieltä joka kerta kuin palvelianainen avasi oven. Väsymätön kuleksia istui rauenneena ja nylki pukkia nutulleen: hän oli katkerasti erehtynyt, sillä muuan hänen ystävänsä oli kuvitellut hänelle olevan aivan mahdolloman tulla merikipeäksi, jos vaan oleksii ylhäällä raittiissa ilmassa ja alituisessa liikkeessä.

Herrojen, jotka nukkuivat salissa, piti tarttua pöydän laidasta, jotteivät putoaisi sylkilaatikkoihin ja lampunlasin helisevä tärinä oli sekautunut satoihin pieniin kärsimättömiin ääniin, jotka uudistuivat sikäli kun laiva keikkui korkeissa aalloissa.

Salin puuesineet ritisivät ja ratisivat laivan vajotessa toiselle kylelle ja kaikki ravintolan kupit, jotka rippuivat rivissään ravintohuoneen katon alla, kilisivät toisiinsa.

Sitten kohosi laiva ja vajosi toiselle puolen ja kaikki kupit rämisivät. Muuan laskutuoli ja pari sylkilaatikkaa lähtivät liikkeelle salissa, syöksyivät ensin toiselle puolen ja sitten toiselle: muuan ovi rämähti auki ja remppusi tahdin mukaisesti kahta kättä, ja kone työskenteli ponnistellen, välistä jyski alhaalla, välistä säklätti ja rymyytti, kun propelli hetkiseksi kohosi yli veden pinnan.

Vaan postintoimittajan lämpimässä pöksässä kirjeet nukkuivat rauhallisissa pakoissa ja itse hän nukkui Egersundin laukku kädessään; ja kaikki ne henkilöt joille kirjeitä oli makasivat ja nukkuivat kukin tahollansa paitse joitakuita, jotka kulkivat levottomina edestakaisin myöhäiseen yöhön, odottaen ratkaisevaa kertomusta, kuunnelleensa myrskyä ja arvellessaan postin ehkä viipyvän.

"Postimestari!" huusi perämies ovelta, "nyt mennään Egersundiin."

"Tässä on se!" nousi toinen ylös.

"Ha, haha, te varmaankin olette nukahtaneet kelpo lailla", nauroi perämies, "tarjootteko naukun, niin tarjoon minä olutta?"

"Olכון menneeksi", mutisi postimestari unentörröksissä.

Perämies tuli heti takaisin poteleita ja laseja kainalossa. Siellä oli hädintuskin niin paljoa tilaa että hän taisi sulkea oven.

"Kyllä on oikein märkä ilma!" sanoi hän ja pyyhiskeli vettä vaatteistaan; merivesi valui pitkin hänen öljyvaatteitaan ja kirkkaita vesipisaroita välkkyi hänen kiherässä parrassaan, kun hän joi.

Konehuoneessa kilisi kello kiivaasti.

"Hei hei!" huusi perämies, pani potelin pois ja juoksi. "Ollaanko jo salmessa?"

Postintoimittaja nousi ja venytteli virkistyäkseen, kaappasi kultakalunaisen lakkinsa ja meni kannelle.

Päivä juuri sarasti, kylmä ja kostea ilma, synkkä ja hämärä valo. Paljaat kalliot olivat aivan mustina raskaassa myrskyilmassa, ja sataa tihusi aika lailla.

Egersundin posti oli pian toimitettu ja laivan jatkaessa pitkää matkaansa asettui postimestari taas järjestämään kasojaan ja laukkujaan.

Päivän tultua avattiin kaikki nämät kasat ja laukut, jotka olivat viety maalle pitkin rannikkoa, ja kirjeet levisivät yli maan ja mantereen. Ja se joka oli odottanut kirjettä ei saanutkaan mitään ja se joka nousi aamusella eikä ajatellut kirjettä eikä koko postiakaan istui ennen puolista nauramassa eli itkemässä paperilipulle.

Vaan joko he odottivat tahi ei, niin tulivat kirjeet omistajilleen, ja postimestarin pienestä lämpöisestä pöksästä levesi hämmästystä, pettymistä toiveita, tyhjää lorua, surua, häviötä ja odottamatonta onnea, laivan vaan kulkea ponnistellessa yhä pohjoisemmaksi ja pohjoisemmaksi ja uneliaan postimestarin tullessa ylös uusi laukku kädessä jokaisessa paikassa missä laskettiin maalle.

XVII.

Kello oli jo kymmenissä aamusella, vaan Batnemon Njaedel ei ollut vielä pannut rikkaa ristiin.

Tuvassa, jossa hän istui, oli lattia pikimusta, sänky oli täynnä harmaita olkia ja oli siinä säkit repaleista peitettäkin; oven salpa oli pudonnut pois, jotta keittiön ovi oli raollaan ja takassa oli musta kahvipannu parilla kolmella turvehiilellä.

Njaedel istui ja tirkisteli tylsämielisesti akkunasta. Kevät-työnsä oli hänellä tekemättä, vaikka oltiin jo Huhtikuun keskipaikoilla. Hänen vahvat käsivartensa riippuvat hermottomina, hänen takkuinen partansa oli käynyt harmaaksi suun ympäriltä, selkä oli koukussa enemmän kuin ennen. Sekava tietämättömyys valtasi tämän jättiläisolennon, joka istui kyyristyneenä matalassa kamarissa, rankasti sataessa ulkona ja tuulen tohistessa uunin piipussa.

Hänen ajatuksensa kiertelivät siinä pienessä renkaassa, jossa ne olivat liikkuneet lähes kaksi vuotta. Se oli tuo saman "juttu", josta ei koskaan tullut loppua.

Kaikki ne rahat, jotka olivat menneet, kaikki veljen makeat sanat ja lupaukset, kaikki toiveet ja pettymykset — kaikki tämä, joka oli pitänyt häntä koko tämän pitkän ajan jännityksessä, rupesi nyt tekemään hermottomaksi — kuten himmeä, salainen voima, jota vastaan hän taisteli pimeydessä ymmärtämättä mistään mitään.

Tuntureilla taisteli hän kalliovieremän kanssa, vaan se oli kumminkin rehellinen asia ja kun hän joutui tappiolle, niin ei siitä ollut sen enempää puhumista. Vaan täällä rannikolla vainosi häntä joku muu. Minnekä hän kääntyikin, tölmäsi häntä vasten jotakin kylmää, pehmeätä, joka ei murtunut eikä väistynyt. Tätä hän kohtasi tullessaan kirkolle, jossa väki väistyi hänen tieltänsä; käräjissä, kun kaikissa tilaisuuksissa haukuttiin häntä siitä että hän oli ollut oikeuden nuhtelun alaisena; kun hän tahtoi ruveta

kaivamaan ojaansa, oli täälläkin este; hän oli sidottu, ikäänkuin ilmassa oli kielto, ja hän jatkoi askaroitsemistaan ja kuhnuستهlemistaan myös vaimoväen työssä hankkimatta apua.

Istuessaan siinä ja katsoessaan ulos hän töintuskin erotti puoleksi valmista ojaa enään. Se oli ollut hänen suuri aatteensa tullessaan Krydsvigiin. Tämä oja olisi muka oleva rajana hietikolle ja suojana hänen talolleen meren hiekkaa vastaan. Hänen ajatuksissaan oli myöskin ollut istuttaa halavia ja rautakouraa sinne alemmaksi, josta hän oli lukenut sanomalehdessä.

Nyt oli oja semmoisenaan ja vierä umpeen, Börevigiläisten vetäessä ahkerasti kaislaa ja siten porkaten hänen tiluksiaan syviin rattaan jälkeihin, jotta hiekka sai enemmän voimaa.

Luotsivanhin Seehus tuli sisään keittiöstä. "Hyvää päivää, Njaedel! Tässä on kirje Kristianiasta."

Njaedel katsahti ylös ja hymyili. Kristinan kirjeet olivat hänen ainoa ilonsa.

"Tahdotko kahvia, luotsivanhin?"

"En, kiitoksia" vastasi hän; hänellä ei ollut luottamusta Njaedelin kahviin.

Hän aukasi kirjeen ja hämmästytti kummallisista vinoista riveistä ja tökeröisestä käsialasta; sitäpaitse oli muste tahrautunut siinä, mihin Kristinan kyneleet olivat pudonneet.

Luotsivanhin luki ääneen, vaiken ja luki taas — lyhyen kirjeen, joka sisälsi niin paljon.

Njaedel ei sanonut sanaakaan, vaan kävi lopulta kalman kalpeaksi. Kun luotsivanhin laski kädestään kirjeen, otti Njaedel sen ja tähyteli siihen, vaikka hän ei osannutkaan lukea kirjoitusta.

Vaan luotsivanhimman mielessä oli hautunut kauan, hän nousi seisomaan yht'äkkiä ja huudahti: "Tässä on, Njaedel, jotain petosta! Niin totta kun nimeni on Lauri Voldemann Seehus, niin nyt on piru merrassa ja toinen tokeissa. Minä en usko veljeäsi, minä kuten tiedät. Ensiksi puhui hän meille, että Kristina välttämättömästi halusi hänen vaimokseen; hän muka vaan pelkäsi, että sinä vastustaisit. Sitten hän sai meidät neuvoja antamaan ja tyhmyyksiä laskemaan Kristinalle, ja sitten kuvitteli hän meille, että kaikki oli iloa ja riemua. Vaan kauan olen huomannut Kristinasta, että —" Pitemmälle hän ei päässyt, sillä hän ei saanut sanaa sanotuksi, ja hän teki pienen kävelyretken keittiöön, jossa hän niisti nenäänsä aika rätäkällä.

"Ei ei", vastasi Njaedel ja nyökytti päätään. "Sinä et saa puhua pahaa Antista; jospa tuntisit hänet."

Veräjä aukaistiin varovasti ja Sören Börevig hiipi keittiöön.

"Mitä tahdot?" Njaedel ärjäsi ja nousi pystyyn.

Sören lähestyi varovasti, pysyen lähellä luotsivanhintaa.

"Minun pitää tuoda terveisiä ja hyviä uutisia", sanoi hän vapaasti, "tuttavilta Amerikasta. Minä myös olen saanut kirjeen tänään."

Njaedel unohti vähäksi aikaa Kristinan kirjeen.

"Ensiksikin on terveisiä luotsivanhimman sisarelta; hänestä on tullut leski, sen kyllä tiennet?" jatkoi Sören lempeästi.

Ei, luotsivanhin ei tiennyt siitä mitään. Sören Börevig otti esille kirjeensä, joka oli veljeltään ja luki. "Misstres Johnson, Krydsvigin luotsivanhimman sisar, käskee minun tervehtiä ja kysyä, eikö luotsivanhin haluais tulla Amerikkaan asumaan hänen talossaan eli ostaa maata hänen talonsa vieressä."

"Sitä olen monta monituista kertaa mietiskellyt", mutisi luotsivanhin.

"Ja sitten oli myös jotain sinullekin Njaedel", jatkoi Sören ja silmäili kirjettä.

"Minulla ei ole tuttavuuksia Amerikassa", vastasi Njaedel lyhyesti.

Sören hymyili:

"Niinkö huono muisti sinulla on? Tässä on: Misstres Johnsonin luona on tyttö Krydsvigistä; hänen nimensä on Anna, ja hän käskee minun kirjoittaa tervehdys Batnemon Njaedelille, että hän voi hyvin ja että hänen poikansa vaurastuu ja on punatukkainen kuin isänsäkin."

Njaedel katsahti ylös ja mietiskeli vähän, sanoi sitten hiljaa: "No, onko hän punatukkainen!"

Sören katseli vuoroon Njaedelia vuoroon luotsivanhinta ja arveli tilaisuuden olevan sopivan.

"Sinulla on kai kevättyöt kesken Njaedel?" alkoi hän varovasti.

"Mitä se sinua liikuttaa?" ärjäsi Njaedel ja nousi seisomaan.

"Eipä kylläkään, siinä olet oikeassa. Vaan onhan se niin, että naapurit pitävät huolta toisistansa.

"Kaksi tuhatta ja seitsemän sataa talariahan sinä maksoit tästä maatilastasi — hm?"

Njaedel vaan vähän mörisi.

"Minä puhuttelin Tofte asianajajaa, kun hän oli tässä muutamana päivänä täällä", jatkoi Sören ja katseli välinpitämättömästi akkunasta, "hän sanoi, että sinä et aivan vähää ole velassa tästä maastasi."

"Anna minun olla rauhassa, Sören!" huusi Njaedel uhkaavasti.

"No, no", arveli luotsivanhin, "anna Sörenin puhua suunsa puhtaaksi, sillä sinä näet jotain olevan hänellä hampaan kolossa. No Sören, puhu nyt!"

Börevigin Sören ei pitänyt lainkaan näistä kummastakaan, he eivät toimittaneet tekojaan hänen mielensä mukaan; vaan ei ollut muuta keinoa: "Niin, minä arvelin, että koska Njaedelilla on niin paljon velkaa talostaan, hän sen kernaasti ehkä möisi."

"Paljoako tarjoat?" kysyi Njaedel.

"Hm — enhän minä ole sanonut, että minä juuri haluaisin —"

"Paljoako tarjoat?" uudisti Njaedel.

"Kaksituhatta viisisataa talaria saat."

"Mitä sitä tyhjää!" huudahti luotsivanhin suuttuneena. "Niukuin naukuin Njaedel pääsee sillä rahalla veloistaan. Sitäpaitse on muokattu maata toinen mokoma oston jälkeen. Ei, Sören, enemmän saat hellittää kukkaron nauhaa?"

"Tuohon käteen, Sören", sanoi Njaedel ja ojensi kätensä, "kauppa on tehty."

Luotsivanhin koetti tehdä vastaväitöksiä, vaan Njaedel ehkäisi häntä. Börevigin Sören oli aivan hämillään; se ei ollut hänen tapaistaan, kaukana siitä. Sitten hän kaivoi esiin muutaman sanomalehteen käärityn asiapaperin. "Olisi hyvä — olisi hyvä ehkä jos olisi kirjallinen sopimus. Tässä on — hm — tätä kutsutaan kauppakirjaksi, jos —"

"Sinä olet ajatteleva mies", sanoi Njaedel pilkallisesti. "Anna tänne kynä, luotsivanhin."

Ei auttanut luotsivanhimman puheet. Njaedel otti kynän ja tähräili muutamia paksuja vuohensorkkia, jotka merkitsivät muka Njaedelia, tilaa ei ollut enempää, vaan riittävän sen arveltiin.

Sitten otti hän sarkanuttunsa, lakin päähänsä ja läksi tuvasta raskain askelin.

"Sinun täytyy purkaa kauppa, jos hän katuu sitä, sillä hän ei ole oikein selväpäinen", sanoi luotsivanhin, ennenkun hän meni.

Sören Börevig kääri kokoon kauppakirjan ja pisti sen taskuunsa vääntäen muotoaan, jota luotsivanhin kaikeksi onneksi ei nähnyt.

Njaedel kulki edellä, luotsivanhin jälessä mäkeä ylös. Kun he tulivat ylös, sanoi luotsivanhin:

"Taitaa olla parasta, että seuraat minua Amerikkaan."

"Kun toinen tasku on tyhjä ja toisessa ei ole mitään", vastasi Njaedel toivottomana.

"Kun on semmoiset nyrkit kuin sinulla, voit matkustaa kauas", vastasi luotsivanhin, "minulla taas on suuri halu matkustamiseen. Rahani on taatun miehen takana ja talon saan myödyksi pian. Lähde, Njaedel, täällä ei ole meillä mitään tekemistä. Minä maksan edestäsi, kunnes voit ansaita jotakin. Ja sitäpaitse — siellähän on sinulla poika — ja jonkunmoinen vaimokin, jos tahdot; lähde!"

Njaedel oli pysähtynyt ja tähysteli alas.

Täältä ylhäältä näytti vähältä se, minkä hän oli tehnyt näiden vuosien vieressä. Hän silmäili pitkin kiviaitaa peltojensa ympärillä; hän tunsu joka kiven, joka oli siinä, ja hän muisti työn työnsä perästä, joita hän oli tehnyt. Sitten hän silmäili maata ja puolitekoista ojaa; ja mielensä kävi aina karvaammaksi,

ajatellessaan kaikkia tuumiaan, mitä hänellä oli ollut tullessaan taloon. Niin muisteli hän pitkää Annaa ja onnellista aikaa kun Kristina oli kotona ja kaikki kävi hyvin. Pitkin hiekkaa, jota seppelöi kuohon kirkas seppelö, kulki hänen silmänsä. Meri oli harmajana ja toivottoman näköisenä hänen edessään, sulki vahvalla sumumuurilla ajatuksia, jotka tahtoivat länteen.

Ja mikäli raskas sadeilma kävi tiheämmäksi, myrskyn taltuessa, sikäli valtasi hänet toivottomuus sen ankaran mielenkiihkon jälkeen, jota hän tunsu myödessään talonsa ja luopuessaan kaikesta.

Vaan surressaan siinä Kristinaa, itseään ja haihtunutta elämäänsä, siinä ahdistuksessaan, joka häntä vaivasi, ilmestyipä juuri kuin pieni halkeama luotsivanhimman viimeisten sanojen johdosta. Keskellä sitä harmajaa, toivotonta synkkyyttä, jossa hän tähysteli, pilkoitti ikäänkuin pieni valopiste; valosäteitä kokoutui siihen, kunnes se loisti, ja hän näki sen olevan lapsen pään — pieni valkoinen niska ja punainen käherä tukka.

Hän henkäisi syvään ja katseli ihmetellen ympärilleen. Hän ei ollut sitä koskaan ajatellut; vielä oli, mihin toivonsa kiinnittää.

"Tuletko mukaan?" kysyi luotsivanhin vielä kerran.

"Tulen", vastasi Njaedel ja oikaisihe suoraksi, "vaan ensiksi tahdon päästä Kristianiaan nähdäkseni Kristinaa ja saadakseni selkoa jutustani!"

"Vielä mitä, eikö tuo jutun pahuus saa jo olla niine hyvineen —"

"Minä vaan tahdon, heidän pitää sanoa, että minä olin oikeassa", vastasi Njaedel ja hänen silmänsä loistivat.

"No, niinpä niin", vastasi luotsivanhin sävyisästi, "lähtenehän sieltäkin siirtolaislaiva näin keväällä."

Mielessään tuumaili luotsivanhin, että itse asiassa se ei ole tuhminta mennä Kristianiaan. Ensinnäkin Kristinan vuoksi, vaan sitä paitse kyti hänessä salainen toivo, että siellä pääkaupungissa hänen onnistuisi saada käsiinsä se, joka oli ylempi kaikkia nimismiehiä, ruotimestareita ja kapteeneita. Olisipa hauska tietää, saako Norjan maassa ja valtakunnassa tie olla semmoisessakin kunnossa kuin se oli tuo samanen tieosa.

XVIII.

Kristina ei ollut kauan aikaa sairashuoneella, ennenkuin näkyi selvään että kuolema oli lähellä. Tauti, joka niin vähässä ajassa oli turmellut hänen voimakkaan ruumiinsa, levisi aivoihin, ja maattuuan vuorokauden taidotonna, kuoli hän muutamana sunnuntai-iltana.

Juhana oli ollut hänen luonaan viimeiseen hengenvetoon saakka; ja kun kaikki oli ohi, kuleksi hän pitkin katuja kaulusta pystyssä, kuten tapansa oli, huomaamatta ketään.

"Hyvää iltaa, tohtori Bennechen!" sanoi kamariherra Delphin, joka juuri avasi porttiaan, "tulkaa huoneeseni juomaan lasi viiniä ja polttamaan sikaaria!"

Ihmeellinen olento, tuo tohtori Bennechen, ajatteli kamariherra Delphin, kun toinen vaan meni menojaan sanomatta sanaakaan.

Hän sytytti lamppunsa tultuaan huoneesensa, riisti päältään hännystakkinsa — kamariherra tuli pidoista — ja puki ylleen yönuton. Saatuaan sitten sikaarinsa palamaan joi hän lasillisen viiniä ja rupesi sitten astuskelemaan edestakaisin molemmissa komeissa huoneissaan, ajatellen päivän tapahtumia.

Falck-Olsenin syyspidoista alkaen oli hänen ja Hilda Bennechenin välinen suhde käynyt yhä ystävällisemmäksi. Vaan viime aikoina, koko talven kuluessa, oli Hilda vetäytynyt pois hänestä. Kyllä hän jonkun ainoan kerran sai hänet entiseen hyvään suhteeseen, vaan hetkiseksi ainoastaan; sitten työnsi Hilda hänet luotaan kummallisella, arkamaisella tavalla, jota hän ei ymmärtänyt.

Kamariherra Delphin karisti tuhkan kakluunia vastaan ja ajatteli muita asioita. Tänä iltana oli Hilda sanonut suoraan ettei hän enempi tahtonut kävellä hänen kanssaan ja haluavansa päästä tanssimasta hänen kanssaan.

Taasen heitti hän sen pois, ja se taas tuli, kunnes hän pysähtyi kuvastimen eteen ja silmäili terävästi

itseään silmiin: "Vaun Yrjö, miten onkaan laitasi?"

Hän avasi kirjoituspöytänsä ja kirjoitti nopeasti:

"Rakas Yrjö! minusta on hyvin paha kuulla että sinäkin, johon minä niin lujasti luotin, olet sattunut satimeen. Sillä:

"Kenpä ensikerran lempii
— Vaikk' onnetonna — on Jumala.
Kenpä toisen kerran lempii
Onnetonna — hän narri on."

Ja Börresenin matami on puhunut minulle kaikki: sinä olet rakastunut.

"No, siitä en juuri lukua pitäisi. Vaan eitä olet rakastunut nuoreen marakattiin, jolla on ukulinsilmät ja pottunokka, se merkitsee, että jaloimmat elimesi ovat turmeltuneet, ja se pahottaa minua kovasti sinun puolestasi.

"Kunpahan olisit edes kokonainen mies, vaan etpä ole, ja sen tiedät itsekin: sillä sinä kaipaavat minua. Vaan jos sinä olisit me molemmat yhteensä, niin sanoisin sinulle: Se on oikein, poikaseni! Se on paras rohto sinulle, ainoa keino, jolla voit pelastaa musertuneen elämäsi murut. Ota hänet — kuta rumempi, sitä parempi; mene suoraa päätä saleihin hänen kanssaan ja sano: 'hyvät naiset ja herrat. Minä ylpeilen siitä että hän on minut valinnut'. Silloin olisi ehkä vielä toivoakin sinusta; et olisi enään kurja katala, joka olet ijankaikkisesti — Amen!"

Hän viskasi kynän luotaan ja tyhjensi lasin, joka oli hänen edessään.

* * * * *

Juhana Bennechen oli sattunut kävelemään Vergelandin-tietä, kun hän oli tehnyt suuren mutkan aina Hamansbyhyn saakka, tullessaan sairashuoneelta. Vaan nyt kulkeusi hän puoleksi tottumuksesta kohti isänsä taloa katsomaan — nyt, kun kaikki oli ohi — matalia ikkunoita kivijalkakerroksessa jossa hän oli rakastanut ja kärsinyt niin paljon.

Kun hän lähestyi, näki hän muutaman miehen, joka hoippaili portin pieluksessa. Tohtori tunki heti Mon ja aikoi mennä ohitse. Vaan hän näki että Mo lakkaamatta astui syrjään eikä näkynyt voivan löytää avaimen reikää.

Juhana Bennechen ymmärsi, että mies oli humalassa, ja huolimatta inhostaan, jota hän tunki tätä ihmistä kohtaan, meni hän ja auttoi häntä.

Mon Antti ei ollut niin humalassa ettei hän olisi tuntenut kuka auttajansa oli.

"Niin, tohtori on siivo herra", alkoi hän nöyrällä äänellään, "oikein siivo herra, sen sanoo Kristinakin —"

Vaan kun hän mainitsi tätä nimeä ja samalla kertaa aikoi asettaa naamalleen autuaalliset juonteet, tuimistui Juhana niin, että tarttui häntä olkapäistä ja pudisti aika lailla.

"Hän on kuollut!" huudahti hän hampaitten välistä, "ja sinä olet hänet murhannut."

Mo kiiruhti portin sisäpuolelle ja pani avaimen suulle lukitakseen porttia jälkeensä; hän pudisti päätään ja mutisi, huumeuksissaan kun oli: "Vai niin, Kristina parkaa! Onko hän kuollut? Kuka olisi uskonut — eipä valtioneuvos eikä rouvakaan."

"Elkää sekoittako isäni nimeä rikokseenne!" huusi Juhana ja pani jalkansa portin eteen.

Vilahdus kävi yli hänen puolihumalaisen muotonsa. äijä työnsi varovasti porttia kiinni, jotta ainoastaan oli pieni rako. Kaasuvalo lankesi kelmeälle naamalle jossa näkyi pitkät kamalat hymyn juonteet suun ympärillä, ja hopeanvaaleat hapsot korvain takaa, ja selvällä, puolikorkealla äänellä hän sanoi: "Sekä valtioneuvos että rouva tiesivät siitä; vaan he halusivat että minä hänet ottaisain jotta et sinä häntä saisi!" — ja selittämättömällä pirullisella irvistyksellä työnsi hän kielensä ulos suustaan, ja löi nopeasti portin kiinni ja väänsi avainta pari kertaa ympäri.

Juhana Bennechen hoiperteli taaksepäin lyhdyn patsasta vasten; pitkän aikaa seisoivat hän kuin halvauksissa.

Muuan poika tikapuut olalla juoksi katuviertä pitkin: "Suokaa anteeksi, herra, olisiko herra hyvä ja siirtyisi vähän syrjään, minä sammuttaisin lyhdyn."

Tohtori kiiruhti pois, juurikuin maa olisi polteltu hänen jalkojaan. Idässä sarasti, ensin harmajana, sitten punaisempana ja punaisempana kunnes aurinko nousi; ystävällinen, säteilevä kevätaurinko — oli Vapun päivä — paistoi rakennusten katoille ja kultasi kirkon tornit.

Hän jatkoi kulkuaan, tuli aina Gambebyhyn saakka, kääntyi takaisin, tuijottaen alinomaa maahan eteensä, aina samassa epäilyksessä.

Että äitillensä olisi ollut tietoa siitä — kuinka kelvotonta olikin ajatella äidistään pahaa, niin saattoi hän kuitenkin ajatella sitä mahdolliseksi. Äitinsähän oli niin äärettömän peloissaan kaikesta, joka taisi olla häpeän kaltaista.

Vaan isä, tuo suuri, jalo mies — mahdotonta! sitä hän ei voinut ajatella. Mohan oli humalassa, ja sitäpaitse oikea paholainen; hän oli ilkeyksissään vaan sanonut sitä. Vaan mitä auttoi kaikki? Epäily oli kuin kytevä kipinä, joka poltti polttamistaan hänessä, jotta hän tunsi, että hänen oli saaminen selkoa asiasta. Kun hän oli tehnyt päätöksen, mennäkseen suoraan vanhempiensa luo kysymään heiltä, tyyntyi hän. Vaan heidän luo ei voinut mennä vielä pariin tuntiin, ja tohtori kuleksi satamaan päin, jossa päivän työt olivat täydessä menossaan.

Työväkeä ja laivanpurkajia tuli satamaan; oppipoikia juoksi tehtaisiin pieni kahvipullo ja voitaleipämytty kädessä, tehtaantytöt huutelivat toisiaan ja kulkiivat joukoissa, nauraen ja kertoellen viimeyöllisiä tapauksia, uneliaat poliisikonstapulit odottivat muuttoa.

Se oli melkein samanlaista väkeä, mikä oli ulkona tällä hetkellä, köyhää ja tarvitsevaisia olentoja. Joku yksityinen hyviin vaatteisiin puettu herra, joka oli viettänyt yötään ulkona, hiiviskeli kotiaan häntä koipien välissä, vaaleana naamaltaan ja häpeilevänä kirkkaassa aamuauringon valossa.

Tällä aikaa nukuttiin komeimmissa kaupungin osissa, missä akkunanvarjostimet olivat lasketut ja portit lukitut. Ylevä, majesteettillinen uni virkisti niitä, jotka valvoivat kaupunkia, valtioa, kansaa ja sen kalleuksia; ja niin kirkas kuin aamuaurinko olikin, ei se kuitenkaan voinut valaista sitä salaisuutta, että ne, jotka nukkuivat, olivat niitä, jotka valvoivat, ja ne, jotka valvoivat, olivat niitä, joita ne valvoivat, jotka nukkuivat. Vaan kiire leveni pienillä kaduilla, pitkin laivasiltoja ja satamaa.

Pienet höyryveneet viheltelivät ja kiitivät pois kuin nuolet; palasen matkan päässä ulapalla oli muuan suuri höyrylaiva lännestä, joka odotti, että satamaväki olisi valmistanut siaan laivasillassa. Kalastajia tuli siltaan, ja jotka siellä jo olivat, puhella parräsivät ostajien ja lihavien eukkojen kanssa, joilla oli suuret, laajat vakat kainalossa.

Juhana Bennechen meni linnasillalle päin; siellä oli suuri, viheriä, englantilainen höyrylaiva.

Höyrykone työskenteli, väkiä juoksi edes takaisin, tynnyreitä ja laatikoita oli pitkin laivasiltaa, ja oli siellä erityiseksi pyramidiksi ladottu yksityisiä arkkuja, joihin oli norjalaisia nimiä ja amerikalaisia osotteita maalattu.

Muutamasta joukosta, jossa oli miehiä ja vaimoja lapsineen, kaikki uusissa sarkavaatteissa, tuli muuan pitkä, laiha nuori mies kirjavassa paidassa ja kevätmutussa.

"Hyvää huomenta Juhana! Oletko näin varhain yläällä? Etkö tunne minua?"

Juhana heti tunsi hänet; hän oli vanha koulutoveri, jota hän ei ollut nähnyt vuosikausiin.

"Missä olet ollut näin kauan?" kysyi hän.

"Amerikassa, poikaseni!" vastasi toinen iloisesti. "Siirtolais-asioitsia — hyvät edut, vaan niin helkutin paljon puuhaa ja vastusta. Tässä seison nyt aivan pintehissä, kun lipuissa, joita nämä ihmiset ovat ostaneet, näetsen: norjalainen lääkäri seuraa laivassa; ja nyt se juonittelee, se arvoisa herra, jonka olen palkannut. Vaan — sinähän olet tohtori Juhana! *Come along!* Hyvät ehdot — kuulehan!"

Asioitsia lasketteli kaikki edut tulista vauhtia; ja selitellessään siinä oli hänen oma aatteensa hänestä niin loistava, että hän lopetti: "Siis se on päätetty asia — tässä on uusi tohtori, hyvää väkeä!"

Juhanan täytyi nauraa ystävälleen, vaan ei hän vastannut myöntäen eikä kieltäen. Kun hän harkitsi kaikkia asianhaaroja, oli se viisainta mitä hän taisi tehdä.

Kello läheni seitsentä. Hän lupasi antaa lähemmin tietoa päivällä ja läksi sitten kaupungille isänsä taloon.

Nyt alkoi vilkkaus komeimmissakin kaupungin osissa. Kauppapuoteja laastiin ja akkunoita hinkattiin. Muutamat kunnioitettavat porvarit Kaarle Juhanan kadulla asettelivat viirikeppejä akkunoista katoille, sillä kuningasta odotettiin päivällä.

"Kuka siellä?" huusi Bennechenin rouva, kun Juhana koputti sänkykamarin ovea.

"Minä se olen, Juhana; minun täytyy saada puhutella pappaa."

"Ei, ei, Juhana, et saa tulla sisään!" vaan Juhana työnsi oven auki.

"Vaan Juhana!" huusi rouva vihastuneena ja meni uutimien taakse; hän oli aamupuvussa, vaan valtioneuvos makasi vielä sängyssä.

"Niin suokaa anteeksi, vaan minun täytyy saada puhutella teitä" — hänen sydämensä tykytti, jotta hän tuskin saattoi puhua, "minä tulen kysyäkseni sinulta, pappaa, tiesitkö sinä eli tiesikö mamma jotain Mon taudista, kun hän nai Kristinan?"

Lyhyen vaitiolon perästä alkoi valtioneuvos: "Minä näen käytöksesi kerrassaan kelpaamattomaksi."

"Vastaa minulle! Vastaa minulle!" huusi Juhana.

Valtioneuvos Bennechen nousi ylös sängystä ja koetteli katsoa vaikuttavasti poikaansa. Vaan eipä se ottanut onnistuakseen hänellä siinä yöpaidassaan ja harva harmaja tukka törröttäen mikä hiuskarva minnekin. Jos hän olisi ollut täydessä loistossaan, olisi hän ehkä voinut päästä tilaisuuden herraksi; vaan kun hän istui sängyssä, kuin aivan tavallinen partainen maaherra, hajosi äkkiä pojan koko rajaton kunnioitus kuin korttihuone, ja kylmyydellä, joka melkein kammotti häntä itseäänkin, sanoi hän: "Pappaa — pappaa — minä olen ollut erehyksessä sinusta!"

Vaan nyt saavutti rouva järkensä: "Olepa hyvä ja osota kohteliaisuutta isällesi, Juhana! ja kuuntele sitten hetkinen tynnosti minua. Sinä itse, lääkäri kun olet, tiedät parhaiten, että se tauti, jota osottelet, on sitä laatua, että siveä ihminen ei puhu siitä."

"Siinäpä se on!" virkkoi poika. "Minä olen monta kertaa ajatellut sitä. Pahimman taudin antavat kaikki hiipiä ympäriinsä salaa, sen vuoksi että ei ole soveliasta puhua siitä! Voi, mamma, sinä et tiedä mitä sinä olet tehnyt!"

"Mitä minä olen tehnyt! Vaan oletko hullu, poika?" huusi rouva tuimistuneena; hän ei voinut millään kurin sopeutua siihen, että se oli Juhana, joka seisoi tässä tuomarin ankaruudella.

"Adelaide" — sanoi valtioneuvos varovasti sängystään.

Vaan Juhana jatkoi aivan tynnosti tultuansa varmuuteen, tunsihe hän melkein kuin sammuneeksi —:

"Että te tahdoitte estää minua saamasta häntä, sen ymmärrän, ja sen voin ehkä antaa teille anteeksi; vaan että te annoitte hänen mennä turmioon — voi, te ette tiedä minkä arvoinen se nainen oli ja mitä hän kärsi. Nyt on hän kuollut, ja minä matkustan tänä iltana — hyvästi!"

"Minne?" kysyi äiti.

"Amerikkaan", vastasi Juhana ovelta.

"Amerikkaan! Ei millään ehdolla! Daniel", huusi rouva Bennechen.

"Tämä on vakainen asia, pysykäämme tyyneinä", sanoi valtioneuvos.

Saliin tuli Hilda puolipukeissaan juosten veljensä jälkeen; hän oli huoneestaan kuullut suurimman osan keskustelusta.

"Juhana, Juhana!" virkkoi hän puoliääneen, "mitä se on? matkustatko taas?"

"Niin, Hilda, nyt matkustan ijäksi päiväksi — Amerikkaan. Sinulle tulee ikävä raukalle —" hän otti sisarensa syliinsä.

"Voi niin, niin." nyyhki Hilda. "Etkö voi ottaa minua mukaasi?"

Hän sanoi niin, tarkoittamatta juuri paljoa sillä, vaan veli otti sen korviinsa heti, ja kun Hilda arveli, ettei hän saa lupaa äidiltään, vastasi hän kovaan: "Ah, me molemmat onnistumattomathan vaan matkustamme. Tule, seuraa minua ja auta minua, kunnes voit ryhtyä johonkin parempaan."

"Vaan — Juhana! oi — kuinka se on totta?"

"Miksi ei? Mitä sinusta tulee täällä kotona? Naimisiin tuskin tulet — anteeksi, sisar rakas — ja työntekoon olet liian ylhäinen. Amerikkaan olet omias."

Samassa tuli rouva Bennechen sänkykamarista. "Ah — sinä et ole vielä mennyt, Juhana! Olipa hyvä,

jotta voin puhella kanssasi."

Bennechenin rouva ponnisteli puhuakseen. "No, minua ilahuttaa kuulla, kaikki oli siis leikintekoa, niin, senpä kyllä uskoinkin."

"Ei, mamma, se on täyttä totta", vastasi Juhana kuivasti. "Hilda! mene ja laita tavarasi kokoon; me menemme laivaan illalla."

Hilda oli hämeissään, vaan kuitenkin niin tämän valtavan äänen valtaamana, jota hänen muutoin ujo veljensä nyt käytti, jotta hän heti totteli ja meni huoneesensa.

"Kuule, Juhana!" sanoi rouva ja asettui hänen eteensä, "oletko hupsu vai oletko vaan juovuksissa. Luuletko että isäsi ja minä antaamme senlaiselle häväistykselle alttiiksi?"

"Minä tulen noutamaan Hildan illalla, ja jollei hän ole valmiina, niin voit valmistautua suurempaan häväistykseen" — hän meni kohti ovea.

Rouva Bennechen laski huudon ja vaipui muutamaan nojatuoliin.

"Vaan, Juhana!" huusi valtioneuvo joka tuli sisään housut kourassaan, "autahan äitiäsi! näethän, että hän on tainnuksissa."

"Ei ole tainnuksissa."

Niin meni hän.

XIX.

Siirtolaisasioitsija hieroskeli käsiään siitä onnen tempauksesta mikä hänellä oli ollut tohtorista, seisoessaan ja katsellessaan höyrylaivaa lännestä, joka nyt kulki laivasiltaan ja asettui englantilaisen eteen.

Hänen terävä silmänsä, joka vaaniskeli matkustajia kaikkialta, keksi heti Njaedelin ja luotsivanhimman; ja heti kun he tulivat maihin, tunkeusi hän heidän luo.

"Siirtolaisia, näemmä?" sanoi hän ja tervehti.

Luotsivanhin vastasi tervehdykseen, vaan kun asioitsia tarttui säkkiin, jota hän kantoi, ei hän suvainnut että ylhäinen herra näki vaivaa hänen kapineistaan. Asioitsia puheli lakkaamatta, viedessään heitä ihmisjoukossa, joka oli kotoutunut tulleen laivan luo; Njaedel seurasi, vaan tarkasti kaikkea täydellä epäluulolla.

"Nähkääs, tuolla on teidän laivanne *first class, altogether!* Onko teillä lippuja?" kysyi asioitsija.

"Ei ole", vastasi luotsivanhin.

"Very well! Lippuja kirjoitetaan laivassa; olkaa hyvä ja tulkaa laivaan!"

"Milloin lähtee laiva?" kysyi nyt Njaedel.

"Huomenna anivarahin", vastasi toinen. Ja semmoista vohkaa, jotta vilisi vaan Njaedelin silmissä, selitti hän linjansa kaikki edut, kuinka se oli onnen potkaus, että he kohtasivat juuri hänet, ja kuinka mukavaa oli, että he suoraan pääsivät laivaan, jotta ei tarvinnut heidän maksaa maissa olostaan. Tuopa tepsikin ja he menivät laivaan asiamiehen kanssa, joka neljännestunnissa hankki heille majat keulassa toisen luokan paikalla, kirjoitti liput, otti vastaan etumaksuja, kuittasi ja lopetti sitten läiskäyttäen käsiään: "All right! first class, altogether!"

Kun tämä oli saatu järjestykseensä, menivät he maihin! vaan Njaedel kuiskasi luotsivanhimmalle: "Mutta jos se ruoja oli konna tuo ylhäinen herra; se puhui kovin kiivaasti."

Vaan luotsivanhin hymyili mahtavasti ja sanoi, että se oli Amerikan mallia. Nyt oli vaan asiana saada selkoa jutusta ja sitten tavata Kristinaa sairashuoneella. Njaedel tahtoi että he menisivät suoraan kuninkaan luo, vaan luotsivanhin nauroi hänelle vielä kerran ja alkoi sitä vastoin kysellä kaikilta ketä tapasi tietä kansliaan.

Vaan eipä onnistunut; useimmat nauroivat eli vastasivat sukkeluuksilla, toiset pysähtyivät katselemaan heitä. Olikin se tavaton pari: pieni, punaposkinen luotsivanhin, keltainen meripusero yllä ja karvalakki reuhka päässä, ja pitkä, kumaraselkä jättiläinen, jolla oli pörröinen parta ja kummalliset vaaleat lapsensilmät.

He itsekin tulivat tuntemaan sitä, kun he tulivat komeammille kaduille: luotsivanhin ei kysellyt enään niin rohkeasti, ja kun he tulivat postikonttorin nurkkaan, sanoi hän nolona: "Katso kun on jo kymmenissä."

He seisoivat ja katselivat Vapahtajamme Kirkon tornia, kun muuan ylhäinen herra paperitukku kainalossa kääntyi nurkasta.

Luotsivanhin rohkaisi mielensä: "Anteeksi! voitteko sanoa meille, missä on kanslia?"

"Mikä kanslia?"

"Onko niitä useampikin kuin yksi?" kysyi luotsivanhin alakuloisesti.

"Voi tokikin, hyvät herrat!" vastasi ylhäinen herra, "kuinka voisi vanha Norja tulla toimeen ainoastaan yhdellä kanslialla. Vaan mitä tekisitte kansliassa?"

"Me kyselisimme jutusta", sanoi Njaedel.

"Se on", selitti luotsivanhin, "se on muutamasta kaislarannasta ja viemäriojasta —"

"Niin, suuria viemäriojia on kyllä kaikissa kanslioissa", sanoi siivo herra, "vaan kaislarantojen laita on pahempi."

"Se on se kanslia, jossa on valtioneuvos", selitti luotsivanhin.

"Voi, kunnioitettavat maanmiehet, missä ei olisi valtioneuvosta? Meillä on yksitoista semmoista."

Nyt joutui luotsivanhin aivan hämilleen.

"Veljeni on siellä", sanoi Njaedel.

"Vai niin, mikä hänen nimensä?"

"Antti — Mon Antti."

"Aha — Mo. Hänet minä kyllä tunnen. Vai niin, hän on veljenne? Tulkaa mukaani, minä menen samaa tietä."

Niin menivät he, ylhäinen herra edeltä toiset muutamana askeleen jälestä.

"Hän on sitä oikeata herrain sukua", kuiskasi Njaedel, "hänen käy häpeäksi kulkea meidän seurassa."

"Enpä usko häntä kovin", vastasi luotsivanhin varovasti.

"Tässä on minulla teille kaksi oikeata näytettä kuolleista eläinlajeista: kansasta", sanoi Yrjö Delphin Mortensenin notariolle, astuessaan luotsivanhimman ja Njaedelin kera sisään; "ja tässä hyvät herrat!" hän kääntyi niitten kahden puoleen — "tässä saan esitellä teille Kansan todellisen Mortensenin."

Toimittaja nousi juhlallisesti seisomaan ja kumarsi, vaikka hän tunsikin aina epävarmuutta, milloin virkakunnan päällikkö laski leikkiä. Hän lausui muutamilla ylevillä sanoilla sitä iloaan, minkä hän tunsikin kun sattui niin kasvot vasten kasvoja kansan ytimen, Norjan pätevän itsenäisen talonpoikaissuvun kanssa j.n.e.

Tämä pieni kohtaous houkutteli Örsethin ja kolme neljä muuta herraa läheisistä huoneista. Vaan luotsivanhin seisoikin ja ihmetteli Mortensenin kelmeää, pulleaa muotoa, ja jotain, joka kauan oli hänessä kiehunut, rupesi liikkumaan. Vaan hän pysytteli yhä tyynenä.

"Nämä herrat", sanoi virkakunnan päällikkö, tehdessään liikkeen, mennäkseen edelleen, "jätän minä teidän erityiseen huoleenne, herra Mortensen! Minä en epäile että te ilolla käytätte tilaisuutta näyttäytyksenne kansan todellisena — j.n.e."

"Suokaa anteeksi herra virkakunnan päällikkö", vastasi Mortensenin vähän ähmeissään, "vaan minä luulen, että tänään ei meillä ole aikaa kujeiluun."

"Kujeiluun! Sanoiko Mortensenin kujeiluun? Kuuliko joku herroista, sanoiko notario Mortensenin kujeiluun. Minä en voi ajatella", jatkoi Delphin ilkeästi hymyillen, joka oli hänen vihollisensa kauhistus,

"minä en voi ajatella mahdolliseksi, että notario Mortensen voisi käsittää määräykseni kujeiluksi. Nämä molemmat herrat kysyvät muuatta juttua kaislarannasta ja suuresta ojasta, joka pitäisi oleman täältä meillä. Olisiko notario Mortensen hyvä ja viivyttelämättä hankkisi tähän kuuluvat asiapaperit ja antaisi näille herroille tiedon."

Toimittaja kävi punaiseksi naamastaan ja kun toiset huomasivat, että kohtausta teki käännöksen, kömpi kukin paikoilleen ja kumartui syvään paperikasojensa yli.

Vaan nyt tarttui luotsivanhin Seehus puheeseen: "Anteeksi, vaan minä tahtoisin mieluummin puhutella valtioneuvosta itseään, minä en tahdo olla missään tekemisissä tuon kanssa tuossa."

"Siitä pidän minä huolen", vastasi virkakunnan päällikkö ja vei molemmat talonpojat salien läpi valtioneuvoksen omaan huoneeseen. Täällä käski hän heidän odottaa; valtioneuvos ei ollut vielä saapunut.

Meni melkein tuntikausi, ennenkuin hän tuli, ja silloin oli hän hirveän huonolla tuulella. Vaan aikojen kuluessa oli valtioneuvos oppinut näyttämään sitä lempeämmältä, kuta pahemmin asiat kävivät. Vaan tänään oli vaikea; sillä pahennukset olivat alkaneet varhain ja kestäneet pitkään.

Ensin oli hänellä onnettoman kohtaamisen jälkeen Juhanan kanssa ollut pitkä ja vaivaloinen keskustelu Adelaiden kanssa. Vihdoin oli hänen onnistunut selittää tuolle pontevalle naiselle, että pakko ja este ei olleet vaikuttavia keinoja häväistystä vastaan. Siis he jäivät siihen tuumaan: että he olisivat hyvällä tuulella vaan "onnistumattomien" teosta ja kertoisivat asian niinikästi, että Juhana pistäytyi Amerikassa ja että Hilda sai seurata häntä huvinsa vuoksi.

"Ah Jumala, ei ole ristin sielua, joka ottaa uskoakseen sitä!" valitti valtioneuvoksen rouva.

"Se riippuu siitä, kuinka kerromme sen", sanoi miehensä.

Vaan tuskin oli se sana lopussa, ennenkuin ekstraordinari Alfred astui sisään onnettoman näköisenä. Hän oli — pakoitettu — panemaan vekselin pankkiin, ja se lankesi maksettavaksi tänään ja — ja — ja —

Valtioneuvos vihastui ja alkoi puhetta; vaan rouvansa onnistui tölmätä Alfred ulos etehiseen ja lupasi hänelle apua talousrahoistaan.

Ja kaiken tämän piti nyt juuri tapahtua sinä tärkeänä päivänä, kun odotettiin hänen majesteetiansa pitkän poissaolon jälkeen aikana, jolloin juuri piti saada kuninkaan tulo niin juhmalliseksi ja niin merkitseväiseksi kuin suinkin! Kun valtioneuvos Bennechen astui virkahuoneesensa yksityisen oven kautta, niin senpä vuoksi hän töin tuskin tukehduitti kirousta nähdessään nämä molemmat kummalliset olennot, jotka istuivat siellä.

Luotsivanhin nousi heti seisomaan ja rupesi heti selittämään asiaa niinkuin hän oli valmistaunut, jolloin hän Njaedelin iki ihmeeksi nimesi valtioneuvosta "teidän korkeudekseen."

Valtioneuvos tähysteli häntä hetkisen, avasi sitten oven toimituskirjurin huoneeseen ja kysyi: "Mitä väkeä täällä istuu?"

"Minä en tiedä, en ollenkaan minä tiedä, herra valtioneuvos — en tosiaan tiedä", vastasi toimituskirjuri, joka oli pieni, kähmyrä, harmajatukkainen mies, "se oli virkakunnan päällikkö Delphin, joka toi heidät, niin hän se oli tosiaan; minä en tiedä mitään siitä, en ollenkaan!"

"Se on niin teidän tapaistanne", mutisi valtioneuvos. "Käskekää virkakunnan päällikön tulla tänne."

"Hetä, hetä, herra valtioneuvos, hetä toimitan" — pieni mies hyppäsi tuoliltaan, pyörähti pari kertaa ympäri löytääkseen hattuaan, muisti ettei hänen tarvinnutkaan mennä kadulle, ja juoksi sitten toiselle ovelle ja huusi Delphiniä.

Valtioneuvos käveli pari kertaa edestakaisin odottaessaan; luotsivanhin oli mykkänä, hän rupesi arvailemaan että kaikki oli jotenkin ihmeellistä.

Valtioneuvos Bennechen oli itse osaksi vaikuttanut siihen nopeaan ylenemisen hyppäykseen, minkä Delphin oli tehnyt. Vaan viime aikoina rupesi hän vähän epäilemään kamariherraa; valtioneuvos päätti sopivassa tilaisuudessa neuvoa häntä hakemaan virkaa jossain pienessä kaupungissa. Yrjö Delphin oli kuitenkin peloittavine sanoineen ja mukavine jutelmineen mies, jonka ystävänä piti pysyskellä — eniten silloin kun alkoi häväistys ahdistaa.

"Hyvä kamariherra", alkoi hän sentähden, kun tämä tuli sisään, "minulla on pyydettävänä suuri palvelus teiltä. Nähkääs, hänen majesteetinsa tulee, kuten tiedätte, neljän aikana. Ja suuri joukko kaupungin ylhäisiä kokoontuu minun luo nauttiakseen pienen murkinan à la fourchette ennen

tulojuhllallisuuksia; toivon saavani kunnian nähdä kamariherrankin —"

Delphin kumarsi.

"Vaan varsinaisesti aion pyytää teitä, hyvä Delphin, menemään kotiani vaimoni luo auttamaan häntä vähän järjestämisessä — onhan se muuan teidän monesta taidostanne. Sillä, sanon ma teille, Adelaide oli vähän kuumeissaan — monta yhteensattuvaa tapausta näet — hm!" Valtioneuvos koetti vähän hymyllä. "Kuten luultavasti olette monta kertaa kuulleet, on Juhana kauan aikaa puhunut aikomuksestaan matkustaa Amerikkaan?"

Delphin oli kyllä kohtelias vastaamaan myöntämällä.

"Sekin nyt juolahti hänen päähänsä", jatkoi valtioneuvos leikillisesti, "ja nyt onkin hyvä tilaisuus; hän menee siirtolaislääkärinä ja Hilda huvinsa vuoksi."

"Neiti Hilda!" huudahti Delphin ja menetti meininkinsä.

"Niinpä niin", myhäili valtioneuvos, "äkki-pikainen aatos, eikö niin? Adelaide ei alussa suostunut ollenkaan, vaan minä sanoin: anna hänen mennä! Amerikan matka nykyään on oikein huvimatka, ja kun tohtori Rohde vielä selitti että meri-ilma — hm —"

Delphin mutisi muutamia kohteliaita lauseita, ja valtioneuvos oli tyytyväinen itseensä. Vaan ovesta kuiskasi hän tuttavallisesti: "Mitä nuo ovat, arkadilaisia paimenia, joita te olette laittaneet minun kimppuuni?"

"Ne ovat talonpoikia länsirannalta, jotka kysyvät muutamaa juttuaan, joka on lähetetty tänne meille. Minä otin huostaani heidät, Mortensen kun oli vähän ikävällä tuulella. Minä arvelin ettei sopinut antaa mitään aihetta -"

"Aivan oikein, hyvä Delphin; minä opastelen heitä oikeaan. Mortensen on, meidän kesken puhuen, hiukkasen törkeä."

Kun virkakunnan päällikkö meni, kääntyi valtioneuvos niiden kahden puoleen, jotka odottivat, ja sanoi ystävällisesti: "No, ystäväni! Nyt olen aivan teidän käytettävänä. Se oli siis asia joka koskee —"

— "joka koskee kaislarantaa" — sanoi luotsivanhin.

— "joka koskee kaislarantaa" — valtioneuvos soitti — "olkaa hyvä ja istukaa, siitä saamme pian selon." Hän taas soitti. "Onko juttunne vasta tullut meidän käsiimme?"

"Syksyllä tulee kaksi vuotta siitä", sanoi Njaedel.

Valtioneuvos huoautti tämän äänen johdosta. Hän avasi oven etuhuoneen erityisen oven vieressä ja huusi: "Mo!"

Vaan Mo ei ollut siellä: valtioneuvos meni toiselle ovelle ja säikäytti toimituskirjurin melkein kuoliaaksi rämistelemällä avaimia ja kysymällä muuatta juttua joka koskee kaislarantaa.

Toimituskirjuri heittäysi yli papereinsa, repi ja reuhtoi lehtiä, viskoi edes ja tasaisin löytääksensä sitä kirottua juttua, joka oli muka lähes pari vuotta sitten heitetty sinne.

Sitten vetäysi valtioneuvos etemmäksi huoneisiin ja tuli aina Mortensenin luo, johon kukaan ei ollut nähnyt hänen ennen koskaan jalallaan astuneenkaan, levittäen kaikkialla pelkoa ja kauhistusta avaimillaan ja tällä ihmeen kaislarannalla, josta ei kukaan ihminen muistanut kuulleensakaan.

Mortensen lausui vähän ilkeästi: "Virkakunnan päällikkö Delphin on jo mennyt; ehkä olisi tiennyt jotakin."

"Virkakunnan päällikkö Delphin on virkatoimissa, ja sitä paitse on jutun pitänyt jo kannu sitten mennä hänen käsiensä läpi", vastasi valtioneuvos ankarasti. "Minä tahdon että se asia on heti toimitettava."

"Asiapaperien pitää löytyä — ymmärrättekö, hyvät herrat! — niitten pitää löytyä ja heti."

Valtioneuvos kääntyi takaisin virkahuoneeseensa, ja koko kansliarakennus tuli äkkiä aivan tavattomasti muurahaispesän kaltaiseksi. Ovia avattiin ja sulettiin, huolestuneita kasvoja näyttäytyi ja katosi, hyllyt tyhjennettiin ja kasat käänneltiin, ekstraordinarit juoksivat pitkissä käytävissä portaissa ylös ja alas, aina ullakkoon, jossa he synkässä epäilyksessään tonkivat tomussa ja paperikasoissa. Kauhistus lisäysi joka minuutti, ja vähän väliä avasi valtioneuvos ovea ja kysyi: "Eikö vielä?" jotta onneton toimituskirjuri suoraan sanoen pyöri kauhusta ympäriinsä, kuin piesty hyrrä.

Vaan keskellä kaikkea tätä hälläkkää oli syntymässä kysymys, kuin suuri huokaus, yli koko talon: Missähän Mo oleksii? Eikö Antti kaikkivaltias tule?

Ja vihdoin hän tuli. Hiljaisena, kelmeänä ja hymyhuulilla hiipi hän valtioneuvoksen virkahuoneeseen, juuri kuu siellä oli koko kansliaherrain seura koolla, jotka kaikki koettivat todistaa, että se kaislaranta ei koskaan ole ollut *heidän* käsissään.

Kaikki hengähtivät helpommasti, kun pieni mies näyttäytyi, ja valtioneuvos kysyi häneltä kiivaasti, tiesikö hän jotain tästä jutusta.

"Tiedän kyllä", vastasi Mo, "se on Kaoksessa."

"Missä?" kysyi valtioneuvos.

"Mortensenin Kaoksessa", vastasi Mo hieman nauraan.

"Jos tiedätte, missä asiapaperit ovat, niin tuokaa ne", käski valtioneuvos.

Mon Antti meni; häntä seurasi vimmastunut Mortensen ja muut herrat.

"Oliko hän veljesi?" kysyi luotsivanhin.

"Minä luulin tuntevani hänet äänestä", vastasi Njaedel epävarmana, "vaan hän on tullut pienemmäksi, minusta nähden, ja vanhaksi käynyt!"

Valtioneuvoksen mieleen juolahti että tämä tapaus saattoi mahdollisesti tehdä huonon vaikutuksen näihin molempiin talonpoikiin; hän kääntyi sen takia luotsivanhimman puoleen ja kysyi ystävällisesti: "Nimenne, saanko kysyä"

"Lauri Voldeman Seehus."

Valtioneuvos säpsähti kuullessaan tämän sointuvan nimen, ja kun hän kuuli että Seehus oli luotsivanhin, otti hän tuolin ja asettui lähelle häntä; löipä hän häntä tuttavallisesti polvellekin, puhellessaan.

"Sanokaa, herra luotsivanhin, eikö ole monta kertaa elämä vaivaloista ja vaarallista siellä rannikolla?"

"No, teidän korkeutenne, kun ihmiset uskaltavat mennä kauas ulapalle pahalla ilmalla, niin onpa se hyvinkin tukalaa."

"Niin, niin", sanoi valtioneuvos ja ojensi kättään, "minä ajattelen usein ylpeydellä niitä mailmanmainioita, pelkäämättömiä luotseja, joita on vaarallisella rannikollamme, ja iloa oikein tunnen kun saan tulla tuttavaksi muutaman kanssa —"

"Hä?" sanoi luotsivanhin epävarmalla äänellä. "En minä ole luotsi, eikä Njaedelkaan."

"Hm", sanoi valtioneuvos ja muutti puheainetta, "se oli kai suuri ja tärkeä elinkeino tuo suuri sillinpyynti lännessä teidän seuduillanne?"

"No niin, niille jotka saivat jotain", vastasi luotsivanhin, joka arveli että valtioneuvos oli erittäin leikillinen herra.

"Se on vilkas ja kirjava elämä suurissa kalan pyyntipaikoissa", jatkoi valtioneuvos. "Semmoiset suuret ihmiskokoukset maan eri osista vaikuttavat epäilemättä kehoittavasti väestöön."

"Tapahtui tavallisesti tappeluita, teidän ylhäisyytenne", sanoi luotsivanhin.

"Hm — tietysti, pieniä rettelöitä; vaan sanokaa", valtioneuvos muutti ainetta taaskin, "kun niin paljon ihmisiä kokoontuu, mistä saavat he asuntoja — yömajoja?"

"No, teidän korkeutenne", vastasi luotsivanhin, "yömajojen laita oli hyvin hätelöä. Useimmat paneusivat mahalleen päin tuuleen."

"Pum — pum — pum —" hyräili valtioneuvos ja käyskenteli edes takaisin, ramistellen avaimia.

Vaan luotsivanhin, joka ei lainkaan tiennyt sanoneensa mitään sopimatonta, vaan sitä vastaan arveli, että valtioneuvos oli sanomattoman alhainen herra, nykäsi Njaedelia takinhiasta. "Ajattelin kysyä häneltä tiestä?"

Njaedel nyökkäsi päätään ja luotsivanhin nousi seisomaan: "Elkää panko pahaksenne, teidän

korkeutenne, vaan haluaisin mielelläni kysyä teiltä jotain."

"Olen palvelijanne, herra luotsivanhin!"

"Eikö teidän ylhäisyytenne ole yli kaikkein nimismiesten, rootimestarein ja insinöörikapteenein?"

"Kyllä olen, kyllä", myönsi valtioneuvos.

Luotsivanhimman silmistä loisti ilo. Vihdoinkin oli hän päässyt käsiksi oikeaan; nytpä hän "puhuukin suunsa puhtaaksi" tuosta samasesta tiestä. Ja hänen kauan kokoutunut vihansa puhkesi ilmi kaunopuheliaisuudessa, josta valtioneuvos ei ymmärtänyt juuri paljoa.

"Mistä tieosasta on kysymys?" kysyi hän viitaten suurta karttaa seinällä.

Luotsivanhin, joka oli tottunut karttoihin ollessaan laivurina, oli kohta oikealla tiellä. Valtioneuvos asetti nenälleen kultaiset nenälasit, otti harpin pöydältä ja mittasi kappaleen suurella tarkkuudella.

Sitten puhui hän näin sujuvalla tyynellä tavallaan: "Nähkää, herra luotsivanhin, tämä on kartta meidän tieverkostamme. Ajatelkaapa nämä kaikki punaiset, keltaiset ja siniset viivat asetetuiksi *yhdeksi* viivaksi, niin tulisipa siitä oikein iso kappale, eikö niin?"

"Niin", myönsi luotsivanhin; hän ei ymmärtänyt minne asiaa johdettiin.

"Ja jos te vertailun vuoksi tahtoisitte tarkastaa matkaa tällä harpilla" — valtioneuvos piti sitä esillä — "te näette että välimatka ei ole suurempi paperiliuskareen paksuutta."

Luotsivanhin tähysteli harpista valtioneuvokseen ja sitten taas harppiin.

"Nähkää nyt, hyvä luotsivanhin Seehus, niin pieni on tieosa, josta teitte valituksen, verrattuna koko maan tienverkkoon; ja ettekö nyt itsekin myönnä, että se on ehkä — miten sanoakseni? — vähän liiaksi suuri vaatimus, että se, jolla pitää olla koko tämä monimutkainen kulkuneuvojärjestelmä päässään — että hänen pitäisi voida ulottaa yksityistä huolenpitoaan niin pienen pieneen osaan koko tästä kokonaisuudesta." Valtioneuvos piti harppia aivan luotsivanhimman silmäin edessä.

Luotsivanhin toljotti suu selällään. Ei hän sitä oikein selvään käsittänyt, vaan hän tunsi, että hukkaan meni hyvät humalat tälläkin kertaa, ja sama tunto siitä, että jotain hänessä kiehui, ilmausi taas. Samassa aukesi ovi ja Mon Antti tuli takaisin, seurassa Mortensen, toimituskirjuri ja muut, jotka pysähtyivät ovelle ja viereisiin huoneisiin kuullakseen kuinka tämä ihmeellinen tapaus päättyy.

Mo oli huolimatta Mortensenin vastaan väitöksistä kääntänyt nurin Kaoksen, ja hyllyn pohjalta oli hän löytänyt ruttuisen keltapaperikääreeseen, jonka hän tyynenä veti esiin.

Kaikki olivat itsessään sitä mieltä, että Antti itse oli piilottanut nämä asiapaperit sinne ilkeyksissään. Notario Mortensen mutisi synkkänaamaisena: "Nyt on hän kypsä."

Valtioneuvos pani nenälleen kultaiset nenälasinsa ja avasi kääreeseen, jotta pieni tomupilvi lensi.

"Tässä on siirtonumero, jonka olette omalla kädellänne kirjoittaneet, herra toimituskirjuri! Vertailkaa siirtonumeroa!"

Pieni herra juoksi pois, juuri kuin hän itse olisi ollut siirtonumero, vaan ennenkuin hän ehti papereinsa luo, kutsuttiin hän takaisin uhkauksen äänellä.

Valtioneuvos oli näet lukenut pari riviä hakemuksesta ja huudahti äkkiä:

"Vaun miten on tämä asiapaperi tullut meille?"

Kun toimituskirjuri tuli takaisin, pani valtioneuvos suuren valkean etusormensa muutaman sanan alle papereissa niin painokkaasti, jotta tuli syvä viiva kynnen jälestä: "Mitä on tuossa? Siinä on lahjoitusmaa."

"Kristiansandin piispa" — puuttui puheeseen Njaedel, joka seurasi suurella osanotolla, jotta tuskin uskalsi hengittää.

"Siis kuuluu tämä asia kirkkokansliaan eikä tänne", sanoi valtioneuvos äkeissään.

"Niin, vaan — vaan —" alkoi toimituskirjuri, "minä en enää muista enempää, en ollenkaan muista — vaan ehkä silloin arvelin, että riidan aihe oli sitä laatua —"

"Riidan aihe!" keskeytti valtioneuvos hyvin ankarasti. "Tässä ei ole kysymys riidan aiheesta, vaan hyvästä kansliajärjestyksestä, ja sen mukaan lähetetään kaikki asiat, jotka koskevat entisiä

kirkkotiluksia, kirkkokansliaan. Se on vanha sääntö, jonka herra toimituskirjurin pitäisi tietää. — Mo! ottakaa nämä asiapaperit ja viekää kirkkokansliaan!"

Valtioneuvos oikaisi mahtavan vartalonsa, ojentaessaan Molle asiapaperit. Kokoutunut joukko hajausi, ja toimituskirjuri asettui rauenneena tähystelemään siirtonumeroitaan.

Vaan Njaedel seurasi asiapapereita silmillään, ja kun veljensä äänetönnä katosi niitten kanssa, huudahti hän: "Kuka oli oikeassa?"

"Niin, hyvä ystävä", vastasi valtioneuvos, "sitä ei voi sanoa teille. Vaan jos te jonkun ajan kuluttua menette kysymään kirkkokansliasta, niin siellä epäilemättä annetaan teille tyydyttäviä selityksiä. Hyvästi, hyvät herrat, hyvästi! Ilahuttaa minua kun olen voinut olla teille palvelukseksi."

Sitten työnsi hän heitä kohteliaasti ulos ja sulki oven.

Njaedel kulki kuin houreissaan; nyt hän ei vähän vähääkään ymmärtänyt. Vaan luotsivanhimman luonto kiehui yhä kovemmin. Ja kun Mortensen kohteliaasti kumarsi hänelle, voitti tuima raivo luotsivanhimman hyväsydämyyden. Hän sieppasi mustepullon akkunalta, ja viskasi sillä kaikesta voimastaan Mortensenia.

Toimittaja väistyi taitavasti, jotta pullo mäiskähti rikki seinään hänen pöytänsä takana. Taasenkin syntyi suuri hälinä viereisissä huoneissa, ja luotsivanhin ja Njaedel kiiruhtivat alas portaita.

Tämän suunnattoman väkivaltaisuuden kauhu oli suuri, jotta ei kukaan tullut ajatelleeksi ottaa kiinni väkivallan tekijöitä.

Vaan aina suuremman joukon kokoontuessa suuren mustetäplän ympärille, josta mustia säteitä virtaili alas, pyöriskeli ekstraordinari Hiorthin kielellä jotain, jota hän halukkaasti mieli sanoa.

Jospa hän vaan olisi tiennyt, oliko se sukkeluus eli sanomaton tyhmyys! Sillä välistä teki hän tässä suhteessa surkeita erehdyksiä. Vihdoin rohkaisi hän mielensä ja sanoi puoliääneen: "Wartburg."

Se oli sukkeluus; ekstran sydän täytyi ylpeydestä. Vaan kun tuli ilmi, että se oli Hiorth, joka oli sanonut tämän, syntyi siellä suuri ja sanomaton hämmästys; ja olipa siellä niitakin, jotka siitä lähtien rupesivat aprikoimaan, että Hiorth ei mahdakaan olla niinkään tyhmä.

Vaan yksimielisesti päätettiin, että Mortensenin paikkaa kutsutaan "Wartburgiksi" ja että tätä "muistomerkkiä" ei saa koskaan hinkata pois eli maalata. Ja niin tarttui se Mortensenin paikkaan, vieläpä se oli kauan sittenkin kun Mortensen oli vaihtanut paikkansa parempaan, jotta toivottiin varmasti, että sekä mustetäplä että Hiorthin sukkeluus pysyisi, niin kauan kun kanslia pysyy — ja se taas on: aina tuomiopäivään saakka.

XX.

Kello oli kaksi.

Delphin oli järjestänyt valtioneuvoksen salin periaatteen mukaan, jonka hän sanoi olleen muodinmukaisen Tuileriassa toisen keisarikunnan aikaan.

Keskilattialla oli aukkoja, jossa saattoi kävellä edes takaisin. Vaan nurkissa ja akkunon varjostimien alla akkunain luona oli töyrytuoleja ja nojatuoleja, jossa kaksi korkeintaan kolme eli neljä henkilöä saattoi kokoontua yhteen erityiseen joukkoon.

Väsymättömällä kekseliäisyydellään ja iloisella mielenjohteellaan oli hänen onnistunut haihduttaa valtioneuvoksen rouvan huonoa tuulta, ainakin ajaksi, kun kamariherra puolestaan sai tietää selityksiä, joita hän toivoi molempien huono-onnisten äkkinäisestä matkustuksesta.

Ruokahuoneessa oli pöytä katettuna vähäisine kolmine ruokalajineen, se oli oivallinen aamiainen viineineen ja sampanjineen.

Aikomuksena oli syödä ilman mitään pakoittamista, sen mukaan kuin vieraat saapuivat. Sillä tulevasta juhlallisuudesta oli melkein jokaisella puuhaa sitä tätä, jotta kukin sai tulla ja mennä mielensä mukaan.

Eipä ollut varma mihin aikaan isäntä itse tulisi, sillä hänellä oli paljon puuhaa, ja sitä paitse sanoi

valtioneuvoksen rouva luottamuksella Delphinille. "Daniel on huonolla tuulella."

Salissa alkoi käydä elämä vilkkaaksi. Siellä oli sotilasjuhlaunivormuja, kanslia- ja hoviunivormuja, kaupungin korkeampi papisto röyhykauluksineen ja koristuksineen, kunnallisvirkamiehiä, korkeimman tuomioistuimen asessoreja, kolme neljä valtioneuvosta ja muutamia kunnianhimoisia asianajajia, jotka olivat kehityksensä ensi askeleella.

Tukkukauppias Falck-Olsen esiintyi uudessa porvarinunivormussaan.

"Minä lähetin sampanjan keittiön kautta", kuiskasi hän valtioneuvoksen rouvalle puristaessaan hänen kättään.

Sitten kätteli hän innokkaasti ympärilleen salissa, kyseli oikealta ja vasemmalta, taisiko joku sanoa, milloin valtioneuvos Bennechen tulee. Lopuksi pysähtyi hän kamariherra Delphinin eteen, joka kiitteli hänen kaunista vormuansa.

"Aivan kuin ruotsalainen upseeri", vakuutti kamariherra.

Tukkukauppias rumuutteli myötään, ja käännätelihe kuvastimen edessä.

"Uskokaa, herra kamariherra, että minä olen ollut hiiden pulassa valitessani hevosta. Minulla on suuri musta tamma, oikeastaan vaununhevonen, ja sitten minulla on voikkokin sorea eläin! Jospa näkisitte kun sillä on kauniit häpäät, ja lautasiltaan kun se on pyöreä ja kiiltokarvanen! Ostin sen muutamalta hevoskauppiaalta tuolta lännestä. Vaan nyt on laita, nähkää se, että se on haitta pieni —"

"Napoleon ratsasti aina pienellä hevosella", sanoi Delphin.

"Elkääs, ratsastiko hän pienellä!" huudahti tukkukauppias hyvillään. "Ja everstiluutnantti vannoi että voikko on liian hyvä porvarikaartiin."

"Te otatte siis voiton?" kysyi Delphin niin sanomattoman vakavana.

"Minä otan voiton", vastasi tukkukauppias päättäväisesti.

Viimeksi tulleitten joukossa oli amtmani Hiorth länsimaasta. Hän oli äsken tullut kaupunkiin, ja huhu hoki, että hän pääsisi vanhan Falben siaan, joka oli eronnut saavutettuaan — hän kun oli vielä norjalainen valtioneuvos — kauniin iän, nimittäin 82 vuoden. Amtmani ilmoitti illoaan kun tapasi Delphinin, joka ennen nuoruuden päivinään oli ollut hänen valtuutettunaan; ja kamariherra kuljetti häntä ympäriinsä ja esitteli hänet monelle mahtavalle henkilölle. Monta vuotta oli kulunut siitä kun amtmani Hiorth oli ollut pääkaupungissa jotta siellä oli monta uutta tuttavuutta tehtävissä.

Pian hän kuitenkin perehtyi. Sillä virkamiehet siellä olivat suurelta osalta niitten saksalaisten virkamiesten jälkeisiä, joita oli Norjalla, aikanaan ollessansa Tanskan kanssa yhtenä valtakuntana, kun näet virat näkyivät seuranneen sukuja salaisen perintölain mukaan. Eikä ainoastaan isänsä nimen ja viran näkyneet nämä herrat perineen, vaan ulkomuodossakin pysyi merkki, joka muistutti Fredrik seitsemättä: suorat kauniit kasvojen sivukuvat, pienet, kuivettuneet, harmaantuneet päät, jäykät niskat ja kasvot, joita ympäröi tiheä poskiparta ikäänkuin suojelemassa mitä arvollisinta salaperäisyyttä.

Pieniä joukkoja oli Delphinin ohjelman mukaan keräytynyt nurkkiin ja akkunain luo; keskellä lattiaa käveli muutamia kaksittain puhellen hiljaa keskenään, sillä aikaa kun suuri osa seisoskeli aamiaispyödyän ympärillä syömässä tahi otti lautasensa mukaansa saleihin.

Muutaman pitkän, laihan, pitkä- ja harmahtavatukkaisen herran ympärille kokoutui aina sakea ryhmä. Se oli muuan norjalainen kuvanveistäjä, jolla oli työhuoneensa Tukholmassa. Hän sanoi tulleensa eilispäivänä virittääkseen kuninkaan siellä olon aikana harrastusta kansalliseen muistomerkkiin, johonka hän oli tehnyt suunnitelman.

Se oli liittokuntajoukko, joka asetettaisiin muka Gidsvoldille vastapäätä suur-käräjäarakennusta. Taiteilialla oli taskussaan pieni lyijyalustus, jota hän näytteli.

Kaikki osottivat erinomaisen suurta ja julkista asianharrastusta sekä ihmettelyä. Sillä kaikki tunsivat asianhaaroja siksi hyvin että tiesivät komiteeraan pääsön tuottavan rintaan ison ritaritähden.

Piirustus kuvasi Svean istuvan naisen kuvana, joka nojaa toista kättänsä miekkaan ja toisen käden pitää hän muutaman pienen pojan kaulassa, joka seisoo hänen vieressään.

Taiteilia selitti itse, että alkujaan oli tarkoituksena panna poika istumaan naisen kuvan polville. Vaan olipa hänellä ollut tarpeeksi arkatuntoisuutta — norjalaisethan ovat niin yrheitä — että pani hänet viereen ja nythän kukin näki, että kuvat olivat "vierekkäin." Samasta syystä oli hän myös asettanut pojalle mahdottoman suuren kypärin, joka ulottui alle korvien, ja raskas miekka nojautui hänen

olkaansa vastaan, joka puoleksi leikillä merkitsi, että maasta ne pienetki ponnistaa.

Kaikkiin epäsuoriin viittauksiin ja tarjouksiin vastasi taitelija, joka oli norja hovimies, että valtioneuvos oli ollut suopuisa ottamaan toimekseen komitean muodostamisen.

Kamariherra Delphin oli jättänyt amtmani Hiorthin muutaman akkunan luo erään kaupungin etevimmän papin kanssa puhelemaan. Molemmat herrat kun eivät tunteneet toisiaan, puhelivat varovasti maaseudun ja kaupungin eroavaisuuksista noin yleensä.

Muutaman parin yhtäkaikkisen huomautuksen perästä sai amtmani tilaisuuden sanoakseen: "Minua ihmetyttää usein, mitä vääristelyä ja väärin ymmärrettyä käsitystä meidän kansastamme nykyään ilmaistaan. Semmoisesta miehestä kuin minusta, tuntuu se erittäinkin kummalliselta. Sillä virkamies siinä asemassa kuin minä olen, elää aivan enemmän kuin kukaan muu kansan seassa. Jokapäiväiset toimeni saattavat minut katkeamattomaan yhteyteen rahvaan kanssa; minä näen talonpojan surussaan ja ilossaan, näen hänen hyvät puolensa niinkuin hänen pahat —"

Tässä keskeytti pappi äkkiä:

"Aivan kuin minäkin, herra amtmani! Minähän itse olen yli viiden vuoden ollut pappina maaseurakunnassa, ja minä voin sanoa, kehumatta itseäni ollenkaan, minä voin sanoa että harvat papit ovat eläneet, kuten minä, eläneet suorastaan kansan seassa. Vaan senpätähden juuri näyttää minusta nykyajan suuret ylistyspuheet talonpojasta —"

"Niin, eikö todellakin!" virkahti amtmani iloissaan "tämä valitettava kansan ylen suuri kunnioittaminen on paljastaan salaperäisen kunnianhimon peite —"

"Ja epäuskoa!" lisäsi pappi. Molemmat herrat ymmärsivät toistensa mielen ja jatkoivat keskusteluaan matalalla, tuttavallisella kuiskauksella.

Toimittaja Mortensen tuli myöhään. Hän oli muuan niitä herroja, joilla ei ollut mitään kunniamerkkiä. Vaan siitä tynnestä säntillisestä tavasta, jota hän käytti tervehtiessään kaikkialle ja taputellessaan yhtä ja toista olkapäälle, nähtiin, että hän oli mies jolla oli varma jalansia.

Hän oli itse asiassa muuttunut muuksi ihmiseksi viime vuosina, otettuaan "Kansan todellisen ystävän" toimituksen. Mikään kellervä paita ei voinut enään tulla kysymykseen; toimittaja oli komeasti puettuna ja esiintyi salaisella arvokkuudella, joka sopi niin hyvin julkiselle äänenkannattajalle.

Delphin tarkasti häntä tuimasti ja arveli että toimittajalla on ollut salainen tuumailu valtioneuvoksen kanssa.

Niinpä olikin ollut. Valtioneuvos puhui ensin vähän äkäisesti asiapapereista Kaoksessa. Vaan Mortensen antausi keskeyttämään lyhyesti: "Tuo samanen Mo alkaa käydä vähän ilkeäksi, herra valtioneuvos. Hän kuleksii ja kertoo salaisia juttuja eräästä rouva Glunckesta, joka —"

"Hm" — vastasi valtioneuvos. "Te olette oikeassa; kauan olen ollut tyytymätön häneen; hän alkaa tulla lapseksi uudelleen."

Valtioneuvoksen ääni muuttui heti, ja kun Mortensen jätti virkahuoneen, loisti hänen kelmeä, pöhöinen naamansa.

Hänessä ilmausi vielä riemun vilahduksia, kun hän nyt lähestyi Delphiniä ja sanoi: "Tahtoisiko herra virkakunnan päällikkö esitellä minut amtmani Hiorthille?"

"En", vastasi kamariherra kuivasti ja oikaisi Vaasa-kunniamerkkiään kuvastimen edessä.

Mortensen tukehduutti vihaansa. "Minä sanon sen oikeastaan valtioneuvoksen panemana velvollisuutena teille."

Delphin kohotti hartioitaan ja vei Mortensenin amtmanin luo.

"Herra amtmani Hiorth! Minulla on määräys esittää notario Mortensen."

Sitten käännähti hän ja meni valtioneuvoksen rouvan kamariin; hän etsi Hildaa kaikkialta, vaan ei löytänyt.

Mortensen noitui hengessään virkakunnan päällikköä katkeralla kostolla, vaan kun hän parilla sanalla oli selittänyt kuka hän oikeastaan oli, selkeni amtmanin muoto. He puhelivat jonkun aikaa ja Mortensen otti muistikirjansa kirjoittaakseen muutamia elämäkerrallisia asioita, joita amtmani kertoi hänelle. Keskustelu kääntyi sitten päivän kysymyksiin ja amtmani lausui mielikarvautensa ja levottomuutensa tukalien olojen johdosta.

Vaan toimittaja vastasi tyydyttäen: "Niin kauan kun meidän maassamme on moinen virkasääty kuin meidän —"

"Niin, pappeihin ja tuomareihin voimme ehdottomasti luottaa", sanoi amtmani koettaessaan viitata kädellään, kuten hän oli nähnyt Bennechenin tekevän.

"Ja kun miehiä on valtion peräsimestä semmoisia kun valtioneuvos Bennechen — tuossa hän onkin! Mikä miehiään! Niin ylhäinen ja niin mahtava! Eikö ole totta, herra amtmani, että hän on Goethen näköinen, hämmästyttävän yhdennäköinen."

"Hämmästyttävän — aivan hämmästyttävän yhdennäköinen" — mutisi amtmani.

Valtioneuvos Bennechen oli astunut sisään muutamasta pienestä salaperäisestä ovesta, jonka edessä oli esirippu, ja seiso i äkkiä heidän keskellä, ennen kun kukaan kerkesi häntä oikein huomata. Hän oli valtioneuvoksenvormussa kaikkine rahoineen ja ristineen, kolmikulmainen hattu vasemmassa kainalossa, hansikkaat kädessä. Oikealla kädellään viitto i hän, tervehtiessään joukkoja molemmin puolen. Hymyillen, pieni pää vähän takanojassa kulki hän arvokkain askelin huoneen läpi.

Hän ojensi kätensä muutamalle virkaveljelleen ja kuiskasi muutamia sanoja, joihin toinen vastasi luultavasti hymyillen. Keskustelu kaikkialla kävi hiljaisemmaksi, ja kaikki panivat huomionsa valtioneuvokseen, kun he ainoastaan näön vuoksi jatkoivat keskinäistä keskusteluaan.

Tukkukauppias Falck-Olsen, joka lähes neljänneštunnin sitten olisi pitänyt istua satulassa, lähestyi nyt äkkiä — ei huolettomasti, tuttavallisesti kuin muinoin, vaan arvokas virkainto naamallaan. Valtioneuvos kallisti hyväntahtoisesti korvansa hänelle, ja tukkukauppias kuiskasi: "Minä otan voiton."

Korkea herra nyökkäsi myöntäväisesti, ja kuin sanansaattaja, joka jättää hovin tärkeine käskykirjeineen, kiiti tukkukauppias huoneitten läpi, jolloin hänen miekkansa helisi ja uusi univormu loisti valoisassa huoneessa, jonne toukokuun ensi päivä loi hemiää, kirkasta auringonvaloaan.

Sillä välin jatkoi valtioneuvos Bennechen kiertoaan, lausuen kullekin ystävällisen sanan eli pienen käskyn.

"Olen keksinyt puheenjohtajan teidän komiteaan", sanoi hän kuvanveistäjälle. "Amtmani Hiorthin."

"Hm — herra tuolla akkunan luona?" kysäsi taiteilia, ilmoittaen pettymystään sillä hienolla tavalla kuin salongissa sopi.

"Vaan eikö se herra ole aivan vieras pääkaupungissa?"

"Ei hän enää tule olemaan vieras", kuiskasi valtioneuvos.

"Aha, ymmärrän!" vastasi toinen ruotsiksi ja kohotti kulmiaan.

Sitten huomattiin että valtioneuvos kätteli amtmani Hiorthia, jota hän oli vaan tehnyt virkaveljilleen valtioneuvostossa; ja amtmani Hiorthin nimitys valtioneuvokseksi vanhan Falben jälkeen annettiin nyt varmaksi asiaksi.

"Me juuri puhelemme, herra toimittaja Mortensen ja minä, kuinka hyvä kumminkin on että näinä tukalina aikoina voipi kaikissa tapauksissa ehdottomasti luottaa papistoon ja tuomaristoon —" amtmani kertoi tämän ylpeydellä.

"Tai toisin sanoen", vastasi valtioneuvos, "että uskonto ja oikeus on meidän puolellamme."

"Mikä mies!" huokasi amtmani Hiorth, kun valtioneuvos meni edelleen; hänen täytyi ehdottomasti verrata lausettaan suuren miehen lauseeseen, ja katsoessaan ikkunasta lisäsi: "Niin, paljon tarvitaan todellakin voidakseen täyttää senlaista paikkaa."

"Suvaitkaa minun herra, valt — herra amtmani", virkkoi Mortensen, "suvaitkaa minun muistuttaa teille vanhaa sananlaskua: jolle Jumala viran antaa, antaa hän myös voiman täyttää se."

"Kiitos siitä, kiitos herra toimittaja!" virkahti amtmani ja tarttui hänen käteensä lämpöisesti. "Niin, te olette oikeassa; kaikki pitää tulla ylhäältä!" ja hän loi silmänsä kohti kirkasta sinistä kevättaivasta, joka kaareutui yli talon.

Nyt alkoivat ekstraordinarit Hiorth ja Bennechen antaa sampanjakorkkien paukkua, joka oli heidän tehtävänsä tämän tärkeän päivän tapahtumissa; ja seura lähestyi yhä enemmän ruokahuoneita, jossa valtioneuvos vähitellen kokoili ympärilleen ylhäisimmät pöydän ylipäähän. Syntyi odotuksen hiljaisuus, kun hän kohotti lasinsa ja alkoi puhua:

"Hyvät herrat! Kun luon silmäyksen yli tämän seuran, syntyy minussa ehdottomasti ajatus: mikä on, joka yhdistää meidät kaikki niin kiinteästi? Niin, se on yhteinen innostus, yhteinen työ meidän korkean yksivaltamme eteen."

Mortensenin täytyi nauran akkunavarjostimien takana, jossa hän seisoi ja teki muistoonpanoja. Hän ajatteli puhetta, jonka hän oli pitänyt samassa salissa ja samasta aineesta, vaan toisenlaiselle kuuliakunnalle.

Valtioneuvoksen puhe sai korkeamman määrän kuin tavallisesti, erittäinkin lopun kirjoitti Mortensen hyvin tarkasti:

"Niin, hyvät herrat! puhutaan niin paljon siitä, että meidän aikamme on työaikakausi. Vaan ainoastaan harvat ovat niitä — minä valitan että niin on — ainoastaan harvat ovat niitä, jotka oikein ymmärtävät mitä todellinen työ merkitsee ja kutka ne ovat todelliset työmiehet maassa. Silla on" — puhuja katseli ympärilleen — "on joukko miehiä, jotka rakastavat järjestystä enemmän kuin itsevaltaisuutta, jotka uskollisina ja kuuliaisina muuttumattomille totuuksille, joita esi-isämme ovat jättäneet meille perinnöksi laeissaan ja hurskaassa uskossaan, pitävät vahtia valtaistuimen ympärillä, siinä syvässä, vakaassa vakuutuksessa, että mikä semmoisena aikana, joka on täynnä eripuraisuutta ja vallankumousta, pitää yhteiskuntaa koossa ja kiertää vahvan siteen kansan parhaimman ympäri, se lähtee yksivallan pyhästä persoonasta, se yhtyy hänessä! hyvät herrat! Jumala varjelkoon hänen majesteetiansa kuningasta!"

"Eläköön kuningas!" mölysi everstiluutnantti Grabs, ja sitten seurasi hurraahuuto, jotta lusikat kilisivät; vieläpä kanslian kuihtuneimmatkin miehet huusivat muotonsa siniseksi, vilkutellen molemmin puolin sivulleen, nähdäkseen täyttikö kukin velvollisuutensa.

Kun melu vaikeni, tuli valtioneuvoksen palvelia sisään kiiruusti ja toi syvään kumartaen sähkösanoman hopeatarjottimella.

Valtioneuvos avasi ja luki sanoman hiljaa, hengittämättä ihan.

"Hyvät herrat! Puolen tunnin perästä on kuninkaallinen matkue pysäkillä."

Yleinen liike syntyi, vaan valtioneuvos kohotti kätensä, ja hiljaisuus taas valtasi.

"Hyvät herrat!" sanoi hän syvällä, juhlallisella äänellä. "Kukin paikoilleen. Hetki on tärkeä; hänen majesteetinsa toivoo että kukin täyttää velvollisuutensa."

Näin sanottuaan kääntyi hän äkkiä, jätettyään pikaisen hyvästin, antoi merkin amtmani Hiorthille, ja molemmat kiiruhtivat huoneitten läpi ja katosivat pienestä ovesta, jonka esirippu sulkeutui heidän jälkeensä.

Mieliala juhlallisena erosi seura, ja Mortensen kirjoitti muistikirjaansa:

"Tämä oli niitä suuria unohtumattomia hetkiä, jolloin ikäänkuin tuntee mailmanhistorian valtimon lyönnin." —

Rouva Bennechen oli jo vetäytynyt takaisin. Päivän mielenliikutusten valtaamana heittäysi hän sänkyyn katkerasti itkien.

Vaan tyhjissä saleissa kuleksi Yrjö Delphin levähtämättä edestakaisin. Hänen piti ensiksi olla illallisella linnassa, ja hänen oli mahdotonta jättää talo tapaamatta Hilda.

Palveliat ja piijat korjasivat pöytää, joivat sampanjaa ja naureskelivat, jotta kamariherra pakeni sisimmäiseen huoneeseen, epäilevänä, tyytymätönnä itseensä — vaan kuitenkin oli hänen mahdoton mennä.

Vihdoin huusi hän talonpiikaa, jonka hän tunsu, ja kysyi neitiä.

"Neiti on huoneessaan ja laittaa tavaroitaan kokoon. Eikö kamariherra tiedä, että neiti matkustaa Amerikkaan tänä iltana?" kysyi tyttö, jonka silmät vilkkuivat sampanjan vaikutuksesta.

Delphin tunsu epämukavan tunteen ja sanoi lyhyesti: "Sanokaa minulta neiti Bennechenille, olisiko hän hyvä ja tulisi tänne vähäksi aikaa; minä mielelläni puhuttelisin häntä."

Vaan kun piika meni, pysähtyi Delphin aivan hämmästyksissään kuvastimen eteen! mitä oli hän tehnyt? eikö hän jo ollut mennyt pois? mitä hän Hildasta tahtoi? miten hän siitä pääsisi? ja kuitenkin — eikö hän juuri eniten sitä toivonut?

Muutaman minutin kuluttua tuli neiti Hilda. Hän oli itkenyt, vaan omituinen tyyneys oli hänen

kasvoillaan, jonka kamariherra heti huomasi.

"Mamma parka", sanoi hän ja ojensi kamariherralle molemmat kätensä, "hänen on niin vaikea taipua siihen ajatukseen, että molemmat, sekä Juhana että minä, matkustamme kauas pois. Niin, enpä tuskin itsekään voi sitä oikein ymmärtää."

Delphin kerrassaan unehutti vastatakseen, niin muuttuneena näki hän Hildan. Ei ujouksen jälkiäkään näkynyt enään. Sileässä, yksinkertaisessa puvussaan näytti Hilda niin päättäväiseltä ja matkalle valmiilta; hänen äänessään ja koko olemussaan ilmausi jotain varmuutta, jotta kamariherra ei voinut saada tavallista puoleksi leikillistä, puoleksi vakavaa ääntään.

"Minulle tulee suuri kaipuu teitä", sanoi hän vihdoinkin epävarmana.

Ääni enemmän kuin sanat saattoivat Hildan katsomaan ylös. Heidän silmänsä kohtasivat hetkisen toisiaan, ja hiljaisuus kesti vähän aikaa.

"Eikö mikään pidätä teitä täällä?" kysyi Delphin surullisesti.

"Kyllä, sen ymmärtänette." Hildalle tunki taas kyynelleet silmiin.

Delphin katseli häntä sivulta, kun hän seiso siinä pää alaalla hypelöiden nenäliinaa. Oliko hän todellakin ruma?

"Eikö mikään teitä pidätä täällä?" — hän ei tiennyt, että hän oli sitä sanonut jo ennen.

"Minkä vuoksi teette minulle olon vielä tukalammaksi kuin se jo on?" kysyi Hilda hiljaa ja rupesi itkemään.

Yrjö Delphin käveli kerran poikki lattian. Hänellä oli tunto, että elämä tarjosi hänelle muutoksen, ja että se oli viime kerta. Hän koetti koota kaikki hyvät puolensa. Vaan kun hän pysähtyi hänen eteensä, nosti Hilda äkkiä päätänsä ja sanoi:

"Ei, minä en tahdo itkeä! Minä tiedän että on minulla odotettavissa parempi elämä kuin miksi kotielämä tulisi. Hyvästi, kamariherra ja kiitos, sulin kiitos ystävydestä!"

Hän ojensi kätensä ja katsoi vakavasti ja vapaasti häntä uskollisilla ukulisilmillä, jotka olivat täynnä kyyneliä. Ja viime silmänräpäyksessä näki kamariherra, että Hilda oli kaunis. Vaan jo oli hiljaista.

Hilda meni ja jätti oven raolleen jälkeensä.

Melu ruokahuoneesta tunkeusi taas kamariherran korviin. Hän seiso hetkisen, otti sitten hattunsa ja meni pois aivan hiljaa.

Portaissa kohtasi häntä ekstraordinarit Hiorth ja Bennechen, jotka tulivat tulista vohkaa ullakosta. He olivat "henkensä kaupalla" asettaneet suuren viirin katolle.

XXI.

Kului aikaa, ennenkun Njaedel ja luotsivanhin löysivät vanhan ikävän sairashuoneen, jossa Kristina oli. Ja jolleivät he olisi sattuneet kysymään poliisipalvelia Knudsenilta, niin tuskinpa olisivat löytäneetkään sitä. Sillä kello oli jo kolmatta ja kaikki ihmiset riensivät Kaarle Juhanan kadulle nähdäkseen matkuetta, jotta ei kellään ollut aikaa pysähtymään ja neuvomaan.

Vaan poliisipalvelia Knudsen, joka oli kestänyt koetuksensa, opasti heidät perille kun hän kuuli ketä he etsivät, ja niin tulivat he sinne.

Portilla tapasivat he muutaman hoitajan, joka oli menossa kaupungille. Luotsivanhin tervehti nostaen karvareuhkaansa: "Me haluaisimme tavata muuatta vaimoa nimeltään Mon Kristina."

"Hän kuoli viime yönä", vastasi hoitaja kärsimätönnä sattumisestaan heidän tielleen, "hän makaa toisessa huoneessa vasemmalla, menkää sisään vaan, he juuri käsittelevät häntä."

Niine hyvineen meni hän ja paiskasi portin kiinni jälkeensä.

"No, no, Njaedel, se oli kai parasta hänen osalleen", sanoi luotsivanhin tyyntäen, "menkäämme

sisään."

"Minä tahdon nähdä häntä", vastasi Njaedel ja meni edelleen.

He tulivat toiselle ovelle, joka oli raollaan; ääniä kuului sieltä. Luotsivanhin työnsi oven auki ja meni sisään.

Akkunan luona seisoivat muutamia nuoria herroja ja kyyköttivät jonkun valkean esineen yli, joka oli pöydällä. Muuan pieni harmajatukkainen mies paitahihasillaan seisoivat aivan kumarruksissaan ja kahden herran välitse pistäysi valkoinen paljas jalka esiin.

"En koskaan ole nähnyt sen näin sukkelaan syövän", sanoi tohtori Rohde professorille. Vanha "ruokoton vetelys" ei ollut voinut olla laskematta professoria näin huvittavassa tapauksessa. Juhana Bennechen oli kerrassaan kieltänyt, ettei ruumista saanut viedä yliopistoon.

"Vaikka miehensä, joka tartutti taudin, kuinka on hänen laitansa?" kysyi professori.

"Tauti syöpyy hänessä; hänen aivonsa mätänevät. Mitä te tahdotte." kysyi tohtori äkkiä kun huomasi molemmat miehet oven suussa.

"Tämä on hänen isänsä, hän haluaa nähdä häntä", vastasi luotsivanhin.

"Ei, ei, ei, rakas ystävä, ei teidän pidä tulla katsomaan", sanoi tohtori ehkäisten, "ei totta tosiaan hänessä ole mitään katsomista."

Vanha Njaedel meni suoraan perälle pöydän luo; nuoret herrat syrjäytyivät, ja professori oikasihe suoraksi sormet siirrollaan.

Viskattiin huolettomasti ruumiin päälle lakana ja kun se meni läjään, näkyi pöngöttävä lonkka, koko tämä suuri, vankka naisruumis niin surkeana ja kuihtuneena, ettei siinä ollut muuta kuin luu ja nahka. Paksu punainen tukka oli vanukkeisena tukkuna otsalla. Nahka oli aivan sisään syöpynyt, ja ihossa oli inhottavia punaisia viheriän keltaisia täpliä.

"Ei se ole hän", kuiskasi luotsivanhin ja tarttui Njaedelia kasivarresta.

Vaan silloin meni isä sen luo ja pyyhki hivukset ylös, pani sormensa suurelle arvelle, joka sillä oli ohimolla.

"Mennään pois Njaedel."

Luotsivanhin oli kalman kalpea. Njaedel silmäili ympärilleen, ja kun hän sai sen luulon että kaikilla näillä ylhäisillä herroilla oli osanottoa hänen tyttärensä kohtalosta, rupesi hän heitä kättelemään järjestään. Vaan kun hän tuli professorin luo, taantui tämä; "Ei, ei, ystäväni, minä en voi antaa teille kättä."

Silloin vasta huomasi Njaedel kirkkaan veitsen ja sormet, jotka olivat siirrollaan. Hänen ruumiissaan kävi väristys, ja hän meni pois luotsivanhimman kera.

Kun he taas seisoivat kadulla, tarkasteli luotsivanhin tutkivasti Njaedelin muotoa, sillä hän oli huomannut, että Njaedel puri hammasta ja piti käsiään nyrkissä.

"Tästä saa Antti vastata", mutisi Njaedel.

"Ah, ei", väitti luotsivanhin tuskallisesti, "anna Antin olla missä hän on. Nythän pääsemme kaikista näistä, pidetään mieluummin huoli siitä eitä saamme jotain poukkoamme, minä olen nälissäni kuin susi"

Vaan Njaedel oli taipumaton, ja kun luotsivanhin ei halunnut auttaa häntä valtioneuvos Bennechenin talon etsimisessä, kysyi Njaedel itse ensimmäiseltä poliisilta, jonka he tapasivat ja niin pääsivät he perille.

Njaedelin paksussa päässä oli taistelu, väkivaltainen taistelu. Epäily alkoi hänessä herätä, että koko tämä kurjuus alkoi veljestä. Vaan vihan muotoa se ei vielä saanut; se oli vaan raskas suru ja tarve nähdä veljeänsä ja kuulla hänen puolustavan itseään; ehkä oli vielä jotain, jonka johdosta saattoi hänelle antaa anteeksi,

Kun he laskeusivat alas kahta kolmea porrasta, sanoi luotsivanhin:

"Sinun pitää luvata minulle yhden asian Njaedel: ettet satuta kättäsi häneen; muista toki että hän on veljesi."

"Ole huolehti", vastasi Njaedel.

Antti ajeli partaansa. Hän oli ripustanut kuvastimen akkunan pieleen, jotta päivän valo lankesi hänen kasvoilleen. Hän oli juuri raappinut toisen puolen, vaan vasemmalla puolen oli vielä saipuvahtoa.

Kun hän näki kuka se tulija oli, pani hän veitsen kädestään, ja väre kävi hänen muodollaan. Vaan sitten tuli jälleen puolihullun hymy, joka hänellä oli ollut viime aikoina ja hän ojensi kätensä veljelleen: "No, oletko vihdoinkin täällä, Njaedel! Olitpa hyvä kun tulit tänne."

"Antti, Antti!" huusi Njaedel ja ojensi uhkaavana suuret nyrkkinsä häntä kohti, "mitä olet tehnyt Kristinalle."

Tämän kovan äänen jyrinästä Antti ikäänkuin heräsi. Hän kyyristyi ja peräytyi aivan huoneensa perimäiseen soppeen; kasvat kävivät melkein tuhkan harmaaksi katsoa tuijottaessaan suuria nyrkkejä.

Vaan lopuksi näkyi hänen puoleksi kuoleutunut hermostonsa kokoavan voimansa viimeiseen ponnistukseen. Pitkät, petolliset naurunjuonteet tulivat taas suun ympärille, sanoessaan valittavalla äänellä:

"Onko sinulla Njaedel sydäntä ollaksesi noin kova, ollaksesi noin kova veljellesi, joka aina on ollut niin heikko ja kivuloinen. Muistatko, kun olimme pieniä, kun revimme kanervia äidillemme siellä mäellä?"

Njaedel laski kätensä. Kummallisia muistoja vilkkui hänen mielessään, kuullessaan heikon rukoilevaisen äänen, jonka hän niin hyvin tunsi, lapsuuden ajan äänen — sen veljen, jota hän oli rakastanut niin paljon.

"Muistatko mitä äiti aina sanoi", jatkoi Antti pitäessään koko ajan vaarilla veljensä muotoa: "Äiti sanoi aina: Sinä, Alfred, olet tuhma kuin pukki, sanoi hän, vaan Antti on viekas kuin kärppä."

Njaedel nyökkäsi. Se oli oikein. Ja äiti ja mökki tunturitiellä ja mäki pitkine kanervineen, joka tuoksusi niin hyvältä auringon valossa — kaikki oli loistavan kirkkaana hänen silmissään ja keskellä kaikkea tätä oli veli, kalpeana, heikkona, aina avun tarpeessa, säärittävänä, koleikon yli kannettavana. Ja kaikki, mitä nyt oli välissä, sulasi ja virtasi pois kuin keväinen lumi; hänestä tuli poika taas, iso, rähmyinen, hyväsydäminen poika, joka hän oli aina itseteossa ollut, eikä vihan kipinätä ollut hänessä enää, kun hän kääntyi mennäkseen pois ja sanoi: "Antti, Antti! sitä sinun ei olisi pitänyt tehdä!"

Porttikäytävässä sanoi luotsivanhin: "Sepä oli oivasti, ettet satuttanut kättäsi häneen, olisithan musertanut hänet kuin pärevakan." Vaan nyt oli Njaedel luonnoltaan; hän nojautsi seinää vasten ja nyyhki kovasti.

Luotsivanhin antoi hänen itkeä niin kauan kuin hän arveli sen olevan välttämätöntä. Sitten vei hän hänet muassaan — Njaedel oli kuin lapsi myöntäväinen — löysi muutaman ravintolakellarin, ja sinne he menivät.

Luotsivanhin, joka oli ollut sekä Pietarissa että Köpenhaminassa, tilasi niin varmasti kaksi annosta häränpaistia ja pullon olutta. Vaan kun he rupesivat syömään, järisi huone kanonan laukauksesta.

"Kuningas tulee", sanoi palvelia. Hän oli niin happamalla tuulella, kun hänen piti jäädä kellariin palvelemaan näitä molempia talonpoikia, sen siaan kun olisi saanut juosta ja katsoa loistoa.

XXII.

Oli sanomattoman kaunis ilma näin varaiseksi keväällä. Aurinko loisti iltapäivällä akkunoihin ja saattoi tumman hunnun linnanpuistoon, jotta linna kohosi kultaiseen ilman avaruuteen kaikessa yksinkertaisessa kauneudessaan. Akershusista hajausi paksuja ruutisavun pilviä tervehdyslaukauksista, viirit leijuivat juhlallisesti, ja väkeä kiiruhti kaikilta tahoilta Kaarle Juhanan kadulle, jonka avonaiset paikat ja katuvieret olivat täynnä tungoksiin saakka.

Akkunoissa oli naisia uusissa kevätpuvuissaan; nuoria herroja seiso heidän takanaan ja laski sukkeluuksia. Alhaalla rautatietorilla piti poliisi suurta aukkoa tyhjänä; porvarikaarti kaikessa loistossaan oli pysäkin edessä, tukkukauppias Falck-Olsen istui jäykkänä ja juhlallisena voikkonsa selässä ja katseli väkijoukkoon.

Kuninkaallinen matkue oli tullut; odotettiin vaan, että tavalliset vastaanottotemput rautatiesillalla olisivat loppuneet. Satamasta ja kaikilta pieniltä kaduilta oli tullut meriväkeä, lastinpurkajia, naisia ja

työväkeä — tavallinen joukko alun paneiksi.

Kun siis muuan ääni ponnistellen huusi: "Eläköön kuningas — hurraa!" vastattiin raukeasti ja pitkää väliä siellä täällä torilla, jota vastenmielinen kuolemanhijaisuus seurasi, kun korkeat herrat nousivat vaunuihin.

Porvarikaarti läksi nelistämään, sen jälestä kuninkaallisten vaunujen koko joukko — yli torin, läpi ahtaan kulkupaikan Dybvadgaardin kohdalla. Siellä täällä joku kunnan porvari hurrasi kaikesta voimastaan; vaan yksityisten haitto suuri into näkyi ehkäisevän rahvasta, ja huutoa kerrottiin laimeasti ja yksitellen, kunnes tultiin sivu palovartian aseman.

Nyt kävi paremmin, ja ruotsalaiset herrat nyökkäsivät toisilleen vaunuissa. Vaan vasta Akerskadun kummulla ja Egertorilla kävivät huudot yleisiksi. Komea tie suurkäräjähuoneustolta linnaan päin loisti auringonvalossa. Loistavat keltaiset ratsastajat, jotka ajoivat kiivasta juoksua, vaunut, ylhäiset univormuherrat, lukuisat joukot hyvinpuetuita henkilöitä, jotka alottivat huudon — kaikki kohotti juhlallisuutta, jotta hurraahuuto raikui oikein innosta.

Kun matkue oli mennyt, koko Kaarle Juhanan katu vilisi täynnä ihmisiä, joilla kaikilla oli kasvat linnaan, jonne ratsastajat ja vaunut kiemuroivat mäkeä ylös kuin kirjava käärme, kun tomua kuninkaallisista vaunuista kohosi ilmaan kultapilvenä ja laskeusi väkijoukkoon kuin siunaus.

Rautatietori tuli pian tyhjäksi, väki riensi takaisin työhönsä. Vaan suuri joukko naisia ja nuoria miehiä seurasi virrassa kaupungille; oli päästy juhlallisuuden makuun, ei merkinnyt mitään enään työhön menoa.

Ilma oli niin lauhkea ja kaunis; ja sitä paitse puhuttiin tulituksista y.m.s.

Asia oli niinikäästi, että kuninkaalla oli talven aikana ollut kaulassa paise pahanen; sentähden ylioppilaat menivät soihdukulussa linnaan, jossa he lauloivat:

"Kulloos Svea! äitimme yhteinen."

Samasta syystä pidettiin myös "Suuri kiitosjuhla" Tivolissa ynnä lausunnon ja tulituksen kanssa. Suuri ihmisjoukko oli sentähden kulussa illalla, erittäinkin Tivoli ja Studenterlundin ympärillä. Siellä haisi huonot sikaarit ja tuore multa ja ensimmäiset ruohonkorret; silloin tällöin levesi palsamipoppelin tuoksu, joitten tahmeat lehtitupet alkoivat halkeilla.

Valtioneuvoksia ja hovivirkamiehiä, sotilas- ja muita univormuja ajeli linnaan, jossa oli valoa monessa ikkunassa, kuninkaan lipun kohotessa kohti vaaleanviheriä iltataivasta.

Vaan siirtolaislaivan luona tehtiin työtä, hälyttiin ja meluttiin, ja kaikki näytti niin sekasotkuiselta, jotta yksi ja toinen sydänmaalainen matkustaja istahti arkulleen ja itki.

Kun Njaedel ja luotsivanhin tulivat satamaan, tapasivat ne asioitsija ystävänsä; vaan hän huusi: "all right!" menessään heidän ohitse: hänestä valui hikeä ja hänen äänensä oli niin käheä jotta tuskin sai ääntä päästetyksi.

Pari lastinpurkajaa seisoivat laivalankuilla; ja kun Njaedel seurasi luotsivanhinta lankkuja pitkin, sanoi toinen niistä toiselle:

"Häpeäpä on, jotta tuo amerikalainen saa viedä tuonlaisia miehen kötkäleitä pois maasta."

Njaedel, kuultuaan tämän, ojensi kätensä.

Vaan lastinpurkaja, joka oli oikeita haminarenttuja, aavisti heti rauhattomuutta ja katseli epäröiden kelpo nyrkkiä. Vaan kun hän näki Njaedelin vaaleat silmät, löi hän kättä kelpo läimäyksellä ja sanoi, puoleksi häpeissään: "No niin, itsepähen paraiten tiennet mitä teet. Siis hyvästi ja onnea matkalle kuomaseni!"

Laivassa oli melakka ja kiire vielä suurempi. Vaan luotsivanhin niin viisaustieteliän tyyneydellä istui arkulleen kopperonsa eteen; sitten saivat muut elämöidä niin paljon kuin ikinä tahtoivat.

Njaedel sitä vastoin ei voinut tyyneellä mielellä nähdä kuinka kaikkia raskaita tynnyreitä ja laatikoita tuotiin laivaan. Vähän väliä meni hän ja kaappasi karhun tavoin siitä ja tästä kiinni, ja kun merimiehet katsoivat häntä ihmetellen, niin nyökkäsi hän vaan hymyillen. Vihdoin asettui hän vakavasti lastihuoneen aukolle, ja kun jotain oikein raskasta tuli, huusi väki: "Antakaa karhun ottaa kiinni!"

Tämä kävi Njaedelin mielelle ja poisti hänen synkät ajatuksensa. Hän tunsu taas kovan tarpeen käydä käsiksi johonkin oikein raskaaseen työhön.

Vaan illalla, kun melu vaikenä ja väki heitti hyvästi toisilleen, kävi hän "niin veteläksi kuin voi", sanoi luotsivanhin. Hänellä ei ollut ketään ihmistä, kelle sanoa hyvästi, ja sentähden arveli hän, että hänen piti kätellä kaikkia, jotka menivät maalle.

Luotsivanhin huomasi heti, että hän ja Njaedel olivat köyhimpiä matkustajia. Useimmat muut matkustajat olivat hyvästi toimeen tulevia talonmestajia, jotka vuosikautia olivat työskennelleet se silmämääränään, että he matkustavat Amerikkaan, kun ovat saaneet kerätyksi tarpeeksi rahoja. Toiset olivat saaneet matkarahat ja apua sukulaisiltaan Amerikassa.

Senpä tähden olivat ne aivan tyyniä mihinkä ryhtyivätkin. Astuskellen joukoissa välikannella söivät he ja tarjosivat toisilleen eväksäkkeitään. He tarkasti ottivat huomionsa mitä tapahtui heidän ympärillään, puhelivat puoliääneen keskenään, siirtyivät levollisesti, kun olivat tiellä, eivätkä näkyneet muuta ajattelevan, kuin että tulisivat onnellisesti ja hyvästi perille, ja pitivät tarkan huolen lapsistaan.

Perässä ensi sialla oli mitä vilkkain elämä. Nämä matkustajat olivat enimmäkseen nuoria miehiä, jotka tulivat laivaan ystäviensä saattamaan, jotka lauloivat ja hurrasivat. Hyviin vaatteisiin puettua nuorta miestä kuljetettiin laivaan aivan tunnottomana humalasta ja pantiin sänkyyn.

Siellä oli pari kolme kaupunkiruria, muuan konkurssin tehnyt, eräs tyytymätön insinööri, joka käänsi kiittämättömälle isänmaalleen selkensä, kuten muuan hänen ystävänsä lausui eromajan juodessa laivan salissa, sillä siellä laitettiin heti pieni juhllisuus matkustajille ja heidän ystävilleen.

Sitten vielä siellä oli ylioppilas, jonka perhensä lähetti pois salaisista syistä, ja lisäksi kolme neljä haaksirikoon joutunutta henkilöä uusissa vaatteissa, "jotka kiitollinen isänmaa hylkäsi", kuten ylioppilas lausui.

Kello yhdentoista aikana tuli tohtori Bennechen laivaan sisariseen. He tulivat yksinään; valtioneuvos oli linnassa, Alfred oli pyytännyt anteeksi ettei hän voinut tulla ja rouva Bennechen oli sängyssä.

Kun hän lopuksi näki, että matkasta tuli tolkkua, tunsu hän jotakin katumuksen kaltaista. Hän syleili kauan Hilda ja mumisi jotain että hän — Hilda — antaisi anteeksi hänelle että hän joskus oli tehnyt vähän väärin.

Silloin siis molemmat huono-onniset jättivät talon sydämmellisellä surulla, ja Hilda sai päänkivistyksen, että hän heti pani maata naisten salissa, jonka hän sai yksinään haltuunsa. Melu eteissalissa estyi vähitellen, kun seura pääsi täydelle tunteen kannalle. Tohtori meni ylös kannalle ja kuleksi edes takaisin.

Yö oli hiljainen ja valosa. Vaan kahtaalta kohosi mustia pilviä; ei varmaankaan kauan viipynyt, ennenkuin sade saapui. Ei ääntä kuulunut paitse hiililapioiden mäiske alhaalta konehuoneesta ja tohtorin oma ontuva astunta, kulkiessaan siinä edestakaisin.

Silloin tällöin toi tuuli jonkun tulituslaukauksen kiitosjuhlasta tahi muutamia ääniä jostakin fanfarista. Raketteja ja roomalaisia tulia kohosi yli talojen ja loivat helakan valon ilmaan ennenkuin sammuiivat.

Juhana Bennechen kuleksi kauan edestakaisin kannella ja katseli kaupunkiin, jonka hän niin hyvin tunsu ja jossa hän oli viettänyt elämänsä. Pieni aukko laivan ja sillan välissä kuvausi hänelle pohjattomaksi syvyydeksi, jonka taakse hän jätti jälkeensä kaikki surut ja pettyneet toiveet. Hän ei kuitenkaan ollut rohkealla mielellä. Tuhannet muistot iskivät pienet kyntensä häneen, joiden irtirepiminen kävi kipeästi. Hän ei todellakaan odottanut mitään suuria toisellapuolen merta.

Luotettavimmat ystävykset alhaalla salissa irtausivat vihdoon viimein ja haalausivat sillalle laulamaan. Vaan näytti siltä, että he olivat liikutuksissaan, jonka vuoksi he kaikessa hiljaisuudessa vaelsivat kaupungille. Ja hiljaisuus laivalla ja hiljaisuus kaupungilla, hän kuuli vaan raskaita koneen puhkauksia, juuri kuin jättäjä alkaa herätä.

Juhana Bennechen katsoi kelloaan. Kello oli puoli yksi. Sadepilvet vetäysivät yhä enemmän kokoon. Hän katsahti vielä kerran ympärilleen kootakseen koko menneisyyden kauniisen, vapaasen kevätkuvaan, ennenkun hän meni levolle.

Silloin kuuli hän vaunujen lähestyvän satamaan, ne vierivät kaasulyhdyn sivu ja pysähtyivät englantilaisen laivan luo. Laajakauhtanainen herra, kolmikulmahattu päässä, nousi vaunuista ja sanoi muutaman sanan ajajalle. Hetkisen sen jälkeen kuuli Juhana äänen, jonka hän oli tuntevinaan kysyvän perämieheltä alhaalla tohtori Bennecheniä. "Täällä — tahtooko joku puhutella minua?" huusi Juhana ylhäältä kannelta.

Vieras nousi pieniä kiertoportaita ja tohtori tunsu kamariherra Yrjö Delphinin.

"Hyvää iltaa, tohtori! Te uskotte varmaan, että olen juovuksissa; niinpä olenkin. Minä olen joutunut epäsuosioon, ja sentähden olen tukehduuttanut tuskaani. Onko sisarenne jo laivassa?"

"On, toivon että hän jo nukkuu."

"Lähdetään sisälle", sanoi kamariherra ja aukaisi oven muutamaan tupakkapöksään salin yläpuolella. "Nukuttaako teitä tohtori?"

"Ei, ei ollenkaan", vastasi Juhana ja sytytti lampun. "Tahdotteko polttaa sikaarin."

"Kiitoksia. Vaan tarvitsenpa erittäinkin juotavata!"

Kamariherra avasi kauhtanansa ja nakkausi sohvalle kultakirjaillussa vormussaan kunniamerkkineen ja miekkoineen.

Juhana Bennechen meni hankkiakseen jotakin juotavaa. Vaan ainoa mitä perämies sai näin myöhään yöllä oli whiskyä ja vettä.

Kamariherra vakuutti että se oli hänen mieliuomaansa, siltäpä se melkein näytti. Tyhjennettyään lasin, sanoi hän: "Teidän sisarenne neiti Hilda on siis laivassa?"

"Niin, hän lie nukkunut jo kauan sitten toivon ma", vastasi Juhana vähän kummissaan.

"Että te tohtori voitte matkustaa kaupungista nain hupaiseen aikaan! Kuulkaas nyt mitä täällä on tapahtunut tänä siunauksen ehtoohetkenä. Ensiksikin: kamariherra Yrjö Delphin on joutunut epäsuosioon; sitten tukkukauppias Falck-Olsen on saanut rintaansa ristin valkoisen tammansa tähden; sitten ekstraordinarit Hiorth ja Bennechen ovat nimitetyt kamarijunkkareiksi, edellinen vielä kihloissakin —"

"No, no, käy liian ruttoon! Kenen sanoitte olevan kihloissa?"

"Hiorthin; kun hänen isänsä pääsi valtioneuvokseksi, niin otti hän hänet — niin, te ymmärrätte, minä tarkoitan häntä — Falck-Olsenin voikko tammaa, Sofiaksi ne häntä kuulemma kutsuvat. Toinen se läsipää on antanut rukkaset.

"Ei, kamariherra!" huudahti Juhana. "Nyt minusta tuntuu somalta."

"Niin minustakin. Muutoin on minulla viisauteni Mortensenilta, joka huolimatta kaikista tulitikuistaan on esitelty hovilaisille. Voih, minä kadehdin teitä, tohtori, kuu pääsette pois kaikesta tästä!"

Hänen muotonsa kävi äkkiä niin veltoksi ja vanhaksi, jotta Juhanan kävi sääliksi häntä.

"Lähtekää meidän mukaamme kamariherra!"

"Minähän olen univormussa!"

Vaan kun Juhana hymyili, lisäsi hän: "Ah, te luulette että se oli huonoa pilaa — ei, se oli totta. Nähkääs, univormuiset jäävät tänne maahan — univormuiset ja repaleiset! Viimeisestä rotasta, joka jättää laivan, tulee köyhäinhuoneen esimies. Se on tulevaisuuden virkatoimi. Kuninkaallinen norjalainen Yli-valtion köyhäinhuoneen esimies, arvoineen ja univormuineen kuin sotakomisarius. Minä olisin itse hakenut sen viran, jollen olisi joutunut epäsuosioon.

"Ja sitäpäitse", jatkoi hän, seottaessaan uuden lasin, "jos voisinkin olla ilman kaupunkia, niin ei kaupunki voi olla ilman minua. Kuinka kävisi näitten ihmisparkain, jotka nukkuvat tuossa pääkaupungin tapaisessa, jos ne heräisivät varhain aamulla ilman kamariherraa? Sillä nähkää, hyvä herra siirtolainen, mikä meitä täällä vaivaa, on pieni epäily, pieni pelko ettei kaikki ole aivan niinkuin olla pitäisi täällä meillä — ei täydelleen europalaista — eikä tosiaan olekaan Mortensenin todellisten tulitikkujen nimessä! Vaan onpa olemassa kamariherra Delphin ja pari muuta, jotka ovat nähneet mailmaa eli ainakin ovat olevinaan nähneitä, jotka osaavat puhella kaikesta, tuntevat kaikki nimet ja kirjoitukset, ymmärtävät viekuroida kaiken totisuuden kanssa, jotta se muuttuu leikiksi, muodostaa koko aikakautensa taskunkokoiseksi, parvittaa päivän polttavat kysymykset viiden eli kuuden hyvän sanan ympärille, jotka kaikki voi muistaa ja pitää käsillä, ja vihdoin yhdistää perusteellisen tiedon naisvaatteuksesta järkähtämättömään vakavuuteen keskellä hurjan kansliatorun — ne ovat pääkaupungin välttämättömän tarpeellisia kansalaisia! — Ah", huudahti hän äkkiä ja vaipui äkkiä pöydän ääreen ihan kyyryyn, "minä olen tähän kaikkeen niin väsynyt — niin väsynyt — niin väsynyt!"

Silmänräpäyksessä puhkesi semmoinen liikuttava epäilyksen lause tästä soreasta univormuun puetusta keikarista, siinä kun hän makasi pää käsivartta vasten, jotta Juhana Bennechen ymmärsi, että se oli enemmän kuin tavallista juovuksissa oloa. Hän pani kätensä toisen olalle ja sanoi sydämellisellä osanottavaisuudella: "Vaun kuulkaa Delphin! te ette ole onnellinen, en minäkään — täällä laivassa ei

kyllä liene monta onnellista. Vaan tulkaa, seuratkaa meitä! Teidän tarvitsee lähteä pois täältä."

Kamariherra nosti päätään, ja hänen kasvonsa oli taas ilkkuvassa hymyssä: "Te muistutatte niin elävästi korkeasta isästänne. Samaa sanoi hän minulle muutamia tunteja sitten. Teidän tarvitsee lähteä pois täältä! Ja minä aion seurata hänen neuvoaan, minä haen poliisimestarinviran Aalesundissa."

Juhana taantui askeleen pettynyt odotus muodossaan; tämä huvitti häntä. Vaan kamariherra otti kauhtanansa mennäkseen; kumminkin hän viipyi, juurikuin hän jotain olisi aikonut sanoa, ja tohtori huomasi hänen olevan yhä enemmän kummallisen.

Lopuksi kääntyi Delphin laivalankuilla ja puristi kovasti hänen kättään, mutistessaan:

"Tervehtikää siskoanne ja sanokaa hänelle — sanokaa hänelle minulta —" loppu haihtui johonkin joka oli nyhkytyksen kaltaista. Kamariherra kääntyi nopeasti pois, meni maalle ja nousi vaunuihin, jotka odottivat.

Ajaja heräsi ja otti raanun hevosen selästä. Taivas oli pilvessä ja kauvan aikaa oli jo satanut.

Tohtori seisoi ja katseli vaunuja ja hevosen pitkäsääristä varjoa, joka lankesi vesirapakkoihin kadulla aina kun menivät kaasulyhtyjien ohi. Se oli viime näky, minkä hän näki kaupungista, ennenkuin meni maata.

Varhain aamulla läksi englantilainen laiva merelle. Vaan kun vihdoinkin kaikki oli valmiina ja propelli alkoi työnsä, oli kello jo yli kuuden, ja juuri kun höyry lähestyi Hovedötä, tuli savupilvi linnanvallista, ja kanonanlaukaus jymähti hiljaisessa, sateisessa aamuilmassa.

Perässä syntyi huuto ja utelias kysyntä, mitä tämä tervehdys merkitsi. Vaan Juhana Bennechen oli unissaan, jotta hän tuskin heräsi. Eipä keulassakaan toisella sialla paljoa välitetty laukauksesta. Oli tunto, että vanha maa tervehdyksineen ei enään kauan liikuttanut heitä.

Ja kun kaksikymmentä yksi juhlaaukausta jymisi pääkaupungista, kulki matkustajalaiva vuonon läpi ja paksu keltainen kanonainsavu verhosi linnan ja painui talojen katoille pilvisenä, sateisena aamuhetkenä.

XXIII.

Kaksikymmentä yksi kanonanlaukausta ilmoitti että kuningas oli matkustanut Tukholmaan takaisin. Enempää ei tarvinnut vastapuolueen sanomalehdille heittäytyäkseen hallituksen kimppuun tavallisella säälimättömyydellään. Koko sanomalehdistö kuohui, ja vanhat riitakysymykset uudistettiin, jokainen puolue syöksyi esiin haukkumasanoineen, joita viskattiin kuin höyhenpalloja edes takaisin, ja tilaajien oli hauska katsella niitten lentävän ilmassa.

Politillisten myrskyjen liikuttamana kuleksi ritari Falck-Olsen edes takaisin suuren kuvastimensa edessä seuraavana sunnuntaina. Rouva kulki ja järjesteli, katsellen ylpeydellä pientä ritarinauhaa napinlävässä.

"Kuule, eukkoseni, meidän pitää matkustaa."

"Matkustaa? Miksi niin? Etkö ole tyytyväinen jo? Olethan sen sanonut!"

"Oh! Yksi kunniamerkki on vaan ensi askel."

"Ei, vaan hyvä Jumala!" huudahti Falck-Olsenin rouva suutuksissaan, "olethan tullut mahtavaksi yht'äkkiä, Olli Juhana! Kun yksi kunniamerkki on vaan ensi askel, niin tahtoisin mielelläni tietää mikä toinen on?"

"Toinen kunniamerkki lisäksi!" vastasi hänen puolisonsa ja meni salista.

Hänelle oli näet kuviteltu, että saksalaiset ruhtinaat kuljettavat muassaan kunniamerkkejä, kun ne oleskelevat kylpypaikoissa, ja silloin on helppo saada joku niistä — erittäinkin kun on yksi ennaltaan.

Falck-Olsenin perhe matkusti siis Emsiin, ja pari viikkoa sen jälkeen sai Karolina Hjelm kirjeen Lovisalta, jossa muun muassa oli:

"Sinä et voi ajatella kuinka suloista on herätä aamusella kun ei tarvitse ajatella Hannua. Että saatoinkin olla niin tyhmä! Hän ei sopinut minulle. Eilen ratsastimme aaseilla, ja muuan englantilainen, joka oli muassa (pappa sanoi, että hän on lordi) on niin hellänä tänään, että hän ei voi istua siliä lailla kuin me muut istumme, vaan hänen täytyy istua sille selkärangan osalle, joka on kappaleen matkaa ylempänä."

Karolina oli kylliksi varomaton, kun luki kirjeen äidilleen. Ja seuraavana päivänä sanoi Hjelmin rouva Hannu serkulleen: "Sinun arvelusi Falck-Olsenista oli aivan oikea. Ulkomaalla on hän perinpohjin turmeltunut."

Hannu serkku huokasi. —

Antti kaikkivaltias oli tullut heikkomieliseksi, joka tunnettiin yleisesti. Pari päivää kuleksi hän ympäriinsä kansliassa ja saattoi suuren häväistyksen aikaan puhumalla kaikenlaisia asioita, joista ei saanut puhua.

Valtioneuvos Bennechenin täytyi silloin voimakkaasti ryhtyä asiaan, ja toimittaja Mortensenin avulla onnistui hänen saada vanhan uskollisen palvelian asumaan erään rouva Gluncken luona, joka piti ompelukoulua nuorille tyttärille.

Täällä viihtyi hän erittäin hyvin. Sillä näkyi että hän erittäinkin viime vuosina oli ahkerasti, sanomattoman ahkerasti pannut rahalainoja säästöpankkiin; ja kun hän jonkun aikaa oli oleskellut iloisten tyttöjen joukossa Malla Bimbamin ompelukoulussa, näkyi hän unhoittaneen kanslian kaikkineen päivineen.

Sitä vastoin tuli hänestä innokas kirkkomies, ja aina oli hän naisten puolella. Ja monelle nuorelle naiselle oli siitä uskonnollista iloa, kun saivat pitää kunniakkaalle vanhukselle virsikirjaa; se oli meikein mieltä ylentävää katsella noita lempeitä kasvoja ja lumivalkeisia hivuskiheröitä takin kauluksella. —

Vaan sanomalehdet löivät höyhenpalloa oikein raivokkaasti; erittäinkin oli vastapuolue kiihkeä.

Ensinnäkin ihmeteltiin mitä amtmani Hiorthilla tehtäisiin valtioneuvoksena, semmoisellakin miehellä, jota ei kukaan tuntenut. Sitten viitattiin muutamaan julmaan häpeälliseen tapahtumaan valtioneuvos Bennechenin kansliassa: asiapapereita olisi muka kadonnut, salaisia paikkoja löytynyt — koko sarja arveluttavan laatuista paljastamisia.

Suulliset huhut olivat vielä pahempia, ne menivät aina muutamaan huutoon tulleeen naisihmiseen, rouva Gluncke nimeltään, joka oli läheisessä yhteydessä valtioneuvos Bennechenin kanssa.

Sitäpaitse tiesi koko kaupunki, että kaksi valtioneuvoksen lasta oli mennyt Amerikkaan yhtäkkiä muutaman hirveän perheriidan vuoksi.

Vaan erittäinkin oli huhuja Mon Antista, kanslian kaikkivaltiaasta vahtimestarista, joka oli kadonnut.

Valtioneuvos Bennechen kantoi päätään vielä korkeammalla kuin tavallisesti, ja sama arvokas hymy oli hänen kasvoillaan kuin ainiaan, kun tervehti häntä kadulla.

Levottomuus yltyi kansliassakin. Joka aamu luettiin "Kansan todellista ystävää", vaan se pysyi tyynenä; ei yhtään mahtavaa pääkirjoitusta, joka olisi voinut tukkia kaakottajien suun ja tyynnyttää mieliä.

"Nyt pitää Mortensenin sanoa sanansa!" huusi notario Örseth muutamana aamuna ja löi pöytään.

"Niin, hänen pitää todellakin!" yhtyi kamarijunkkari Hiorth, joka nyt kellui päällimäisenä.

Ja koko kanslia oli samaa mieltä: nyt pitää Mortensenin sanoa sanansa! Mieliä oli siis korkeimmallaan kiihoituksissa ja jännityksissä, kun toimittaja astui sisään ja viskasi kostean sanomalehden pöydälle.

Hiorth tempasi sanoman ja huusi: "Ilkeitä huhuja ja ilkeitä juonia."

Vihdoin hiljaisuus syntyi kun hän luki.

Ensiksi esiteltiin missä määrässä vastapuolue on köyhä aseista, kun se saattoi alentua tekemään politillisia valtiojuttuja huhuista ja akkain juoruista. Sitten kuvailtiin nykyinen politillinen tila tyydyttäväksi jokaisen tervejärkisen ja sivistyneen kansalaisen mielestä.

"Että semmoinen" — luki Hiorth edelleen, vaan toimittaja tempasi sanomalehden: "Antakaa minä luen! Että semmoinenkin niin jokapäiväinen tapaus kuin vanhan kansliavahtimestarin viraltapano voi antaa aihetta semmoisiin häväistyskirjoituksiin, on itsessään ajanmerkki, jota sopii ottaa huomioon."

"Sillä tämän takana, tämän teeskennellyn innostuksen valtiohallituksen pienimpäinkin seikkojen suhteen on jotakin aivan toista, jotakin joka yltyy joka päivä meidän seassamme, jotakin joka vakaasti pitää hävittää juuriaan myöten, ettei se kantaisi meidän valtioelämäämme hävittäviä hedelmiä.

"Se on alhaisten luonteitten, puolisivistyneitten viha kaikkia mahtavuutta vastaan, kaikkia virkamiehiä vastaan, joka nyt kääntyy Jumalan asettamaa esivaltaa vastaan ojentaessaan kättään häpeämättömälle epäluulolle, tunkeupi perhe-elämän pyhimpiin salaisuuksiin, pilkkaa kaikkia pyhintä ja uhkaa viedä meidän yhteiskuntamme häviöön ja hurjimpaan laittomuuteen.

"Monta on varmaankin meistä, jotka ovat vaan siinä levollisessa ajatuksessa, että kyllä Norjan virkamiehistö kestää sängen paljon — ja siinä ovat oikeassa. Vaan kuitenkin on velvollisuutemme panna sormemme tälle hellälle kohdalle; sillä täällä kehittyä koko yhteiskuntamme vaara. Raja on asetettava tälle paisuvalle julkeudelle, joka kirjoituksissa ja puheissa ahdistaa kaikkia mikä jumalillisessa järjestyksessä on ja oleman pitää kohotettu raakkuvan rahvaan tuomiota korkeammalle.

"Ja jollei tämä tapahdu tarpeeksi voimakkaasti kaikkien rehellisten kansalaisten yhteisten ponnistusten tautta, niin pian näemme sen harmia herättävän näyn, että kiihoitettu kansa julkisella uhalla pilkkaa lakia ja lain käyttäjiä.

"Olkaamme siis varuillamme ja ottakaamme huomioomme ajan merkit.

"Ei niin, että meissä olisi joku pelko; Jumalalle kiitos, niin korkeassa yksivallassamme kuin yhteisliitossa velikansan kanssa ja — eikä suinkaan vähimmässä määrässä — meidän ymmärtäväisten, lahjakkaitten valtiomiesten ja virkamiesten vahvassa renkaassa, jotka niin kauan ovat hoitaneet meidän yhteiskuntaamme ja jotka kyllä tietävät pysyä edellisilleen uskollisina, — kaikessa siinä on meillä vahvat takuut, jotta meidän ei tarvitsisi ensinkään pelätä. Vaan, me kerromme vielä, olkaamme varuillamme ja ottakaamme vaariin ajan merkit.

"Pahat, valoa pelkääväiset vallat ovat väiyksissä yhteiskunnassamme, antaa päivän luoda valoaan niihin ja ne lentävät kuin pahat henget, takaisin siihen pimeyteen, jossa ovat syntyneet."

Yleinen riemu syntyi kokoontuneitten kansliaherrojen kesken.

Örseth hieroskeli käsiään. "Kas, sepä oli oikein! Sepä oli parahiksi heille! Kuulitteko, Hansen! Se oli jotain teille."

Hansen äijä nyökkäsi paperikasansa yli. Vaan kaikki muut tunsivat päässeensä suuresta kuormasta. Häväistyshän oli kutistunut vähäpätöiseen asiaan, ja roistoväki oli saanut aika löylytyksen.

Vaan Mortensen katseli ympärillensä ja sanoi: "Niin, näettekö nyt, pienet pojat, mitä olisitte ilman minua? Onko suurempaa siunausta maalle kuin valistunut, totuutta rakastava ja oikein ajatteleva sanomalehti?"

Mortensen oli puhunut tavallinen kaksimielinen hymy kasvoillaan; ei koskaan voinut olla oikein varma siitä, oliko hän totinen vai ivallinen.

Vaan tällä kertaa ei kukaan nauranut. Sillä kaikki tunsivat todellakin tällä hetkellä, että Mortensen oli oikeassa.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TYÖMIEHIÄ: ROMAANI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with

active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED,

INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.